

समराङ्गणसूत्रधारः

महाराजाधिराजश्रीभोजदेवप्रणीतः

SAMARÂNGAṆASŪTRADHÂRA

BY

KING BHOJADEVA

EDITED BY

MAHÂMAHOPÂDHYÂYA

T. GAṆAPATI SÂSTRÎ,

Honorary Member, Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland,

Honorary Doctor of Philosophy, University of Tübingen,

Editor of the

TRIVANDRUM SANSKRIT SERIES

IN TWO VOLUMES

Volume II.

This, the second volume, completes the work of Samarangana which runs up to a portion of the 83rd Adhyaya. It contains descriptions of Prasada pertaining to Devaa, statues made of gold, silver etc., the art of painting, रस and रङ्ग to be delineated in pictures and images, 64 kinds of हस्त beginning with Pataka and similar other topics, a detailed mention of which may be found in the contents attached.

Great difficulty had to be experienced in bringing out this edition as no other manuscript was available than the one referred to in the preface to the first volume, which contains several errors and is in many places not legible. Proper substitutes for the errors have been proposed within interrogations and new readings for impure words and phrases suggested as far as possible by means of foot notes.

The subject matter being silpa, the work need not possess the characteristics of a literary work. Nevertheless it is remarkable for its sweet and simple Kavya style. It is for this reason that I said in the first volume that the author of the work is the same King Bhoja of Dhara who wrote Srīngara-prakasa and other works and to whom is assigned a high place in the domain of Sahitya.

It may be said that, because the various machines such as the elephant machine, door keeper machine, flying machine etc., mentioned in the work, have not been either seen or heard of before, they are only products of imagination and not actual machines made and put into practical use. That is not so; for, even things which once existed might, in the long run, come to be considered as unreal on account of their disuse and things involving much labour, time and money may also get out of use very easily.

It may be asked next why the poet has not described the method of constructing the machines. The poet himself answers thus:—

दन्वादा पदना मोक्षः
गुणवर्धे नाशनायमान् ।
तत्र देवदत्त मेरो
अथ नेते पदनाः ॥ (Vol. I, P. 173)

The meaning of the line, अथ नेते पदनाः is, in case the methods are revealed in the work, then every one not initiated in the art by the preceptor will try to construct the machines and the attempt made by such a person may not only not achieve success but bring about troubles and difficulties. The following sloka contains the qualifications necessary for constructing the machines:—

पारम्ये नीचम योऽर्हः
पारम्ये नीचम योऽर्हः ॥
पारम्ये नीचम योऽर्हः
पारम्ये नीचम योऽर्हः ॥ (Vol. I, P. 176)

It is also not uncommon, in the case of highly useful machines, to keep unrevealed the methods of constructing them.

T. Ganapati Sastri.

॥ श्रीः ॥

श्रीगणेशाय नमः ।

महाराजाधिराजश्रीभोजदेवीवरचितं
समराङ्गणसूत्रधारापरनामधेयं

वास्तुशास्त्रम्

(द्वितीयः सम्पुटः ।)

अथ मेर्वादिषोडशप्राप्तादाल्लक्षणो नाम
पञ्चपञ्चाशोऽध्यायः ।

प्राप्तादानामतो लक्ष्म षोडशानां विशेषतः ।
उपेष्टमध्यकोनिष्ठानां यथावदभिदधेष्ट ॥ १ ॥
विषज्यते यथा येन प्रागधोर्ध्व विधीयते (?) ।
यावत् यम्य प्रमाणं तु तथा तत् तस्य फल्यते ॥ २ ॥
मेरुः प्राप्तादराजथ फैलायथ हरीप्रियः ।
गर्वतोभद्रकर्धर विमानच्छदनन्दर्ना ॥ ३ ॥
स्वस्तिको मुक्तकोणथ श्रीवत्सो हंसमंसितः ।
रुपथो वर्धमानथ गरुडथ गजस्तथा ॥ ४ ॥
मृगराजथ पक्षथ बलभी चेति ते स्मृताः ।
न द्रव्यमिततोऽवस्ताप्रापि पञ्चागतः पग ॥ ५ ॥
सप्तधा भवति हस्तानां मेरोगिति पुनरिष्टः ।
विभज्य दक्षधा क्षेत्रं गृहं कुर्यादि विभागिन्म् ॥ ६ ॥
पुत्र्या पदभागेनैव मध्यं निर्गद्यन्तर् द्वायेन ।
भागस्य षोडशांशेन विरेवं सतिन्यन्तम् ॥ ७ ॥

पदः पोटनभिर्मर्धे विधेया चास्य विस्मृतिः ।
 प्रामादभिनिः(ः)पटिका पदविस्मृत्तमन्त्रम्(?) ॥ ८ ॥
 पटिका पागभिनिः स्यादित्येष स नदा स्मृतः ।
 द्विपदो वेदिकाचन्धो नडा पक्षपदोदया ॥ ९ ॥
 पदार्धेन पदार्धेन मेखन्यान्मन्त्रकं ।
 भृङ्गोच्छ्रितिगिभिर्भागनेनभिः निम्बरोच्छ्रितः ॥ १० ॥
 निम्बरस्यास्य कर्तव्यामन्त्रः पोटन भूमिकाः ।
 स्कन्धोच्छ्रितिस्तुतः पदभिर्नेनोच्छ्रितमष्टकम् ॥ ११ ॥
 ग्रीवा यंशोच्छ्रिता कार्या निम्बरस्यादिविस्मृता ।
 पदगुणैर्नय मूत्रेण येषुकांशं समान्तिष्येत् ॥ १२ ॥
 विस्मृतेरपि मद्रायाः कुर्याद् द्विगुणमुच्छ्रयम् ।
 कुम्भं भागेन कुर्यात् प्रामादेष्टारिलेष्टपि ॥ १३ ॥
 एवमेव चतुःशृङ्गधतुर्द्वारोपशोभितः ।
 मेरुर्मरुपमः कार्यो वाञ्छता शुभमात्मनः ॥ १४ ॥
 सर्वस्वर्णमयं मेरुं यद् दत्त्वा पुण्यमाप्नुयान् ।
 तमिष्टकांशैलमयं कृत्वा तदधिकं भजेत् ॥ १५ ॥
 मेरुः ॥
 चतुरश्रीकृते क्षेत्रे सप्तविंशतिपाणिकम् ।
 दशधा विभजेत् स स्यात् कैलासः पुण्यवर्धनः ॥ १६ ॥
 ब्रह्मकोष्ठगतो गर्भः शेषं भिन्न्यन्धकारिका ।
 चतुर्भागं भवेद् भद्रं मूलकर्णो विभागिका ॥ १७ ॥
 सप्तभागोच्छ्रिता जङ्घा मेखला चार्धभागिका ।
 भागेनान्तरपत्रं स्याद् भागेनाण्डकमुच्छ्रितम् ॥ १८ ॥
 ग्रीवाग्रभागमुत्सेधाच्छिखरं दशकोच्छ्रितम् ।
 अर्धपट्टांशविस्तारः स्कन्धः कैलाससंज्ञिते ॥ १९ ॥

मेर्वादिषोडशप्रासादादिलक्षणो नाम पञ्चपञ्चाशोऽध्यायः ।

अस्मिन्नन्तरपत्रे तु मूर्तं दत्त्वा सुताडितम् ।
त्रिगुणेन लिखेत् तेन वेणुकोशं मनोरमम् ॥ २० ॥
अष्टभूम्युच्छ्रयः श्रीमान् मञ्जर्या च विराजितः ।
उच्छ्रयश्चास्य कर्तव्यो द्विगुणः श्रियमिच्छता ॥ २१ ॥
कार्यं पद्भूमिकं चास्य भद्रं भागार्थनिर्गतम् ।
पाकः सिंहकर्णस्युः(?) सप्ताप्तिर्नायकेन च ॥ २२ ॥
कैलास एव कथितो विशेषेण हरप्रियः ।

कैलासः ॥

इदानीं सर्वतोभद्रः प्रासादः परिकीर्त्यते ॥ २३ ॥
स स्यात् पट्विंशतिं हस्तान् परमः परिमाणतः ।
जठरं बाह्यसीमा च भित्तयो दन्धकारिकाः ॥ २४ ॥
जङ्घोत्सेपश्च कर्णा च यथा मेरोस्तथा स्मृताः ।
तथैव भद्रविस्तारः कार्यो भागार्थनिर्गतः ॥ २५ ॥
रथिकका चतुर्भागा ततः सार्धद्विभागिका ।
तासां परस्परं ज्ञेयो^१ भागभागं विधीयते(?) ॥ २६ ॥
पद्भागाद् वित्तुतं कार्यं शिखरं सप्तमोच्छ्रितम् ।
पद्भिर्दशभिर्भागः स्यान्मूलजा स्कन्धविस्तृतिः(?) ॥ २७ ॥
ग्रीवार्थभागमुत्सेपादण्डकं भागमुच्छ्रितम् ।
मूलमृशानुसारेणच्छेदः संयुज्यते यथा ॥ २८ ॥
अस्य रेखा तथा कार्या सर्वश्रेयःप्रसाधनी ।
मेरोरस्य च मृत्ताणि सिंहकर्णविभूषयेत् ॥ २९ ॥
मञ्जरीं पद्मकोशाग्रतुल्यां सर्वत्र कारयेत् ।
जयं लक्ष्मीं यशः कीर्तिं सर्वा(नि?णी)ष्टफलानि च ॥ ३० ॥
करोति सर्वतो भद्रं सर्वतोभद्रकः कृतः ।

सर्वतोभद्रः ॥

पतुरर्थाकृते क्षेत्रे विभागजनभाजिते ॥ ३१ ॥

विमानं विभजेत् प्राज्ञः श्रेयःपुष्टिमुत्पादयन् ।
 भद्रैश्चतुर्भिस्तत् कुर्यात् कर्णप्राग्ग्रीवैकस्तथा ॥ ३२ ॥
 पञ्चभूमिर्भवत्येष यदि वा त्रिविधा भवेत् ।
 हस्तास्त्रिंशद् भवेज्ज्येष्ठो मध्यमः पञ्चविंशतिः ॥ ३३ ॥
 स्यादेकविंशतिर्हस्तात् कनीयान् षोडशाथवा ।
 जातिशुद्धो भवेदेको मञ्जर्या वै परो भवेत् ॥ ३४ ॥
 मिश्रकोऽन्यो विमानानामिति संख्या त्रिधोदिता ।
 ज्येष्ठो मिश्रकनिर्माणः स च कौलाशभद्रकृत् (?) ॥ ३५ ॥
 मध्यमो जातिशुद्धः स्यात् कनीयान् मञ्जरीयुतः ।
 पञ्चभागयुतं भद्रं विस्तरेण प्रकीर्तितम् ॥ ३६ ॥
 कर्णप्राग्ग्रीवविस्तारः कर्तव्यो भागसंमितः ।
 भागार्धं क्षोभणे कार्यं तल्लिपं तल्लालान्तरं (?) ॥ ३७ ॥
 गुप्तकर्णं तु कर्तव्यं यदिच्छेदलक्षणान्वितम् ।
 तस्माद् भद्रस्य निष्कंशं (?) भागेनैकेन कारयेत् ॥ ३८ ॥
 मिश्रकस्य चतुर्भागं भद्रं कुर्याद् विचक्षणः ।
 पञ्चभागोच्छ्रिता जह्वा खुगपिण्डकया सह ॥ ३९ ॥
 द्विभा(गा) रधिका कार्या भूमिः स्याच्चतुरंशका ।
 द्वितीयार्धांशहीना च तृतीया भूमिरिष्यते ॥ ४० ॥
 चतु(र्थे?)र्थां तु त्रिभिर्भागैर्धहीना तु पञ्चमी ।
 उदयो भूमिकाया यः कृत् कुर्यात् तदर्धतः ॥ ४१ ॥
 अर्धेन कुम्भिकां कुर्यादुच्छालकसमन्विताम् ।
 ऊर्ध्वमवस्तु (?) पञ्चम्या वेदिका भागमुच्छ्रिता ॥ ४२ ॥
 षण्ठा पद्भागविस्तारा कार्या भागद्वयोच्छ्रिता ।
 षण्ठोत्सेधं त्रिभिर्भागैर्विभजेत् नदनन्तरम् ॥ ४३ ॥
 भागिकानि प्रकुर्वीत कण्टग्रीवाण्डकानि च ।
 भागं कण्टप्रदेशः स्याद् दण्डिकायाः समुच्छ्रितः ॥ ४४ ॥
 षण्ठार्धेन विधानव्या द्विभागा कलशोच्छ्रितः ।
 सूरसेनादिकं सर्वं कर्तव्यं पूर्ववत् तथा ॥ ४५ ॥

भद्रं मनोरमंश्चेह सिंहकर्णोर्विभूषयेत् ।

पञ्चव्यासेन मूत्रेण पदाकोशं समालिखेत् ॥ ४६ ॥

लतातयो(?)भवेद्रेपां लताभिस्तं प्रकल्पयेत् ।

मिश्रको मिश्रितैरङ्गैः शुद्धः स्याद् भूमिकान्वितः ॥ ४७ ॥

विमानः ।

नन्दनस्य भवेत् सीमा द्वात्रिंशद्वस्तनिमित्तः ।

अष्टाष्टकपिभागेन चतुःषष्टिपदो हि सः ॥ ४८ ॥

भागैश्चतुर्भिर्गर्भोऽस्य शेषं मित्यन्धकारिका ।

भद्रं गर्भसमं कार्यं तदूर्ध्वेनास्य निर्गमः ॥ ४९ ॥

द्वौ रथौ पार्श्वतो भूयः सर्वतः कर्णमुत्रतः ।

पञ्चभागोच्छ्रिता जह्वा मेखला भागसंमिता ॥ ५० ॥

षड्(भ?भू)मिरेष भूमिः स्यादेकैका द्वादशांशका ।

रेखास्कन्धाण्डकादीनां कलासे(न) समाकृतिः ॥ ५१ ॥

नन्दनो नन्दयत्येव समृद्धा(द्ध्या)हन्ति चापदः ।

नन्दनः ।

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे पञ्चविंशतिहस्तके ॥ ५२ ॥

मूत्रपातं ततः कुर्यात् कर्मायतमुखायतम्(?) ।

ततः सीमार्धमूत्रेण सम्यग् वृत्तं समालिखेत् ॥ ५३ ॥

ततस्तदष्टाविंशत्या भजेद् भागैर्यथापदम् ।

निर्मापये(शालार्धेन?तु तदर्धेन शाला)दिक्मूत्रसंश्रिताः ॥ ५४ ॥

तासां तु मध्यगाः कार्या एकैकस्य रथास्रयः ।

अन्ये चार्धरथाः कार्याः शालाकर्णममाश्रिताः ॥ ५५ ॥

भागपदकोच्छ्रिता जह्वा भागार्धेन तु मेखलाः ।

भागनान्तरपत्रं स्याद् भागं चोद्दृष्टमण्डकम् ॥ ५६ ॥

अर्धभागोच्छ्रिता जीवा विष्कम्भेन चतुष्पदाम्(?) ।

शिखरस्योच्छ्रयो भार्गवेकादशभिरिष्यते ॥ ५७ ॥

सर्वेषामेव लतिना मात्रिषा द्विगुणो हि सः(?) ।

विस्ताराद् द्विगुणं मूत्रं स्कन्धाद्यं चापि षड्गुणम् ॥ ५८ ॥

गुणानिनं(?) समारुप्य पञ्चकोनं ममाङ्गमेव ।

त पञ्चविंशतिरेव ज्येष्ठः पौष्ट्य मध्यमः ॥ ५९ ॥

फनीयान द्वादशदशम्यो(?) विज्ञानना ।

ज्येष्ठस्य भागमंग्यमेव नर्पेन मध्यमः ॥ ६० ॥

मध्यमस्य नभार्पेन फनीयान् भागमंग्यया ।

भागपदक्षमिना जह्वा ज्येष्ठस्य पश्चिमीर्नता ॥ ६१ ॥

सप्तभागोऽपि नता मा स्यान्मध्यमे मफनीयमि ।

सर्पेपां लनिनामेव क्षेत्रेण विधिरीग्निः ॥ ६२ ॥

स्वस्तिकोऽयं समारुपातः स्वस्तिश्रेयस्करो नृणाम् ।

इदानीं मुक्ताकोणस्य (मृ?)क्षय इवः स तु त्रिधा ॥ ६३ ॥

पौष्ट्य द्वादशाष्टं च द्वास्त्रयं पश्य च ।

ज्येष्ठः पौष्ट्यभिर्भागमध्यो द्वादशभिर्भवेत् ॥ ६४ ॥

फनीयानष्टभिः प्रोक्तः प्रासादो मुक्तकोणकः ।

मुक्तकोणस्वस्तिकयोरिदमेवान्तर्गं भवेत् ॥ ६५ ॥

स्वस्तिको चतुर्दशत्रय चतुश्चोऽपरः स्मृतः ।

पञ्चभागोऽन्तर्गता जह्वा द्वा भागा रधिका भवेत् ॥ ६६ ॥

भागधतुर्भिः फर्तव्या द्वितीया तस्य भूमिका ।

शेषास्त्वर्धार्धभागेन विधेयास्त(द्व?)स्य भूमिकाः ॥ ६७ ॥

विधाय नवधा गर्भस्तस्त्रयोदशभिर्भवेत् ।

जह्वापादोनपञ्चाशैरार्धकः पणिको(?) भवेत् ॥ ६८ ॥

मुक्तकोणः ।

विस्तारं दशधा कृत्वा पदभागं मध्यमालिखेत् ।

कर्णा द्विर्भागिको(?) मध्यं चतुर्धा विभजेत् पुनः ॥ ६९ ॥

तद्वन्मध्ये कृतौ मंशौ भागिका वामदक्षिणौ ।

अङ्गुलीकरसंख्यातविधेयो स्थानिर्गमः ॥ ७० ॥

प्राग्ग्रीवैर्विकटैः स्वष्टैः स्तम्भैः सदभूपकर्मभिः(?) ।

एवं गुणसमायुक्तः श्रीवत्सः सुखदो भवेत् ॥ ७१ ॥

मेवादिषोडशप्रासादादिलक्षणो नाम पञ्चपञ्चाशोऽध्यायः ।

अङ्गुलं त्र्यङ्गुलं नापि चतुरङ्गुलमेव च ।

उदकान्तरकं कार्यं श्रीवत्सो नन्दनोऽस्ते नन्दनेऽपि च ॥ ७२

श्रीवत्सः ॥

विस्तारं दशधा भक्तैः पद्मा(गा)मञ्जरी भवेत् ।

सर्वतोभद्रवन्मूलकर्णावस्य द्विभागिका ॥ ७३ ॥

उदकान्तरम(न्यः)प्यस्य श्रीवत्सस्येव कल्पयेत् ।

हंसोऽयं कीर्तितः सम्यक् शुभदो लक्षणान्वितः ॥ ७४ ॥

हंसः ॥

रुचकोऽप्येवमेव स्यादुदकान्तरवर्जिताऽतम् ।

भित्तयश्चतुरंशेन गर्भो व्यासार्धसंमतः ॥ ७५ ॥

रुचकः ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे विभजेद् दशभिः पदैः ।

विदध्यादर्धमानाख्यं तत्र भ्रान्तपनुक्रमात् ॥ ७६ ॥

भद्रस्य च भवेद् भागश्चतुर्भिः परिविस्तृतम् ।

एकेनकेन भागेन द्वौ रथा वामदक्षिणौ ॥ ७७ ॥

द्विभागविस्तृता कर्णा निर्गमः स्यात् कराङ्गुलः ।

वर्धमानः क्रियायुक्तो यशोलक्ष्मीं विचरयेत् ॥ ७८ ॥

रुचको वर्धमानो वा श्रीवत्सो हंस एव च ।

य एको राचते तेषु न्यसेत् तं गरुडे मुनीः ॥ ७९ ॥

पञ्चावेतस्य फर्नर्ण्या प्रासादार्थविनिर्गमा ।

नासिकां धनतेयस्य त्रिगर्भा कारयेदपि ॥ ८० ॥

गरुडः ॥

चतुःषष्टिपदे क्षेत्रे प्रामादं विभजेच्छुभम् ।

क्षेत्रार्धेन च मूत्रेण पृष्ठतो वृचमालिखेत् ॥ ८१ ॥

भागश्चतुर्भिर्जङ्घास्य मंगलाचार्धभागिता ।

पुरतःऽग्रेसोप(रि) पृष्ठतश्च गजावृत्तिः ॥ ८२ ॥

गजः ॥

चतुःपट्टपदः सिंहो मद्रं भागचतुष्टयम् ।
 मंशकौ मूलकणौ च गर्भः पादशभिः पदः ॥ ८३ ॥
 विस्तारार्धं भवेज्जडा मंखला पदिका भवेत् ।
 एकैका रथिकाचास्य भवेद् भागत्रयोच्छिन्ना ॥ ८४ ॥
 सर्वतोभद्रवचास्या रेखाग्रीवाण्डकादिकम् ।
 सिंहाक्रान्तेस्तथा मद्रः प्रासादः सिंह उच्यते ॥ ८५ ॥
 विक्रमार्जवशीलानां प्रासादोऽयं शुभायहः ।

सिंहः ॥

पद्मस्य हस्तसंख्या स्यात् पादश द्वादशाथवा ॥ ८६ ॥
 वर्तुलः स च कर्तव्यः मूत्रं तु स्वस्तिके यथा ।
 सर्वे रथाः स्मृताः पद्मपत्राकृतिमनोरमाः ॥ ८७ ॥
 उदकान्तरकं कुर्याच्छ्रेयसे नन्दने यथा ।

पद्मकः ॥

स्वस्तिकस्य यथा पूर्वं कथितं मानलक्षणम् ॥ ८८ ॥
 तेनैव ङलक्षलितः सर्वो(१)विदधीत विचक्षणः ।
 यथामूलविभक्तस्तु लतिषु स्वस्तिकादिषु ॥ ८९ ॥
 यथास्कन्धविभागोऽपि रेखामध्यविभागतः ।
 स्वस्तिकाङ्को विधातव्यः शुक्रना(शो)सो)च्छयाच्छुभः ॥ ९० ॥
 प्रासादानां स भागैः स्यात् सप्तभिर्विहितः श्रिये ।
 विमाने स धराव्यंशन्यूनः कार्यो विपश्चिता ॥ ९१ ॥
 कैला(सो च)साच)तुरंशोना विधे(ना)या) शुक्रनासिका ।
 सर्वतोभद्रसिंहाख्यौ मेरुणां तु विशेषतः ॥ ९२ ॥
 पद्मभिर्भागविना कार्या शुक्रनासा विजानता ।
 प्रासादोचेन सन्धारो विमानाद्याः प्रकीर्तिताः ॥ ९३ ॥
 विस्तारार्धेन तद्गर्भो यच्छेषं तेन भित्तयः ।
 प्रासाद(सि)ज्जुलोच्छ्रेयेण तुल्यो गर्भतुलोदयः ॥ ९४ ॥

सभित्तिर्गर्भतुल्यः स्यात् सन्धारेषु तुलोदयः ।

स विधेयः पुनर्व्यासाद् यदि वा किञ्चिदुन्नतः ॥ ९५ ॥

मूलमूत्रं तु दशधा ++ (मश्य?) समालिखेत् ।

गर्भमूत्रं प्रतिष्ठाप्य सिंहकर्णं प्रकल्पयेत् ॥ ९६ ॥

सार्धभागेन सूत्रेण मध्यमस्य समालिखेत् ।

उरो द्विभागतुल्यं तु मस्तकं भागमुच्छ्रितम् ॥ ९७ ॥

अर्धेन चोच्छ्रयस्तस्याः पक्षोच्छ्राया द्विभागिकाः ।

उरो (लेख्य?) च सीमान्ते मूत्रेणच्छन्दमादिशेत् ॥ ९८ ॥

नवधा दशधा चैव सिंहक(र्मा?)शृङ्गा स्मृता ।

एकपङ्क्तिविवृतो भागा(?) उदयात् पञ्चभागिकः ॥ ९९ ॥

मूरसेनो द्वितीयस्तु स्वात् समोदयविवृतितः ।

उदयात् सार्धविवस्तीर्णं सिंहकर्णस्त्रिसंकुला(?) ॥ १०० ॥

कामलान् मल्लकांथान्यान् सिंहकर्णान् प्र(लोप?)कल्पयेत् ।

प्रासादानां हि सर्वेषां सर्वमेतद् विभूषणम् ॥ १०१ ॥

यस्य यत्रोचितं स्थानं तत् तत्र विनिवेशयेत् ।

निर्मिता बलभेस्तिर्यक् मूत्रं कुर्वीत सप्तधा ॥ १०२ ॥

पञ्चभागांश्च मुख्यतस्त्वेनवांशेन कल्पयेत् ।

मेखलान्तरपत्रे च जम्भाकुम्भकमेव च ॥ १०३ ॥

पञ्चभागोच्छ्रितं कुर्यात् तद्वच्छिखरमुच्छ्रितम् ।

कीर्तितानि विमानानि यान्येव मुरवर्त्मनि ॥ १०४ ॥

नान्येव स्थावरत्वेन प्रासादा इति विधुताः ।

महेश्वरस्य फैलासो विष्णोस्तु गरुडाभिधः ॥ १०५ ॥

कार्यः प्रजापतेः पद्मो गणनाथस्य च द्विपः ।

न रत्नेनेन्द्र्यदेवानां विशातुमुचिताः स्मृताः ॥ १०६ ॥

यस्तु विविष्टः स स्यात् सर्वदेवानिकेतनः ।

अस्मात् तु येऽप्येवामादाः स्मृतास्तेऽनेकरूपिणः ॥ १०७ ॥

सर्वेषामेव देवानामभेदेन भवन्ति ते ।

जनत्वां विस्तरः कार्यः नामादोच्छ्रयमंगमिधः ॥ १०८ ॥

गर्भाभिर्नोत्पद्यन्मयाः शुभतः पविर्वातिनः ।

मण्डपस्य पश्चात्तोऽङ्गनामोनाथ मृतः ॥ १०९ ॥

कर्णप्रासादकाः कार्योः प्रासादस्य प्रिभावनः ।

पूर्वापरमुखाः कार्यो एते याम्येतिगननाः ॥ ११० ॥

ऐन्द्रे याम्ये वाक्ये च कारे च यथाक्रमम् ।

दिग्भागेषु चतुर्ष्वपि बन्धना विनिर्जयेन् ॥ १११ ॥

गर्भविस्तारविस्तीर्णा ङी प्रिभागी मुग्धायनाम् ।

इति वायवरीचारे जज्ञा प्रासादमाननः ॥ ११२ ॥

निर्यगायतमागेष्व मृत्रं गर्भेण मण्डपे ।

(गुरुकक्षोऽथ?) कर्णज्या गवाक्षस्तम्भमृगपुताः ॥ ११३ ॥

प्रासादविस्तरान् कार्यो द्विगुणो मण्डपः सदा ।

मण्डपस्य (संस्व)विस्तारा(द्) जगती द्विगुणा वहिः ॥ ११४ ॥

कर्णप्रासादकाः कार्योः प्रासादस्यार्धतोऽपि वा ।

तेषामध्यर्धतः कुर्याद् बन्धनीनां निवेशनम् ॥ ११५ ॥

अनेन क्रमयोगेन वायाद् वायं सुसंवृतम् ।

य(दा?धा) हि शोभते राजा केयूराद्गदकृण्डलैः ॥ ११६ ॥

तथा प्रासादराजोऽयं शोभते भूषणैर्निर्जैः ।

ध्वास्यार्हास्यातिर्साम्यस्य(?) श्रीकीर्तिविजयावहः ॥ ११७ ॥

अनेन विधिना न्यस्तः प्रासादः स्यात् सदा वृणाम् ।

आदित्यं पूर्वतो न्यस्येत् कुमारं पूर्वदक्षिणे ॥ ११८ ॥

दक्षिणे मातृदे(वीवां)स्तु गजास्यं दक्षिणोपरि ।

विन्यसेद् वारुणे गौरीं वायव्येऽपि च चण्डिकाम् ॥ ११९ ॥

विष्णुं कुबेरादिग्भागे तथैशान्यां महेश्वरम् ।

अन्येषामपि देवानां कथ्यते तु क्रमोज्जुना ॥ १२० ॥

तत्रैशान्यां दिशि न्यस्येदीशानं लोकनायकम् ।

दानवानां निहन्तारं पूर्वस्यामपि वासवम् ॥ १२१ ॥

वैश्वानरं तथाग्नेश्यां धर्मराजं च दक्षिणे ।

नैऋत्यां निर्ऋतिं न्यस्येत् प्रतीच्यां तु प्रचेतसम् ॥ १२२ ॥

- ✓ धायुं धायव्यदिग्भागे कुचेरमपि चोत्तरे ।
 अष्टौ तेते महात्मानो लोकपालाः प्रकीर्तिताः ॥ १२३ ॥
 पालयन्ति जगत् सर्वं स्वस्वस्थाने प्रतिष्ठिताः ।
 पुर(फर्कट?कर्वट)दुर्गेषु ग्रामेषु नगरेषु च ॥ १२४ ॥
 क्रमेणानेन विन्यस्ताः स्युः प्रजानां सुखावदाः ।
 न यत्र देवतात्रयस्तत्र द्वारं प्रकल्पयेत् ॥ १२५ ॥
 प्रासादस्यानुसारेण भवेद् द्वारं शुभानन्दम् ।
 अथातः प्रोच्यते सम्यग् द्वारमानमनुक्रमात् ॥ १२६ ॥
 ज्येष्ठमध्यकनिष्ठानां द्वयं स्तम्भानुसङ्गतम् ।
 एकद्वस्ते भवेद् द्वारं प्रासादे षोडशाङ्गुलम् ॥ १२७ ॥
 द्विकरे द्विगुणं तत् स्यात् त्रिकरे द्विकरं शुभम् ।
 चतुष्करे चतुःषष्टिरङ्गुलानि प्रशस्यते ॥ १२८ ॥
 अत ऊर्ध्वं प्रतिकरं त्र्यङ्गुला वृद्धिरिष्यते ।
 द्वारोदयकरस्तुल्यान्यङ्गुलानि नियोजयेत् ॥ १२९ ॥
 (षोडशजयवान्यालर्ध?) ध्रुवके चतुर(र?)ङ्गुले ।
 विस्तारो द्विगुणस्तस्य स्तम्भपिण्डं स एव हि ॥ १३० ॥
 एकद्वित्रिचतुष्पञ्चपदसप्तककरावधि ।
 द्वारविस्तारभागेन स्तम्भः सम्यग विधीयते ॥ १३१ ॥
 चतुर्भागेन कर्तव्या सीमास्तम्भः प्रमाणतः(?) ।
 तथा स्तम्भस्य बाहुल्याच्चतुर्भागविभागविना (?) ॥ १३२ ॥
 +भागा तत्र कर्तव्या हीरग्रदणमुच्छ्रितम् ।
 भागत्रयेण कर्तव्यः पट्टस्य च समुच्छ्रयः ॥ १३३ ॥
 भागेनैकेन नीस्यातव्यविस्तारं भग्निभागरच्यकिम्(?) ॥
 पट्टद्वस्ते विधातव्यमङ्गुलद्वयनिर्गमम् ॥ १३४ ॥
 +४++++ स्तारः स्तम्भतुल्यः प्रशस्यते ।
 एकैकमङ्गुलं (ला?)पट्टपार्श्वयोरधिरुस्ततः ॥ १३५ ॥
 पट्टद्वस्य विस्तारः(?)कार्यश्चतुर्भागविभाजितः ।
 भागेनैकेन चोत्सेपस्तुलाधारणमिष्यते ॥ १३६ ॥

तुलाधारणकोत्सेधाच्चतुर्भागविभाजितात् ।

भागमेकं परित्यज्य पिण्डस्तस्य विधीयते ॥ १३७ ॥

मात्राहीना भवेन्मेढ्र्यां तावन्न्यस्येच्छलान्तले (?) ।

द्वौ भागां मूलभागेन जगन्तीपिण्डविस्तरौ ॥ १३८ ॥

इति दीरग्रहादीनां समासालक्ष्मकीर्तनम् ।

पञ्चांशाभ्यधिकं स्तम्भविस्तारस्थेन कुम्भिका (?) ॥ १३९ ॥

कुर्वीत स्तम्भतः सार्धां गर्ग(?)कुम्भस्य विस्तृतीः ।

अथवा स्तम्भकर्णेन स्तम्भाग्रद्विगुणां क्वचित् ॥ १४० ॥

पादोनस्तम्भविस्तारादग्रकुम्भे समुच्छ्रितिः ।

स्तम्भविस्तारकर्णाद् वा यद्वा पिण्डोऽग्रकुम्भके ॥ १४१ ॥

तस्य भागान् प्रवक्ष्यामो यथाकुम्भं स युज्यते ।

विभक्तोऽत्र त्रिधा पिण्डो भागेनैकेन पुत्तली ॥ १४२ ॥

चतुर्भिस्तस्य मध्यस्य (द्यस्व?) पत्रां समालिखेत् ।

उच्छाले पञ्चधा भक्ते त्रिभिरावर्तनं ++ ॥ १४३ ॥

वर्तनं योपव्येत्(?) किञ्चिन्न च खल्वं समाचरेत् ।

वर्तने कुम्भकुम्भां तु मूर्धं दत्त्वा सुतानितम् ॥ १४४ ॥

पद्मनालासमा स स्यान्न भवेत् पट्टिवर्जिता (?) ।

नवाधोद्याहा(?)लके भक्ते वीरगण्डस्तु भागिकः ॥ १४५ ॥

एकैकैकेन भागेन विधेया पट्टिकाट्टिका ।

(ध्वसंछाकाल?)कर्तव्यं भागद्वितयसंमितम् ॥ १४६ ॥

तलकुम्भकपिण्डं तु पञ्चधा प्रविभाजयेत् ।

भागेनैकेन पत्रं स्याद् भागेन कलशं लिखेत् ॥ १४७ ॥

द्वाभ्यां समालिखेत् कुम्भं भागेनैकेन पट्टिकाम् ।

वर्तमाना चत्रा(?)कार्या शोभा स्यादस्य यावतः ॥ १४८ ॥

एष कुम्भक्रमः प्रोक्तः स्तम्भपादे व्यवस्थितः ।

तलपट्टस्य पिण्डस्तु भागपट्टसमो भवेत् ॥ १४९ ॥

द्रव्येष्वत्र हि सर्वेषु सम्यक् शोभा विवक्षिता ।

न्यूनातिरिक्तमप्यस्मान्मानेष्वङ्गुलमाचरेत् ॥ १५० ॥

द्वारामुदयविस्तारो द्रव्यसंस्थानमेव च ।

पूर्वमेव यथोद्दिष्टं (यत्त)था सर्वमनुस्मरेत् ॥ १५१ ॥

पिण्डेन त मूलशाखाया द्वितीया प विवीयते ।

सपायते सपादन प्रत्ययदेनाथ सार्धनरूपशाखा प्रशस्यते(?) ॥ १५२ ॥

अर्धेन मूलशाखाः समा चैव बाह्यशाखा शाखां प्रकल्पयेत्(?) ।

ऊर्ध्वपञ्चमशाखाया (दु?)सप्तमी नवमी च सा ॥ १५३ ॥

रूपशा++++स्यान्न न्यूना नाधिकापि च ।

विस्तरार्थं तु कर्तव्यः सर्वामामेव निर्गमः ॥ १५४ ॥

शाखाविस्तारविस्तीर्णा/नु?न्यु/त्तरङ्गानि कारयेत् ।

सार्धेन ध्रुवशाखानां पिण्डेनोदुम्वग्नेदयः ॥ १५५ ॥

उदुम्वरस्य पिण्डेन सिंहवक्राणि कारयेत् ।

तदर्थं विलसन्निवः स्यान् नन्गमा भूमिरङ्गिका ॥ १५६ ॥

तलन्याससमः षट्ः पिण्डपूर्वज्यवस्थितः ।

कूटाकारविनिर्ग्रथं शोभनं रूपरुमभिः ॥ १५७ ॥

पञ्चजान्तरनेकैश्च षण्डं कुर्याद् यथेप्सितम् ।

पाचकः षट्पतीक्ष्णार्धगुमारगम्येथा ॥ १५८ ॥

अन्याक्ष्य विपचेन् तद्वन् स्थितिः सर्वमानरेन् ।

यदुक्तं यदनुक्तं च तन् समग्रमपि स्फुटम् ॥ १५९ ॥

(युक्ता)युक्तं समालोक्य यथाशोभं समाचरेन् ।

आरभ्य मेरोरिति षोडशने प्रामादमृत्त्याः क्षतिता यथाचन् ।

संक्षेपतो लक्ष्य तथा जगत्यां द्वारादिमन्त्रानि च(द्रा?) टाकमानम् ॥ १६० ॥

रुचकादिचतुष्पष्टिप्रासादकः पदगञ्जाद्योऽध्यायः ।

अथानः सम्प्रत्यस्यामि प्रासादान् निम्नरान्निगान् ।

रुचकादीःशतुःषष्टि नामन्वक्षणनः क्रमान् ॥ १ ॥

पूर्व यानि विमानानि पञ्चोक्तान्यभारंस्तनः ।

तदाकारभृतः गर्व प्रासादाः पञ्चविंशतिः ॥ २ ॥

शिखरैर्विभिभाकारैरेकेनाण्डेन भूषिताः ।

केचिदण्डप्रयोपेताः केचिन् पञ्चाण्डकान्विताः ॥ ३ ॥

ईषदभेदेन ते श्रेयाः प्रासादाः सर्वकापदाः ।

सौवर्णा राजतार्धव देवानां मननं प्रियाः ॥ ४ ॥

मणिमुक्तामयालार्धभूषणः सुविभूषिताः ।

रीतिकानाम्रघोषार्णः पित्राचोरगन्धमाम् ॥ ५ ॥

देवल्लोका भवन्त्येते कामस्वच्छन्दचारिणः ।

पातान्ते चापि निर्दिष्टाः पाषाणः स्फटिकमन्या ॥ ६ ॥

इष्टकाकाष्ठपाषाणैर्मर्त्यल्लोकेऽपि नन्दकाः ।

सुखदाश्च भवन्त्येते कर्तुः कारयितुस्तथा ॥ ७ ॥

लक्षणेनान्वितानेतान् कथयामो यथाविधि ।

पुराणां भूषणार्थाय भुक्तिमुक्तिप्रदा नृणाम् ॥ ८ ॥

रुचको भद्रकथैव हंसो हंसोद्भवस्तथा ।

मतिहंसस्तथा नन्दो नन्दावर्तो धराधरः ॥ ९ ॥

वर्धमानोऽद्रिकूटश्च श्रीवत्सोऽथ त्रिकूटकः ।

मुक्तकोणो गजश्चैव गरुडः सिंह एव च ॥ १० ॥

भवश्च विभवश्चैव पद्मो मालाधरस्तथा ।

वज्रकः स्वस्तिकः शङ्कुर्मलयो मकरध्वजः ॥ ११ ॥

नामतः प्रोक्ताः प्रासादाः पञ्चविंशतिः ।

रूपनिर्माणं कथयामो यथाविधि ॥ १२ ॥

रुचका(द्य,ष्टादर्शपां चतुरश्राः प्रकीर्तिताः ।
 भवश्च विभवश्चैव चतुरश्रायतोऽथवा ॥ १३ ॥
 पद्मो मालाधरश्चैव वृत्तावेतावुदाहृता ।
 मलयो मकरारुयोऽथ द्वौ तु वृत्तायताविर्मा ॥ १४ ॥
 वज्रकः स्वस्तिकः शङ्कुरित्थमष्टाश्रयस्रयः ।
 ललिताः कथिता ह्येते ब्रूमोऽन्यान् मिश्रकानथ ॥ १५ ॥
 सुभद्रो योकिटश्च(?) सर्वतोभद्र एव च ।
 सिंहकेसरिसंज्ञोऽन्यश्चित्रकूटो धराधरः ॥ १६ ॥
 तिलकाख्यः स्वतिलकस्तथा सर्वाङ्गसुन्दरः ।
 नवामी मिश्रकाः प्रोक्ताः कथ्यन्ते (साधकारिकाः?) ॥ १७ ॥
 केमरी सर्वतोभद्रो नन्दनो नन्दिशालकः ।
 नन्दीशो मन्दिरारूपश्च श्रीवृक्षयामृतोद्भवः ॥ १८ ॥
 हिमवान् हेमकूटश्च कैलासः पृथिवीजयः ।
 इन्द्रनीलो महानीलो भूधरो रत्नकूटकः ॥ १९ ॥
 वैदूर्यः पद्मरागश्च वज्रको मुकुटोत्कटः ।
 ऐरावतो राजहंसो गरुडो वृषभस्तथा ॥ २० ॥
 मेरुः प्रामादराजश्च देवानामालयो हि सः ।
 +संयोगे तु संधारान् कथयामो यथाविधि ॥ २१ ॥
 लतात्रिपुष्करार्ग्या च पञ्चवक्त्रधनुर्मयः ।
 नवात्मकश्च निर्गुहः प्रामादाः पञ्च संज्ञिताः ॥ २२ ॥
 भायः पञ्चाष्टकः कार्यः प्रामादः केसरीति यः ।
 सर्वतोभद्रको यस्तु विधेयः स नवाष्टकः ॥ २३ ॥
 प्रयोदशाष्टकस्तु स्यान्नन्दनो नाम यो भवेत् ।
 नन्दिशालस्तु यः प्रोक्तः स स्यान् समदशाष्टकः ॥ २४ ॥
 अष्टकोरफाङ्गित्या नन्दीशः परिवारितः ।
 पञ्चविंशाष्टकोपेतं मन्दरं कारयेद् बुधः ॥ २५ ॥
 र्धाष्टकः शस्यते चनेप्पेशोनविंशताष्टकः ।
 स्यान् त्रयविंशताष्टस्तु प्रामादो वृन्दोद्भवः ॥ २६ ॥

अण्डकः क्रियते सप्तविंशता दिपवानपि ।

सैकया ऐमज्जस्तु ग्यागत्वारिंशताण्डकः ॥ २७ ॥

पञ्चचत्वारिंशताण्डः कल्याणो नाम नामतः ।

भवत्येकोनपञ्चाशदण्डकः पृथिवीत्रयः ॥ २८ ॥

इन्द्रनीलश्च यः मो(कारः) क्तः ग (त्रि)पञ्चाशताण्डकः ।

सप्तपञ्चाशता युक्तो मद्दानीलस्तथाण्डकः ॥ २९ ॥

एकपष्टयण्डकोपेतः प्रासादो भूधरो भवेत् ।

पञ्चपष्टयण्डकर्पुक्तो रत्नकूटः प्रजस्यते ॥ ३० ॥

नवपष्टयण्डकः कार्यो वैदूर्यः शुभलक्षणः ।

त्रिसप्तत्यण्डकयुतः पद्मरागो विधीयते ॥ ३१ ॥

अण्डकः सप्तसप्तत्या प्रासादो विजयाभिधः ।

एकाशीत्यण्डकोपेतो विधेयो मुकुटोत्कटः ॥ ३२ ॥

ऐरावतस्तु पञ्चाशीत्यण्डकः परिकीर्तितः ।

नवाशीत्यण्डकर्पुक्तो राजहंसः प्रजस्यते ॥ ३३ ॥

नवत्या सप्तयुतया प्रासादो वृषभोऽण्डकः ।

शतेनकोत्तरेणाण्डैर्मरुः प्रासादराट् स्मृतः ॥ ३४ ॥

हरेर्हिरण्यगर्भस्य + + + भास्करस्य च ।

मेहरेप विधातव्यो नान्यस्य त्रिदिवौकसः ॥ ३५ ॥

मेरोः प्रासादराजस्य देवानामालयस्य च ।

कर्ता क्षत्रिय एवास्य वै(श्यः)श्योऽस्य स्थपतिर्भवेत् ॥ ३६ ॥

एवं विधीयमानेऽस्मिन् मेरौ द्वावपि नन्दतः ।

वास्तुशास्त्रविधिज्ञोऽपि क्षत्रियः स्थपतिर्यदि ॥ ३७ ॥

तदास्य सत्यं शौचं च विक्रमश्च विनश्यति ।

ईश्वरोऽपि यदा विप्रो मेरुप्रासादकृद् भवत् ॥ ३८ ॥

कर्तुः कारयितुः पीडा पूजा चास्य न तादृशी ।

ब्राह्मणः स्थपतिश्चास्य वास्तुशास्त्रे विशारदः ॥ ३९ ॥

यणिकर्मणि वर्तेत धनवानपि यद्यसौ ।

सर्वविघ्नेषु निर्दिष्टः कर्ता स्थपतिरेव सः ॥ ४० ॥

तत्रस्था देवताः सर्वास्तस्य वृद्धिः कथञ्चन ।
 वास्तुशास्त्रविधिज्ञोऽपि तत्तत् कारयिता यदि ॥ ४१ ॥
 राजापि क्षत्रियः कर्ता यदा मे(रु?)रोर्भवेत् तदा ।
 राष्ट्रभक्तो भवेत् तस्य प्रजा यान्ति दिशो दश ॥ ४२ ॥
 क्षत्रियेण नरेन्द्रेण कर्ता स्थपतिना यदि (?) ।
 मेरोः पूजा भवेत् तत्र क्षत्रियोऽप्यस्यं पदम् ॥ ४३ ॥
 एकैकस्य च यन्मानं सकर्णस्य च यद्वशम् ।
 प्रासादानां च सर्वेषां तत् सम्पगमिषीयते ॥ ४४ ॥
 चतुरश्रीकृते क्षेत्रे चतुर्मागविधर्जिते ।
 भागिका सर्वतो भित्तिः शेषं गर्भगृहं भवेत् ॥ ४५ ॥
 तस्याग्रतः पुनः कार्यो भागद्वयविनिर्गतः ।
 विस्तारेण त्रिभागश्च प्राग्ग्रीवःस्तन्मभूषितः ॥ ४६ ॥
 पीठोत्सेधस्य भागेन भवेज्जङ्घा द्विभागिका ।
 भागार्ध+तरं पत्रं(?) पादेन स्याद् वरण्डिका ॥ ४७ ॥
 सपादांश्चतुरो भागान् शिखरस्योच्छ्रयः स्मृतः ।
 त्रिगुणेन च सूत्रेण पद्मकोशं समालिखेत् ॥ ४८ ॥
 स्कन्धकोशान्तरं चास्य भागैः प्रविमजेत् त्रिभिः ।
 भवेद् ग्रीवार्धभागेन भागेनामलसारकम् ॥ ४९ ॥
 पद्मशीर्षं च भागार्धाद् भागेन (+लसी?)स्मृतः ।
 इत्युक्तो रुचकारुयोऽयं

रुचकः ॥

भद्रकारुयोऽयं कथ्यते ॥ ५० ॥

+++++

+++++ ॥ ५१ ॥

भद्रकः ॥

भद्रं तु फर्णयोर्मध्ये कारयेद्दुकान्तरम् ।

तदा हंगो विजानीयात् प्रासादो देवतालः ॥ ५२ ॥

हंसः ॥

हंसस्येव यदा कुर्याद् भद्रस्यान्ते जलान्तरम् ।

तदा हंसोद्भवो नाम प्रासादः परिकीर्तितः ॥ ५३ ॥

हंसोद्भवः ॥

रथान्तर्कर्णयोश्चैवं यदा स्यादुदकान्तरम् ।

प्रतिहंसस्तदा प्रोक्तः प्रासादोऽयं मनोरमः ॥ ५४ ॥

प्रतिहंसः ॥

प्राग्ग्रीवा रुचकस्यैव सीमाविस्तारविस्तृताः ।

निर्गता भद्रमानेन तदा नन्दः स उच्यते ॥ ५५ ॥

नन्दः ॥

प्राग्ग्रीवैर्भद्रमानेन नन्दो यदि विभूष्यते ।

निर्गतैर्भागमानेन चतुरश्रैः समन्ततः ॥ ५६ ॥

प्राग्ग्रीवः पुरतः कार्यः स्तम्भद्वयविभूषितः ।

नन्द्यावर्तस्तदा प्रोक्तः प्रासादो विजयावहः ॥ ५७ ॥

नन्द्यावर्तः ॥

नन्द्यावर्ते यदा कुर्याद् भद्रान्ते जलनिर्गमम् ।

धराधरस्तदा ज्ञेयः प्रासादो भुवनोत्तमः ॥ ५८ ॥

धराधरः ॥

दशधा भाजिते क्षेत्रे चतुरश्रे समन्ततः ।

भागद्वयेन कर्णः स्याद् भजेच्छेषं च सप्तधा ॥ ५९ ॥

भागत्रयेण रथको मध्यमोऽस्य विधीयते ।

द्वाभ्यां द्वाभ्यां तु भागाभ्यां रथको वामदक्षिणौ ॥ ६० ॥

भागस्यैव त्रिभागेन भवेदस्य विनिर्गमः ।

कथितो वर्धमानोऽयं

वर्धमानः ॥

गिरिकृत्तोऽथ कथ्यते ॥ ६१ ॥

वर्धमानस्य भद्रस्यमध्यमूत्रेण योजयेत् ।

फर्णिमूत्रं नदग्राभ्यां न्यसेत् मूत्रचतुष्टयम् ॥ ६२ ॥

तदुत्पन्नैस्तु भद्रस्थकर्णैः स्याच्चित्रकूटकः ।

गिरिकूटः ॥

कर्णान्ते च रथान्ते च यदि स्यात् सलिलान्तरम् ॥ ६३ ॥

वर्धमानस्य भवति श्रीवत्सः स्यात् तदा शुभः ।

श्रीवत्सः ॥

गिरिकूटस्य संस्थाने तद्वपे विनिवेशिते ॥ ६४ ॥

कर्णा (न्) प्रतिरथेष्वस्य निखिलेष्वपि योजयेन् ।

प्राग्वन् प्रतिरथोद्भूतमृगाभ्यां कर्णवर्त्मना ॥ ६५ ॥

त्रिकूटाख्यस्तदैव स्यात् प्रासादो देवनालयः ।

त्रिकूटः ॥

त्रिकूटस्यैव संस्थाने भद्रकर्णपरिच्युते ॥ ६६ ॥

स्वरूपभद्रसंस्थाने मुक्तकोणः प्रजायते ।

मुक्तकोणः ॥

चतुर्भिर्विस्तृतेर्भागैः क्षेत्रे पञ्चभिरायते ॥ ६७ ॥

भागेन भित्तिः कर्तव्या द्येपं गर्भगृहं भवेत् ।

अस्य क्षेत्रार्थमूत्रेण पृष्ठतो वृत्तमालिखेत् ॥ ६८ ॥

पुरतः शूरसेनोऽस्य पृष्ठतोऽपि गजाकृतिः ।

प्रासादोऽयं गजो नाम गणेशस्य विधीयते ॥ ६९ ॥

गजः ॥

वर्धमानस्य संस्थाने गरुडं विनिवेशयेत् ।

तस्य पक्षा विधातव्यां प्रासादार्थेन निर्गता ॥ ७० ॥

पक्षयोस्तु दशस्तस्य (?) वर्धमानं विभाजयेन् ।

जानिशुद्धा रथाः कार्याः पार्श्वयोर्गरुडो भवेत् ॥ ७१ ॥

गरुटः ॥

वर्धमानस्य संस्थाने प्राग्वन् कर्णां नियोजयेन् ।

द्विभागा रथिका कार्या द्येपं भद्रं प्रकल्पयेत् ॥ ७२ ॥

जङ्घास्य पञ्चभिर्भागः पीठं चास्य तद्वर्धतः ।

विरण्यध्यायिकाद्विध(?) मागधान्तरपत्रयोः ॥ ७३ ॥

तपोत्सेधविभागश्च नवभिः शिखरोच्छ्रितः ।

कुम्पधायनसारश्च सिंहेऽस्त्रिद्विभिन् भागमा(ग?)तः ॥ ७४ ॥

सिंहः ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे चतुर्भिर्माजिनः पर्दः ।

सीमाविस्तारमानेन रथांस्तस्य प्रकल्पयेत् ॥ ७५ ॥

पादेनैकेन निर्यातान् दिक्षु सर्वास्वनुकमान् ।

प्राग्ग्रीवान् पुनरस्यैव भागद्वितयविस्तृतान् ॥ ७६ ॥

पदपद्भागनिर्यातान् विदधीत चतुर्दिशम् ।

चतुर्भागायतो गर्भः कार्योऽस्य द्व्यंशविस्तृतः ॥ ७७ ॥

जङ्घोत्सेधश्च पीठं च यथा मद्रं तथा भवेत् ।

प्रासादो भयसंज्ञोऽयं देवतात्रितयाश्रयः ॥ ७८ ॥

मयः ॥

भयस्यैव यदा कुर्याद् रथान् सजलनिर्गमान् ।

द्विमहं संश्रयोऽन्यः सा(?)प्रासादो विभवाग्निधः ॥ ७९ ॥

(त्रिलिङ्गः?) ॥

अष्टधा भाजिते क्षेत्रे चतुरश्रे समन्ततः ।

विदध्याद् गर्भसूत्राणि कर्णसूत्राणि च क्रमात् ॥ ८० ॥

दिवसूत्रेष्वखिलेष्वस्य सीमार्धं पदमेव च ।

पदस्याष्टादशो भागस्तद्योगाद् वृत्तमालिखेत् ॥ ८१ ॥

विस्तारार्धं भवेद् गर्भो गर्भार्धास्तस्य भित्तयः ।

तद्वृत्तवाङ्मसूत्रेण भागान् षोडश कारयेत् ॥ ८२ ॥

दिवसूत्रकर्णसूत्रेषु रथकान् सम्प्रकल्पयेत् ।

द्विभागा रथिका कार्या सलिलान्तरभूयिता ॥ ८३ ॥

सलिलान्तरमेतस्य श्रीवत्सस्यैव कल्पयेत् ।

जङ्घोत्सेधे च पीठे च शिखरं(?) च तत्रा भवेत् ॥ ८४ ॥

रुचकादिचतुष्पष्टिपासादकः षट्पञ्चाशोऽध्यायः ।

मालाधारः स विज्ञेयः सवाद्याभ्यन्तरः समः ।

मालाधरः ॥

मालाधरस्य संस्थाने यत् क्षेत्रं पूर्ववत् स्थितम् ॥ ८५ ॥

उदकान्तरविच्छिन्नं पद्मं तत्र निवेशयेत् ।

तथाग्रे कारयेत् कर्णव्यासार्धेन विनिर्गमान् ॥ ८६ ॥

पद्मपत्रनिभाकाराश्च जतिशुद्धान् सलक्षणान् ।

पद्मः ॥

पद्मभागानायते क्षेत्रे विस्तारे चतुरश्रके ॥ ८७ ॥

द्विभागाद् विपुलो गर्भश्चतुर्भागायतो भवेत् ।

गर्भव्यासमितं मूर्ध्नं पदपादसमन्वितम् ॥ ८८ ॥

वृत्तार्धं भ्रमयेत् तेन दक्षिणेनोत्तरेण च ।

सीमाविस्तारमूत्रेण पदपादयुतेन च ॥ ८९ ॥

पुरतः पृष्ठतश्चापि तद्द्वन्द्वमनुवर्तयेत् ।

वृत्तक्षेत्रमिदं तस्य भागैर्द्वादशभिर्मवेत् ॥ ९० ॥

द्विभागो भद्रविस्तारो भागिकी भागविस्तृतिः ।

भद्राणां च रथान्मध्ये भागेनैकेन विस्तृता(?) ॥ ९१ ॥

उदकान्तरकं चात्र मालाधरवदाचरेत् ।

वृत्तायतस्तु कर्तव्यः प्रागादो मलयाभिधः ॥ ९२ ॥

मलयः ॥

मलयस्यैव कर्णेषु राधिकान् यदि कल्पयेत् ।

उदकान्तरविच्छिन्नान् पदपद्मभागनिर्गमान् ॥ ९३ ॥

पीठोत्सेधश्च जहा च निस्सरं चात्र यद् भवेत् ।

एकमाश्रासमायुक्तं लतिना ते(?) प्रतीयते ॥ ९४ ॥

नान्निर्दिषायते द्यंमाश्राणां चतुश्चाणां कोणेऽप्यभेपरिभयान्

अष्टार्थं जायते यत्र वानाश्रमपि तां नरम् (?) ॥ ९५ ॥

अष्टार्थं चतुरो भागान् विद्वध्यान् तत्र भागिकी ।

मितिर्विषया भागाभ्यां भवेद् गर्भमृद् नवः ॥ ९६ ॥

रथिणां विधेयं तपः पत्नी नृपनिर्गमः ।
पत्नी नाम पत्नीः प्रागादः नृपनिर्गमः ॥ ९७ ॥
वत्तः ॥

वत्तकर्मणं संस्थानं सपिञ्जलमग्निः ।
वत्तामिदं नाम भक्ते रथिनाः सपिञ्जलमग्निः ॥ ९८ ॥
भट्टान् दिक्षु कर्णाथ भवन्मय द्विभक्तिः ।
कर्णः पद्मकतुण्डोऽयं स्वनिः ॥ ९९ ॥
वत्तः ॥

वत्तकर्मणं संस्थानं ये रथाः प्राग्वदग्निनाः ।
पद्मकर्मणं कर्णकर्मणं धनुर्धनुर्धनुः ॥ १०० ॥
भागद्वयेन मध्यः स्याद् रथतोऽत्र निर्गमः ।
नृपकर्मणामग्निः प्रागादोऽष्टाभिरग्निभिः ॥ १०१ ॥
वत्तः ॥

चतुरश्राः पोटन प्रोक्ताश्चतुरश्रायतनम् (?) ।
वृत्तवृत्तायता द्वा द्वौ वृत्ताश्चाष्टाश्रयाः ॥ १०२ ॥
पञ्चविंशतिरित्येते प्रासादा लङ्घिनाः स्मृताः ।
मिश्रकाणामथ मृगो लङ्घनानि यथाक्रमम् ॥ १०३ ॥
भद्रकर्मणं संस्थाने भद्रे शृङ्गे यदा भवेत् ।
सुमद्रो नाम (?) संज्ञोऽयं कर्णकर्मणः करिगर्भो (?) ॥ १०४ ॥
पूर्वोक्तस्य यदा शृङ्गं भद्रं केसरिणो भवेत् ।
लताख्योक्तं (?) तदा स स्यात् सर्वतोभद्रसंज्ञितः ॥ १०५ ॥
भद्रे शृङ्गं परित्यज्य सिंहं तत्रैव कारयेत् ।
मिश्रयोगे तयोर्मिश्रः स भवेत् सिंहकेसरी ॥ १०६ ॥
श्रीवत्सकर्मणं संस्थाने भद्रे कूटं निवेशयेत् ।
कर्णे तेनैव योगेन प्रतिशृङ्गोपशोभितम् ॥ १०७ ॥
कलशैः सप्तदशभिः पद्मघण्टाभिरुतः सह ।
स च त्रिकूट इत्युक्तो विचित्रशिखरान्वितः ॥ १०८ ॥

कर्णे भद्रे प्रतिस्थाने पूर्णे शृङ्गे यदा भवेत् ।

अण्डकैः सप्तदशभिस्तदा स्यात् स धराधरः ॥ १०९ ॥

श्रीवत्सस्यैव संस्थाने कर्णे कूटं निवेशयेत् ।

शृङ्गं भद्रो + भद्रे च तदा तिलक उच्यते ॥ ११० ॥

यथा कर्णे त था) भद्रे यो भवेच्चित्रकुटवत् ।

उत्तमाङ्गे च यस्तद्वत् स स्यात् सर्वाङ्गगुन्दरः ॥ १११ ॥

प्रतिशृङ्गेषु सर्वेषु यदा कूटं निवेश्यते ।

मिश्रकः स तु विज्ञेयः श्रीनाम्ना चान्तिकोऽन्तिकः ॥ ११२ ॥

सर्वे कूटावृताः कार्याः सर्वे कार्याश्चतुर्मुखाः ।

मिश्रका बहुशृङ्गाश्च कुटीसंज्ञास्ततोऽपरे ॥ ११३ ॥

इदं नवानां मिश्राणामिह लक्षणमीरितम् ।

साधारणमतः स्पष्टं ब्रूमः सम्प्रति लक्षणम् ॥ ११४ ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे भागाष्टकविभाजिते ।

तस्य मध्ये भवेद् गर्भो द्विभागो देवतालयः ॥ ११५ ॥

भागे निवेशयेद् भित्तिं कुर्याद् भागेन कारिकाम् ।

याद्विभित्तिं पुनर्भागे विधेयास्तस्य मिद्वये(?) ॥ ११६ ॥

तस्य कर्णेषु कर्तव्या रथिकाश्च द्विभागिकाः ।

शेषं भद्रं प्रकर्तव्यमुद्वान्तरभूषितम् ॥ ११७ ॥

भागेन निर्गतं दिक्षु सर्वास्त्येव भवेद् विधिः ।

चतुर्भागोच्छ्रिता जह्वा करकश्च तदर्धकः ॥ ११८ ॥

परण्यन्तरपत्रं च भागेनैकेन कल्पयेत् ।

रथिककान्तरं तस्य सार्धभागत्रयोच्छ्रिताः(?) ॥ ११९ ॥

पदभागे शिखरं मूले शेषांशकममुच्छ्रितम् ।

तस्योच्छ्रयं त्रिधा कृत्वा तेषुकोशं समागच्छेत् ॥ १२० ॥

रथन्यकोशान्तरं तस्य चतुर्धा विभजेत् ननः ।

पदशीर्षं तथा ग्री(वां) मार्पेनांशेन कारयेत् ॥ १२१ ॥

कुर्याद् भागेन भागेन कुम्भं चामलपारकम् ।
भागार्धेन प्रकुर्वीत तदूर्ध्वं बीजपूरकम् ॥ १२२ ॥
प्रासादः कैसरी नाम सर्वतः सन्ततिप्रियः ।

कैसरी ॥

चतुरश्रं समं कृत्वा भूमिभागं विचक्षणः ॥ १२३ ॥

प्रासा(दो?)द्व्यासतः कुर्याज्जगतीं द्विगुणामिह ।
विदध्याज्जागतीपीठं प्रासादार्धसमुच्छ्रितम् ॥ १२४ ॥

पीठस्योपरि संस्थाप्य प्रासादं विभजेत् ततः ।
सर्वतोभद्रसंस्थानं हस्तसंख्या यदा भवेत् ॥ १२५ ॥

हस्तैः सप्तत्रिंशता तु ज्येष्ठः सार्धे(?) उदाहृतः ।
मध्यमः सप्तविंशत्या प्रासादः स्यात् कलाधिकैः ॥ १२६ ॥

कनीयान् पञ्चदशभिः प्रासादः समुदीरितः ।
तलच्छन्दो यदा द्वेपां तथार्चवोर्ध्वतो गतिम् ॥ १२७ ॥

ज्येष्ठमध्यकनिष्ठानां तथा सम्यङ् निगद्यते ।
चतुरश्रीकृते क्षेत्रे शतमूलविभाजिते ॥ १२८ ॥

न्यसेत् तन्मध्यतो गर्भं चतुर्वर्गपदान्वितम् ।
गर्भपादेन भित्तिः स्यात् तद्वदेवान्धकारिका ॥ १२९ ॥

षाट्भित्तिस्त(थवा?)र्ध्व) स्याद् दशशस्त्रुर्द्विभागिका(?) ।
प्रतिवर्णपदान्धेन(?) षोडशेन जलान्तरम् ॥ १३० ॥

क्षेपं भद्रं(?)प्रकर्तव्यं गर्भार्धेन विनिर्गतम् ।
भागार्धं सोमयेत् पार्श्वे निर्गमं च तथाचरेत् ॥ १३१ ॥

क्षेपः स्याद् भद्रविस्तारः पञ्चभागायतस्तथा ।
पीठं तस्यैव कर्तव्यं सार्धद्वयसमुच्छ्रितम् ॥ १३२ ॥

द्विगुणां च तथा जङ्घामुच्छ्रायेणास्य कल्पयेत् ।
पेरसल्लामर्धभागेन भागेनान्त(र)पत्रकम् ॥ १३३ ॥

मथमा रथिका तत्र कार्या भागत्रयोच्छ्रिता ।
द्वितीया रथिका या मा सार्धभागेन चोच्छ्रिता ॥ १३४ ॥

भागे भागेऽन्तरं कार्यमुपर्युपरि चोभयोः ।

षड्भागान् विस्तृतं कुर्याच्छिखरं सप्तमोच्छ्रितम् ॥ १३५ ॥

एवं भूमिभिरष्टाभिः कुर्यादेनं विचक्षणः ।

जलनिर्गमविच्छिन्ना रथाः प्रतिस्थास्तथा ॥ १३६ ॥

चतुर्गुणैः पृथक्सूत्रं पद्मकोतं समालिखेत् ।

मञ्जरी ललिता कार्या नीलोत्पलदलाकृतिः ॥ १३७ ॥

ग्रीवा चैकार्धभागेन (भागेना)मलसारकम् ।

पद्मशीर्षं च कर्तव्यं ग्रीवामानेन धीमता ॥ १३८ ॥

सार्धभागेन सोष्णीपः पद्मस्योपरिकुम्भकः ।

सर्वतोभद्र इत्युक्तो रेपानानाम्(?) एष शेखरः ॥ १३९ ॥

विधाय सर्वतोभद्रं देवानामालयं शुभम् ।

लभते परमं लोकं दिवि स्वच्छन्दमापितम् ॥ १४० ॥

सर्वतोभद्रः ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे दशधा प्रविभाजिते ।

व्यासपादेन गर्भे(स्तस्यात् त)दर्शदन्वकारिका ॥ १४१ ॥

जह्वा रुच्यश्च तं कर्ण(?) भद्रं चाप्यस्य यद् भवेत् ।

सर्वतोभद्रवत् सर्वं तद् विधेयं चतुर्दिशम् ॥ १४२ ॥

तस्य भद्राणि सर्वाणि भित्तिभिः परिवेष्टयेत् ।

भद्रं भद्रं पुनश्चास्य वर्धमानं निवेशयेत् ॥ १४३ ॥

षड्भागास्तथा सार्धाः शिखरस्योदयो भवेत् ।

सर्वतोभद्रकाकारा रधिकाश्चात्र फारयेत् ॥ १४४ ॥

कुर्यात् षडंशा बिस्तीर्णशिखरं प्रपञ्चोच्छ्रितम्(?) ।

सर्वतोभद्रसंस्थानादेषां चास्त्रत्र योजयेत् (?) ॥ १४५ ॥

ग्रीवा चामलसारं च कुम्भश्चापि नया भवेत् ।

प्रासादो नन्दनो नाम कर्णयो देवनालयः ॥ १४६ ॥

कृतेज्जग्मिन् नन्दनि स्वामी दुरितानि च निर्दहेत् ।

नन्दनः ॥

भुक्ते द्वादशधा क्षेत्रे चतुरश्रीकृते नृपः ॥ १४७ ॥

गमनगमपदो गमो भिक्षा मद विधायनं ।
 गपादपादिका भित्तिगर्भे(१)रुपाद विनक्षणः ॥ १४८ ॥
 पातभित्तिध तद्वत् स्थान् मदनाप्यन्यथास्थित ।
 पीठोच्छ्रयस्मया जहा कर्णेषु गभिराध याः ॥ १४९ ॥
 सर्वतोभद्रकाकारान्मृत्कण्ठांश गोत्रयेन ।
 एकैकां भिक्षां चान्यां विन्यसेत् पद्मयोर्द्वयोः । १५० ॥
 चान्यो रभिक्षार्थं कर्णे कर्णे निवेशयेत् ।
 दोषो भद्रस्य विस्तारः स्वस्तिनागर्भनिर्गतः ॥ १५१ ॥
 भूपयेत् मिढकर्णं भद्रव्यासाभिमुखः ।
 विन्यसेच्छिखरं तत्र भार्गविस्मृतपटभिः ॥ १५२ ॥
 चतुर्गुणेन सूत्रेण वेणुकोशं गणान्वित्यन ।
 स्कन्धकोशान्तरं चाप्य त्रिभिर्भार्गविभामयेत् ॥ १५३ ॥
 ग्रीवार्थभागिकोत्सेधा(२)भागेनामलगारकः ।
 पद्मशीपं तथाप्येन भागेन कलशः स्मृतः ॥ १५४ ॥
 त्रिपादा रथिकास्तिस्र उच्छ्राय्येण प्रकीर्तिनाः ।
 सर्वतोभद्रकाकारो नन्दिशालः प्रकीर्तितः ॥ १५५ ॥
 नन्दिशालः ॥
 नन्दिशालस्य संस्थाने तद्वपे समवस्थिते ।
 तस्य भद्राणि सर्वाणि भित्तिभिः परिवेष्टयेत् ॥ १५६ ॥
 भद्रे भद्रे तस्य तस्य वर्धमानं निवेशयेत् ।
 अर्धपट्टांस्तथा भागान् स्याद् भद्रशिखरोच्छ्रयः ॥ १५७ ॥
 पीठोच्छ्रायं च जह्वां च तथास्य शिखरोच्छ्रयम् ।
 नन्दिशालसमाकारं सममेव प्रकल्पयेत् ॥ १५८ ॥
 कार्योऽयं सर्वदेवानां प्रासादो नन्दिवर्धनः ।
 नन्दिवर्धनः ॥
 नन्दिवर्धनसंस्थानं पूर्ववत् परिकल्पयेत् ॥ १५९ ॥
 उभयोः कर्णयोर्मध्ये ये तत्र रथिके स्थिते ।
 तयोश्चोपरि कर्णव्यं शिखरं लक्षणान्वितम् ॥ १६० ॥

षडंशविस्तृतं चेतत् सार्धपट्टकसमुच्छ्रितम् ।

चतुर्गुणेन मूत्रेण वेणुकोशं समालिखेत् ॥ १६१ ॥

ग्रीवा चामलसारं च कुम्भकस्याश्रयो भवेत् ।

कार्यः स सर्वतोभद्रमस्थान इति निश्चयः ॥ १६२ ॥

मन्दिरोज्यमिति ख्यातः मासादः क्षितिभूषणः ।

मन्दिरः ॥

नन्दिचर्चनसंस्थाने तट्टपसमवस्थिते ॥ १६३ ॥

द्विभूषणे कर्णमूत्रे च (कुम्भ?) + रथिकाष्टकम् ।

रथिका अपि चैनाः स्युर्द्विभागायतविस्तृताः ॥ १६४ ॥

पट्टभागविस्तृतिश्चास्य शेषं शिखरमाचरेत् ।

उच्छ्रितश्चास्य कर्तव्यो भागानां सार्धसप्तकम् ॥ १६५ ॥

पट्टभागः स्कन्धविस्तारो ग्रीवा चास्य द्विभागिका ।

रेखा चामलसारं च कलशश्चात्र यो भवेत् ॥ १६६ ॥

सर्वतोभद्रवन् स स्याच्छ्रीशोऽज्यमुदाहृतः ।

श्रीरक्षः ॥

चतुरश्रीकृते ध्वजे चतुर्दशविभानिते ॥ १६७ ॥

द्विभागविस्तृताः कर्णा रथिकाम्नेषु कारयेन् ।

उदकान्तरविच्छिन्ना मूलकणेषु योजयेन् ॥ १६८ ॥

शेषं भद्रस्य विस्तारस्तदर्धमपि निर्गमः ।

सर्वतोभद्रमप्यस्य भद्रे भद्रे विभज्य च ॥ १६९ ॥

पूर्वगुणस्तु संयुक्ते चतुर्दिक्षु निवेशयेन् ।

तस्य गर्भस्तु कर्तव्यः (पट्टाष्टक?) विस्तृतः ॥ १७० ॥

सार्धभागप्रमाणः स्याद् भिनिर्गर्भस्य मध्यमः ।

षाण्भनिर्गर्भस्य शेषं भ्रमणनाचरेन् ॥ १७१ ॥

जहापट्टभागमुन्मेषान् पीठं तस्य तट्पतः ।

वरणी(ना?)मन्त्रं पट्टं भागेननेन कारयेत् ॥ १७२ ॥

रथिकाद्वाद्वाविस्तारानुष्युक्तिरि योजिता(?) ।

द्विभूषणो निवेशः (द्विभूषणः) स्युः पट्टे पट्टे (कर्ण?) पादमन् ॥ १७३ ॥

प्रथमा रथिकास्तस्य कुर्याद् भागत्रयोच्छ्रिताः ।
 कुर्यादु(पर्यु)पर्यन्त्याः पादपादविवर्जिताः ॥ १७४ ॥
 अष्टभिर्विस्तृतं भागैः सार्धैर्नवभिरुच्छ्रितम् ।
 सर्वतोभद्रकाकारं शिखरं तस्य कारयेत् ॥ १७५ ॥
 प्रासादोऽयं विमानारुहः प्रख्यातश्चामृतोद्भवः । विमान ॥

द्विसप्तत्यामविस्तारं हिमवन्तं विभाजयेत् ॥ १७६ ॥
 चतुर्धा रथिकास्तत्र कर्णं कर्णं निवेशयेत् ।
 द्विभागविस्तृताः सर्वा उपर्युपरि कारयेत् ॥ १७७ ॥
 प्रथमा भूमिका तस्य स्याच्च भागत्रयोच्छ्रिता ।
 पादपादविहीनास्तु क्रमणोपरिभूमयः ॥ १७८ ॥
 नन्दिशालगुण्युक्तं शिखरं चात्र कारयेत् ।
 सर्वतोभद्रवन्मध्ये भूमिकाश्च समाचरेत् ॥ १७९ ॥
 द्विभागा रथिकास्तस्य स(र्वैर्वा) भागत्रयोच्छ्रिताः ।
 द्वितीयभूमि(का?)रथिका भूम्यु(श्च?)येण कारयेत् ॥ १८० ॥
 शिखरस्योच्छ्रयः कार्यः नपादव्याससंमितः ।
 भ्रमृतोद्भववज्रहा पीठं चात्र तथा भवेत् ॥ १८१ ॥
 जातिशुद्धो भवत्येष हिमवान् भुवनोत्तमः । हिमवान् ॥

हिमाचलस्य संस्थाने तद्रूपे समवस्थिते ॥ १८२ ॥
 तस्य भद्रेषु सर्वेषु वर्धमानं च योजयेत् ।
 भागपट्कप्रविस्तारं तदर्धेन विनिर्गतम् ॥ १८३ ॥
 भागैः सप्तभिरप्यस्य सार्धैः स्याच्छिखरोच्छ्रयः ।
 शिखरस्याग्रतः स्त(म्भः?)म्भं)सिंहकार्णे वि(र्णैर्वि)भूषयेत् ॥ १८४ ॥
 दिक्मूर्त्रैरस्य सर्वेषु क्रियां प्राग्वत् प्रकल्पयेत् ।
 जङ्घात्सेधश्च कर्णश्च शिखरं चास्य यद् भवेत् ॥ १८५ ॥
 हिमवत्सदृशं सर्वं विधेयं तद् विजानता ।
 हेमकूट इति ख्यातः प्रासादोऽयं जगत्त्रये ॥ १८६ ॥

एष त्रिमूर्तिनिलयः कार्यो नान्यस्य कस्यचित् ।

हेमकूटः ॥

हिमवत्तुल्यसंस्थानं प्रासादं परिकल्पयेत् ॥ १८७ ॥

तस्य मध्ये विधातव्यः सर्वतोभद्रसंज्ञितः ।

वर्जनीयं तु तन्मध्ये वर्धमाननिवेशनम् ॥ १८८ ॥

ततः स्थानेषु सर्वेषु खण्डरेखा निवेशयेत् ।

व्यासोच्छ्रितस्ततः सिद्धकर्णैर्भद्रं विभूषयेत् ॥ १८९ ॥

ऊर्ध्वं च शिखरं तस्य वर्जनीयं विचक्षणैः ।

द्वे द्वे च रधिके कार्ये सपादभ्यंशकोच्छ्रिता ॥ १९० ॥

तयोश्चोपरि विस्ताराच्छिखरं चतुरश्रकम् ।

उच्छ्रयः पञ्चभिः सार्धविंशेभ्यः शिखरस्य च ॥ १९१ ॥

दिक्पट्टेषु च सर्वेषु क्रियामेवं प्रकल्पयेत् ।

वाद्यरेखा तु जह्वा च हिमवत्सदृशी स्मृता ॥ १९२ ॥

कैलामोऽयमिति ग्यातः कर्तव्यः शूलपाणये ।

कैलासः ॥

एतस्मैव यदा भद्रमुच्छ्रितं सिद्धकर्णैः ॥ १९३ ॥

द्वे द्वे च रधिके तत्र दी(ग?ये)ने मुमनोरमे ।

शेषः शिखरविस्तारः पञ्चभागसमुच्छ्रितः ॥ १९४ ॥

प्राग्प्रीवकाश्च भद्रेषु भागभागविनिर्गताः ।

विस्तारेण चतुर्भागा द्विधु सर्वास्त्रयं विधिः ॥ १९५ ॥

विमानमदृशी चास्य वाद्यरेखा विधीयते ।

गुर्णैरभिस्तटा युक्तः प्रागादः पृथिवीजयः ॥ १९६ ॥

पृथिवीजयः ॥

भक्ते प्रोदशाभिः क्षेत्रे चतुरथे समन्ततः ।

गर्भोष्टवर्गः स्यात् तस्य मध्ये त्रिनिर्दिष्टागिवा ॥ १९७ ॥

भ्रमणं वाद्यमिच्छिद्य नन्वेव एव कीर्तिते ।

कर्णेषु रक्षिता कार्या रुन्ध्यान्तरभूतिना ॥ १९८ ॥

तत्तुल्यायामविस्तारा रथिकाः स्युस्तथापराः ।
 तद्वत् तृतीयरथिका भद्रं चतुष्पदायतम् ॥ १९९ ॥
 विस्तारार्धेन निष्क्रान्तं क्षोभयेद् वर्धमानतः ।
 वरण्ड्यन्तरपत्रे च सा(धैर्धै) भागेन कारयेत् ॥ २०० ॥
 उपर्युपरि भागान् हि द्वीनाः स्युः क्रमशोभवः(१) ।
 भद्रे रथिकयोर्मध्ये सिंहकण्ठं विधीयते ॥ २०१ ॥
 एतस्य चोच्छ्रयो भागैः पञ्चभिः परिकीर्तितः ।
 पार्श्वस्थे सिंहकर्णस्थराधके ये निवेशिते ॥ २०२ ॥
 तयोरुपरि पट्टभागं विस्तृतं शिखरं भवेत् ।
 विधेयमुच्छ्रयेणैतत् त्रिभागान् स(साथैः)वाधिकान् ॥ २०३ ॥
 पक्षयोरुभयोस्तस्य रथिके (च) तदूर्ध्वतः ।
 सिंहं निवेशयेद् दिक्षु निखिलास्वप्पयं विधिः ॥ २०४ ॥
 मूलकर्णं ततश्चाधं शिखरं दशविस्तृतम् ।
 एकादशोच्छ्रितं कार्यं क्रमवृत्त्या मनोरमम् ॥ २०५ ॥
 चतुर्गुणेन मूत्रेण वेणुकोशं ततो लिखेत् ।
 पूर्वोक्ता मातरं भागेरमुष्ण्या (१) विभजेत् त्रिभिः ॥ २०६ ॥
 ग्रीवार्धभागमुत्तेषादण्डकं भागमुच्छ्रितम् ।
 पञ्चग्रीपं तथार्धेन कलशश्चांशकोदयः ॥ २०७ ॥
 देवानामालयः स स्यादिन्द्रनीलोऽप्यमीरितः ।
 इन्द्रनीलः ॥
 एतत्सर्वं यदोर्ध्वस्थं शिखरं क्रियतेऽन्यथा ॥ २०८ ॥
 चतुर्धा रथिका चाप्य दीयतेऽतिमनोरमा ।
 पूर्वोक्तिन विधानेन पादं वि + चर्जिता ॥ २०९ ॥
 शिखरस्याष्ट विस्तारो नर गागास्तथोच्छ्रयः ।
 इन्द्रनीलस्य मह्यं देवमन्यद् विधीयते ॥ २१० ॥
 महानीलोऽप्यमालयः मानादग्निदालयः ।
 इन्द्रनीलस्य मंस्थाने दिग्गुणैः समन्ततः ॥ २११ ॥
 महानीलः ॥

सर्वतोभद्रशिखरं हित्वा(हो+?)निवेशयेत् ।

विधिरेष समस्तासु ककुप्सु प्रविधीयते ॥ २१२ ॥

भद्रेषु वर्धमानस्य विन्यासं परिवर्जयेत् ।

व्यासोच्छिन्नैः सिंहकर्णैर्भद्रमस्य विभूषयेत् ॥ २१३ ॥

महानीलस्य सहस्रं सर्वमस्य प्रकल्पयेत् ।

इन्द्रगोपनिभाकारः प्रासादो भूधरः स्मृतः ॥ २१४ ॥

सुरेश्वरस्य कर्तव्यो नान्येषां कथमप्यसौ ।

• भूधरः ॥

भूधरस्य तु संस्थाने तद्वपे समवस्थिते ॥ २१५ ॥

भद्रे भद्रे पुनः प्राज्ञो वर्धमानं निवेशयेत् ।

चतुर्भागमित्यस्यासं सार्धचतुःसमुच्छिन्नम् ॥ २१६ ॥

रत्नकूटः समाख्यातः प्रासादः श्रीपतेरयम् ।

रत्नकूटः ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे विंशत्या भाजितेऽर्गकः ॥ २१७ ॥

कुर्याद् द्विभागविस्तारा रथिकाः पञ्च कर्णगाः ।

पञ्चापरि पुनः पञ्च दद्यादेकां तदूर्ध्वतः ॥ २१८ ॥

मधमा भूमिका चास्य कार्या भागत्रयोच्छिन्ना ।

पादपादयित्रीनास्तु क्रमेणापरभूमयः ॥ २१९ ॥

भद्रकर्णान्तरस्थे द्वे रथिके ये तदूर्ध्वतः ।

शिखरं दशविस्तारं कुर्यात् सार्धदशोच्छिन्नम् ॥ २२० ॥

मूलकर्णानुसारेण शिखरं नत्र यद् भवेत् ।

तस्य द्वादशविस्तारं त्रयोदशसमुच्छिन्नम् ॥ २२१ ॥

भद्रं विभूषयेत् पर्वः सिंहकर्णमनोरमः ।

पञ्चन्यासेन मूत्रेण वेशकोशं समान्निवेत् ॥ २२२ ॥

हरन्यकोशान्तरं चास्य त्रिभिर्भागैर्विभाजयेत् ।

पदयोषं तथा श्रीर्वा मार्गभागेन दारयेत् ॥ २२३ ॥

कुर्याद् भागेन भागेन बुग्धं चास्यमगारदम् ।

तत्प्रागाधिपूषां मूर्ध्ना तदूर्ध्वराशिदद्यात् ॥ २२४ ॥

वरण्ड्यन्तरपत्रं च कुर्याद् भागद्वयेन च ।
वैदूर्योऽयं समाख्यातः प्रासादो दानवद्विपः ॥ २२५ ॥
वैदूर्यः ॥

एतस्यैव यदा भेद भेदे स्याद् वर्धमानकः ।
पद्मरागस्तथैव स्याद् कार्योऽयं पद्मरागतः ॥ २२६ ॥
पद्मरागः ॥

पद्मरागस्य भेदेषु वर्धमानं विवर्जयेत् ।
भेदस्य पार्श्वद्वितये प्रदद्याद् रथिकाद्वयम् ॥ २२७ ॥
ध्यासोच्छ्रायश्च भद्राणि सिंहकर्णैर्विशूषयेत् ।
यदन्यदस्य तत् सर्वं पद्मरागसमं भवेत् ॥ २२८ ॥

वज्रकोऽयं समाख्यातो विधेयस्त्रिपुरद्विपः ।
वज्रकः ॥

वज्रकस्यैव भेदेषु पूर्ववद् रथिकास्थिता ॥ २२९ ॥
पद्मागविस्तृतं तत्र शिखरं विनिवेशयेत् ।
सप्तमागसमुत्सेधं दिक्षु सर्वास्वयं विधिः ॥ २३० ॥

मुकुटोज्ज्वल इत्युक्तः प्रासादोऽयं मुरालयः ।
मुकुटोज्ज्वलः ॥

भस्मैव तु यदा स्थानं भेद भेदे चतुर्दिशम् ॥ २३१ ॥

सिंहकर्णं परित्यज्य वर्धमानो विधीयते ।
ऊर्ध्वाभवद्वितीयागाः(?) सप्तोच्छ्रायपद्मापताः ॥ २३२ ॥
पेरावनोऽयं कर्तव्यः प्रासादसिद्धये(सतिः?)शितुः) ।
पेरावतः ॥

पेरावनस्य मंथ्याने प्रागादे पूर्ववत् स्थिते ॥ २३३ ॥

वर्धमानं विरापोर्ध्वं यदा मिहो निवेशयेत् ।
शिखराणि च चत्वारि दिक्षु मन्त्रागु नर्तयेत् ॥ २३४ ॥

धेप्रायाष्टादशैर्विस्तारं गमेरेभ्य निवेशयेत् ।
पद्मरागापनं भद्रं निर्गमेन विमाननम् ॥ २३५ ॥

भद्रवयं प्रयुञ्जीत भित्तिभागेन वेष्टितम् ।

द्वारोच्छ्रयं (सःस्व)विस्ताराद् (वःद्वि)रार्धेन समुच्छ्रयः ॥ २३६ ॥

गवाक्षस्तत्र कर्तव्यो यथा द्वारं न लङ्घयते ।

मध्ये चतुष्पिका कार्या द्विभागायामविस्तृता ॥ २३७ ॥

प्रासादो राजहंसोऽयं ग्रन्थादीनां प्रशस्यते ।

राजहंसः ॥

राजहंसस्य संस्थाने तृती(येऽय)रधिकोपरि ॥ २३८ ॥

यदा(रःस्य)शिखरं सप्तसमुच्छ्रायं पदायतम् ।

स्यात् तदा गरुडो नाम गरुडध्वजवल्लभः ॥ २३९ ॥

प्रासादः सर्वः + + + + + कारयितुस्तथा ।

गरुडः ॥

अस्यैव मूलशिखरं त्यक्त्वा भागद्वयांन्मितम् ॥ २४० ॥

क्रियन्ते रथिकाः (पूःक)र्णे तदूर्ध्वं मूलमञ्जरी ।

क्रियते द्वादशोच्छ्रा(येऽया) दशभागायता यदा ॥ २४१ ॥

तदा स्याद् वृषभो नाम वृषभध्वजवल्लभः ।

वृषभः ॥

(सःश)तार्धहस्तविस्तारं ज्येष्ठं मेरुं प्रकल्पयेत् ॥ २४२ ॥

मध्यमे हस्तमंग्या स्यात् (पद्व्यं द्विकालाधिकः?) ।

दशत्रिगुणिता (हस्ताभ्यां?)मंग्या प्रोक्ता कनीयसि ॥ २४३ ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे भागविंश(विःति)भाजिते ।

विस्तारार्धं भवेद् ग(र्भं गृहं)भगृहं)भित्त्या समन्वितम् ॥ २४४ ॥

भागप्रमितविस्तारा गर्भभित्तिर्विधीयते ।

सार्धद्विभागान्या भित्तिस्तद्वदेवान्धकारिका(ः?) ॥ २४५ ॥

द्विभागा रथिका कार्या फर्णे फर्णे विज्ञानता ।

चतुर्भागा रथा भद्रेष्टेतदर्थेन (वि?)निर्गता ॥ २४६ ॥

भद्रकर्णान्तयोः का(र्या यदाष्टांश'यं नदष्टांशं)नन्दान्तरम् ।

भद्राणां रथिकाः कार्याः पार्श्वयोर्मयोस्तथा ॥ २४७ ॥

* 'का'कार्यः कर्तुः' इति वदन्ते व' उप. अत्राने विवक्षितम् ।

१. यदोऽष्टांशं'ते '४१३' इति वदन् ।

जहोत्सेधं (च) पीठं च विदध्यान्नन्दि(सार? शाल)वत् ।
 राधिकास्तत्र कर्तव्याः क(र्ण?र्ण) भागत्रयोच्छ्रिताः ॥ २६१ ॥
 पडंशान् विस्तु(तः?तं) कुर्याच्छिखरं सप्त(चो?मो)च्छ्रितम् ।
 कार्या केसरिवशास्य रेखा सामलसारिका ॥ २६२ ॥
 एभिर्गुणैर्धृतं चैनं पार्श्वयोरपि योजयेत् ।
 प्रासादोऽयं लताख्यः स्यात् कर्तव्यो दानवद्विपः ॥ २६३ ॥
 लताख्यः ॥

अग्रेतनं यदा पश्चान्न्यस्येत सरिणं तदा ।
 भवेत् त्रिपुष्कराख्योऽयं प्रासादस्त्रिदशालयः ॥ २६४ ॥
 त्रिपुष्कराख्यः ॥
 नन्दिशास्य सर्वासु दि(धु?स्व)यं केसरी यदा ।
 स्यात् तदा पञ्चवक्त्रोऽयं विधेयः पञ्चजन्मनः ॥ २६५ ॥
 पञ्चवक्त्रः ॥

यदा च पञ्चवक्त्रस्य मध्ये ग(र्भो?भो) न दीयते ।
 वाद्यन्त्रेणादिकं प्राग्बद्धं त्रिभु सर्वासु कल्पते ॥ २६६ ॥
 चतुःस्तम्भसमा कार्या मध्ये चाम्य चतुष्पिका ।
 वितानं चोपरि न्यस्येन्मध्यमस्तस्य भूषणम् ॥ २६७ ॥
 हरो हिरण्यगर्भश्च हरिर्दिनकरश्चनथा ।
 एते चतुर्गुणैः स्थाप्या नापरेषां भवत्ययम् ॥ २६८ ॥
 चतुर्गुणः ॥

चतुःपष्टिकरे कुर्यान् क्षेत्रे मानेकविंशतिः(?) ।
 सप्तवर्गपटो गमो भिन्ना सह विधीयते ॥ २६९ ॥
 स्याद् गर्भमितिर्भागेन भागेनैवान्यत्राग्निका ।
 पदभागं वर्णयिस्तारं दशधा श्रविषाजयेत् ॥ २७० ॥
 परभिर्भागैर्वेदस्य गमो भिन्ना समन्वितः ।
 शाला गितिर्भवेद् भागाद् भागैरान्यत्राग्निका ॥ २७१ ॥
 द्विभागं वर्णयिस्तुदशान्नरभृतिदम् ।
 शेषो भद्रस्य विस्तारश्चतुर्धाराविनिर्गतः ॥ २७२ ॥

रथिकानां च सर्वासां स्वभद्रं विस्तरार्थतः ।
 शृङ्गं भद्रं यथैवकं तथा सर्वाणि कारयेत् ॥ २४८ ॥
 दिक्सूत्रेषु (च) सर्वेषु वर्धमानं निवेशयेत् ।
 अष्टभागोच्छ्रिता जह्वा मुरपिण्डं तदर्धतः ॥ २४९ ॥
 (येमि)खलान्तरपत्रे च स्यातां भागद्वयोद्भवे ।
 प्रथमा रथिकास्तत्र (सपादात्सूत्रं) त्रयोच्छ्रिताः ॥ २५० ॥
 पदपादविहीनाः स्युः क्रमेणोपरिभूषयः ।
 दिक्सूत्रेषु सकर्णेषु क्रिया प्राग्वद् विधीयते ॥ २५१ ॥
 शिखरं दशविस्तारं भा(गद्वि)गद्वा)दशकोच्छ्रितम् ।
 चतुर्गुणेन सूत्रेण वेषुकोशं समालिख्यत् ॥ २५२ ॥
 स्कन्धकोशान्तरं चास्य त्रिभिर्भागविभाजयेत् ।
 ग्रीवा च पद्मशीर्षं च तावद् भागार्धमुच्छ्रियात् ॥ २५३ ॥
 भा(गमामा)गं चाम)लसारं स्यात् कलशो भागमेव च ।
 (साःश)तशृङ्गावृतो मेरुरयं प्रासाद ईरितः ॥ २५४ ॥
 मदक्षिणीकृते तस्या तत्पुण्यं कनकाद्रिणा(?)
 शैलेष्टकामये तत् स्यात् कृतेऽस्मिन्नधिकं ततः ॥ २५५ ॥
 मेरुः ॥

नन्दिशालस्य संस्थाने तद्रूपे समवस्थिते ।
 द्वितीया रथिका कार्या भागद्वयविनिर्गता ॥ २५६ ॥
 शेषो भद्रस्य विस्तारः स्वविस्तारोऽर्धनिर्गतः ।
 अष्टांशायामविस्तारः स्वविस्तारोऽर्धनिर्गतः ॥ २५७ ॥
 अष्टांशायामविस्तारोऽर्धः शाला स्यात् पुरतः पुनः ।
 तस्या मध्ये भवेद् गर्भो द्विमागायामविस्तरः ॥ २५८ ॥
 गर्भभित्तिर्मवेद्यास्य भागेनैकेन निर्गता ।
 वाद्यभित्तिस्तथैव स्यात् तत्समा चान्धकारिका ॥ २५९ ॥
 द्विभागा रथिकास्तस्य सलिलान्तरभूषिताः ।
 शेषो भद्रस्य विस्तारो भागेनैकेन निर्गमः ॥ २६० ॥

जहोत्सेयं (च) पीठं च विदध्यान्नन्दि(सार? शाल)वत् ।
 राधिकास्तत्र कर्तव्याः क(र्णःर्ण) भागत्रयोच्छ्रिताः ॥ २६१ ॥
 पडंशान् विस्त्रु(तः?तं) कुर्याच्छिखरं सप्त(चौ?भौ)च्छ्रितम् ।
 कार्या केसरिचचास्य रेखा सामन्त्रसारिका ॥ २६२ ॥
 एभिर्गुणैर्युतं चैनं पार्श्वयोरपि योजयेत् ।
 प्रासादोज्यं लताख्यः स्यान् कर्तव्यो दानवद्विषः ॥ २६३ ॥
 लताख्यः ॥

अग्रेतनं यदा पश्चान्न्यस्येत सरिणं तदा ।
 भवेत् त्रिषुष्कराख्योज्यं प्रासादसिद्धशालयः ॥ २६४ ॥
 त्रिषुष्कराख्यः ॥

नन्दिनास्य सर्वाणु दि(क्षु?क्ष्व)यं केसरी यदा ।
 स्यात् तदा पञ्चवक्रोज्या विधेयः पद्मजन्मनः ॥ २६५ ॥
 पद्मवक्त्रः ॥

यदा च पञ्चवक्रस्य मध्ये म(र्भा?भौ) न दीयते ।
 वाहलेग्यादिर्षं प्राग्बद्धं त्रिषु सर्वाणु कल्पते ॥ २६६ ॥
 चतुःस्तम्भसमा कार्या मध्ये चाम्य चतुष्पिका ।
 वितानं चोपरि न्यस्येन्मध्यमस्तस्य भूषणम् ॥ २६७ ॥
 हरो हिरण्यगर्भश्च दृग्दिनशङ्कस्तथा ।
 एते चतुर्गुणे स्थाप्या नापरेषां भवत्ययम् ॥ २६८ ॥
 चतुर्गुणः ॥

चतुःषष्टिकरे कुर्यान् क्षेत्रे मानेरुर्विशालिः(?) ।
 सप्तवर्गपदो गमो भिक्षा सह विधीयते ॥ २६९ ॥
 स्याद् गर्भमिनिर्भागिन भागेनैवान्यथागिवा ।
 परभागं कर्णविस्तारं दशधा श्रविभाजयेत् ॥ २७० ॥
 परभिर्भागैर्वेदस्य गमो भिक्षा समन्वितः ।
 बाह्या भिनिर्भवेद् भागाद् भागैर्वान्यथागिवा ॥ २७१ ॥
 द्विभागं कर्णैर्दृष्ट्यहदवान्तरभूतिद्वद् ।
 शेषो मदस्य विस्तारस्तुर्धौर्विनिर्गतः ॥ २७२ ॥

क्षोभयेदर्धभागे तु तदर्धेन जलान्तरम् ।
 मत्तवारणकैर्विधात् स्तम्भैरुपरि शोभिताः ॥ २७३ ॥
 रथिकैका त्रिभागेन पुनः सार्धद्विभागिका ।
 तासां परस्परक्षेपो भागो भागो विधीयते ॥ २७४ ॥
 शेषं शिखरविस्तारः सार्धपट्कं तदुच्छ्रयः ।
 पृथक्सूत्रैस्त्रिगुणितैर्वेणुकोशं समालिखेत् ॥ २७५ ॥
 स्कन्धकोशान्तरं भागैश्चतुर्भिस्तस्य भाजयेत् ।
 ग्रीवार्धभागमुत्सेधो भागेनामलसारकम् ॥ २७६ ॥
 पद्मशी(र्षस्तर्प त)था भागं कलशो भागसंमितः ।
 अर्धभागस(मोऽष्टु)त्सेधं कारयेद् बीजपूरकम् ॥ २७७ ॥
 सर्वकर्णेषु कर्तव्याः क्रियाश्चैवं विचक्षणैः ।
 दिक्सूत्रबाह्यभागेषु चलर्भी सन्निवेशयेत् ॥ २७८ ॥
 निर्गमे पञ्चभागः स्यात् तिर्यक् प्रक्षिप्तभागिकाः(१) ।
 अस्या द्विभागिको गर्भो मध्ये भागत्रयोच्छ्रितः ॥ २७९ ॥
 भागार्धभागं भित्तिः स्यात् तत्समा चान्धकारिका ।
 तस्याध्याग्रे विधातव्यः(१) षड्दारुकसमन्वितम् ॥ २८० ॥
 एकैकां रथिकां सार्धभागां कर्णेषु योजयेत् ।
 शेषं भद्रस्य विस्तारो भागः स्यादस्य निर्गमः ॥ २८१ ॥
 एवं भद्रं (विंदि)भागं स्यात् स्तम्भद्वयसमन्वितम् ।
 चलभावर्तयोर्मध्ये भागमेकं च विस्तृतम् ॥ २८२ ॥
 तत्रोदकान्तरं कुर्याद् गुणद्वारविभूषितम् ।
 नयभागोच्छ्रिता जट्टा पीठपस्य तदर्धतः ॥ २८३ ॥
 मेखलान्तरपत्रे च कुर्याद् भागद्वयोन्मिते ।
 रथिका स्याद् द्विभागा च ततः सार्धैकभागिका ॥ २८४ ॥
 शेषं शिखरविस्तारः पञ्चांशं शिखरोच्छ्रयः ।
 उपर्युपरि कर्तव्यं सर्वनोभद्रकट्टयम् ॥ २८५ ॥

द्वे द्वे च सर्वतोभद्रे कर्णे कर्णे निवेशयेत् ।
 दिक्मूत्रेषु समस्तेषु क्रियामेवं प्रकल्पयेत् ॥ २८६ ॥
 विस्तार शिखरस्यार्धं भागात्स्यार्धसमुच्छ्रयः(?) ।
 पञ्चव्यासेन मूत्रेण + + + + + ॥ २८७ ॥
 वेणुकोशान्तरं चास्य त्रिभिर्मार्गैर्विभाजयेत् ।
 ग्रीवा च पद्मशीर्षं च भागेन स्यादिदं द्वयम् ॥ २८८ ॥
 प्रत्येकं भागिकं कार्यं कलशामलसारकं ।
 (त?)नवात्मकोऽयं कथितः प्रासादस्त्रिदशालयः ॥ २८९ ॥
 नवात्मकः ॥

विन्यसे(द् दि?)दी?)शर्मशान्यामाग्नेय्यां पुरुषोत्तमम् ।
 ब्रह्माणं वायुदिग्भागे नैर्ऋते च दिवाकरम् ॥ २९० ॥
 मध्यगर्भे शिवः स्थाप्यः प्राच्यामपि पुरन्दरः ।
 धर्मो(यमां?)याभ्यां) प्रतीच्यां च वरुणः सोम उत्तरे ॥ २९१ ॥
 (भक्तादा?) शक्तिसम्पन्नः पूर्वायतनसन्निधौ ।
 प्रासादं कारयेद् यद्वात् तदाद्यं नैव पीडयेत् ॥ २९२ ॥
 उत्कृष्टमपकृष्टं वा यत्र स्थाने निवेशयेत् ।
 प्रासादं तत्र कर्माणि यानि तान्यभिदग्धये ॥ २९३ ॥
 सम्मुखं नैव कुर्वीत दीनं वा यदिवाधिकम् ।
 वेदभागास्तं तत्र सश्रितस्तंस्या स्यात्प्राग्मादोऽनिविर्गर्हितः(?) ॥
 अन्योन्यं दक्षिणे वेणे दीन इत्यभिधीयते ।
 वेधमागामृते(?)मृत्युं दीने हानिं विनिर्दिशेत् ॥ २९५ ॥
 हरो हिरण्यगर्भश्च हरिर्दिनकरस्तथा ।
 एते देवाः समारख्याताः परस्परविरोधिनः ॥ २९६ ॥
 एता न दक्षिणापार्श्वे स्थापयेत् पुरमाश्रितान् (?) ।
 वामतो नान्यदेवानां ना(स्मि?)पि दीनान्त्रयेषु च ॥ २९७ ॥
 नैतेषां दक्षिणे कुर्यादन्वेषावपिचान्यथम् ।
 दीनं वा यदि वादीनं यद्दृष्टेच्छिद्र आत्मनः ॥ २९८ ॥

१. 'विशारः शिखरस्यार्धं भागः स्यात् समुच्छ्रयः' इति स्यात् ।

२ 'वेणुषोऽय समस्तेषु' इति यदुपसर्गः स्यात् ।

तेपामुत्तरतो (नूःही)नं य(दिःदी)च्छेद् देवतालयम् ।
 प्रासादपदमानेन नवपद्मिन्न(दाःद)न्तरे ॥ २९९ ॥
 प्रासादं कारयेदन्यं मर्मवेधविबर्जितान्तरम् ।
 पुरतः पृष्ठतो वापि पार्श्वयोरुभयोरपि ॥ ३०० ॥
 महामर्माणि चत्वारि कुर्याद् येचाग्रतोचरे(?) ।
 क्षणमध्येषु सर्वेषु द्रव्यमेकं न दापयेत् ॥ ३०१ ॥
 तदा युग्म + + + वेधमर्म चिर्वर्जयेत् ।
 क्षणमध्ये यदा द्रव्यमेकं मोहात् प्रदीयते ॥ ३०२ ॥
 कर्तृकारकयोः पीडा भवेत् पूजा न तादृशी ।
 तस्मात् सर्वप्रयत्नेन स्थपतिः कारकोऽपि च ॥ ३०३ ॥
 मर्माणि वर्जयेद् यत्नात् प्रासादस्य समीपतः ।
 अथ मर्मविबु(क्तोः)क्तं यः प्रासादं कर्तुमिच्छति ॥ ३०४ ॥
 प्रासादतः सदा तेन विधेयं महदन्तरम् ।
 (प्रासादां तूत्तरं कवः) कार्यं फलपुष्पैर्विभूषितम् ॥ ३०५ ॥
 य एतैर्लक्षणैर्युक्तं कारयेद् देवतालयम् ।
 धनधान्यमवामोति मोदते सुखमेव च ॥ ३०६ ॥
 हरो हिरण्यगर्भश्च हरिर्दिनकरोऽपि च ।
 एते देवाः समाख्याता देवानामपि पूजिताः ॥ ३०७ ॥
 पृथक्त्वेन च कर्तव्या एकरूपसमन्विताः ।
 अष्टबाहुश्चतुर्वक्त्रः कुण्डली मुकुटोज्ज्वलः ॥ ३०८ ॥
 हारकेयूरसंयुक्तो रत्नमालोपशोभितः ।
 ऋग्यामतपुरः कार्यः पद्महस्तो दिवाकरः ॥ ३०९ ॥
 शङ्खचक्रधरो देवो वापे च मधुसूदनः ।
 कण्ठाभरणसंयुक्तो मूर्धा च मुकुटोज्ज्वलः ॥ ३१० ॥
 ब्रह्मा पश्चिमतः कार्यो बृहज्जठरमण्डलः ।
 कुण्डिकामक्षसूत्रं च दधत् कूर्चविभूषितः ॥ ३११ ॥

प्रासादा रुचकादयोऽत्र ललिताः प्राग् विंशतिः पञ्चयुक्
तावन्तश्च ततोऽनु केसरिमुखाः(स)न्धारकाः कीर्तिताः ।

मिश्राख्या नव पञ्च चानुकथितास्तद्विगुढारुयया

पष्टिः स्याच्चतुरन्वितेति विदिता संपा भवेत् सम्पदे ॥ ३१२ ॥

इति महाराजाधिराजश्रीभोजदेवावरचितं समराङ्गणमूत्रभाराशरनाभि वास्तुशान्ते

रुचकादिचतु पष्टिप्रासादको नाम

पदपञ्चाशोऽध्यायः ॥

अथ मेर्वादिविंशिका नाम सप्तपञ्चाशोऽध्यायः ।

अथान्यान् कथयिष्यामः समासात् सूक्ष्मलक्षणान् ।

पञ्चाशतमिहोत्कृष्टान् प्रासादाञ् श्रीधरादिकान् ॥ १ ॥

श्रीधरो हेमकूटश्च सुभद्रो रिपुकेसरी ।

पुष्पो विजयमद्रश्च श्रीनिवासः सुदर्शनः ॥ २ ॥

भगवत्पाः प्रिया घेते तथा कुमुदशेखरः ।

देवस्य शम्भोर्दयितः प्रासादः सुरसुन्दरः ॥ ३ ॥

नन्द्यावर्तश्च पूर्णश्च सिद्धार्थः (शिरस्?)शङ्खवर्धनः ।

त्रैलोक्यभूषणश्चेति पद्म(सु?)स्तु ब्रह्मणः प्रियः ॥ ४ ॥

पद्मबाहुर्विशालश्च तथान्यः कमलोद्भवः ।

हंसध्वज इति ख्याताः प्रासादा ब्रह्मणः प्रियाः ॥ ५ ॥

लक्ष्मीधरा(सर्?)ख्यः प्रासादो ब(स्?)स(त?)तौ मधुविद्विषः ।

महाबभ्रो रतितनुः सिद्धकामस्तथापरः ॥ ६ ॥

पञ्चरामरसंज्ञश्च नन्दिषोपाख्य एव च ।

अनुशीर्णः गुणभश्च गुरानन्दोऽयं हर्षणः ॥ ७ ॥

दुर्धरो दुर्जयश्च त्रिहृतो नवशेखरः ।

पुण्डरीकः गुनाभश्च महेन्द्रः शिखिसेखरः ॥ ८ ॥

विभागस्तादृशोऽस्य स्याद् वाद्यमृद्गस्य यादृशः ।

मित्तिकन्दान्तराले च कार्यं पट्टदारुकं बुधैः ॥ २२ ॥

इतिकातोरणयुतं चतुर्दिक्षु मनोरमम् ।

पुरतो मण्डपं कुर्यात् सर्वलक्षणसंयुतम् ॥ २३ ॥

भागैः पञ्चाशता कुर्यादस्य मानमिहोर्ध्वगम् ।

एषां मध्ये सर्विंशत्या प्रविधेयास्तुलोदयाः ॥ २४ ॥

तेषां मध्येऽशकः पट्टभिर्वेदीवन्धो विधीयते ।

नवधा भाजिते तत्र वेदीवन्धे समैः पदैः ॥ २५ ॥

कुम्भश्चतुष्पदस्तत्र द्विपदस्तु ममूरकः ।

भागेनान्तरपत्रं स्यान्मेखला द्विपदाः स्मृताः ॥ २६ ॥

मूलभागास्तु ये तैः स्याज्जिह्वा दशभिरुच्छिन्नाः ।

द्विपदा मेखला प्रोक्ता द्वयं चान्तरपत्रके ॥ २७ ॥

अधस्तादूर्ध्वपक्षेऽस्य तलपट्टस्य चोपरि ।

पोडशांशा विधातव्यास्तत्रैतत् कर्म वार्चयेत्(?) ॥ २८ ॥

भागेन रूपधारा स्यात् सार्धा सार्धा च सेनकम्(?) ।

वेदी भागत्रयोत्तमेधा + द्वेनासनपट्टकः ॥ २९ ॥

(सोर्ध्वसार्ध)भागेन कर्तव्यमूर्ध्वगन्द्रावलोकनम् ।

आसनस्योर्ध्वतः स्तम्भाः सार्धपञ्चपदाः स्मृताः ॥ ३० ॥

भागेनोच्छालकं कार्यं (शापःशीर्षं) सार्धपदोन्नतम् ।

पट्टः स्याद् द्विपदोत्सेधस्त्रिपदश्चाद्यविस्तरः ॥ ३१ ॥

लम्बनं तु नदर्धेन यथाशोभमथापिवा ।

ऊ(र्ध्वनान्तरः)र्ध्वनान्तर)त्रयस्य क(स्यः)ल्प्य)तेऽप्यपथाक्रमम् ॥

कोणेषु कूटः कर्तव्यो विविधैः कर्मसम्भारैः ।

विस्तारः स्यात्तुर्भागस्तेषां पट्टभाग उच्यते ॥ ३३ ॥

कर्णा घट्टासमायुक्ताः कूटमानं विधीयते ।

तत्र मृत्पुष्पमात्रं(?) कुर्यादूर्ध्वं च नदूर्ध्वतः ॥ ३४ ॥

वराटः गुमुगः शुद्धधत्वादिनादितीर्गिनाः ।
 मिथकाम्नु दग मोक्ता मिथः कर्मप्रभेदतः ॥ १ ॥
 विज्ञेयो नन्दसंज्ञथ महापोषस्तथापरः ।
 शृद्धिरामाभिधानथ प्रासादोऽन्यो नमुन्धरः ॥ १० ॥
 मुद्रकोऽथ गृहन्तान्मन्त्राभिर्गि)न च गुणापरः ।
 संवराख्यः शुक्रानिभस्तथा मनीषगमुन्धरः ॥ ११ ॥
 पञ्चाशदेवं कथिता प्रासादानां यथाक्रमम् ।
 इदानीं लक्ष्यतां ममः श्रीधरं सर्वकामिकम् ॥ १२ ॥
 यत्नं सर्वदेवानां पुण्यानां कारणं परम् ।
 चतुरश्रीकृते ध्ये चतुर्विंशतिभाजिते ॥ १३ ॥
 द्वादशाखिलकोणेषु कर्णशृङ्गाणि योजयेत् ।
 विस्तारं च चतुर्भागमेकैकस्य विनिर्दिशेत् ॥ १४ ॥
 परस्परं च (निष्कोऽसौ?विष्कम्भो) द्विपदोऽत्र विधीयते ।
 द्व्यंशानि क(र्णि?र्ण)भद्राणि निर्गमथार्धभागिकः ॥ १५ ॥
 *कर्णकर्णपदेन्यस्यात् पदार्धधेत(?)विस्तृतः ।
 वारिमग्नो विधातव्यो मध्यगः पूर्वमानयोः ॥ १६ ॥
 भद्रस्य मानमुद्दिष्टं विस्ताराद् दशभागिकम् ।
 निर्गमथ त्रिभिर्भागैः सममूत्रसमाहितः ॥ १७ ॥
 द्विपादा बाह्यभित्तिस्तु द्विपादा चान्यकारिका ।
 भवेच्छतपदः कन्दो गर्भः पद्विंशदंशकः ॥ १८ ॥
 द्विपदः कर्णकन्दश्च प्रत्यङ्गं पदिकं स्मृतम् ।
 निर्गतं चार्धभागेन चतुर्दिक्षु व्यवस्थितम् ॥ १९ ॥
 भागेन निर्गता कार्या शाला चास्य चतुष्पदा ।
 अभ्यन्तरं बाह्यभित्तेः कन्दस्य च तथा त्रिहिः ॥ २० ॥
 उभयोरन्तरं कार्यं विस्तारात् पञ्चभागिकम् ।
 अन्तरालं च कुर्वीत शृङ्गं तच्च चतुष्पदम् ॥ २१ ॥

* 'कर्णः कर्णपदेऽन्यः स्यात् पदार्धधेत' इति स्यात् ।

विभागस्तादृशोऽस्य स्याद् बाह्यशृङ्गस्य यादृशः ।

भित्तिकन्दान्तराले च कार्यं पद्ददारुणं बुधैः ॥ २२ ॥

इतिकातोरणयुतं चतुर्दिक्षु मनोरमम् ।

पुरतो मण्डपं कुर्यात् सर्वलक्षणसंयुतम् ॥ २३ ॥

भागः पञ्चाशता कुर्यादस्य मानमिहोर्ध्वगम् ।

एषां मध्ये सविंशत्या प्रविधेयास्तुलोदयाः ॥ २४ ॥

तेषां मध्येऽशकैः पद्भिर्वेदीवन्धो विधीयते ।

नवधा भाजिते तत्र वेदीवन्धे समैः पदैः ॥ २५ ॥

कुम्भश्चतुष्पदस्तत्र द्विपदस्तु ममूरकः ।

भागेनान्तरपत्रं स्यान्मेखला द्विपदाः स्मृताः ॥ २६ ॥

मूलभागास्तु ये तैः स्याज्जङ्घा दशभिरुच्छिन्नाः ।

द्विपदा मेखला प्रोक्ता द्वयं चान्तरपत्रके ॥ २७ ॥

अधस्तादूर्ध्वपक्षेऽस्य तलपट्टस्य चोपरि ।

षोडशांशा विधातव्यास्तत्रैतन् कर्म वार्ययेत्(?) ॥ २८ ॥

भागेन रूपधारा स्यान् सार्धा सार्धा च सेनकम्(?) ।

वेदी भागत्रयोत्सेधा + द्वेनासनपट्टकः ॥ २९ ॥

(सोर्ध्व/सार्ध)भागेन कर्तव्यमूर्ध्वचन्द्रावलोकनम् ।

आसनस्योर्ध्वतः स्तम्भाः सार्धपञ्चपदाः स्मृताः ॥ ३० ॥

भागेनोच्छालकं कार्यं (शाप/शीर्षं) सार्धपदोद्यतम् ।

पट्टः स्याद् द्विपदोत्सेधसिपदश्चायविस्तरः ॥ ३१ ॥

लम्बनं तु नदधेन यथाशोभमयापिरा ।

उ(र्ध्वनान्तरः/र्ध्वनान्तर)यत्रस्य क(स्य/लप्य)तेऽप्ययथाक्रमम् ॥

कोणेषु कूटः कर्तव्यो विविधैः कर्मसम्भ्रमैः ।

विस्तारः स्याच्चतुर्भागस्तेषां पद्भाग उच्चावयः ॥ ३३ ॥

कर्णा यष्टासमायुक्ताः कूटमानं विधीयते ।

तत्र मृत्पुष्पमान्(?) कुर्यादूर्ध्वं य नदूर्ध्वतः ॥ ३४ ॥

तेषां च तुल्यता कार्या विस्तारादुच्यते ।
 चत्वार एककणं स्युरेवं गर्वेण पोटन ॥ ३५ ॥
 सिंहकर्णस्य विस्तारः मानं स्यादष्टभागिकम् ।
 पद्मभागस्तु तथोत्तमो रश्मिकथ विभूषणम् ॥ ३६ ॥
 गुणः (द्राविता) रसमायुक्तः शूरसेनाभिधानकः ।
 सिंहकर्णो विधानज्यः सर्वकर्मगमाकुलः ॥ ३७ ॥
 सिंहकर्णोदयादूर्ध्वमुरोमञ्जरिका मनेन् ।
 विस्तारादष्टभागासावुच्छ्रा (यनः) गान्धर्वभागिका ॥ ३८ ॥
 लतापथकसंयुक्ता मञ्जरी स्यात् गुणोभिना ।
 ग्रीवा पादोनभागा स्यादण्डकं भागमुच्छ्रितम् ॥ ३९ ॥
 चन्द्रिका चार्धभागेन कलशश्च भागिकः ।
 कूटमूर्ध्वे (ध्वं) द्वितीया स्यादुरोमञ्जरिका तथा ॥ ४० ॥
 (भागाचद्वादशविस्तीर्णा तु सार्धा न त्रिदशावाच्छ्रिताः) ।
 भागमेकं भवेद् ग्रीवा सार्धभागेन चाण्डकम् ॥ ४१ ॥
 कपर्ति (ः) चार्धभागेन कलशश्च द्विभागिकः ।
 उरःशिखरका (न्यः) ण्यः भवन्त्येवं चतुर्दश (दिं) शम् ॥ ४२ ॥
 द्वितीयकूटकस्योर्ध्वे कर्तव्या मूलमञ्जरी ।
 भागषोडशविस्तारा पदाष्टादशको द (यः) या ॥ ४३ ॥
 स्कन्धमानं हि सर्वेषां यथोक्तं शतवास्तुनि ।
 ग्रीवा सार्धपदांश स्यादण्डकं द्विपदान्वितम् ॥ ४४ ॥
 कङ्कतीफलतुल्यानि कुर्यात् सर्वाण्डकानि च ।
 द्विपदं (चः) मण्डिकायुग्मं कार्यं सामलसारकम् ॥ ४५ ॥
 तस्योपरि स्यात् कलशो वर्तुलस्त्रिपदोच्छ्रितः ।
 तोरणैर्मकरैः पत्रैः साग्रैश्च स (वः) मरालकैः ॥ ४६ ॥
 हस्तिमुष्टैः समाकीर्णम (धः) प्सः रोगणभूषितम् ।
 ईदृशं श्रीघरं कुर्यात् सर्वालङ्कारभूषितम् ॥ ४७ ॥

श्रीधरं कारयेद् यस्तु कीर्त्यर्थमपि मानवः ।
 इहैव ल(पसतः?)भते सौख्यममुत्रेन्द्रत्वमाप्नुयात् ॥ ४८ ॥
 भोगान् भुक्त्वा पुमान् स्वर्गं नीयते च परे पदे ।
 सर्वपापविनिर्मुक्तः शान्तश्च स्यान्न संशयः ॥ ४९ ॥
 श्रीधरः ॥

हेमकूटमथ ब्रूमः शुभलक्षणसंयुतम् ।
 सर्वविद्याधरस्थानमाश्रयः स पिनाकिनः ॥ ५० ॥
 चतुरश्रीकृते क्षेत्रे पद्विंशत्यंशभाजिते ।
 तत्र स्युः पदपदाः कर्णाः शाला द्वादशभागिकाः ॥ ५१ ॥
 निर्गताश्च त्रिभिर्भागैर्भवन्त्येताश्चतुर्दिशम् ।
 अष्टभागायता भूयो निर्गमश्च त्रिभिः पदः ॥ ५२ ॥
 चतुःस्तम्भाश्चतुष्पा(श्व?)र्धा दिक्षु सर्वास्वयं विधिः ।
 कर्णशालान्तरं कार्यं पदेनैकेन विस्तृतम् ॥ ५३ ॥
 प्रविष्टं तत् पदेनैकं तदेवात्र जलान्तरम् ।
 पदेन कर्णे कोणः स्यात् प्रत्यङ्गे पदविस्तृते ॥ ५४ ॥
 निर्गते चार्धभागेन सममाने मनोरमे ।
 द्विपदा रथिका भद्रं निर्गतार्धपदेन सा ॥ ५५ ॥
 चतु(फ?)र्णेषु कर्तव्यं (मानपमेवंपुनु?) धीमता ।
 बाह्यभिचेस्तु विस्तारस्त्रिपदः परिकीर्तितः ॥ ५६ ॥
 चतुःपट्टिपदो गर्भस्तद्वित्तिस्त्रिपदा भवेत् ।
 त्रिपदं कर्णमानं स्याद् वारिमार्गेण संयुतम् ॥ ५७ ॥
 पदार्धं वारिमार्गः स्यात् पदमस्य प्रवेशकः ।
 शालाष्टपदविस्तीर्णा भागार्धेन विनिर्गता ॥ ५८ ॥
 चतुर्भागायता भद्रं पुनर्भागार्धनिर्गतम् ।
 तल्लन्या(मा?)सो हेमकूटे विधत्तपदनिधयान् ॥ ५९ ॥
 अस्याग्रे मण्डपं कुर्यान्नहान्नं गुणशृजितम् ।
 ऊर्ध्वं (तु) हेमकूटस्य दिगुणं स्यात् कलाधिरम् ॥ ६० ॥

अधस्तादासनं तस्य सप्तभागसमुच्छ्रितम् ।
 भागेनैकेन खुरके न मध्ये पूर्वमानयोः ॥ ६१ ॥
 अत ऊर्ध्वं पुनर्युग्मः पादमानमनुकृपात् ।
 सप्तभागोन्नतं कुर्याद् वेदीव(न्ये?न्यं) सुशोभनम् ॥ ६२ ॥
 तस्यार्धं कुम्भकस्यार्धं(?) भागेन कलशोन्नतिः ।
 पदार्धेनान्तरं पत्रं यथाशोभं विधीयते ॥ ६३ ॥
 सार्धं पदं पुनः प्रोक्ता कपोताली सुशोभना ।
 दशभागोच्छ्रिता जह्वा कर्तव्यातिमुलक्षणा ॥ ६४ ॥
 अस्यापरि विधातव्यं भर(ण?णं) द्विपदोच्छ्रितम् ।
 मेखलान्तरपत्रे तु विधीयेते पदत्रये ॥ ६५ ॥
 अधस्तान्मेखलायास्तु खुरकस्य तयोपरि ।
 एकोनविंशतिं भागानन्तरं संप्रचक्षते ॥ ६६ ॥
 कर्मप्रमाणमेतस्य पृथक् मध्येऽभिधीयते ।
 द्विपदं (राजासेनं स्याद्वेदा + + चतुष्पदा (?) ॥ ६७ ॥
 मयत्यासनपटस्य कल्पना भागमानतः ।
 सार्धं भागद्वयं कार्यमूर्ध्वं चन्द्रायनोक्तम् ॥ ६८ ॥
 मन्मथानासनपटार्धेन युज्यादष्टभागिकान(?) ।
 मरणस्तम्भशीर्षे च प्रत्येकं पदके स्मृते ॥ ६९ ॥
 द्विपदार्धपटः स्याच्छ्रायकेन सुशोभितः ।
 त्रिपदं श्रायकं तत्र विम्बारेण प्रकीर्तितम् ॥ ७० ॥
 एतन्मानं ममाग्यानमयिन्द्रेषु चतुर्दिशम् ।
 ऊर्ध्वमन्तरपत्रस्य कथयामो यथाक्रमम् ॥ ७१ ॥
 पदद्वये कर्णविम्बा(ग?गं) ममांशा कर्णमञ्जरी ।
 प्रीतान्तरदं कुर्यात् पदमेकं तयाष्टकम् ॥ ७२ ॥
 भ्रमांशा चन्द्रिका च स्यादेर्नाजः कलशोन्मूल्यः ।
 मन्मथोन्मूल्यः कार्या विम्बारेण चतुष्पदा ॥ ७३ ॥

प्राप्तिनादके विधान'ध्यः'न्ये, भागेनार्थेन कुम्भरुः ।

सिद्धफलम्न कनक्यो द्विपदोऽस्मिन् मध्यमः ॥ ७२ ॥

इत्थं पञ्चाङ्गताः कर्णे हेमङ्ग्रे कान्तिनाः ।

अर्हानिश्चिन्तुने कुर्याद्दयेन च पदसदम् ॥ ७५ ॥

अनिन्द्योर्ध्वमाग'न्नं?स्यं, मिन्दुर्णं यनोग्मम् ।

गिहपणं द्विषाग(भ्याः?भ्यां) द्वादशांशकविम्बु(न'नाम्) ॥ ७६ ॥

इहोमन्त्रादिकं शूर्याय प्रयोजनयदोन्निद्रताम् ।

तस्मादविच्छिन्नः सन्त्यो ग्रीवा न पदमुच्छिन्ना ॥ ७७ ॥

भण्डयं सार्धभागैर्न चन्द्रिकारूपदा स्मृता ।

आकाशलिङ्गे कूर्वात द्विपदं गुमनांगम् ॥ ७८ ॥

विस्तारो मूलमञ्जरा भागविज्जनिमंथितः ।

तन्नायोऽस्यैकविंशत्या मन्त्र्यो द्वादशमासिकः ॥ ७९ ॥

पञ्चमामस्तु कर्तव्यं यथा शास्त्रं न जायते ।

प्रथमा भूमिका तत्र पञ्चभागा विधीयते ॥ ८० ॥

परा परार्थभागेन न्युना न्युना विधीयते ।

स्यन्धमानं विधातव्यं पदेनैकेन चोन्नतम् ॥ ८१ ॥

विभज्य दशधा कुर्याल्लताः पञ्चातिगुन्दरीः ।

देमवृष्टस्य कर्णेषु प्रत्यग्रे नरकिन्नराः ॥ ८२ ॥

(म०अ)न्ये तिलककृद्राश्च फर्तव्यास्तु निरन्तराः ।

ईदृशी मञ्जरी(दृष्टि)मे विधेया कृदनिर्गता(ः!) ॥ ८३ ॥

ग्रीवा सार्धपदा प्रोक्तोक्ता विस्तारादष्टभागिकाः॥

अष्टकं द्विपदोत्सोधमेकादशपदायतम् ॥ ८४ ॥

दण्डिका सार्धभागो(च:श्वा)विस्तारा (न:न्न)वभागिका ।

त्रिपदः कलशः कार्यो विस्तारेणोच्छ्रयेण च ॥ ८५ ॥

एवंविधं विधत्ते यो हेमकूटं मनोरमम् ।

स ग्रीहति पुमान् स्वर्गे यावत् ग्रीहा पिनाकिनः ॥ ८६ ॥

हेमकूटः ॥ :

सुभद्राख्यमथ ब्रूमः प्रासादं भद्रभद्रकम् ।

सुभद्रोऽयमतः प्रोक्तो भद्रे भद्रे यतोऽन्वितः ॥ ८७ ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे चतुर्दशविभाजिते ।

गर्भः षोडशभिर्भागैः (स्कःक)न्दः पदपदविस्तृतः ॥ ८८ ॥

भित्तिः स्यात् पदविंशत्या तत्र कन्दसमाः (स्रिस्म)ताः ।

कर्णाः प्रत्यङ्ग(कोःका)न्येषां प्रत्येकं पदविस्तरात् ॥ ८९ ॥

द्वयंशो मध्यगविस्तार उभयोर्निर्ग(तःम)ः पदम् ।

द्वयंशः सरसि(?)विस्तार आक्रान्तपदनिर्गमैः ॥ ९० ॥

द्विपदा षाण्भित्तिः स्याद् विस्तारेण सुशोभिता(?) ।

चतुष्पदायतः कर्णो भद्रं तस्य द्विभागिकम् ॥ ९१ ॥

निर्गमोऽस्यार्धभागेन स्यादेवं सुन्दरं कृतम् ।

कर्णे कोणा(सुःस्तु) पदिका दिक्षु सर्वासु शोभनाः ॥ ९२ ॥

निगूढविस्तरः कार्यः सा(र्धःर्ध)पञ्चपदोन्मितः ।

द्विपदो निर्गमस्तत्र सर्वदिक्षु विधीयते ॥ ९३ ॥

सलिलान्तरकं कुर्यादन्तरे कर्णभद्रयोः ।

प्रविष्टं पदमानेन पदपादेन विस्तृतम् ॥ ९४ ॥

ऊर्ध्वमानमर्थतस्य यथावदभिधीयते ।

राजपीठं विधातव्यं भागार्धेनातिसुन्दरम् ॥ ९५ ॥

ऊर्ध्वभागेन खुरकपीठं स्याच्चतुरंशकम् ।

द्विपदः कुम्भकोत्सेधः पादोनं (सोमःस्यान्म)मूरकम् ॥ ९६ ॥

भागार्धेनान्तरं पत्रं पादोनांशेन मेखलाः ।

षट्भागमुच्छ्रिता जड्वा भागेन ग्रासपट्टिका(?) ॥ ९७ ॥

मेखलान्तरपत्रे च प्रत्येकं पदके स्मृते ।

पेडादधरसुरादूर्ध्वं माणा मंकां दशान्तरम् (?) ॥ ९८ ॥

रानामनं पदं प्रोक्तमुत्मे(धं?धे)नानिशोभनम् ।

अर्धेनात्यधिके कार्ये द्वे पदे वेदिकोच्छ्रयः ॥ ९९ ॥

पदार्थमासनं कार्यं व्यंशं चन्द्रावलोकनम् ।

ऊर्ध्वमासनपट्टस्य स्तम्भः पञ्चपदान्वितः ॥ १०० ॥

(पञ्चपदान्वितः!)

भरणं स्तम्भशीर्षं च पदेन स्यात् समुच्छ्रितम् ।

छाद्यकेनावृतं कुर्यात् पदेनकेन पट्टकम् ॥ १०१ ॥

द्विपद(स्थः प्रःश्लाघ)विस्तारः पदेनकेन लम्बनम् ।

ऊर्ध्वमन्तरपत्रस्य कथयामो यथास्थितम् ॥ १०२ ॥

चतुष्पदेषु कर्णेषु ये कर्णाः पट्टिकाः स्थिताः ।

तेषु (पिखरकाः!) कार्या विस्तारोच्छ्रायतः पदम् ॥ १०३ ॥

कलशोनं तथा ग्रीवा पदार्थेन समुच्छ्रिता ।

द्विपदः सिंहकर्णस्तु विस्तारोच्छ्रायतः सप्तः ॥ १०४ ॥

(शिखिरोऽधः) विधातव्या त्रिपदी कर्णमञ्जरी ।

ऊर्ध्वं च त्रिपदा (सःसा) स्याद् द्विपदा स्कन्धविस्तृतिः ॥ १०५ ॥

सार्धभागेन कर्तव्यं सग्रीवं कलशाण्डकम् ।

सिंहप्रासादवत् कर्णा विधेयाः शुभलक्षणाः ॥ १०६ ॥

मूलमानेन विस्तीर्णा नि(र्गु?गू?)दस्योपरि स्थिताः ।

द्वितीयश्च तृतीयश्च तदूर्ध्वं च समुच्छ्रितः ॥ १०७ ॥

कर्णस्यकलशादूर्ध्वं कर्तव्या मूलमञ्जरी ।

विस्तारो दशभा(गांशानु?गःस्याद्)च्छ्रायो द्वादशांशकः ॥ १०८ ॥

लताभिः पञ्च(वि?)भिर्धुक्ता विचित्रैश्चापि कर्मभिः ।

पदपदोऽस्य स्मृतः स्कन्धो ग्रीवा चास्य चतुष्पदा ॥ १०९ ॥

विस्तारेण समा ख्याता पादोनं पदमुच्छ्रिता ।

अण्ड(कां?कं) सारूप्रिभागेन (मवि?)पद्भागविस्तृतम् ॥ ११० ॥

पादोनं चन्द्रिकाभागं कलशश्च द्विभागिकः ।

प्रासादं ये शुभद्राख्यं कारयन्ति गुलक्षणम् ॥ १११ ॥

फलपकोटिसहस्राणि मद्रं तेषां शिवाग्रतः ।

सुमद्रः ॥

सर्वपापक्षयकरस्त्रिषु लोकेषु कीर्तिनः ॥ ११२ ॥

रिपुकेसरिसंज्ञोऽयं प्रासादः परिकीर्त्यते ।
 चतुरश्रीकृते क्षेत्रे भागविंशतिभाजिते ॥ ११३ ॥
 द्विपदा बाह्यभित्तिः स्यान्मध्यभित्तिश्च ताव(ताःती) ।
 भ्रमणी द्विपदा कार्या विस्तारात् सर्वदि(ग्रताः?गता) ॥ ११४ ॥
 गर्भोऽष्टविस्तृतः कर्णः(५-कन्द?)सार्धभागिकः ।
 चतुर्भागापतं भद्रं कुर्याद् भागेन निर्गतम् ॥ ११५ ॥
 रथकोऽसौ समुद्दिष्टो विधातव्यश्चतुर्दिशम् ।
 पार्श्वयोश्च प्रतिरथौ कार्यौ सार्धपदापतौ ॥ ११६ ॥
 पदार्धेन विनिष्क्रान्तौ + + + विविधेष्वपि ।
 कर्णायामश्चतुर्भागो द्विपदं कर्णभद्रकम् ॥ ११७ ॥
 पदार्धेन विनिष्क्रान्तं बाह्यकर्णे व्यवस्थितम् ।
 पद(ः?)पादेन विस्तीर्णं प्रविष्टं पदमात्रकम् ॥ ११८ ॥
 कार्यं जलान्तरं मध्ये कर्णस्य तिलकस्य च ।
 मंशस्तिलकविस्तारः पदेनैकेन निर्गमः ॥ ११९ ॥
 सुवर्णिताः स्युस्तिलका भद्रकोणव्यवस्थिताः ।
 अष्टमागं भवेद् भद्रं पदत्रयविनिर्गतम् ॥ १२० ॥
 षष्ठस्यपि तद् दिक्षु कर्तव्यं स्तम्भभूषितम् ।
 ऊर्ध्वमानमथ त्रयः प्रतिपत्रं सुखावहम् ॥ १२१ ॥
 ऊर्ध्वप्रमाणं दिगुणं कर्तव्यं द्विकलाधिकम् ।
 भागरेकोनविंशत्या मध्ये कार्यस्तलोदयः ॥ १२२ ॥
 पृथ्व्या मध्याद् विधातव्या वेदीवन्ध्याः सुशोमनाः ।
 द्विपदः कुम्भकः सार्धं पदं तु कलशो भवेत् ॥ १२३ ॥
 मेखलान्तरपत्रे तु कार्ये सार्धपदोद्धते ।
 नवमागोन्नता मङ्गा द्विपदा रूपपट्टिका ॥ १२४ ॥
 मेखलान्तरपत्रे तु विदधीन पदत्रयम् ।
 पश्यं स्यात् पोटनपदं (मानायाः?)सुर(के?को)स्य च ॥ १२५ ॥

राजसेना तथा वेदी तद्वदासनपट्टकम् ।
 पदः पञ्चभिरेतानि विदध्यादूर्ध्वमानतः ॥ १२६ ॥
 चन्द्रावलोकनं कुर्याद् द्विपदं भागमानतः ।
 उपर्यासनपट्टस्य स्तम्भः स्यात् सप्तभागिकः ॥ १२७ ॥
 भरणं स्तम्भशीर्षं च द्विपदं चोर्ध्वमानतः ।
 द्विपदः पट्टपिण्डः स्यात् त्रिपदश्छात्रविस्तरः ॥ १२८ ॥
 ऊर्ध्वमन्तरपत्रस्य साम्प्रतं परिकीर्त्यते ।
 चतुष्पदः कर्णशृङ्गमायामोच्छ्रायतः + + (?) ॥ १२९ ॥
 ग्रीवाण्डकं च भागेन चन्द्रिकार्धपदेन च ।
 कलशार्धभागान् कर्तव्योऽत्र न संशयः ॥ १३० ॥
 अस्योर्ध्वतः प्रकर्तव्या द्वितीया कर्णमञ्जरी ।
 त्रिपदायामविस्तारा ग्रीवाण्डकलशाः पदम् ॥ १३१ ॥
 भद्रकर्णाश्रिते द्वयंशो विस्तारस्तिलके स्मृतः ।
 उच्छ्रगस्त्रिपदस्तस्य द्वितीयः स्यात् तदूर्ध्वतः ॥ १३२ ॥
 सार्धद्विपद उच्छ्रायो विस्तारो द्विपदः स्मृतः ।
 सप्तभागोन्नतं तद्वद् विस्तारादष्टभागिकम् ॥ १३३ ॥
 सिंहक(र्णां?) प्रकुर्वीत सुमूत्रमानपूर्वकम् (?) ।
 उरोमञ्जरिका कार्या द्वितीया तिलकोर्ध्वतः ॥ १३४ ॥
 अर्धभागायता मूले नवभागमितोच्छ्रयाः (?) ।
 तस्यास्तु स्कन्धविस्तारो भागैः स्यादर्धपञ्चमैः ॥ १३५ ॥
 ग्रीवार्धभागमुत्सेधाद् भागेना(मृ?)लसारकम् ।
 चन्द्रिका चार्धभागान् कलशो भागमुच्छ्रितः ॥ १३६ ॥
 द्वितीया कर्णशृङ्गस्य स्यादूर्ध्वं मूलमञ्जरी ।
 भा(गा?)गद्वादशविस्तारा कलयाभ्यधिकोर्ध्वतः ॥ १३७ ॥
 स्कन्धः सप्तप(दश?)दः) मोक्तो ग्रीवा भागसमुच्छ्रिता ।
 अण्डस्य द्वयंश उत्सेधो विस्तारः सप्तभागिकः ॥ १३८ ॥
 चन्द्रिकेन भागेन कलशमु द्विभागिकः ।
 (तला?)लता)नागरिका कार्या(नात्यन्तक्त?)नान्यन् फ)र्मात्र योजयेत् ॥

अस्य मध्ये विधातव्यो वेदीवन्धस्त्रिभागिकः ।
 पदार्थं खुरकं कुर्यात् भागेनैकेन कुम्भकम् ॥ १५३ ॥
 ममूरकं पदार्थेन मेखला पदमानतः ।
 पदभागमुच्छ्रिता जह्वा पुष्पके परिकीर्तिता ॥ १५४ ॥
 (घ/म)रालग्रा(स/ह)मकरैः पुष्पविद्याधरैरपि ।
 मूष्मकर्णसया कर्णा (!) चास्य जह्वा विधीयते ॥ १५५ ॥
 भागेनैकेन भरणं भागेनैकेन पट्टिका ।
 मेखलान्तरपत्रं च भागेनैकेन चोच्छ्रितम् ॥ १५६ ॥
 ऊर्ध्वतस्तलपट्टस्य पट्टस्योर्ध्वस्य मस्तकम् ।
 भागैकादशका तावद् विधेया कर्णचर्चिता(!) ॥ १५७ ॥
 भागेन राजसेनं स्याद् द्विभागो वेदिकोच्छ्रिताः(!) ।
 भवेदामनपट्टश्च भागार्थेन समुन्नतः ॥ १५८ ॥
 चन्द्रावलोकनं कुर्याद् भागिकं त्र्यंशलम्बितम् ।
 आमनस्योर्ध्वतः कुर्यात् स्तम्भं पञ्चपदं शुभम् ॥ १५९ ॥
 हीरग्रदणकं शीर्षं द्वयं सार्धिकभागतः ।
 (गुला/गल)पट्टश्च भागेन मल्लकाद्यं द्विभागिकम् ॥ १६० ॥
 भागेन लम्बितं तन् स्यात् सुमृष्टं सुमनोरमम् ।
 एतस्योपरिभागेन कर्तव्या (छेद/छाद्य)पट्टिका ॥ १६१ ॥
 पदेनैकेन चास्योर्ध्वं कपोताल्यन्तरच्छदे ।
 भागपट्टकेन विस्तीर्णे पञ्चभागसमृद्धं(तंते) ॥ १६२ ॥
 शूरमेनं प्रबुर्वान मध्यवर्त्तलितोरणम् ।
 वरालग्राममकरैर्वराहजमुष्टकैः(!) ॥ १६३ ॥
 पवमादिभिराकीर्णमलिन्दस्योपरिम्वितम् ।
 पोणं कुर्यात् पुष्पहटं पुष्पकर्मनिस्तम् ॥ १६४ ॥
 चतस्रो भूषणोऽस्य स्पृम्नाथ न्यूनाः पुरः पुरः ।
 प्रथमा भूषिका + + + + + स्यात् परा पुरा ॥ १६५ ॥

१. 'सुम्भकर्णसया' इति स्यात् । २. 'द्विभागो वेदिकोच्छ्रिताः' इति

जेस्मिन् (?) विजयमिच्छन्ति भागान् सुविपुलानपि ।

सर्वपापमणां च कार्यां वा रिपुकेशरी ॥ १४० ॥

रिपुकेशरी ॥

इदानीं (प्रेष!पुष्प)कं नाम प्रासादंमभिदधते ।

निर्मितं(तं)तो धनदस्यार्थं (यः) पूर्वं विश्वकर्मणा ॥ १४१ ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे चतुर्दशविभाजिते ।

विभज्यस्त्रिपदाकीर्णं (?) चत्वारोऽपि विदि(प्र!ग)ताः ॥ १४२ ॥

कर्णमकर्णगर्भाद्य(?) सूत्रं तेन ममानि च ।

रक्तानि दत्त्वा सूत्राणि तदग्रद्विनयः(?) स्मृताः ॥ १४३ ॥

सूत्रेण चतुरः कर्णान् दिक्स्थानुत्पा(त!दि)येत् ततः ।

चत्वारोऽन्ये पुनः कर्णाः संसिद्धाः सर्व(मे!ए)व हि ॥ १४४ ॥

एवमष्टदला(न्) कर्णान् वृत्ताने(वं!व) प्रकल्पयेत् ।

भागप्रवेशविस्तारं कर्णान्ते च जलान्तरम् ॥ १४५ ॥

क्षाला स्यात् पदपदायामा त्रिपदोऽस्याध निर्गमः ।

द्विपदा बाह्यभित्तिः स्यात् पदपदा कन्दविस्तृतिः ॥ १४६ ॥

कन्दगर्भस्थितं तेन्रं भ्रामयेत् कर्णकंदत(?) ।

वत्पद्यते ततो वृत्तं समसूत्रं सुशोभनम् ॥ १४७ ॥

कुर्वीत तस्य मध्ये तु कन्दं षोडशपत्रकम् ।

भित्तिकन्दान्तराले यच्छेषं+स्याद्धमन्तिका(?) ॥ १४८ ॥

पुष्पकस्य तलन्यासः पञ्चपुष्पाकृतिर्भवत् ।

इदानीमूर्ध्वमस्यैव कथ्यते मानपूर्वकम् ॥ १४९ ॥

(एकोनत्रिंशदन्वूर्ध्वं सा स्युः पदान् पूर्व?) यथाक्रमम् ।

अतो वह्निर्निधातव्यः पीठवन्धः पदत्रयम् ॥ १५० ॥

(जयो?) कुम्भः सपादांसः पादोनः स्यान्मसूरकः ।

अर्धेनान्तरपत्रं स्यात् कपोनाली च वत्समा ॥ १५१ ॥

माला विद्याधरी कार्या पुष्पहस्तैरलङ्कृता ।

पद्मादशकोत्सेधः (सगुरुः?) स्यात् तुलोदयः ॥ १५२ ॥

अस्य मध्ये विधातव्यो वेदीवन्धस्त्रिभागिकः ।
 पदार्थं खुरकं कुर्याद् भागेनैकेन कुम्भकम् ॥ १५३ ॥
 ममूरकं पदार्थेन मेखला पदमानतः ।
 पद्भागमुच्छ्रिता जह्वा पुष्पके परिकीर्तिता ॥ १५४ ॥
 (व/म)रालग्रा(स/ह)मकरैः पुष्पविद्याधरैरपि ।
 मूर्ध्मकर्णसमा कर्णा (?) चास्य जह्वा विधीयते ॥ १५५ ॥
 भागेनैकेन भरणं भागेनैकेन पट्टिका ।
 मेखलान्तरपत्रं च भागेनैकेन चोच्छ्रितम् ॥ १५६ ॥
 ऊर्ध्वतस्तलपट्टस्य पट्टस्योर्ध्वस्य मस्तकम् ।
 भार्गवादिशका तावद् विधेया कर्णचर्चिता(?) ॥ १५७ ॥
 भागेन राजसेनं स्याद् 'डिभागो वेदिकोच्छ्रिताः(?) ।
 भवेदासनपट्टश्च भागार्थेन समुच्चनः ॥ १५८ ॥
 चन्द्रावलोकनं कुर्याद् भागिकं त्र्यंशुलम्बितम् ।
 आमनस्योर्ध्वतः कुर्यात् स्तम्भं पञ्चपदं शुभम् ॥ १५९ ॥
 हीरग्रदणकं शीपं द्वयं मार्थिकभागतः ।
 (गुला/गल)पट्टश्च भागेन महकायं डिभागिकम् ॥ १६० ॥
 भागेन लम्बितं तन् स्यात् समुष्टं समनोरमम् ।
 एतस्योपरिभागेन कर्तव्या (तेद/ताय)पट्टिका ॥ १६१ ॥
 पदेनैकेन चास्योर्ध्वं कपोनाल्यन्तरच्छदे ।
 भागपट्टकेन विस्तीर्णे पञ्चभागसमुच्च(तं/ते) ॥ १६२ ॥
 शूरमेनं प्रकुर्वीत मध्यवर्तालितोरणम् ।
 वरालग्राममकरैर्वराहगजमुष्टकैः(?) ॥ १६३ ॥
 एवमादिभिराशीर्णमलिन्दस्योपरिस्थितम् ।
 कोणं कुर्यात् पुष्पहृत् पुष्पकर्मनिगन्तम् ॥ १६४ ॥
 पतशो भूमयोऽस्य स्पृग्नाथ न्यूनाः पुरः पुरः ।
 प्रथमा भूमिका + + + + + स्यात् पग पग ॥ १६५ ॥

आद्यस्य कोणहृत्स्य विस्तारगिपदः स्मृतः ।
 परेषां पुनरेषं स्यात् क्रमादुनोऽङ्गघ्रिणाङ्गघ्रिणा ॥ १६६ ॥
 वाद्यान् परस्परं क्षेपमन्त्रेनाङ्गिन योजयेत् ।
 मध्ये लतास्य कर्तव्या भागपदकेन विस्तृता ॥ १६७ ॥
 स्कन्धे द्विपदविस्तारां विदध्यान्मध्यगञ्जरीम् ।
 पद्गुणं मन्त्रमादाय लतारेण्यां गमालिखेत् ॥ १६८ ॥
 आलेखं च ततः कुर्यान् गुणुद्धं भागसुन्दरम् ।
 भागेन वेदिकोत्सेधः पद्भागः स्कन्धविस्तरः(?) ॥ १६९ ॥
 भागेनकेन च ग्रीवा द्वाभ्यां सामलसारकम् ।
 विशालपद्मसदृशं विधेयं पद्मशीर्षकम् ॥ १७० ॥
 चन्द्रिका पद्मपत्राभा द्वयमेतन् पद्माञ्जितम् ।
 त्र्यंशः स्यात् (कलशोर्मृत्या जनकैरवकुड्मलः?) ॥ १७१ ॥
 एवंविधं विधत्ते यः पुष्पकं सुमनोरमम् ।
 तुष्येत् तस्य धनाधीशः शुभंर्याति व्रजेच सः(?) ॥ १७२ ॥
 पुष्पकः ॥
 भूमौ विजयभद्रस्य सुभद्रस्य च लक्षणम् ।
 बल्लभः पण्डितस्यायं बहुपुण्यविधायकः ॥ १७३ ॥
 चतुरश्रीकृते क्षेत्रे साष्टविंशतिभाजिते ।
 कुर्यादष्टपदं कर्ण(र्ण)भद्रं वास्य चतुष्पदम् ॥ १७४ ॥
 पदेनकेन निर्यातं सर्वकोणेऽप्ययं विधिः ।
 उदकान्तरकं कार्यं पदकल्लं पदायतम् ॥ १७५ ॥
 दशभागायतं भद्रं कार्यं त्रिपदनिर्गतम् ।
 दिक्षु(येव?) विधेयः स्यान्मुखतो मुखमण्डपः ॥ १७६ ॥
 त्रिपदा बाह्यतो भित्तिस्त्रिपदा चान्धकारिका ।
 मध्ये आसादमानं तु कतव्यं षोडशांशकम् ॥ १७७ ॥
 कर्णा चतुष्पदा (?) कन्दे भद्राण्येषां पदद्वयम् ।
 निष्क्रान्तानि पदेन स्युः कन्दकर्णाश्रितानि हि ॥ १७८ ॥

पदपदं मध्यमकं स्याद् द्विपदस्यास्य निर्गमः ।

कर्णशालान्तरं यत् स्यात् (सा गन्धमार्गेः) विधीयते ॥ १७९ ॥

द्विपदा कन्दभित्तिः स्याद् गर्भो द्वादशभागिकः ।

ऊर्ध्वमानमिह प्रोक्तं द्विगुणं द्विकल्पाधिकम् ॥ १८० ॥

चतुर्विंशतिभागान्ते तुलोद्भूतस्य मध्यतः ।

ऊर्ध्वमानं तु यत् प्रोक्तं ग्रीवाण्डार्थं ततो बहिः ॥ १८१ ॥

कार्यं तुलोदयं स्याच्च? वेदीवन्धोऽजसमकम् ।

त्रिभागं कुम्भकः सूत्रं(?) सार्धभागो ममूरकः ॥ १८२ ॥

भागेनान्तरपत्रं स्यात् सार्धभागं मेखला ।

जह्वा द्वादशभिर्भागैर्द्वयं वा गल्पपट्टिका(?) ॥ १८३ ॥

अन्धारिका च भागार्थं सार्धभागा वरणिहका ।

भागेनान्तरपत्रं स्याद् रूपकर्मगमाकुलम् ॥ १८४ ॥

ऊर्ध्वार्धः पट्टयोर्म(ध्येऽध्य)भागो भार्गवविंशतिः ।

अतो मध्याद् विधानव्यं द्विपदं राजसेनकम् ॥ १८५ ॥

वेदी चतुष्पदा प्रोक्ता भागेनामनपट्टकः ।

पदद्वयेन सार्धेन कार्यं चन्द्रावलोकनम् ॥ १८६ ॥

नयभागोच्छ्रितः रत्नम्भः पञ्चर्मगमाकुलः ।

भार्गवैकेन भरणं शीर्षकं च द्विभागिकम् ॥ १८७ ॥

उत्तालकमुर्धो भार्गो दारग्रहणमामिकम् (?) ।

द्वयं वा पट्टोच्छ्रितिर्भागचतुष्टया वायविस्मृतिः ॥ १८८ ॥

(द्वयं वास्यालम्बनोर्ध्वे तु रूपकं एक पट्टिकाः?) ।

मा च भागत्रयेण स्यात् मुञ्चिष्टा साधुचित्रिता ॥ १८९ ॥

पर्णकर्णेषु मृज्जाणां विस्मृतिर्द्विपदा भवेत् ।

ऊर्ध्वमानं त्रिभागं स्याद् ग्रीवाण्डकल्पः सह ॥ १९० ॥

मध्ये चतुष्पदा कर्मा?र्णा?दुर्गमञ्जरिणा भवेत् ।

उत्प्लायः पश्यद्वयस्या ई?त?ट्टं द्विपदोच्छ्रितम् ॥ १९१ ॥

भागेन पल्लोन्मेषः स्यादेवं वर्णनिमित्तः ।

वर्णा + पिण्डिका वाया भद्रदेवे तयोच्छ्रितः ॥ १९२ ॥

(आयपीठान्छदा प्रोक्ता मूलभूतांगिनास्तुनः?) ।

खुरकथ पदार्थेन (सार्धभागे कृम्भपूरकः?) ॥

भागेनैकेन कलत्राः समष्टतोऽतिगुन्दरः ।

भागं सपादं कुर्वीत मेखलान्तरपत्रके ॥

पदभागे(नु'नां)च्छिता जह्वा भागार्धं ग्रासपट्टिका ।

कर्णे चैकेन भागेन भागार्धं (कुणपो') भवेत् ॥

भागेन हीरकं कुर्याद् यथा शोभा प्रजायते ।

मेखलान्तरपत्रे च सार्धभागेन कारयेत् ॥

ऊर्ध्वतः पदयोर्मध्ये स्यात् सार्धद्वादशांशकम् ।

तन्मध्ये सार्धभागं तु राजसेनं सपट्टकम् ॥

द्वौ भागौ वेदिका भागस्यार्धमासनपट्टकः ।

भागं चन्द्रावलोकं स्यात् स्तम्भमासनमूर्धनि ॥

निवेशयेत् पञ्चभागं भरणं भागिकं ततः ।

भागमेकं समुच्छ्रा(यांःयः) शीर्षकं द्विगुणायतम् ॥

पट्टस्य कुर्यादुत्सेधं भागमर्धसमन्वितम् ।

सार्धभागद्वयं बाह्यं (तद्रूपं दूतावलं छिवितम्?) ॥

द्वौ भागौ छाद्यकस्योर्ध्वं कार्या वासनपट्टिका ।

विराजमाना सा कार्या रूपग्रासवरालकैः ॥

मेखलान्तरपत्रे(पुःतु) भागाद् रूपसमन्विते ।

भागद्वयेन कर्तव्या द्वितीया मेखला युधैः ॥

कूटान्यतः परं कुर्यात् कर्मयुक्तानि सर्वतः ।

कूटेषु कुर्यात् प्रत्येकं सिंहकुम्भसमन्वितम् (?) ॥

उरोमञ्जरिका तानि भवेत्येव (?) यथाक्रमम् ।

अष्टाण्डकत्रयान्तेषु पट्टण्डं स्याच्चतुष्टयम् ॥

चतुरण्डं द्वयं कृत्वा त्वेवं कर्णे विदुर्वुधाः (?) ।

नव कुण्डानि (?) तुल्यानि विस्तारेण पदद्वयम् ॥

सार्धं भवति प्रत्येकं सार्धमुच्चैः पदद्वयम् ।
 एवं (निकर्त एकैकं स्यात्?) तत्पदं वांशदण्डकम् ॥
 सिंहकर्णः पटुच्छायो भद्रे स्यान् पुत्रविस्तृतिः ।
 द्वितीय(श्चानुदन्तश्चा?) शोभितधारुकर्मणा ॥
 तृतीयो द्विपदः कार्यः सिंहकर्णो मनोरमः ।
 विस्तारो मूलमञ्जर्याश्चतुर्दशपदो भवेत् ॥
 भागसप्तदशोऽथ तु मातृभिः(?) पञ्चकोशवत् ।
 स्कन्धश्चाष्टपदः प्रोक्तो ग्रीवा सार्धपदोच्छ्रिता ॥
 द्विपदश्चाण्डकोत्सेधश्चन्द्रिकार्धपदोन्न(तः?)ता ।
 कलशं त्रिपदं प्राद्युर्मातुलिङ्ग(स्य?)स)मुद्भवम् ॥
 मध्ये तु मूलमञ्जर्याः कुर्वन्त शिखरत्रयम् ।
 सुरैरुवं सुप्रसन्नं च सर्वदेशिविभूषितम् ॥
 पदपञ्चाशं(?) भवेदस्मिन्नण्डकानां द्यतद्वयम् ।
 एवं श्रेष्ठोऽप्यमाख्यातः प्रासादोऽण्डकमानतः ॥
 (सप्त?)शत)मेकाग्रसप्तत्या युतं स्यान्मध्यमे पुनः ।
 एकोत्तरं श(रं?)नं)प्रादुरण्डकानां कनीय(साम?)सि) ॥
 मन्दारकुसुमाकारा(ण्या?)ण्यंता)नि सुरमुन्दरे ।
 कुर्याद् (य) एनं प्रासादमिहं सुरमुन्दरम् ॥
 त्रिंशं (यु)गशतं सूर्यलोके महीयते ।
 सुरमुन्दरः ॥
 नन्यावर्तमथ मूमः प्रासादं नृपट्टिदिदम् ॥
 भूषितं (मना?)नाग)कन्याभिर्वह्मं पृथिवीपुङ्गवम् ।
 पतुरधीकृते क्षये दशपा प्रविभाजिते ॥
 पदद्वयमिदं यत्र नादाय(?) द्रव्यजः पदान् ।
 वृत्तं ममालिखेद्गर्भा यस्मिन् च तुल्यं(?) भवेत् ॥
 भागेन च तुल्यो(?)भित्तिभागेन स्याद् भ्रमन्तिरा ।
 भागेन पादभिः स्यान् पदपञ्चरुमिता ॥

कन्दे (विहि)भागं कुर्यात् पुष्पजेस्वरकं नतः ।
 द्विपदा चाद्यतः कर्णा विधानव्यास्तु वर्तुलाः ॥
 यथागात्रं विधानव्याः स्वस्तिकाकृतयश्च ने ।
 चत्वारो रथिका(कन्दो कोणे कर्णे?) चतुष्टयम् ॥
 पञ्चभागायतं भद्रं सार्धभागविनिर्गमम् ।
 भद्रान्तपातिनी कुर्यात् पञ्चे पदसंमिते ॥
 शेषं भद्रं तु कर्तव्यं विस्तारेण त्रिभागिकम् ।
 भागस्यार्धेन विस्तीर्णं तथा भागप्रवेशकम् ॥
 एतत्प्रमाणं कर्तव्यमिह भाङ्गैर्जलान्तरम् ।
 तलच्छन्दानुगं भद्रं नन्याव(संस्तं) यथाक्रमम् ॥
 ऊर्ध्वमानमथ त्रयो नन्याव(संस्तं) यथाक्रमम् ।
 सार्धभागद्वयोच्छ्रा(योमासनं तस्य?) दूर्ध्वतः ॥
 (कार्यतुलोदयस्य+?) मध्ये भागस्तथाष्टभिः ।
 तुलोदयस्य मध्ये स्याद् वेदीवन्धो द्विभागि(केकः) ॥
 भागिकः कुम्भको(सेनः) त्सेधो) मेखलाकलगन्धितः ।
 चतुर्भागा भवेज्जङ्घा भागिकं भरणं भवेत् ॥
 मेखलान्तरपत्रे तु भागेनैकेन कल्पयेत् ।
 पादेन राजसेनं स्याद्(वद्वत्तच पटतः?) ॥
 वेदी साष्टपदोत्सेधा भागपादेन चासनम् ।
 भागार्धेन नतं कुर्याद् भागं (पञ्चवलोक्त?) ॥
 पादोनत्रिपदः स्तम्भः पञ्चैरुपशोभितः ।
 हीरग्रहणशीर्षं च कुर्याद् भागसमुच्छ्रितं ॥
 पट्टमेकपदोत्सेधं छाद्यकं द्विपदायतम् ।
 भागेन कुर्यादुपरि पट्टिकां चारुकर्मणा(म्?) ॥
 अंशांस्त्रीजुच्छ्रितः सिंहकर्णः स्याच्चतुरायतः ।
 भूषितः(स्वरसे+न?) स च कार्योऽतिशोभनः ॥

१. 'यमासनं स्यात् त' इति स्यात् ।

२. 'कार्यस्तुलोदयस्तस्य' इति स्यात् ।

विस्ताराद् द्विपदे शृङ्गे सार्धभागद्वयोच्छ्रिते ।
 अस्योर्ध्वमन्यशृङ्गं स्यात् सदृशो(च्छ्रिच)परिस्तृतिः(ः?) ॥
 प्रत्य(ङ्गस्तु व?ङ्गेषु च) कृतानि सार्धांशोच्छ्रायवन्ति च ।
 द्वितीयः सिंहकर्णः स्यात् सिंहकर्णस्य मस्तके ॥
 (ततो शृङ्गः) तृतीयः स्याच्चतुर्थस्तस्य चोपरि ।
 पदभागविस्तृता कर्णः(ः?) कूटस्था मूलमञ्जरी ॥
 सप्तभागोच्छ्रिता च स्यात्(स्कन्धस्यच शोच्छ्रितः?) ।
 स्यादुरोमञ्जरी मूलमञ्जर्या मध्यसंश्रया ॥
 भागैश्चतुर्भिर्विस्तारः पदभिश्चास्याः समुच्छ्रितः ।
 फलभाण्डकसंयुक्ता कर्णाभ्यन्तरमञ्जरी ॥
 स्यादण्डकैर्विस्तृता नन्दावर्तः सुलक्षणः ।
 भक्त्या ये कारयन्त्येनं नन्दावर्तमनुत्तमम् ॥
 विमानं शुभमारुह्य शक्रलोकं व्रजन्ति ते ।

नन्दावर्तः ॥

प्रासादमथ वक्ष्यामः पूर्णं पूरितवाञ्छितम् ॥
 वन्दि(तैः?) किन्नरैर्यक्षैर्मनुष्यपितृवह्नुभम् ।
 चतुरश्रीकृते क्षेत्रे दशभागविभाजिते ॥
 विस्तार(राद्) द्विपदो गर्भः कार्या भित्तिस्तु भागिका ।
 द्विपदं कन्दभद्रं च निर्गमोऽस्यार्धभागिकः ॥
 शोभना दि(पुंक्षु) सर्वासु द्विपदा च भ्रमन्तिका ।
 पदिका बाह्यभित्तिस्तु द्विपदा कर्णविस्तृतिः ॥
 आयत्या चतुर्गे (भागावण्डभित्तेर्विनिर्गमा?) ।
 भद्रं गुणोन्नतं तस्या (द्वि?)धानव्यं द्विभागिकम् ॥
 पर्णस्तु पदिका(?) पक्षभद्रं भागार्धनिर्गतम् ।
 जलान्तरं तु भागार्धमायापक्षेपयोः समम् ॥
 चतुर्भागो बलस्यास्य(?) गर्भो भित्तिस्तु भागिका ।
 यामाप्नुर्विजगोत्रीणां बलभी पीर्विकारपेद्(?) ॥

पूर्वतः कारयेद् द्वारं चतुर्गर्भेऽत्र मन्दिरे ।
 ऊर्ध्वमानं तु वक्ष्यामः प्रासादस्यास्य सम्प्रति ॥
 पीठं द्विभागिकं कार्यं वेदीवन्धो द्विभागिकः ।
 जङ्घा पदचतुष्कं च शोभिता रूपकर्मणा ॥
 पदद्वयं तु कर्तव्यं (हीनरं?) सातपत्रकम् ।
 कलशाण्डकयुक्तानामुच्छ्रायस्त्रिपदो बुधैः ॥
 कर्तव्यः कर्णशृङ्गाणां सर्वेषामपि मानतः ।
 चतुष्पदोश्चा बलभी घण्टाकलशसंयुता ॥
 मल्लच्छाद्यत्रयं कुर्यात् कर्णशृङ्गस्य चोपरि ।
 युक्तमन्तरपत्रेण भागोच्छ्रायं पृथक् पृथक् ॥
 भागेनैकेन घण्टा स्याद् (भद्रा? भागा?)भ्यां कलशाण्डके ।
 समूलकलशे कर्णे मृगं सम्पातयेद् बुधः ॥
 मल्लच्छाद्यं विधातव्यं सूत्रेणैकेन लाञ्छितम् ।
 प्रासादमेवं पूर्णापुर्यः कुर्याद् भक्तिमानिमम् ॥
 (सप्तकामः+?) पुरुषः (सः?)र्वलोके महीयते ।

पूर्णः ॥

सिद्धार्थमथ वक्ष्यामः सर्वकामार्थसिद्धि(क?दे?)म् ॥
 कामाः सिध्यन्ति यत्कर्तुरिदलोके परत्र च ।
 चतुरश्रे समे क्षेत्रे विभक्ते दशभिः पदैः ॥
 शूर्वात पदपदं गर्भं ++ चास्य चतुष्पदम् ।
 भागेनैकेन रमणीं वायभित्तिं च भागिकीम् ॥
 शूर्वात द्विपदान् कर्णान् शालां पहभिः पदैर्बु(धै?)धः) ।
 तद्व्यं कर्णशृङ्गाणां (च) यथाशोभं प्रकल्पयेत् ॥
 त्रिपदं निर्गमं तस्याथतुष्काथ चतुर्दिनम् ।
 मध्ये चरित्य शूर्वात तस्या द्वास्चतुष्टयम् ॥
 उदानं भागविंशत्या मानसम्योर्ध्वतो भवेत् ।
 त्रिपदः पीठवन्धः स्याद् द्विगुणोच्छ्रायसाधनः ॥

सार्धं भागद्वयं कार्यो वेदिवन्धस्तु शोभनः ।

अर्धकुम्भेकमर्देच मेखलां सममूरकः(१) ॥

जह्वा सार्धचतुर्भागा कार्योऽन्त्रायेण शोभना ।

मेखलान्तरपत्रे च भागेनैकेन कारयेत् ॥

मुरका(६) मेखला यावत् सप्तभागान्तरं भवेत् ।

भागाभ्यां राजसेनं च कुर्याद् वेदीं च सामनाम् ॥

त्रिभागं स्तम्भमुत्सेधाद् भागस्यार्धेन हीरकम् ।

भागार्धं स्तम्भशीर्षं स्याद् भागः पट्टस्य चोन्नतिः ॥

सूर्यच्छाद्यो द्विभागः स्याद् भागेनैकेन लम्बनाः(१) ।

शृङ्गोत्सेधस्त्रिभागश्च फलशण्डकमंयुतम्(१) ॥

चतुर्भागोन्नतः सिंहकर्णः पट्टभागविस्तृतः ।

कुर्वीत शृङ्गयोरुर्ध्वं शोभनां मूलमञ्जरीम् ॥

अष्टाभागप्रविस्तीर्णा नवभागसमुच्छिद्र(त'ताम्) ।

स्कन्धः पञ्चपटो त्रयो ग्रीवा चार्धपटोच्छिद्रता ॥

अण्डकं भागमात्रं स्यादूर्ध्वं भागेन चन्द्रिका ।

वर्तुलः समविस्तारः फलशम्भु द्विभागिकः ॥

भद्रं वराटकाश्चेह फर्नज्या हेमहटवत् ।

यः कुर्यात् कारयेद् यस्तु मिदार्थं सर्वसामदम् ॥

स भवेत् सर्वकामाप्तिः शिवलोके च शाश्वतः ।

मिदार्थं ॥

अथाभिधीयते सर्वपापघ्नः गङ्गावर्धनः ॥

आलयः सर्वदेवानां प्रासादो भृशुनां प्रियः ।

चतुरश्रे समे धेत्रे(गर्भा फर्न?) रिशोमिन् ॥

वर्तुलं कारयेत् पश्चान् सर्वलोकेषु व्याप्तिनम् ।

विस्तारार्थं भवेद् गथां दत्तेषु तेन (भर्तिवः ?) ॥

द्विगुणं कारयेद्ूर्ध्वं भागविंशतिभाजिने ।

तुलोदयोऽष्टभागः स्याद् द्वादशांशं च मञ्जरी ॥

प्राक्कर्णमृक्कमष्टांस्तिस्यादुर्जनफलोपपम् (?) ।
 ++ द्विमृक्कभागेन विनिष्क्रान्तं चतुष्पदम् ॥
 द्विपदं तस्य भद्रं च निर्गमो द्विपदं भवेत् ।
 मृक्कयोरुभयोर्मध्ये पदार्थं पक्षमद्रकम् ॥
 पदार्थं चारिमार्गश्च प्रक्षेपः पदसंपितः ।
 ऊर्ध्वमानपथ ब्रूमः पष्टिभागसमुच्छ्रितम् ॥
 तुलोदयस्ततो (विंशपञ्चमूदनुमञ्जरी?) ।
 (स नृसंसत्यदोच्छ्रायो?) भागेष्वेव विधीयते ॥
 तुलोदयस्य मध्ये तु वेदी पञ्चपदोदया ।
 तदर्थं कुम्भकं कुर्यात् तद्वत् कलशमेखला ॥
 एकादशपदा जप्ता हीरकं तु पदत्रयम् ।
 ह्रीं भार्गा मेखला तद्वद् द्वितीयापि सत्तारका ॥
 ऊर्ध्वतस्तलपट्टस्य पञ्चोदयभिः पदैः ।
 राजसेनं सार्धभागं वेदी कार्या द्विभागिका ॥
 पदार्थमासनं सार्धपदं चन्द्रावलोकनम् ।
 मन्मथः सप्तपदो(र्द्धपदहार?) सार्धत्रिभागिकम् ॥
 शीर्षं सार्धपदोत्सेधं पक्षस्तु द्विपदो भवेत् ।
 त्रिपदं छाद्यकं कुर्याद् भागेनैकेन लम्बितम् ॥
 द्विपदां छेदशरां तु(?) द्वायंशा वा गन्तु पट्टिकाः ।
 तदूर्ध्वं मञ्जरीं कुर्याद् द्वाविंशकमभूषितम् ॥
 सप्तोच्चिह्नं फोणहृदं सप्तपञ्चलगाष्टकम् ।
 द्वितीयामेतदूर्ध्वं च तन्मानेनैव कारयेत् ॥
 पणं पणं समाधित्य पदपदानि तु कारयेत् ।
 (पेष्टाष्टके?) द्वे कुर्वीत प(दंश?)ष्टकचतुष्टयम् ॥
 एवं पणाष्टकानि स्तुधत्वारिण्यन् मनमानः ।
 द्वादशांशवविस्तारमुष्णायाधवभागिकम् ॥

आद्यक्रमे विजानीयाद् द्वाविंशतिक्रियान्वितम् ।
 अष्टाण्डकं समुत्सेधाद् विस्ताराद् दशभागिकम् ॥
 भद्रक्रमं द्वितीयं तु विद्यात् कर्मविभूषितम् ।
 विस्तारो मूलमञ्जर्या द्वाविंशत्यंशसंमितः ॥
 त्रयोविंशतिरुच्छ्रायः स्कन्धार्धे च त्रयोदश ।
 ग्रीवा पट्टद्वयोत्सेधात् त्रिपदोन्नतमण्डकम् ॥
 कर्परं द्विपदं भागचतुष्कं कलशोच्छ्रायः ।
 प्रासाद(दादि) द्वादशतस्मिन्नुरोमञ्जरिका मताः ॥
 अण्डकानां तु विज्ञेयं त्रिसप्तत्यधिकं मतम् ।
 त्रैलोक्यभूषणं कृत्वा त्रिदशानन्दकारकम् ॥
 कल्पान्तं यावदध्यास्ते पुरुषस्त्रिदशालयम् ।
 त्रैलोक्यभूषणः ॥

प्रासादमथ पद्माख्यं कथयामोऽभिनोः प्रियम् ॥
 चतुरश्रीकृते क्षेत्रे सप्तभागविभाजिते ।
 त्रीन् भागान् मध्यमे त्यक्त्वा द्वौ (द्वौ) कोणेषु लाञ्छयेत् ॥
 (सा द्वयेद्वभिः) रष्टौ च पश्चादपि च षोडश ।
 विस्तारार्धेन गर्भः स्याद् विस्तारार्धं तथा बहिः ॥
 ऊर्ध्वमानमथ घूमः पद्माख्यस्य यथाक्रमम् ।
 विस्ताराद् द्विगुणोत्सेर्षं भागविंशतिभाजितम् ॥
 वेदी जह्वा तथैतस्मिन् कार्या मालाय मञ्जरी ।
 ग्रीवाण्डकलशाद्येह शङ्खवर्धनवर्त्मना ॥
 पद्माख्यः कारितो येन प्रासादो द(शःस)वृद्धभः ।
 आत्मा समुद्धृतस्तेन पापपङ्कमहोदधेः ॥
 पद्माख्यः ॥

पक्षवाहुमथ घूमः प्रासादं कुलनन्दनम् ।
 सर्वरोगहरं पुण्यं सर्वलोकक्षुणं भवं(ः) ॥
 चतुरश्रीकृते क्षेत्रे द्वादशांशविभाजिते ।
 अष्टभागायतं गर्भं कुर्याद् भित्तिर्दिभागिका ॥

द्विपदं कारयेत् कर्णं भागार्धमुदकान्तरम् ।
 प्रत्यङ्गं सार्धभागे (साःस्यात्) शाला चैव चतुष्पदा ॥
 निष्काम(मुःउ)भयोर्भागाद् भागार्धेन पृथक् पृथक् ।
 कर्त(व्याःव्याः) पक्षयोर्वाहू विस्तारे(ध्वःणा)ष्टभागिकौ ॥
 चतुष्पदस्तयोर्गर्भौ द्विपदा भित्तिविस्तृतिः ।
 चतुर्भागं भवेद् भद्रं कोणार्धव द्विभागिकः ॥

ऊर्ध्वमानमथ मूमश्चतुर्विंशतिभागिकम् ।
 त्रिपदो वेदिकाचन्धो जह्वा पञ्चपदोन्नता ॥
 द्वौ भागा कलशः कार्यौ द्वौ भागा चन्द्रिकाण्डकम् ।
 मध्ये तु मञ्जरी कार्या घण्टा(वधःवद्धा) च पार्श्वयोः ॥
 पक्षवाहुः कृतो येन त्रिगर्भः फर्मभूषितः ।
 स त्रिनेत्रमतापः स्या(द्यःत्) तुरद्गद्यातनायकः ॥

पञ्चवाहुः ॥

विशालं सम्प्रवक्ष्यामि विशालैरन्वितं गुणैः ।
 दयितं कृत्तिकासृताः शृजितं गणाक्षरैः ॥
 क्षे(त्रेःत्रं) दशांशं कुर्वीत पद्भागा मध्यमञ्जरी ।
 भागिययो भित्तयः कार्या भ्रम(न्त्यभिःन्त्योऽपि) न्धाविधाः ॥
 भागद्वयं भवेत् फणौ वारिमाणं संयुतः ।
 पदेन तिलकं कुर्याद् भागार्धेन विनिर्गतम् ॥
 आपामनिर्ग(भाःर्भाः) धारस्य चतुर्भागा चतुष्पिका ।
 चतुष्पदो मध्यग(र्भःर्भः) चतुर्द्वारस्य शस्यते ॥
 विस्ताराद् द्विगुणोच्चा(यान्युःपम्)ऊर्ध्वमानं विधीयते ।
 विदध्याद् वेदिकाचन्धं सार्धभा गय(गेन) संमितम् ॥
 सार्धधतुभिः कुर्वीत भागैर्नहोत्पिनि युधः ।
 मालामन्तरपत्रं च भागैर्नकेन कारयेत् ॥
 सार्धद्विभागिकं शृङ्गं कल्पद्रोणद्वयसंयुतम् ।
 तस्यार्धमपरं शृङ्गं तावन्मानं विधीयते ॥

द्विपदं कलशं कुर्यात् सायजपत्रं सपल्लवम् ।

आरोग्यं स्यात् पुरोदेशे कारिते कमलोद्भवे ॥

प्रायुःश्रीवृद्धिपुत्राः स्युरपयानां(?) च संख्यया ।

कमलोद्भवः ।

हंसध्वजमथ वृमो हंसक्रीडाविभूषितम् ॥

सेवितं सुरसङ्घेन बह्वर्भं पत्रजन्मनः ।

विभज्य दशधा धेनमारभ्य घ्राणः पदान् ॥

आदाय पार्श्वयोर्भागांर्ग्रीवीन् वृत्तं प्रकल्पयेत् ।

एवं गर्भो विभातव्यश्छाद्यस्य (जगतालुभिः?) ॥

द्विपदा बाह्वतो भित्तिः कर्णः कार्यो द्विभागिकः ।

भद्रं पञ्चपदं कार्यं पदार्थमुदकान्तरम् ॥

द्वौ भागां निर्गतं भद्रं स्तम्भद्वयसमन्वितम् ।

मध्ये तुच्छाद्यकं कुर्याद् धातोच्छ्रयं(?) द्विविस्तृतम् ॥

कुर्याद् भागं मविस्तारं गोष्पं चतुस्त्रयम् ।

वराहमहर्ष्युक्तं स्तम्भेण स्यात् तथैहिकाः ॥

पुरस्तात्पण्डपं प्राज्ञो (न्याय?स्वये)न्मानपूर्वकम् ।

उर्ध्वमानमथ वृमः मृत्रं स्याद् भागविंशतिः ॥

मंसल्लावेदिकाजटाः शतार्थनवन्मताः ।

कर्णज्याः कर्णरथिनाग्निपदाः कलशान्विताः ॥

चतुष्पिका पञ्चपदा वराहीपटवान्विता ।

कार्या कलशमंगृता विस्तारोच्छ्रययोः समा ॥

कोणमृद्धोर्ध्वः(?) कुर्यात्पदांस्तं मृत्तमङ्गरीम् ।

उन्मिता नवनिर्भागः पञ्चमाम्बु मङ्गताः ॥

मथमा द्विपदा भूतिरुत्तरद्विपोदमा ।

अन्तरागु पदपादार्थोन्माः नार्ता मथोनरम् ॥

घण्टायाः सार्धभागेन ग्रीवायाश्च षट्पादत्रिंशिका ।
कर्तव्यामलसारी तु (पादोनोऽश्वयण्डिकाम्) ॥

द्विपदः कलशः कार्यो बीजस्वरसमन्वितः ।
पञ्चषष्ट्यष्टं कृत्वा विमानानं पञ्चचामरम् ॥
(अतीतविस्त्वमानं सर्वान् लोकः प्राप्नोति सम्भवः) ।

पञ्चचामरः ।।

नन्दिषोपमथ ब्रूमो विपक्षभयनाशनम् ॥
 ग एनं भक्तितः कुर्यात् स भवेदजरामरः ।
 पातुरभे रामे क्षेत्रे चतुर्भागाविभाजिते ॥
 भद्रे द्विभागविस्तारं कुर्याद् भागविनिर्गमम् ।
 भित्तिरथ न फर्तज्या दिशि कस्यामपि ध्रुवम् ॥

कुर्वीत राजतेनं तु वेदिचन्द्रावलोकनम् ।
 दिशु कमोज्यं सर्वांगु त्यजत्वा मार्गचतुष्टयम् ॥
 दिस्तारसदृशोन्माया कर्तव्या पूर्वभूमिका ।
 इन्द्रमार्गिभिर्गम्य निप्रभज्यासणाः + + (१) ॥

भूदेव साक्षीने स्याद् वेदिर्भागद्वयेन च ।
 भूदेव यन्मालोक्तः स्यादर्धेनासनपट्टकः ॥
 सभूदेवः स्यात्सिद्धिर्भागस्ततो भागेन शीर्षकम् ।
 भूदेवः स्यात्सिद्धिर्भागस्ततो भागेन शीर्षकम् ॥
 भूदेवः स्यात्सिद्धिर्भागस्ततो भागेन शीर्षकम् ।
 भूदेवः स्यात्सिद्धिर्भागस्ततो भागेन शीर्षकम् ॥
 भूदेवः स्यात्सिद्धिर्भागस्ततो भागेन शीर्षकम् ।
 भूदेवः स्यात्सिद्धिर्भागस्ततो भागेन शीर्षकम् ॥

[illegible]

द्विपदं कलशं कुर्यात् सान्नपत्रं सपल्लवम् ।
आरोग्यं स्यात् पुरोदेशे कारिते कमलोद्भवे ॥
भाषुःश्रीद्विपुत्राः स्युरपयानां(?) च संख्यया ।

कमलोद्भवः ।

हंसध्वजमथ द्रुमो हंसक्रीडाविभूषितम् ॥
सेविते मुरसद्वेन बल्लभं पञ्चजन्मनः ।
विभज्य दशधा क्षेत्रमारभ्य व्रजणः पदात् ॥
आदाय पार्श्वयोर्भागांस्त्रींस्वीत् वृत्तं प्रकल्पयेत् ।
एवं गर्भो विधातव्यश्छाद्यस्य (जगतालुभिः?) ॥
द्विपदा यावतो भित्तिः कर्णः कार्यो द्विभागिकः ।
भद्रं पञ्चपदं कार्यं पदार्थमुदकान्तरम् ॥
द्वा भागां निर्गतं भद्रं स्तम्भद्वयसमन्वितम् ।
मध्ये तुच्छाद्यकं कुर्याद् वेतोच्छ्रायं(?) द्विविस्तृतम् ॥
कुर्याद् भागं सविस्तारं तोरणं चतुरस्रतम् ।
वरात्मकरूपं रत्नमेव स्यात् तथेष्टिकाः ॥
पुरस्तान्मण्डपं प्राज्ञो (न्याय?रचये)न्मानपूर्वकम् ।
ऊर्ध्वमानमथ ग्रामः गृहं स्याद् भागविंशतिः ॥
मेखलायेदिकाजह्वाः शतस्यैव नवन्मताः ।
कर्णव्याः कर्णरथिनामिपदाः कलशान्विताः ॥
चतुष्पिका पञ्चपदा वराटीपदवान्विता ।
पार्या पल्लवमंगुत्ता विस्तारोच्छ्राययोः ममा ॥
पाणशृङ्गद्वयः(?) कुर्यादष्टांशं मूलमक्षरं ।
अक्षिता नवविंशतिः

महारत्नपुनः(?) कार्यो भूमिकापरिवर्तने ।
 भागेन वेदिकोच्छ्रायः स्कन्वस्तु शतवांस्तुंवत् ॥
 ग्रीवाण्डकसमुत्सेधं विदधीत पदद्वयम् ।
 अण्डके वर्तना कार्या कङ्कतीफलसन्निभा ॥
 चन्द्रिका भागमेकं च द्वौ भागौ चेत्++++ ।
 हंसध्वजः कृतो येन बल्लभः पद्मजन्मनः ॥
 स याति विविधैर्यानिर्देहान्ते वसु+गतिम् ।

हंसध्वजः ॥

अथ लक्ष्मीधरं द्रुमो यं कृत्वा विजयं नरः ॥
 राज्यमायुष्यपूजां च गुणानामोति चैश्वरान् ।
 चतुरश्रीकृते क्षेत्रे भक्ते षोडशभिः पदः ॥
 कर्तव्यः पदपदः कन्दो गर्भमूत्रचतुष्पदः ।
 चतसृष्वपि दिक्षु स्यात् त्रिभिर्मार्गैर्भ्रमन्तिका ॥
 द्विपदा याताभिनिः स्यान्नुमा कार्या चतुर्दिशम् ।
 पर्णेषु शृङ्गैर्गुरुं द्वे द्वे शृङ्गे तु मध्यगे ॥
 द्व्यंशानि तानि विस्ताराद् दशशृङ्गाणि द्वि(क्रयेन्/कृत्रये) ।
 पदशान्नाथ विधानाध्याः द्रुमा दिक्षु निगृह्यपि ॥
 याम्येन (च) चतुर्भागा भागद्विनयनिर्गताः ।
 तत्तत्तन्त्रांशमृदिष्टो मध्यपः पुरतो भवेत् ॥
 विस्ताराद् द्वि(गुणा मामः?लो यामः)श्रामादस्यास्य चोच्छ्रयः ।
 स्यात् त्रयोदशभागोऽथ श्रमाणेन तुलोदयः ॥
 ऊर्ध्वं च विनतिपदं वेदीयन्त्र(?) पदत्रयम् ।
 ऊर्ध्वगतं पदत्रयं तदा भागेन भग्नं भवेत् ॥
 मार्गगतिनिर्मेदये द्वे शृङ्गे च पञ्चमं त्रिभिः ।
 शृङ्गैर्गुरुं विधानाध्याः मिदृशं चैव तुष्पदः ॥
 दश शृङ्गाणि शृङ्गानि पञ्च पद(?) च (विन?दिश?)ये ।
 पदत्रयानि विधानाध्याः पञ्चमा (?) मूलमङ्गरी ॥

ऊर्ध्वं सप्तदशांशां च ग्रीवाच्छत्रायः पदद्वयम् ।

अण्डकं द्विपदं कार्यं भागेनैकेन कर्षस्म् ॥

कलशं त्रिपदं मूर्ध्नि वर्तयेत् सुमनोरमम् ।

लक्ष्मीधराख्यं प्रासादं यः कुर्याद् वसुधातले ॥

अक्षये स पदे तच्चे लीयते नात्र मंशयः ।

लक्ष्मीधरः ॥

महावज्रमथ द्रुपः (मैत्रे)त्यपापहरं शुभम् ॥

प्रासादे का(रये)रिते) यत्र सुरेन्द्रः पश्चिनुष्यति ।

अष्टौ हस्तान् कनीयान् स्यान्मध्ये द्वादश मानतः ॥

उत्तमः षोडश प्रोक्तस्त्रिधैवं कर्त्तव्यया ।

स्वविस्तारस्य सूत्रेण(++)क्षेत्र)मालि० य वर्तुलम् ॥

कोणेषु लाञ्छितं कृत्या भानैः पदत्रिंशता भजेत् ।

द्विपदाः कर्णिकाश्चेह कार्यं द्वादशसंख्यया ॥

कर्णिकाद्वयमध्ये तु स्तम्भो भागे च वर्तुलः ।

शतपत्राकृतिः काया द्वा भागा मृगमानतः ॥

अभस्तान्मेखलायाश्च कमलोद्भववद् भवेत् ।

स्तम्भयेत् कर्णिकामध्ये तेषु कूटानि कारयेत् ॥

कुर्यादालेखमपि कर्णिकायाः सुशोभनम् ।

कर्तव्या भूमयः पञ्च क्रमेणायनयान्विता (?) ॥

स्याद् भागार्थोदया ग्रीवा विस्तारेण चतुष्पदा ।

अण्डकं सार्धभागेन विधातव्यं सरुर्षस्म् ॥

भागद्वयं तु कलशः शृङ्गर्षाः सप्तद्वयः ।

यः करोति महावज्रं प्रागाटं पुग्भूषणम् ॥

तुष्टौ दिशि मदान्यत्यो र्गमे नोऽप्यरोगर्षः ।

महावज्रः ॥

रतिदेरमथ द्रुपः प्रागाटं सुमनोरमम् ॥

अप्सरोगणमंकीर्णं वामदेवस्य मन्दिरम् ।

अष्टभागीकृते क्षेत्रे समभागे मेधापते ॥

अस्योर्ध्वं द्विगुणं द्युर्मान् षष्ठभागविभाजितम् ।
 भागे च वेदिकायन्त्रं जह्वा तार्धपदोन्नता ॥
 मेखलान्तरद्वये च पादोन्नतं पदं मते ।
 स्यादुच्चिर्ताश्वाभा(१) जह्वा पादोन्नतं पदपञ्चकम् ॥
 त्रिभागविस्तृता ग्रीवा भागपादममुच्छ्रिता ।
 पदार्धमण्डकं प्रादुः पदपादेन चण्डिकाम् (?) ॥
 भागस्यार्धेन कलशसमुच्छ्रिता मयः नमः ।
 +++ गुणसूत्राभ्या द्वितीयाः पञ्चभूतिकाः(?) ॥
 यः सिद्धिकामं कुर्वन् नन्दरायसिमाचनम्
 सर्वस्य कामाः सिध्यन्ति येनचिन्ननमि स्थिताः ॥

सिद्धि कामः ॥

अथाभिर्धायतेऽस्माभिः श्रानादः पञ्चाशामयः ।
 यो भक्त्या कारयत्येनं न चिन् द्विवि मोदते ॥
 भक्ते द्वादशभिः क्षेत्रे चतुश्च सनन्ततः ।
 चतुर्भागे भेदं गर्भो भिर्धाय भागेन कल्पयेत् ॥
 अन्धारिका तु भार्गा डौ पादभिर्निस्तु भागिनी ।
 त्रि(भि)र्भागविनिष्कान्तं नेतु कार्याऽनुष्ठिताः ॥
 द्विगुणं पार्श्वे(न) चोर्ध्वान्नं षष्ठ्याण्डकवितम् ।
 ममाणेन विधानव्यो दश भागास्तुल्यद्वयः ॥
 त्रिपदो वेदिकारणो नाना चतुर्न पदद्वयः ।
 मेखलान्तरद्वये च भागेनैकं नारयेत् ॥

घण्टायाः सार्धभागेन ग्रीवायाश्च पदादिभिःका ।
कर्तव्यामलसारी तु (पादोनांशायचण्डिकाय्) ॥

द्विपदः कलशः कार्यो चीजस्तरसमन्वितः ।
पञ्चघण्टाहृतं कृत्वा विमा(ताःनं) पञ्चचामरम् ॥

(अतीतविस्त्वयान सार्वान् लोकः प्राप्नोति सम्भवः) ।

पञ्चचामरः ॥

नन्दिघोषमथ श्रूमो विपक्षभयनाग्रनम् ॥

य एनं भक्तितः कुर्यात् न भवेदजरामरः ।
चतुरथे समे क्षेत्रे चतुर्भागविभाजिते ॥

भद्रं द्विभागविस्तारं कुर्याद् भागविनिर्गमम् ।
भित्तिरत्र न कर्तव्या दिशि कस्यामपि ध्रुवम् ॥

कुर्वीत राजसेनं तु वेदिचन्द्रावलोकनम् ।
दिक्षु क्रमोऽयं सर्वासु त्यक्त्वा मार्गचतुष्टयम् ॥

विस्तारसदृशोच्छ्राया कर्तव्या पूर्वभूमिका ।
वक्ष्यमाणविभागश्च विप्रभज्यासणाः ++(?) ॥

भागेन राजसेनं स्याद् वेदिभागद्वयेन च ।
भागेन चन्द्रालोकः स्यादर्धनासनपट्टकः ॥

स्तम्भोच्छ्रायस्त्रिभिर्भागिस्ततो भागेन शीर्षकम् ।
पट्टोच्छ्रायो भागमेकं स्वाद्यतुर्विंशतिर्धराः ॥

नानासदृशैः पल्लवैश्च चारुकर्मकराननैः ।
द्वितीया भूमिका कार्या स्तम्भैः षोडशभिर्युता ॥

एवं भूमौ द्वितीयायामपि कर्म विधीयते ।
स्तम्भैश्चतुर्भिः संयुक्ता तृतीयायां चतुर्भिः(श्लि)का ॥

नन्दिघोषः कृतो येन (मूयं तेजो?) स जायते ।
कर्मक्ष(या तुतुंत्.तनुं) त्यक्त्वा प्राप्नोति परमं पदम् ॥

नन्दिघोषः ॥

प्रासादमभिधास्यामो मनुत्कीर्णं महा(दुःश्रु)तम् ।
 विमृश्य बुद्ध्या निपुणं निर्मितं प्राक् स्वयम्भुवा ॥
 क्षेत्रे पदभागविस्तारे ग(र्भेऽर्भे) भागचतुष्टये ।
 कुर्वीत वृत्तं मध्ये च नवभिर्दृष्टिमालिका(ः) ॥
 अष्टौ (च) रथिकाः कार्याः क्षेत्रे दिक्षु विदिक्षु वा ।
 ऊर्ध्वमानमथ द्रूमो द्विगुणं द्विपदान्वितम् ॥
 (छाद्ययावद्विधातव्या तत्सार्धार्हकपञ्चकम् ?) ।
 भागानष्टार्धसहितान् कुर्याद्ूर्ध्वं तुलोदयात् ॥
 सार्धभागेन कर्तव्यो वेदीवन्यथ शोभनः ।
 भागद्वयं ततः सार्धं कार्या जड्वासमुच्छ्रितः ॥
 भागार्धं द्द्वीरकं कुर्यान्मनोज्ञं क(र्तितं ? णिं)कान्वितम् ।
 मेखलान्तरपत्रे च भागेनैकेन कारयेत् ॥
 मृहोच्छ्रायस्ततः कार्यः सार्धभागद्वयोन्मितः ।
 मध्येन सर्वमृक्षाणां मस्तके वृत्तमालिखेत् ॥
 पदभागविरुद्धं तस्य + पदभागसमुच्छ्रितम् ।
 यावन्मात्रा(चरेत् ? वरे) प्रोक्ता तावत् कार्या च पञ्चरी ॥
 त्रिर्भामं पञ्चर्भामं च विचित्रं कारये(दि)मम् ।
 ग्रीवा स्याद भागपादेन विस्ताराद द्विपदायना ॥
 पादहीनं पदं कुर्यादण्डकं मनुमंभवे(त् ?) ।
 चन्द्रिका भागपादेन पादोनं (कुञ्जलः ? कलशः) पदम् ॥
 प्रासादं मनसाप्येवं मनुकी(र्तितं ? णं)करोति यः ।
 त (गंध्या ? गत्वा) भवनं शम्भोर्गाणपत्यमवाप्नुयात् ॥

मानदीर्घः(ः) ॥

अथ सुमधनामानं प्रासादमभिदध्महे ।
 यं कृत्वा प्रभवान्येषां प्रभा हन्ति ररिषथा ॥
 चतुरधीकृते क्षेत्रे द्वादशांशविभाजिते ।
 कुर्याच्चतुष्टयं गर्भं विस्तारो यावत्तः समः ॥

प्रासादार्थं भवेत् कन्दः कन्दभद्रं पदद्वयम् ।
 भ्रमन्ती द्विपदा दिक्षु चनमृत्पि शोभना ॥
 पदिका वागभिजिस्तु द्विपदा कर्णविस्तृतिः ।
 चतुष्पदं मध्यमभद्रं विनिष्क्रान्तं त्रिभिः पदैः ॥
 (अस्यैवार्थः?) पुनः कार्या द्विपदा तु चतुष्पिका ।
 (सौलायाः?) पार्श्वतः कुर्यादतिमद्वयं युधः ॥
 तयोः पादेन निष्क्रातं पार्श्वयोरुगयोरपि ।
 पार्श्वभद्रस्य कर्णस्य चान्तरं पदिके नयेत् ॥
 जालैर्विचित्रितं कुर्यान्मध्ये ज्योतिर्यथा भवेत् ।
 एवं दिक्षु समस्तासु कुर्यात्तनमनुक्रमान् ॥
 प्रासादभागविधिना पुरः कुर्यात् मण्डपम् ।
 चतसृष्वपि मञ्जरीं दिक्षु कार्या यथाक्रमम् ॥
 लीयमूलसज्जहात्रा स्वसार्धा च यथादिमम् (?) ।
 उच्छ्रायो मूलविस्ताराद् द्विगुणो द्विकलाधिकः ॥
 तुलोदयो दशपदो मञ्जरी षोडशांशिका ।
 वेदीबन्धसमुत्सेधः सार्धभागद्वयोन्मितः ॥
 पञ्चभागोच्छ्रिता जहा हीरं भागसमुन्नतम् ।
 सार्धभागेन कर्तव्ये मेखलान्तरपत्रके ॥
 कर्णशृङ्गसमुत्सेधः कलशान्तस्त्रिभागिकः ।
 दिङ्मञ्जरी तु कर्तव्या विस्तारेण चतुष्पदा ॥
 उदयेन विधातव्या पञ्चभागा प्रमाणतः ।
 ग्रीवा पदस्य पादेन कलशोऽर्धपदं भवेत् ॥
 विस्तारो मूलमञ्जर्याः कर्तव्यो दशभागिकः ।
 ++ भागत्रयोत्सेधो ग्रीवा पादेऽदोनभागिका ॥
 अण्डकं सार्धभागेन द्विपदा कलशोच्छ्रितिः ।
 (दिशांशपदकतो मूलास्कन्धोरेपोऽन्तको?) भवेत् ॥

विस्तारो मूलमञ्जर्याः कर्तव्यो दशभागिकः ।
 नराण्डकोऽयं कर्तव्यः प्रासादः शुभलक्षणः ॥
 यः प्रासादमिमं कुर्यात् सुप्रभं भक्तिमान् नरः ।
 दिव्यते(जोखहस्यास्य?) देहान्ते मुक्तिमाप्नुयात् ॥
 शुभलक्षणः ॥

मुरानन्दमथ वृषः प्रासादमतिमुन्दरम् ।
 चतुर्थे समं क्षेत्रे(?) दशधा प्रणिभाजयेत् ॥
 पद्मभागो गर्भविस्तारो द्वां भागौ भित्तिविस्तृतिः ।
 कर्तव्या सार्धभागेन(?) भागार्धेन जन्नाश्रयः ।
 प्रत्यङ्गस्थानकं कुर्यात् (सप्रसं वृत्त?)भागिकम् ।
 शालास्त्रिभिः पदं कार्याः शुभरूपाश्चतुर्दिगम् ॥
 शालायाः पार्श्वयोः कार्यौ वारिमार्गः पदार्धकः ।
 परस्परं तु निष्कासो भागं भागं विधीयते ॥
 ऊर्ध्वमानं विधानव्यं विस्ताराद् द्विगु(णो'णं) युधः ।
 गर्भच्छाद्यं पदान्यष्टौ भागा द्वादश मञ्जरी ॥
 वास्तुविस्तारपादेन वेदीयन्धो विधीयते ।
 चतुष्पदोर्ध्वतो जड्वा भागार्धं प्रासपट्टिका ॥
 मेखलान्तरपत्रे च विधातव्ये पदोच्छ्रिते ।
 कोणा द्रविडकृतस्य वृत्तस्तम्भा वराट्टका(?) ॥
 मध्याह्नतोरणानां स्पृष्टिशनिश्चतुरो(?) भवेत् ।
 पट्पदः स्कन्धविस्तारो ग्रीवा भवति भागिकी ।
 शिरः सार्धं पदं क्षेत्रं भागमेकं च चन्द्रिका ।
 कलशोऽश्वयोच्छ्रायः कार्यः पट्टवभूषितः ॥
 यः करोति मुरानन्दं वरदास्तस्य मातरः ।
 मुरास्तस्य एनिस्तार्यमपमृत्युं हरन्ति च ॥

मुरानन्दः ॥

१. 'जोखहः ॥ ह्याद' इति पाठो रसात् । २. उन्नमोत्तमद.गदाः सुप्रभं इत्यस्य
 म् इत्यते । ३. अत्र त्रियाभिन्नेषोऽंशो गान्ति इव भवति ।

अथ हर्षं प्रवक्ष्यामि सर्वलोकाग्रहणम् ।
 नित्यं वसति यत्र श्रीः स्थानं गद् निभकर्मणः ।
 चतुरश्रीकृते क्षेत्रे मत्तेऽष्टादशभिः पदैः ।
 प्रतिकोणं विधातव्याः (कर्णभार्गा?) स्त्रिमिगिभिः ॥
 द्विपदं कर्णभद्रं च भागेनैकेन निर्गतम् ।
 वारिमा(र्गैर्गै?) पदं कुर्यात् प्रवे(श्यै?)द्यायामतः समम् ॥
 त्रिभागमस्य प्रत्यङ्गं पदद्वितयनिर्गमम् ।
 वेदिचन्द्रावलोकाभ्यां प्रत्यङ्गे कर्म कल्पयेत् ॥
 चतुष्पदं मध्यभागं द्विपदं चास्य भद्रकम् ।
 विनिर्गतं च भागेन विदधीत विचक्षणः ॥
 वलभ्यश्च द्विभागाः स्युः(खा?स्वा?)नुरूपाश्चतुर्दिशम् ।
 गर्भो भागश्चतुर्भिस्तु वलभीनां विधीयते ॥
 द्विपदा चाद्यतो भित्तिद्विपदा च भ्रमन्तिका ।
 स्कन्धः स्याद् दशभिर्भागैर्गर्भः पदत्रिंशता पदैः ॥
 ऊर्ध्वप्रमाणमेतस्य स्याच्चत्वारिंशता पदैः ।
 भागैः षोडशभिश्चास्य विदध्याच्छादनं शुभम् ॥
 वेदीस्कन्धः पञ्चपदो जङ्घा चाष्टपदा भवेत् ।
 शा(ला?ला?) चान्तरपत्रं च कुर्याद् भागत्रयाद् युधः ॥
 ऊर्ध्वमन्तरपत्रं स्याद् विधातव्यं यथाक्रमम् ।
 वलमीसंश्रुतिः प्राङ्मूर्च्छायात् पञ्चभागिकी ॥
 (सा?स?)शृङ्गैः सिंहकर्णैश्च का(यो?यो?) भागसमुच्छ्रितः ।
 वर्धमानेन कर्तव्या त्रिपदा कर्णमञ्जरी ॥
 ऊर्ध्वं पदेभ्यस्त्रिभ्यः स्याद् भागेन कलशाण्डकम् ।
 विस्तारात् षोडशपदा कर्तव्या मूलमञ्जरी ॥
 ऊ(र्ध्वै?र्ध्वै?)विंशतिभागास्य स्कन्धो नवपदायतः ।
 ग्रीवा सार्धपदं कार्या ततो द्विपदमण्डकम् ॥

चन्द्रिकैकेन भागेन कलशस्त्रिपदात् ततः ।

हर्षणः क्रियते यत्र स देशः सुखमेधते ॥

क्षेमं गोब्राह्मणानां स्यात् पूर्णकामश्च पार्थिवः ।

हर्षणः ॥

इदानीं दुर्धरं घूमः प्रासादं शुभलक्षणम् ॥

चतुरश्रे समे क्षेत्रे चतुर्विंशतिभाजिते ।

कर्णाः (पडापदाः कार्या प्रनिरयं च ?) द्वयं भवेन् ॥

कर्तव्याष्टपदा शाला निर्गमोऽस्य चतुष्पदः ।

पदद्वयं विनिष्क्रान्ता सर्वतः कणशोभिता ॥

द्विपदा बाह्यभित्तिः म्याञ्चतुर्भागान्धकारिका ।

द्विपदा कन्दभित्तिस्तु गर्भश्चाष्टपदायतः ॥

पदपदा कन्दशाला च कन्दकर्णाः पदत्रयम् ।

ऊर्ध्वममाणं विस्ताराद् द्विगुणं द्विपदाधिकम् ॥

(विंशत्यम् ?) तुलोच्छ्रायाः शिखरं त्रिंशता पर्दः ।

ब्रम्भः सार्धद्विभागश्च फलशो भागमुच्छिन्नः (ति ?) ॥

भागार्धेनान्तरं पञ्च भागेनैकेन गेयन्ता ।

दशभागोच्छ्रिता जटा हीरकं भागिकं भवेन् ॥

भागश्चतुर्भिः कर्तव्यं मंगलाद्विनयं नतः ।

अधस्तादूर्ध्वपट्टस्य तलपट्टस्य दोषरि ॥

भवेन् षोडशभिर्भागैरनयोऽन्तरं द्वयोः ।

द्विपदो वेदिकाषण्यो वेदी कार्या चतुष्पदा ॥

भासनं चैव भागेन स्तम्भः पञ्चपर्दभवेन् ।

भागैर्नैकेन भग्णं शीर्षकं भागमुन्नतम् ॥

पटो भागद्वयोत्प्रेषणार्थं च त्रिपदायतम् ।

मूलभरणानि (?) चत्वारि षोडशानि (कं भवेन् ?) ॥

कर्णमृङ्गानि दश च द्वयम् (य ?) म्यश्चतुर्दिनम् ।

(प्रीतिं + मंगलान्तरां ?) मृङ्गानां त्रिपदोच्छ्रितः ॥

पदपदाः कर्णमञ्जर्यः सप्तभागसमुच्छ्रिताः ।
 ग्रीवार्धभागिकी भागः स्यादुच्छ्रायोऽण्डकस्य (तत्?) ॥
 पदत्रयोन्नता कार्या मिहकर्णयतुष्णदा (?) ।
 मध्ये भद्रे तदुत्सेधो विस्तारादर्धभागिकः ॥
 विस्तारो मूलमञ्जर्याः पदः षोडशभिर्भवेत् ।
 अष्टादशभिरुच्छ्रायो ग्रीवा सार्धपदोच्छ्रिता ॥
 अण्डकं द्विपदं कार्यं चन्द्रिका पदमुच्छ्रिता ।
 फलशं त्रिपदं विद्यात् सर्वलक्षणसंयुतम् ॥
 अण्डकैः सप्तदशभिः प्रासादो दुर्धरो भवेत् ।
 दुर्धरं यः करोतीह (भागाभिर्गा)च्छक्तिं स(पा?आ)प्नुयात् ॥
 कालेन शिवसायुज्यं (निगधिथ मयते!) ।

दुर्धरः ॥

इदानीं दुर्जयं धूमः प्रासादं शत्रुमर्दनम् ॥
 यं कृत्वा (दुर्जयं लोके?) भवेत् क्रीडति च क्षिता ।
 चतुरश्रीकृते क्षेत्रे पञ्चभागविभाजिते ।
 गर्भं नवपदं कुर्याद् भित्तिः षोडशभागिकी ।
 भागेन कर्णरथिका भागाभ्यां मध्यमे रथः ॥
 भागेन निर्ग(मंस्त)स्य वि(धि)रेष चतुर्दिशम् ।
 भद्रकर्णान्तरे कुर्याद् वारिमार्गं पदाधिकम् ॥
 ऊर्ध्वमानं विधातव्यं (त्वमस्मि!) दशभागिकम् ।
 वेदिबन्धः सपादांशौ जङ्घासौ पादसंयुता ॥
 मेखलान्तरपत्रे तु पदार्धेन प्रकल्पयेत् ।
 शिखरः (स्त्रिखरः?) सार्धं भागपदकोच्छ्रितो भवेत् ॥
 त्रिपदः स्कन्धविस्तारो रेखा पद्मदलाकृतिः ।
 भूमयः पञ्च कर्तव्या न्यूनमाना यथाक्रमम् ॥
 प्रथमा सार्धभागान्या पदपादोनिता क्रमात् ।
 स्कन्ध(ः)पादोनभागेन स्याद् ग्रीवा(र्ध?) पदेन च ॥

अण्डकं त्वेकभागेन कर्परं चार्धभागिकम् ।
भागोत्सेधस्तु कलशः समष्टयः सुशोभनः ॥
दुर्जयः क्रियते यत्र पुरे वा नगरेऽथवा ।
न भवेत् तत्र दुर्भिक्षं न च व्याधिकृतं भयम् ॥

दुर्जयः ॥

भूमस्त्रिदृष्टं द्रव्याद्यैः सेवितं त्रिदशस्त्रिभिः ।
फलं क्रतुसहस्रस्य येन मोक्षं च विन्दति ॥
(संसाध्यतुल्यन्निभजं?) सत्रमिष्टप्रमाणतः ।
ततोऽस्य बाहुमेककं चतुर्भिर्विभजेत् पदं ॥
द्विभागं मध्यमं भद्रं भागिणी कर्णपक्षिः (ट्टि/काम्) ।
अर्धेन गर्भमर्धेन कुर्याद् भित्तित्रयं बुधः ॥
विस्तारं पञ्चधा भ(क्ता/भत्वा) कुर्याद् द्विगुणमुच्छ्र(य/यम्) ।
वेदिबन्धो विधानव्यः सपादं भागमुच्छ्रितः ॥
जह्वा सपादो भागो ङा कार्या तस्य समुच्छ्रितः ।
मेखलान्तरपत्रे च भागस्यार्धेन कारयेत् ॥
मञ्जरी भागपदकेन पञ्चभागविभाजिता ।
आसमन्तात् (स्नग्भस्वन्धः?) कार्यः पूर्वोक्तवर्त्मना ॥
पादभागेन तु ग्रीवामर्धभागेन चाण्डकम् ।
चन्द्रिका भागपादेन कलशं भागमुच्छ्रितम् ॥
त्रिशूटं कारयेद् यस्तु घल्लेशानहरिमियम् ।
सि(दा/दो)भूत्वा पुरीं तेषां यात्यसां नात्र संशयः ॥

त्रिशूटः ॥

एदानीमभिधास्यामः भासादं नवशेखरम् ।
पतुरधं भजेत् क्षेत्रं विशत्यैकोनया पदं ॥
पर्णायतुषदाः कार्यास्तेषां भद्रं द्विभागिकम् ।
विनिर्गतं पदार्धेन जलमार्गस्त + + + ॥

++ भागायता कार्या सा भवेहि (१) विचक्षणैः ।
 शाला(कर्णपदाद्वतुः) प्रत्यङ्गं भागमानतः ॥
 त्रिपदो रथकः कार्यो मञ्जरीणां चतुष्टयम् ।
 चतुष्पदा भवेद् भित्तिर्गर्भश्चैकादशांशकः ॥
 चत्वारिंशत्पदादूर्ध्वं यावत् स्कन्धं समस्तकम् ।
 तुलोदयः षोडशभिर्मञ्जरी चाष्टकंस्त्रिभिः ॥
 चतुष्पदो वेदित्रयो जङ्घा साष्टपदा भवेत् ।
 भागेन भरणे त्र्यंशं मेखलान्तरपत्रकम् ॥
 छच्छ्रायतः पञ्चपदा कर्तव्या कर्णमञ्जरी ।
 ग्रीवार्धभागेन भवेदण्डकं चैव भागिकम् ॥
 भागेन चन्द्रिकामूर्ध्वं भागेन कलशं तथा ।
 सपादमुदयं (शाला मञ्जर्या विस्तृतेः) विदुः ॥
 ग्रीवा पादेन भागेन सपा(दासमता?)ण्डकम् ।
 भागाद्धि चन्द्रिका भागद्वयेन कलशोदयः ॥
 विस्तारो मूलमञ्जर्याः कार्यः पञ्चदशांशकः ।
 तथा सप्तदशोच्छ्रायः स्कन्धायामो नवशकः ॥
 ग्रीवा चास्वार्धभागेन सार्धद्विपदमण्डकम् ।
 वण्डिका सार्धभागेन त्रिपदः कलशोदयः ॥
 एवं यः कारयत्येनं प्रासादं नवशेखरम् ।
 नवभिः सहितां खण्डैः स भुनक्ति वसुन्धराम् ॥

नवशेखरः ॥

पुण्डरीकमथ ब्रूमो यशसो वर्धनं परम् ।
 यस्मिन् कृते स्थिरा कीर्तिर्भवेद् यावद् वसुन्धरा ॥
 चतुरश्रं समं क्षेत्रं विभजेत् पञ्चभिः पदैः ।
 त्रिपदं कल्पयेद् गर्भं तस्य भित्तिं च भागिकाम् ॥
 त्रिपदं तस्य भद्रं स्यात् सार्धभागविनिर्गमम् ।
 भद्रेषु वर्तुलं दिक्षु रथिकानां चतुष्टयम् ॥

भागैर्नकेन रधिका मूलच्छन्दोऽप्यपीरितः ।

ऊर्ध्वमानं भवेद् यस्य द्विगुणो दशभागिकम् (?) ॥

भागेनोच्छालकं विद्याद् भागार्धेन तु मेखला ।

वेदिवन्धं न कुर्वीत जह्वा सार्धद्विभागिका ॥

मेखला चार्धभागेन भवेत् सान्तरपत्रका ।

पदानि पञ्च सार्धानि मञ्जर्याः स्यात् समुच्छ्रितः ॥

त्रिपदः स्कन्धविस्तारो ग्रीवा वा (पदसादिकाः?) ।

अष्टकं स्यात् पदार्धेन भागपादेन चन्द्रिका ॥

भागोच्छ्रायस्तु फलशः कर्तव्यः शुभलक्षणः ।

मध्येन मूलमञ्जर्यास्त्रिपदा भद्रमञ्जरी ॥

सार्धा+त्रिपदोच्छ्राया ग्रीवा भागसमुच्छ्रिता ।

अष्टकं च त्रिभागेन फलशो भागमुच्छ्रितः ॥

पञ्चाष्टः पुण्डरीकोऽयं कर्तव्यः शुभवर्धनः ।

पुण्डरीकः ॥

गुनाभ(स)मथ ब्रूमो वन्दि(तो?तं) देवदानवं ॥

बहुभं लोकपालानां पुण्यमुत्कृष्टलक्षणम् ।

विभजेन् सप्तदशभिः समक्षेत्रं चतुर्भुजम् ॥

पञ्चभागायताः कोणा गर्भः कार्यस्त्रिभिः पदः ।

उभयोः कोणयोर्मध्ये सप्तभागिरुमन्तरम् ॥

प्यक्षेपात्(?) कर्णयोर्मध्ये (प्रा?श्रो)ञ्जयेत् पदमन्तरम् ।

भागभवेत्तं भागा(र्धे?र्धे)विस्ता(रा?र)नुदकान्तरम् ॥

द्विपदा बाह्वभिचिः स्यात् त्रिपदाथ भ्रनन्तिका ।

पञ्चभागायतो मध्ये भवेत् प्रासादनायकः ॥

त्रिपदस्तस्य गर्भस्तु भिचिर्भागं विधीयते ।

त्रिपदं कर्णभद्रं च भागेनकेन निर्गतम् ॥

पदप्रमाणयोणांस्तु प(त्रा?तु)रो(द?रि)निवेशयेत् ।

यथा कन्दम्वया कोनो विमार्गः स विरोधने ॥

समराङ्गणसूत्रधारे

पञ्च गर्भास्तु कर्तव्याः सममानप्रकल्पिताः ।
 द्विगुणं चोर्ध्वमानं स्याद् ग्रीवाण्डकविवर्जितम् ॥
 त्रिभिः पदैर्वेदिवन्धो जङ्घा सप्तपदा भवेत् ।
 पदत्रयेण कर्तव्यं मेखलाद्वितयं बुधः ॥
 ऊर्ध्वतो वाह्यच्छन्द(स्यास्य) कर्तव्या कर्णमञ्जरी ।
 पदपदाः कर्णमञ्जर्यो द्विपदं कलशाण्डकम् ॥
 (द्वादशा सप्तविरताराः) कर्तव्या मूलमञ्जरी ।
 त्रयोदशपदोच्छ्राया ग्रीवास्या भागमुच्छ्रिता ॥
 अण्डकं द्विपदोत्सेधं भागोत्सेधा तु चन्द्रिका ।
 कलशस्त्रिपदोत्सेधो वतुलः शुभलक्षणः ॥
 यावत् क्षितिर्यावदन्धिर्यावच्छशिदिवाकरौ ।
 कर्तास्य तावद् दिव्यास्ते यावत् सुगुरुः सुराः ॥
 सुना

माहेन्द्रमथ वक्ष्यामः प्रासादं भूषणं क्षितेः ।
 सेवितं यक्षगन्धर्वैः कृष्णैश्च महाप्रभैः ॥
 माहेन्द्रं पञ्चदशभिर्भागैः प्राज्ञो विभाजयेत् ।
 नवभागायतं गर्भं कुर्याद् भित्तिं त्रिभागिकीम् ॥
 विस्तारेणास्य विख्याता तज्जैः शाला पदत्रयम् ।
 शालायाः पार्श्वयोः कार्यौ रथौ सार्धपदा बुधः ॥
 रथशालान्तरेणैव कर्तव्यमुदकान्तरम् ।
 (रथस्याप्रातः पञ्चारि गृहकार्यं पदार्धकम्?) ॥
 प्रत्यङ्गानि पदं सार्धं +++ जलान्तरम् ।
 द्विपदं कर्णमानं च कार्यं कोणचतुष्टयं(ये) ॥
 भागेनान्योन्यमेनेषां विधानव्यो विनिर्गमः ।
 ऊर्ध्वमानं तु कर्तव्यं द्विगुणं सामयिस्तुतेः ॥
 तुल्योदयो दशांगः स्याद् विशत्यंशा च मञ्जरी ।
 वेदिवन्धं प्रकुर्वीत सार्धमागद्वयं बुधः ॥
 'विश्राम' इति स्यात् ।

जङ्घयोस्तु सगुच्छ्रायमर्धपञ्चमभागिकम् ।
 भागेन मरणं कुर्याल्लञ्छितं पत्रभङ्गिभिः ॥
 तद्ध्र्वं मेखला कार्या भागद्वितयमुच्छ्रिता ।
 ऊर्ध्वतो मञ्जरी कार्या क्रमेणैव मनोहरा ॥
 नवभागायतं (रुद्रोऽ?) ग्रीवा भागसमुन्नता ।
 अण्डकं द्विपदोत्सेधं चन्द्रिका भागमुच्छ्रिता ॥
 द्विपदं फलशं कुर्याद् विस्तारोत्सेधतः समाः ।
 लताः सप्त विधातव्या (रेषा ब्रूम कुलाकृतिः?) ॥
 मध्ये लतायाः कर्णस्य वेलकः पट्टविधः क्रमः ।
 प्रत्यङ्गे तिलका कूटाः पञ्चालार्धा द्विपक्षकः (?) ॥
 कोणे वराटका(?) कूटाः कार्या माहेन्द्रमन्दिरे ।
 कृत्वा महेन्द्रं राजा स्याद् माहेन्द्रस्य(?) वसेद् दिवि ॥
 महेन्द्रः ॥

अथो ब्रूमो वराटारुख्यं प्रासादं शुभलक्षणम् ।
 दयितं किञ्चरेन्द्राणां नागानां चानिवल्लभम् ॥
 चतुरश्रं सप्तं क्षेत्रं विभजेद् दशभिः पदैः ।
 कु(र्या)त् पट्टभिः पदगर्भं भित्तिं भागद्वयेन च ॥
 द्विपदं कर्णविस्तारं कुर्यात् कोणचतुष्टयम्(?) ॥
 उदकान्तरविस्तारमर्धभागप्रवेशकम् ॥
 पञ्चभागायतं भद्रमन्तरं वारिमार्गयोः ।
 विस्तारार्धेन कर्तव्यस्तस्य भद्रस्य निर्गमः ॥
 कुर्यान्मध्येऽष्टभिर्भागः सप्तद्वेष्ट(तः)च)मुत्तमम् ।
 मणितो वारिमार्गेण तल्लच्छन्दोऽयमीरितः ॥
 ऊर्ध्वप्रमाणमेतस्य विस्ताराद् द्विगुणं भवेत् ।
 तुलोच्छ्रायोऽष्टभिर्भागः पदानि द्वादशोर्ध्वतः ॥
 पदत्रितयमुत्सेधान् कर्तव्यं भद्रपीठकम् ।
 विस्तारार्धार्धमुत्सेधं वेदिवन्यस्य कारयेत् ॥

चतुर्भागोच्छ्रितां जङ्घां हीरकं चार्धभागिकम् ।
 मेखलान्तरपत्रं च कुर्याद् भागसमुच्छ्रितम् ॥
 त्रिपदं शृङ्गमुत्सेधाद् ग्रीवा च कलशाण्डकम् ।
 (पःत)दूर्ध्वं पञ्चविस्तारा स्यादुरोमञ्जरी शुभा ॥
 ग्रीवा कार्या पदार्धेन भागेनैकेन चाण्डकम् ।
 कलशोऽशोच्छ्रितोऽष्टांशविस्तारा मूलमञ्जरी ॥
 तस्याः कार्यः समुत्सेधः ग्रमाणान्नवभागि(काँक)ः ।
 स्कन्धः पञ्चपदो ग्रीवा पादहीनं पदं भवेत् ॥
 सपादं पदमञ्जर्या(१) पदस्यार्धेन चन्द्रिका ।
 कलशो द्विपदोच्छ्रायः प्रासादे स्याद् वराटके ॥
 वराटं कारयेद् यस्तु प्रासादं भक्तिमान् नरः ।
 स याति धानैर्विधिभिः स्वर्गं प्राप्नोति चाक्षयम् ॥

वराटः ॥

सुमुखस्याधुना लक्ष्म प्र(काँक)मागतमुच्यते ।
 भागैरेकानविंशत्या चतुरथे विभाजिते ॥
 तत्रैकादशभिर्गर्भशतुभिर्भित्तिरंधकः ।
 कोणा द्विभागिकस्तत्र भागपादो जलान्तरम् ॥
 मागार्धेन प्रवेशोऽस्य चतुरंशकविस्तृतम् ।
 भद्रमेवं विनिर्दिष्टमर्धभागेन निर्गतम् ॥
 पादोनमागद्वितयादन्तरे कर्णभद्रयोः ।
 प्रयः प्रतिरथाः कार्याः गहिनाः सलिलान्तरैः ॥
 अर्धभागोऽर्धभागश्च मिथस्तेषां विनिर्गमः ।
 ऊर्ध्वमानं भवेद्भ्य द्विगुणं द्विकलाधिकम् ॥
 भ्रंशकः पञ्च(पःभि)र्धव विनयोऽस्य तुल्योदयः ।
 त्रिगुणः पञ्चविंशत्या तदूर्ध्वं मञ्जरी भवेत् ॥
 वेदेकन्यो विदेयोऽस्य नारदमागतनुष्टयात् ।
 नृणां नृश्रेष्ठिः मा(धैःपैः)ऽष्टा तु द्विभागिका ॥

लताभिर्नवभिर्युक्ता प्राग्बत् कार्यास्य मञ्जरी ।

स्यादेकादशभिर्भागैरेतत्स्कन्धस्य विस्तृतिः ॥

चतुर्गुणेन मृत्रेण वेणुकोशं समालिखेत् ।

कोणासन्नप्रतिरयो द्राविडोऽस्य विधीयते ॥

भूमिका नव कर्तव्याः शेषं कार्यं महेन्द्रवत् ।

पादोनभागद्वितया ग्रीवास्य च विधीयते ॥

सार्धभागद्वयमितं विदध्यादण्डकं शुभम् ।

चण्डिका सार्धभागेन कलशश्चाण्डकैस्त्रिभिः ॥

इत्येष कथितः सम्यक् प्रासादः सुमुखाभिधः ।

य एनं कारयेद् भक्त्या स कागानश्नुनेऽखिलान् ॥

भुक्त्वेह विपुलान् भोगान् पदमभ्येति शाश्वतम् ।

सुमुखप्रासादः ॥

*चतुर्मुखा(?)श्रीधरादीनां ये प्रोक्तास्तान् प्रचक्ष्महे ॥

लक्षणैरधुना सम्यग देवानामनिवर्तनात्(?) ।

यन् स्याद् विजयभद्रस्य रूपं तस्मिन्नथास्थिते ॥

विजयो नाम कर्तव्यः प्रासादो देवताप्रियः ।

कर्णे केसरि + + + सर्वतोभद्रकः पुनः ॥

निवेशनीयो रथकैः सर्वलक्षणसंयुतः ।

तस्योपरि विधातव्या मञ्जरी चारुरूपिणी ॥

विस्तारादुदयात् तस्याः कुर्वीतककलाधिकम् ।

स्कन्धस्तु पदपदः कार्यो ग्रीवा भागसमुच्छ्रिता ॥

अण्डकं सार्धभागेन चन्द्रिकापि च तत्समा ।

तस्या एव हि मध्ये तु कुर्यादामलसारकम् ॥

सार्धभागद्वयोत्तेपं कलशं च तदूर्ध्वतः ।

द्राविडंश्च वराटंश्च प्रकुर्वीतास्य मञ्जरीम् ॥

१- 'भांगवेस्त्रिभिः' इति तु युक्तः पाठः ।

● इह मन्थपात इव स्पश्यते ।

++++ प्रपन्ना नापि जन्मनि जन्मनि(?) ।

नन्दः ॥

महाघोषाभिधानोऽथ प्रासादः कथ्यतेऽपरः ॥
नन्दिघोषस्य संस्थाने रूपे चास्य व्यवस्थितः ।
अस्य कर्तृज्ञेषु सर्वेषु भद्राणि विनिवेशयेत् ॥
भद्रे चतुष्पिका कार्या द्विपदायामनिर्गमा ।
भागिकी भित्तिरन्तश्च शेषं गर्भगृहं स्मृतम् ॥
शृङ्गाणि कर्णे कुर्वीतेत्येषा प्रथमभूमिका ।
द्वितीया तु पुनः कार्या भित्तिविन्यासवर्जिता ॥
चतुर्दिशं विधातव्यं वेदीचन्द्रावलोकनम् ।
विदधीत चतुःस्तम्भां तृतीयामपि भूमिकाम् ॥
छाद्यैकैरुर्ध्वेन तस्या कार्या संवरणा बुधैः(?) ।
कारयेन्नन्दिघोषं यः प्रासादमिममुत्तमम् ॥
विभूतिर्वाञ्छिता तस्य कुलेऽपि न विनश्यति ।

महाघोषः

प्रासादो मिश्रकेष्वेव वृद्धिरा(गो'मो) विधीयते ॥
(स्त्रीनिसस्य?) संस्थानं यत् तदस्यापि कीर्तितम् ।
गर्भकन्दं परित्यज्य स्तम्भैः षोडशभिर्वृतम् ॥
अस्य मध्यं विधातव्यं शेषं च श्रीनिवासवत् ।
जरोद्यन्ताभिरष्टाभिरम्बशालाभिरेव च ॥
अस्य भद्राणि कुर्वीत सर्वालङ्कारवन्ति च ।
वसुन्धरस्य ये भेदास्तेः सर्वैरन्वितः शुभः ॥
कलशैरेकविंशत्या वृद्धिरामः प्रशस्यते ।
प्रामादस्यास्य कर्ता च यावच्चन्द्रार्कतारकम् ॥
तावदिन्द्र इव स्वर्गे क्रीडत्यप्सरसां गर्भः ।

वृद्धिरामः ॥

वृद्धिरामस्य संस्थाने प्रामादः स्यात् वसुन्धरः ॥

१. 'तावच्चन्द्रार्कतारकम्' क. यं वसुन्धर बुधैः' इति पटनीये स्यात् । २. 'भित्ति' इति स्यात् ।

वाह्यभित्तिः परित्यज्य गर्भभित्तिर्विधीयते ।
वेदिकाकालरूपाद्यो(?) भद्रतोरणभूषितः ॥
एतद्भेदसमायुक्तः प्रासादः स्याद् वसुन्धरः ।
भक्त्या यः कारयेदेनं सोऽधितिष्ठत्यसंशयम् ॥
दुष्प्रापमपि देवानां महादेवस्य मन्दिरम् ।

वसुन्धरः ॥

प्रासादं मुहनामानमिदानीमभिदध्महे ॥
चतुरथीकृते क्षेत्रे पद्भिर्भागविभाजिते ।
कुर्वीत भागिकां भित्तिं गर्भं चैवास्य वर्तुलम् ॥
भद्रं चतुष्पदं वृत्तं निर्गमेण पदद्वयम् ।
स्वस्तिक(श्च?)स्य) समाकाराश्चत्वारो रथिकाः स्मृताः ॥
कर्णाश्च सर्वे कर्तव्या अग्निभिः पद्भिरावृताः ।
जङ्घा वेदी च पीठं च (तत्र कीर्ति?)निमानि च ॥
विस्तृतान्येकभागेन द्विभागोत्सेधवन्ति च ।
कर्णकूटानि कुर्वीत सप्त(त्रात्र)मकराणि च ॥
भद्रं चतुष्पदायामं पञ्चभागसमुच्छ्रितम् ।
ग्रीवाण्डकं सकलशं कुर्यान् सार्धपदद्वयम् ॥
विस्तारं मूलमञ्जर्याः पदपदं ++ मान्दिवेन् ।
उच्छ्रयं दशभिर्भागिग्रीवाकलशमंयुतम् ॥
मञ्जरीमत्र कुर्वीत (मैमन्तीर्त्ते?) यथा कृता ।
प्रासादं ++++ यो भक्तिनः कारयेदिदम् ॥
गायन्ति तस्य विश्वर्यो दिवि चन्द्रामलं यशः ।
इदानीं म +++++ इच्छान्तं गु(रा)लपम् ॥
कमलोद्भवमंस्याने कुर्वीतमं यथास्थितम् ।
दिग्गुणे कर्णगुणेण रथ +++++ व ॥

मुहनादः ॥

कर्णान्ते भद्रमध्यं च कारयेद्दृढकान्तम् ।
 पदपादेन विस्तीर्णं प्रक्षेपेण पदार्थकम् ॥
 कर्णाभि + + + तव्या पटभिरमृत्तिस्तृत्ताः(?) ।
 पीठं वेदी च जह्वा च मेखलान्तरपत्रकम् ॥
 कमलोद्भववत् कार्यं बहुधा फ + + पितम् ।
 कर्तव्यशिवरे(?) कुर्यात् + + + + + ॥
 इलिकामकरग्रासैर्वरालः सासुरंथिता ।
 कथिता पुष्पके यादम् (ज)(घा?)तादृगिदृष्यते ॥
 ऊर्ध्वपीठप्रमाणस्य तथावच्छादकस्य च ।
 यन्मध्यं तत्र कुर्यात् पददारुकनिवेशनम् ॥
 रुष्टिकातोरणश्चारुसालभञ्जाविराजितम्(?) ।
 वेदिकाराजसंनार्यं (शमूतेद्वयलंकनम्?) ॥
 सस्तम्भशीर्षभरणं पट्टरद्मोपशोभितम् ।
 (मूलं?)मल्ल)च्छात्रं विधातव्यं सिंहकर्णविभूषितम् ॥
 सिंहरूपैः समाक्रान्तं विचित्रैश्च वरालकैः ।
 व्यंशोच्छ्रितं कर्णकूटं कुर्याद्विग्विद्विष)दविस्तृतम् ॥
 ग्रीवाण्डकसमेतं च (व)रण्ड्यां (का?)कलशान्वितम् ।
 कर्णाः पृथक् पृथक् चेह स्युः पदपञ्चाशदण्डकाः ॥
 उरोमञ्जरिकाभिस्ते तिसृभिः स्युर्विभूषिताः ।
 कर्णान्ते मूलरेखा च विस्तारात् सप्तभागिका ॥
 सार्धभागाष्टकं चास्या विधातव्या समुच्छ्रितः ।
 उरोमञ्जरिका कार्या चतस्रोऽनुदिशं तथा ॥
 प्रथमा स्यादुरोरेखा द्वादशाण्डकभूषिता ।
 चतुर्दशाण्डका चान्या तृतीया षोड(शांश?)शाण्ड)का ॥
 अष्टादशाण्डकोपेता चतुर्थी परिकीर्तिता ।
 पद्त्रिंशताण्डकैर्गुक्ता मूलरेखा विधीयते ॥
 ग्रीवा पदं स्यात् पादोनं सपादं पदमण्डकम् ।
 लवलीफलतुल्यं तच्चन्द्रिका च पदोच्छ्रिता ॥

द्विपदं कलशं विद्यात् समष्टत्तं मनोरमम् ।
 अंघोतु द्व विधातव्यं वुजं तस्य चोपरि(?) ॥
 विचित्रभूमिके(सप्तदशमिल्लिरुपराक्षण्यपि?) ।
 स्तम्भैर्विविधविन्यासैर्वहुभङ्गविनिर्मितैः ॥
 भूपितैः कर्मभिश्चित्रैः सर्वत्र शुभलक्षणैः ।
 चन्द्रशालादिसंयुक्तैस्तोरणैश्चारुचामरैः ॥
 तथास्ततमुखग्रासैर्घनरूपतया स्थितैः ।
 व्यालैर्न्यालोलजिह्वैश्च भकरग्राससंयुतैः ॥
 मदान्ध्यालिकुलाकीर्णगजवक्रविभूपितैः ।
 विद्याधरवधूदन्दैः क्रीडारम्भविभूपितैः ॥
 सुराणां सुन्दरीभिश्च बीणाहस्तैश्च किन्नरैः ।
 सिद्धगन्धर्वयक्षाणां चन्द्रैश्च परितः स्थितैः ॥
 अप्सरोभिश्च दिव्याभिविमानावलिभिस्तथा ।
 चारुचामीकरान्दोलाक्रीडासक्तैश्च 'निःसराम्(?) ॥
 नागकन्याकदम्बैश्च सर्वतः समलङ्कृतम् ।
 एवंविधाभिः सर्वत्र भूमिकाभिर्निरन्तरम् ॥
 अलङ्कृतो विधान्यो मेरुः प्रासादनायकः ।
 मध्य(म)द्विगुणज्येष्ठः क(र्तव्यो)मेरुरष्टकैः ॥
 कनीयान् मध्यमार्धेनेत्यष्टकास्थितिरीरिता ।
 उत्तमेपूत्तमं न्यस्येन्मध्यमेषु च मध्यमम् ॥
 (अथ)मेष्वधमं लिङ्गमेवमन्येषु धामसु ।
 मेरोस्तु त्रिविधस्यापि लिङ्गमुत्तममृदिदम् ॥
 अन्यथाविहित + + + + + दिरोपहृत् ।
 मेरुं मेरुपदं दिव्यं यः कारयति पार्थिवः ॥
 स प्राप्नोति परां भक्तिं + + + + + सदादेवाम् ।
 मेरुं मदाधिणीकृत्य काश्चनं यत्फलार्दिषात् ॥

शैलेष्टकादात्मये कृतेऽस्मिस्तत्कलादिभाक् ।
मेरुः ॥

(लक्षणं) मन्दरस्याथ प्रासादस्याभिधीयते ॥

सिद्धिप्रदस्य पुण्य(स्य)स्तुतस्य त्रिदशरपि ।

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे ++ भागविभाजिने ॥

गर्भः कार्यश्चतुर्भागो भिचिरेकांशविस्तृता ।

अन्धारिकैकभागेन बाह्यभिचिस्तु भागिकी ॥

कोणेषु रथिकाः कार्याः पदद्विनयसंमिताः ।

चत्वारो मण्डपाः कार्याः पदत्रिंशत्पदसंमिताः ॥

चतुर्दिशमलिन्दाश्च विधातव्याश्चतुर्गदाः ।

भागेन निर्गतास्ते च सर्वतः शुभलक्षणाः ॥

अस्योर्ध्वमानं कर्तव्यं विस्ताराद् द्विगुणं बुधैः ।

कर्णावेधश्च(१) विस्तारसीमा सर्वत्र गृह्यते ॥

प्रासादे मूलमानं यत् तच्च सम्यक् प्रकल्पयेत् ।

द्विपदं पीठमुत्सेधात् कार्यं प्राङ्(ध्रुवतोऽमूलतो) बहिः ॥

तत् पश्चैरङ्कितं कार्यं सिंहैरपि च मन्दिरे ।

पदार्थं सुरकः कार्यः प्रासादसमवर्जितः(१) ॥

सार्धं पदद्वयं कार्यो वेदीबन्धः सुशोभनः ।

चतुर्भागोज्ञता जह्वा भागार्थं रूपपट्टिका ॥

मेखलान्तरपत्रे च कार्यं पदसमुच्छ्रितम् ।

पदद्वयायतानि स्युः कर्णे गृह्याणि मानतः ॥

उच्छ्रयस्त्रिपदस्तेषां ग्रीवाण्डकलशैः सह ।

मूलरेखा विधातव्या कर्णकूटस्य चोपरि ॥

नवभागोच्छ्रिता शस्त्रा विस्तारेणाष्टभागिक्र ॥

विस्तारं दशधा कृत्वा तैः पदभिः स्कन्धविस्तृतैः ॥

लताः पञ्च विधानव्याः श्रीवत्से कथिता यथा ।

कुर्वन्ति पञ्चभाषं वा सप्तभाषमथापि वा ॥

ग्रीवा पादोनमागा स्यात् स(पादं) पदमण्डकम् ।
चन्द्रिकैकपदा कार्या कलशो द्विपदोदयः ॥
(त्रिभ्रं?) त्रिपदं कुर्यात् तत्रैकं भागमुत्सृजेत् ।
शुकनासोत्सृतं कुर्यात् सिंहस्थानविभूषितम् ॥
फनकामरणैर्युक्तः पुमान् यद्वद् विराजते ।
तथा प्रासादराजोऽयं शोभने चित्रकर्मभिः ॥
मञ्जरीं दशधा कृत्वा कर्मशोभां प्रकल्पयेत् ।
भार्गवभद्रस्य विस्तारः पद्मभिर्भागेन निर्गमः ॥
भागिक्रिया रथिके नत्र कुर्याद् भागाद् विनिर्गमः ।
भागद्वयमितान् कर्णान् चिच्छिद्य च निवेशयेत् ॥
शालाश्वतसः कर्तव्या युक्ताः कूर्मनोरमः ।
नीरान्तराणि ता अष्टौ मञ्जरी द्विगुणान्विता ॥
कूटोऽयं प्रथमा भूमिः कार्या भागद्वयोच्छ्रिता ।
पदपादविहीनास्तु क्रमेणोपरि भूमिकाः ॥
अर्धभागोच्छ्रिता ग्रीवा भागिकोन्मूल्यमण्डकम् ।
भागेन कलशः कार्यः सर्वलक्षणमंगुलः ॥
विस्तारार्धेन कर्तव्यो वेदीयन्धो विवन्धुरः ।
पद्मगुणेनैव मृत्रेण मध्यरेखां समालिखेत् ॥
द्वितीयामालिखेत् पञ्चगुणितेन विचक्षणः ।
सार्धविगुणमृत्रेण + रेखां समालिखेत् ॥
मञ्जरीभिर्विचित्राभिः सर्वैश्च विराजितः ।
प्रागादो मन्दरः कार्यः प्रमाणेनामुना शुभः ॥
मन्दरं मन्दराकारं कृत्वा प्रागादमुत्तमम् ।
प्रागोनीह परं गौरव्यं पञ्च च शुभां गतिम् ॥

मन्दरः ॥

पथपानोऽथ पथ्यागमनेपगुरमेवितम् ।
ममपथर्वरंष्टं प्रागादं दुष्परं नम् ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे शतधा प्रविभाजिते ।
 शाला पदभागविस्तारा कर्तव्या भागनिर्गमा ॥
 (कलात्रिभागिका कुर्यात् सलिलान्तरसंयुतान्!) ।
 (आरभ्य ब्रह्मणः स्यानात् समा इव पादद्वयम्!) ॥
 भ्रमयित्वा समं वृत्तं (गर्भः! गर्भमंशं) प्रकल्पयेत् ।
 तथा भित्तिर्विधातव्या समन्तादर्धभागिका ॥
 भागिका बाह्यभित्तिः स्यात् (कार्या स्याद्!) भद्रभूषिता ।
 अन्तराले तु सर्वत्र विदध्यादन्यकारिकाम् ॥
 अलिन्दकाश्चतुर्भागाः कर्तव्या दिक्त्रये युधैः ।
 भागद्वयेन निष्क्रान्ताः सर्वतः शुभलक्षणाः ॥
 (चतुर्योकां!) विधातव्यास्तेषु स्तम्भद्वयान्विताः ।
 मुखे तु मण्डपः कार्यः स्तम्भपङ्क्तिविराजितः ॥
 अथोर्ध्वमानं वक्ष्यामः कैलासस्य यथास्थितम् ।
 पीठं तस्य पदे द्वे तु कर्तव्यं गणभूषितम् ॥
 पदस्पर्धेन कर्तव्यः खुरकस्तु खुरादिति (?) ।
 तदूर्ध्वं द्विगुणा ज्ञेया प्रासादस्य समुच्छ्रितः ॥
 एकेन कुम्भकः कार्यो भागेन समवर्जितः ।
 मसूरकस्तु भागेन पादोनेन विधीयते ॥
 कार्यं पदस्य पादेन ततश्चान्तरपत्रकम् ।
 मेखलार्धपदेन स्याच्चन्द्रशालाविभूषिता ॥
 जहा तदूर्ध्वं कर्तव्या सार्धं पदचतुष्टयम् ।
 मार्गेनैकेन कुर्वीत मेखलान्तरपत्रकम् ॥
 कर्णशृङ्गं त्रिभिर्भागेः कुर्यात् सकलश्राण्डकम् ।
 तदूर्ध्वं द्विपदानि स्युः कूटान्युच्छ्रायमानतः ॥
 पूर्वोक्तानाममीषां च प्रक्षेपः स्यात् पदां(शतः) ।
 चतुर्षा कूटविस्तारं संविमज्य पदद्वये ॥

(संद्रस्यादितिक्रयनि?) सिंहक्रान्तानि कारयेत् ।
 विस्तारं मूलमञ्जर्याः कुर्यात् पङ्कभागसंमितम् ॥
 सप्तभागिकमुच्छ्रायं कैलासेऽस्याः प्रकल्पयेत् ।
 भागार्धेन भवेद् (भाग?) भागिकोच्छ्रायमण्डकम् ॥
 चण्डिकामर्धभागेन कलशं सार्धभागिकम् ।
 कुर्वीत शिखरं चास्य स्वस्तिकस्य यथोदितम् ॥
 युक्तं भूमीभिरष्टाभिर्मञ्जरीभिरलङ्कृतम् ।
 सिंहकर्णविचित्रैश्च भद्राण्यस्य विभूषयेत् ॥
 कर्तव्यः स्कन्धविस्तारस्तस्मिन् पदचतुष्टयम् ।
 विदधीत समालेखमूत्रेण त्रिगुणेन च ॥
 एवं +++++ कैलासं विदधाति यः ।
 विभूतिं लभते सोऽत्र मुखसौभाग्यसंयुताम् ॥
 कामानवाप्य विविधान् कीर्तिमारोग्यमेव च ।
 भुक्त्वा भोगांश्च कैलासे कल्पान्ते यावदीप्सितम् ॥
 शर्वं पदमवाप्नोति शान्तं ध्रुवमनामयम् ।

कैलासः ।

त्रिविष्टपमथ ब्रूमः प्रासादममरप्रियम् ॥
 सेवितं यक्षगन्धर्वसिद्धविद्याधरादिभिः ।
 चतुरश्रीकृते क्षेत्रे विंशत्यंशविभाजिते ॥
 पङ्कभागविस्तृता शाला स्याच्चतुर्भागनिर्गमा ।
 चतु(संश?)शती कोष्ठकानां द्वासप्तत्यधिका भवेन् ॥
 आशात्रयस्थितैर्मर्द्रः सार्धमेवं प्रजायते ।
 कुर्याद् गर्भगृहाण्यष्टौ (दिक्षुप्यास्वपि?) तानि तु ॥
 कोणे तु षोडशांशानि तन्मध्ये चतुरांशरूपां (?) ।
 भित्तिर्द्वादशाभिर्भागैर्गर्भाणामिति निर्णयः ॥
 चतुःषष्टिपदः कार्यो मध्ये प्रासादनायकः ।
 पदं षोडशभिस्तस्य मध्ये गर्भं प्रकल्पयेत् ॥

द्विभागविस्तृता भित्तिः कर्तव्या तस्य वाद्यतः ।
 (चतुर्दशतिं भ्रमन्ती स्य?) + + पञ्चपदायता ॥
 बलभीः कारयेत् तद्वद् (द्विदिग्) भागेषु चतुर्ष्वपि ।
 प्रत्यङ्गं द्विपदं कर्णशालावलभिकान्तरे ॥
 तच्च द्विपदमुद्दिष्टं जलमार्गे पदार्धिके ।
 पदैर्द्वादशभिर्दिक्षु चतसृष्वपि यण्टपान् ॥
 प्रासादस्य प्रकुर्वीत कर्मशोभाविभूषितान् ।
 मू(लांल)प्रासादगर्भस्य कुर्याद् द्वारचतुष्टयम् ॥
 विज्ञे(येःयं) तच्च दिग्भद्रे सूत्रमार्गानुसारतः ।
 जलान्तराणि कुर्वीत प्रत्यङ्गे पार्श्वयोरपि ॥
 बाह्यभित्तिं तु कुर्वीत भागेनैकेन संमिताम् ।
 एवं विभज्य कुर्वीत पुरतो मुखमण्डपम् ॥
 ऊर्ध्वमानमथ (स्त्रिंशाः) तत्र पीठं चतुष्पदम् ।
 मध्यप्रासादजङ्घा च तद्वदेव समुच्छ्रिता ॥
 अतः पदैः स्याद् विस्ताराद् द्विगुणा शिखरोन्नतिः ।
 तस्याथ मध्ये कुर्वीत षोडशांशं तुलोदयम् ॥
 तुलोदयस्य मध्ये द्वे वेदीवन्यं सपञ्चकाम् (?) ।
 जङ्घा चाष्टपदा कार्या मध्ये चासनपट्टिका ॥
 एषा (तमन्तर)पत्रं च कर्तव्यं त्रिपदोच्छ्रितम् ।
 तुलोदयस्योपरिष्ठात् प्रमाणमथ कथ्यते ॥
 चतुष्पदेषु कर्णेषु कृष्टं पञ्चपदोदयम् ।
 ग्रीवा पदस्य पादो(नःना)त्रिभिः पादैस्तथाण्डकम् ॥
 चन्द्रिकाकलशोत्सेपं पादैर्नैकेन कल्पयेत् ।
 प्रत्यङ्गे तिलकास्त्र्यंशा घण्टाकलशसंयुताः ॥
 मध्ये तु बलभीष्टृमुन्नतं सप्तभिः पदैः ।
 ऊर्ध्वतस्तिलकानां स्यादुरोमञ्जरिका दश ॥

विस्तारेण, पदान्यूर्ध्वं भवेद् द्वादशभागिका ।
स्कन्ध(पट्टादिः)विस्तारो ग्रीवा पादोनभागिका ॥
अण्डकं सार्धभागेन चन्द्रिका भागमुच्छ्रिता ।
द्विपदः कलशोच्छ्रायस्तद्वत्(द्वि?)बीजपूरकम् ।
विस्तारो मूलमञ्जर्याः कार्यः षोडशभिः पदैः ।
उच्छ्रायः सप्तदशभिः स्कन्धो नवपदः स्मृतः ॥
कार्या सप्तलतोपेता प्रशस्ता मूलमञ्जरी ।
ग्रीवास्य भागिका भागद्वयमामलसारकम् ॥
चन्द्रिका भागमेकं स्यात् त्रिपदा कलशोच्छ्रिताः ।
उक्ता या मूलमञ्जर्यः प्राक् प्रासादेषु तास्वियम् ॥
कार्ये माहामाकारा(ः) चारुक्रमोपगोभिता ।
वाद्यभिचिसमायुक्तं प्रासादस्य चतुर्दिगम् ॥
मल्लच्छाद्यं प्रकुर्वीत यथानोभं विचक्षणः ।
सर्वतश्चारुरूपार्धविचित्रैः शुभलक्षणैः ॥
विभूषयेत् सिंहकर्णमल्लच्छाद्यं मनोहरैः ।
बलभीत्रयसंयुक्तं वर्णकूटचतुष्टयम् ॥
यथाशोभं विधातव्यं प्रासादेऽस्मिन्निविष्टे ।
वास्ता शतपदे यानि मर्माण्युक्तानि सर्वतः ॥
उत्सृज्य तानि यत्नेन परिकर्माद्य कारयेन् ।
प्रासादं कारयित्वनमुत्तरूपं त्रिविष्टपम् ॥
लभेतेह यशो राज्यं परवानन्त्यमेव च ।
कृत्वा त्रिविष्टपं दिव्यं प्रासादं पुरभूषणम् ॥
यसेत् त्रिविष्टपे नावद् यावदाभूतमंष्ट्रवम् ।
तस्यान्ते तु परं तच्चे लयमानोति मानवः ॥
विविष्टपः ॥

अथाभिधीयते सम्यक् प्रामादः पृथिवीनयः ।
किमरागुरपधार्तरन्दिनः मुरगनमः ॥

चतुरशीकृते क्षेत्रे(विभागाप्त्र?) विभाजिते ।
 चतुर्भागा भवेच्छाला सपा(दै?दां)शविनिर्गता ॥
 कर्णभृद्भयं कार्यं प्रत्येकं भागविस्तृतम् ।
 पादोनपदनिष्क्रान्तं + + + + + ॥
 भागैश्चतुर्भिर्गर्भः स्याद् भित्तिः कार्या तु भागिका ।
 भ्रमान्तिकापि भागेन बाह्यभित्तिश्च भागिकी ॥
 भागद्वयेन कुर्वीत दिक्त्रयेऽस्य चतुष्किकाम् ।
 पुरतो मण्डपं कुर्यादुपेतं कर्मशोभया ॥
 एवं विभागान् संकल्प्य ययोद्देशं विचक्षणः ।
 मन्दरस्येव कुर्वीत कर्मशोभां समन्ततः ॥
 ऊर्ध्वतो यत् प्रमाणं स्यात् तदस्येहाभिधीयते ।
 अधस्ताद्भागपीठः स्यात् प्रमाणेन पदद्वयम् ॥
 हीरकं भागपादेन तस्य मध्ये निवेशयेत् ।
 विस्ताराद् द्विगुणं चोर्ध्वमानं भागार्धसंयुतम् ॥
 ऊर्ध्वमानस्य मध्ये स्यात् पट्टपदानिवर्हणादयः(?) ।
 वेदीवन्यथ तन्मध्ये कर्तव्यः सार्धभागिकः ॥
 ततो हीरकसंयुक्ता जङ्घा पदचतुष्टया ।
 मेखलान्तरपत्रं च कार्यं भागार्धसंमितम् ॥
 भागद्वयेन कर्तव्यं वेदिका राजसेरका ।
 चन्द्रावलीकं भागेन विदधीत विचक्षणः ॥
 कुर्यात् पदस्य पादेन तत्रैवासनपट्टकम् ।
 पदद्वयेन सांशेन स्तम्भमूर्ध्वं निवेशयेत् ॥
 अर्धभागेन कुर्वीत भरणं स्तम्भशीर्षके ।
 अर्धभागेन पट्टं चच्छाद्यं सार्धपदायतम् ॥
 (द्वि सन्त पठिका?) कार्या ततो भागार्धसंमिता ।
 ऊर्ध्वमन्तरपत्रस्य (कयमोय?) यथाक्रमम् ॥

कुर्याद् ग्रीवाण्डकलशं चन्द्रिकाभिः समं बुधः ।
 उच्छ्रायं कर्णशृङ्गाणां सार्धभागं प्रमाणतः ॥
 स्तम्भमूत्रेण कर्तव्यं नष्टशृङ्गं विचक्षणैः ।
 कूटानि पञ्च कुर्वीत यथावत् प्रथमक्षितौ ॥
 (प्राग्ग्रीवा)णि भूमौ द्वितीयायां तृतीयायां तु कूटकम् ।
 कुर्यात् तुल्यसमुच्छ्रायविस्तारं तच्च मानतः ॥
 कर्णे कर्णे तु कूटानि भवन्त्येवं पृथङ् नव ।
 शुफनासोन्नतिः कार्या सार्धभागद्वयं बुधैः ॥
 स्यादुरोमञ्जरी पूर्वा नष्टशृङ्गस्य चोपरि ।
 विस्तारात् त्रिपदा सा स्यात् सार्धभागत्रयोन्नता ॥
 भागं सपादं कुर्वीत ग्रीवांसकलशाण्डकम् ।
 द्वितीयशृङ्गस्योर्ध्वं स्यादुरोमञ्जरिकापरा ॥
 विस्तीर्णा चतुरो भागान् कार्या पञ्चपदोच्छ्रिता ।
 स्कन्धावरोहणग्रीवाचन्द्रिकाफलशः सह ॥
 एतेषां तु समुच्छ्रायः सार्धभागं विधीयते ।
 उरःशिखरकाण्यष्टावेवं कुर्याच्चतुर्दिशम् ॥
 तृतीयकर्णशृङ्गस्य स्यादूर्ध्वं मूलमञ्जरी ।
 सा भवेत् पदपदोच्छ्राया पदपञ्चकविस्तृता ॥
 त्रिपदः स्कन्धविस्तारो दिक्षु स्याच्चतसृष्वपि ।
 कूटश्च विविधन्यासैरलङ्कुर्वीत मञ्जरीम् ॥
 अर्धभागोच्छ्रिता ग्रीवा सार्धांशद्वयविस्तृता ।
 अण्डकस्य समुच्छ्रायस्त्रिभागोनपदं भवेत् ॥
 कर्परं चार्धभागेन फलशः पदमुच्छ्रितः ।
 नवभिः शिखरैर्युक्तः कर्तव्योऽयं समन्ततः ॥
 वेदीचन्धस्तु सर्वत्र कर्तव्यः शतवास्तुवत् ।
 कुर्यात् तेन विभागेन फलशानरि शोभनान् ॥
 मञ्जरीः पञ्चपत्राग्रतुल्याः सर्वत्र कारयेत् ।
 अण्डकानि भवन्त्यत्र पत्तारिञ्च पञ्च च ॥

एवंविधं विधत्ते यः प्रासादं पृथिवीजयम् ।
 पृथ्वीं विजयते कृत्स्नां निजिनारिः स पार्थिवः ॥
 अन्योऽपि कश्चिद् यः कुर्याद् (वर्णाच्छतः?) भक्तिमानिमम् ।
 सोऽपि सांख्यमवाप्नोति पश्चादन्ते परं पदम् ॥

पृथिवीजयः ॥

अतःपरं प्रवक्ष्यामि प्रासादं क्षितिभूषणम् ।
 अमरैर्यन्दितं सर्वैस्तथा चाप्सरसां गणैः ॥
 चतुर्थीकृते क्षेत्रे द्वादशांशविभाजिते ।
 भद्रे पञ्च पदानि स्युः फोणे कार्यं पदत्रयम् ॥
 गर्भं षोडशभिर्भागैस्तस्य कुर्याद् विचक्षणः ।
 कर्तव्या पदविंशत्या कन्दभित्तिः समन्ततः ॥
 प्रासादस्यास्य कर्तव्या रमणी तु पदद्वयम् ।
 प(ट्टि?)दि(का) वाद्यभित्तिः स्याद् द्विपदो भद्रनिर्गमः ॥
 जलान्तरं तु भागस्तु + + + + गवाक्षकाः ।
 भद्राणां मध्यतः पञ्च(स?)मकाशाः (स?)मनोरमाः ॥
 बाह्यान्निन्दं मकुर्वात वेदीजालविभूषितम् ।
 तस्योपरिष्ठात् कुर्वात माल्युच्छ्रायं सुशोभनम् ॥
 ऊर्ध्वमानमथ ब्रूमः प्रासादे क्षितिभूषणे ।
 क्षुरकं तस्य कुर्यात् त्रिपदं पीठसंयुतम् ॥
 अस्योच्छ्रायस्ततः सार्ध(पदाः स्यात्?) पञ्चविंशतिः ।
 एतन्मध्ये तु दशभिः पदैः कार्यस्तुलोदयः ॥
 रेखा पञ्चदशांशा स्यात् स्कन्धशीर्षं पदार्धकम् ।
 वेदीयन्वस्तु कर्तव्यः सार्धभागद्वयं ध्रुवैः ॥
 जह्वा पदभागिकोच्छ्राया भागार्धे(येचराः?) शुभाः ।
 मेखलान्तरपत्रं च पदेनैकेन कारयेत् ॥
 कार्या चतुष्पिका पञ्चविस्तारा त्रिपदोच्छ्रिता ।
 तदूर्ध्वतः क्रमः कार्यो द्विपदोऽन्योऽधिकं पदम् ॥

भूमयः पञ्च कर्तव्या न्यूना(+च०)यथोत्तरम् ।

प्रथमा भूमिका (का)र्या सार्थ(द्विभागास्तु गवाक्षः, भागत्रयं बुधैः ॥

सपादास्तु त्रयो भागा द्वितीया(या'स)मुद्राहता ।

चुतीया त्रिपदा + + + + + परा ॥

^१ + ÷ + + + + + पञ्चमी भूमिरिष्यते ।

पादहीनपदं ग्रीवा सपादपदमण्डकम् ॥

चन्द्रिका भाग्येकं स्यात् पद्मपत्रनिधा शुभा ।

त्रिपदं कल्पनं विद्यान्मातुलिङ्गसमन्वितम् ॥

द्राविडं नागरं वापि वाराटं वास्तु गोमनम् ।

(यदेकं त्वत्ते कर्तुं!) नङ्गुपं तं प्रकल्पयेन् ॥

नानाप्रकारैः स्तम्भैश्च नानाभूषणभूषितैः ।

फलजं. पद्मपत्रं च हरिकंश्चोपशोभिनम् ॥

कृत्रिमप्राप्तपुक्ताभिधन्त्रालाभिगन्धिनम् ।

मङ्गरात्मयुक्तस्नोर्णल्क्षणाभिनः ॥

(फोणोत्कण्ठः!) विचित्रं रूपं विचित्रं गोधिनम् ।

कर्म रम्यं प्रकुर्वीत यथावद विनयिन्मृतम् ॥

गुणवान् नृपतिर्यद्वद् भूषयन्तायित्वा मरीम् ।

क्षितिं विभूषयत्येवं प्राग्मादः क्षितिभूषणः ॥

द्रष्टव्येषु रेणुमंख्या या सुधायामपि यावती ।

तावत्पुनरहस्याणि कर्त्ता शिवपदे वसेत् ॥

त्रिभुवनः ॥

संस्थानं सर्वतोऽपद्रव्याभूना परितोन्विते ।

चतुर्धाकृतं क्षेत्रं विभजेद दशभिः पटैः ॥

तत्र गर्भो भवेत् नाशान् पारन् स्याद् द्रव्यः पदम् ।

+++++नितिशेति पदं पदम् ॥

१. 'सङ्कल्प' इति शब्दः ।

६. 'सुखं विदुः शान्तं च हृदयं च' । इति च अत्र ॥ २ ॥

१. 'बर्द्ध' शब्दार्थः पुरातनः ।

भागपदकेन भद्रं स्यात् सार्धभागविनिर्गतम् ।
 फर्णं द्विभागिकं कुर्यात् + लमाग्रसमन्वितम् ॥
 पदपादस्य पादेन विस्तारो जलवर्त्मनः ।
 यत्रैकमेव भद्रं स्याच्चारुस्तम्भरुदकृतम् ॥
 (स?सं) मोददं स्यात् तद् वस्तु धनधान्यमुखान्वयम् ।
 चतुर्भिर्विस्तृतं भागः सार्धभागविनिर्गतम् ॥
 भद्रस्यैवाग्रतो भद्रं तच्छ्राव्यं वाद्योदरं विदुः ।
 विस्ताराद् द्विगुणश्चास्य समुच्छ्रायः प्रकीर्तितः ॥
 कुम्भकं भागिकं कुर्याद् भागार्धेन मग्नूरकम् ।
 भागपादेन कुर्वीत ततश्चान्तरपत्रकम् ॥
 मेखलायाः समुच्छ्रायमर्धभागेन कारयेत् ।
 चतुर्भागोन्नता जङ्घा प्रासकिद्विगुणिकान्विता ॥
 पदं पादविहीनं स्यात् (कृष्णं?) स्थानेषु हीरकम् ।
 मेखलान्तरपत्रं च पदार्धेन समुच्छ्रायितम् ॥
 त्रिभागविनतं कुर्याद् भागे चन्द्रावलोकनम् ।
 ऊर्ध्वमासनपट्टस्य स्तम्भं कुर्यात् पदद्वयम् ॥
 हीरग्रहणशीर्षं च पदेनैकेन कारयेत् ।
 भागेनैकेन कुर्वीत पट्टपिण्डं विचक्षणः ॥
 द्विपदं छाद्यविस्तारं तदर्धेन (तुलस्वनमः?) ।
 जठरं बाह्यसीमा च भित्तयश्चान्धकारिका ॥
 जङ्घोत्सेधश्च कर्णश्च + + + यथा भवेत् ।
 कोणेषु रथिकाः कार्याः कलशान्ताः पदत्रयम् ॥
 द्वितीया द्विपदोच्छ्राया रथिका परिकीर्तिता ।
 उच्छ्रायः सिंहकर्णस्य प्रथमस्य पदत्रयम् ॥
 पदद्वयं द्वितीयस्य तत एव समुन्नतिः ।
 शृङ्गाणां स्यान्मिथः क्षेपो भागं (५+१) यथोत्तरम् ॥
 भागान् सप्तोच्छ्रितं कुर्याच्छिखरं विस्तृतं + पट्ट ।
 अर्धभागोच्छ्रिता ग्रीवा स्यादेकं भागमण्डकम् ॥

चन्द्रिकार्धपदेन स्यात् सार्धं तु कलशः पदम् ।

मञ्जरीः पद्मपत्राग्रे तुल्याः सर्वत्र कारयेत् ॥

अधस्ताद् भद्रपीठं तु वास्तु(वा'पा)देन शोभनम् ।

यः कुर्यात् सर्वतोभद्रं सर्वलक्षणसंयुतम् ॥

जयश्रीर्जायते तस्य + + + + + ।

सर्वतोभद्रः ॥

ग्रूमो('विमानं दस्या सादम्याय?) लक्षणम् ॥

गणगन्धर्वलुप्तस्य बल्लभस्य दिवस्पतेः ।

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे शतधा प्रविभाजिते ॥

विमानं विभजेत् प्राज्ञः श्रेयःपुष्टिसुखान्वदम् ।

भद्रश्चतुर्भिस्तं कुर्यात् कर्णप्राग्ग्रीवर्कस्तथा ॥

विस्तारार्धं भवेद् गर्भो यच्छेषं तेन भित्तयः ।

(‘त्रिंशद्वा)मनो ज्येष्ठो मध्यमः पञ्चविंशतिः ॥

फनीयांस्तु विधातव्यः षोडशाप्येकविंशतिः ।

जातिशुद्धो भवेदेको मञ्जरीभिस्तथापरः ॥

मिश्रकस्य विमानस्य त्रैविध्यमिति कीर्तितम् ।

(ज्येष्ठो मिश्रको निर्मागः सर्वः फल्यास द्रवान्?) ॥

मध्यमो जातिशुद्धस्तु मञ्जरीभिर्विवर्जितः ।

फनीयांश्च विधातव्यो मञ्जरीभिरलङ्कृतः ॥

कर्णप्राग्ग्रीवविस्तारः कर्तव्यो भागमग्निनः ।

भागार्धं शोभणा कार्या यच्छेषं तत्र कर्णम् ॥

भागस्यार्धेन पूर्वात् तस्माद् भद्रस्य निर्गमम् ।

मिश्रकस्य चतुर्भागः प्राग्ग्रीवो विस्तरेण नु ॥

मूलमूयानुसारेण पार्श्वयोः पट्टिकौ रथा ।

उर्ध्वमानं विमानस्य यथायदध कच्छने ॥

१. 'विमानेति' इत्यत्र 'विमान' इति पठ्यते ।

२. 'विमान' इति पठ्यते ।

द्विपदं पीठमाख्यातं किन्नरैरुपशोभितम् ।
 स्कन्धं यावच्च भागानां द्वाविंशतिरुदाहृता ॥
 (वेदीयन्वो तु + + + सार्धभागद्व + भवेत् ?) ।
 (चतुर्भागोऽत्र + छाया भागार्धेन + किन्नरा ?) ॥
 मेखलान्तरपत्रं च पदमेकं समुन्नतम् ।
 रूपाणि जङ्घागात्रे स्युर्वा (चारिणां रथके ?) ॥
 (स्तरसेका ?) तस्य मध्ये स्यान्मकरग्रासभूषिता ।
 भल्लिकातोरणैश्चारुघण्टाचमरकिन्नरैः ॥
 ऊर्ध्वं तुलाप्रमाणस्य चतुर्भांशं तु प्रथम (?) ।
 + + + भूमिकायां चतुर्भागसमुन्नता ॥
 (सौर्धभागा त्वपरा विस्तारा ?) सार्धभागिकी ।
 संक्षेपः प्रथमतोऽस्याः कलशान्ते पदं भवेत् (?) ॥
 तृतीया त्रिपदा कार्या सपादपदविस्तृता ।
 पदार्धेन तु संक्षेपस्तस्याः कार्यो विचक्षणैः ॥
 चतुर्थी त्रिपदा कार्या भूमिर्मेखलया सह ।
 ललिता मञ्जरिमिश्र नीलोत्पलदलकृतिः ॥
 सीमः पञ्चगुणं सूत्रं रेखान्तं तत्र वर्तयेत् ।
 (न्यासहवसममात्रा ?) प्रवेशः प्रथमो भुवः ॥
 ततोऽर्धद्विद्वद्वौ द्वावन्यस्तुर्यस्तु तत्समः ।
 पदार्धं वेदिकोत्से (घ ?) घादं विस्तारात् पञ्चभागिकी ॥
 ग्रीवा पादोनभागं स्यात् सपादं भागपण्डकम् ।
 कङ्कतीफलरूपं च मन्दारकुसुमाकृतिः ॥
 चन्द्रिका ग्रीवया तुल्या कलशो द्विपदोन्नतः ।
 विमानं छन्दकं कुर्यात् सर्वलक्षणसंयुतम् ॥
 अश्वमेधप्रधानैर्षदिष्टैः (क) तु शतैर्भवेत् ।
 तदेकेन विमानेन फलमाप्नोति मानवः ॥
 विमानम् ॥

नन्दनस्याय वक्ष्यामः प्रासादस्येह लक्षणम् ।
 द्वाविंशतिकरं क्षेत्रमष्टधा प्रविभाजयेत् ॥
 चतुर्भागप्रविस्तारं तस्य भद्रं प्रकल्पयेत् ।
 भागेनैकेन निष्क्रान्तं प्राग्ग्रीवं चास्य शोभनम् ॥
 मूलकर्णस्य पदिकां कर्तव्यां पार्श्वगौ रथौ ।
 षट्द्विगुलं त्र्यङ्गुलं वा चतुरद्विगुलमेव च ॥
 जलान्तरं प्रकुर्वीत दीयते तत्र मञ्जरी ।
 गर्भश्चतुर्भिर्भगः स्याच्छेषं भित्त्यन्धकारिका ॥
 द्विपदं कन्दभद्रं स्यात् पदपादेन निर्गतम् ।
 पुरतो मण्डपं चास्य सुग्रीवं नाम कारयेत् ॥
 द्वैगुण्यं मूर्धविस्तारार्थं भ + + + वेदिका ।
 रेखामस्य तथा कुर्यात् कैलासस्य यथोदिता ॥
 भूमयः पद् विधातव्या द्वादशाण्डाः पृथक् पृथक् ।
 नन्दयत्येष कर्तारमिह लोके परे च यत् ॥
 नन्दनो नाम तेनोक्तः प्राज्ञैः प्रासादसत्तमः ।

नन्दनः ॥

अ(था)भिदध्यः प्रासादं स्वस्तिकं स्वस्तिदायकम् ॥
 देवासुरगणैर्वन्द्यं यक्षसिद्धमहोरगः ।
 ज्येष्ठमध्यकनिष्ठस्य तलच्छन्दोऽस्य (यदेशः? यादशः) ॥
 यादगूर्ध्वप्रमाणं च तत् सम्यगिह कथ्यते ।
 चतुरश्रे समे क्षेत्रे पञ्चविंशतिहस्तके ॥
 पृथपातं प्रकुर्वीत कर्णतिर्यदमुखायतम् ।
 ततः सीमार्धमूत्रेण वृत्तमालिख्य निश्चितम् ॥
 द्वाविंशता समन्ता(त्)द्रेखाभिर्विभजेत् ततः ।
 एतं (तथोमुघाताधि 'दिर्विद?')स्याभिरक्षयेत् ॥
 दिक्कर्णसूत्रयोर्मध्यं (तनो सेव?)त्रयं पुनः ।
 कुर्याद् द्वाविंशदेवं स्युर्भागास्तुल्यप्रमाणकाः ॥

ऐक्यादिस्त्रीशर्पणान्तर्याम्याः प्रकल्पयेत् ।
 शालान्तरेषु कुर्वीत कोणान्तर्याम्याक्रमम् ॥
 कोणान् कोणं नयेत् मूत्रं त्यक्त्वा शालाद्वयं मुहुः ।
 विदिस्त्वष्टगु मूत्राग्रे पत्रपत्रवदानयेत् ॥
 कोणाग्र रथिकार्धं भवन्त्येवं मुल्लङ्घनाः ।
 चतुरथा भवन्त्यष्टौ शाला भागद्वयायताः ॥
 मंशानि कर्णभद्राणि पद्मपत्रनिमानि च ।
 ऊर्ध्वमानं भवत्यस्य द्विगुणं (गूर्ध्वमा + नात् ?) ॥
 विंशत्या विभजेदूर्ध्वं तत्राष्टाष्टांशमुत्थोदयः ।
 शेषां तु मञ्जरीं कुर्यादास्कन्भावयि बुद्धिमान् ॥
 विस्तारपञ्चमांशेन पीठच्छायां प्रकल्पयेत् ।
 त्रिपदं वेदिकावन्त्रं (सुपर्केण ?) समन्वितम् ॥
 जह्णोशलं(य)नां कुर्यात्तुर्भागसमुच्छ्रिताम् ।
 पेल्लान्तरपत्रं च भागेनैकेन कारयेत् ॥
 द्वादशांशोच्छ्रिता रेखा कार्या सप्त च भूमयः ।
 अर्धभागोच्छ्रिता ग्रीवा विस्तारेण चतुष्पदा ॥
 स्कन्धः पद्मभागविस्तारः कार्या वृत्तः सुशोभनः ।
 समालिखेदेषु कोशं विस्तारात् त्रिगुणात्मना ॥
 सूत्रेण येन वा स्कन्धो भवेत् पद्मभागविस्तृतः ।
 हस्तैः स्यात् पञ्चविंशत्या ज्येष्ठः षोडशभिः परः ॥
 कनीयान् स्वस्तिको श्रेयः कर्त्तव्यदशभिः पुनः ।
 मागपट्कसमुच्छ्रया जह्वा ज्येष्ठस्य कीर्तिता ॥
 मध्यमाधमयोः पञ्चचतुर्भागोच्छ्रिता क्रमात् ।
 स्वस्तिके कारिते स्वस्ति सर्वलोकस्य जायते ॥
 विशेषतश्च भूपानां कर्तुं स्यात् समीहितम् ।
 स्वस्तिकम् ॥
 मुक्तकोणमय नमः प्रासादं स्यात् स च विधा ॥

हस्तैः क्रमेण ज्येष्ठादिः षोडशद्वादशाष्टभिः ।
ज्येष्ठोऽष्टादश भागान् स्यान्मध्यमस्तु चतुर्दश ॥
कनीयान् दश भागान् (यस्या)त् सदस्तस्याभिधीयते ।
चतुरश्रीकृते क्षेत्रे भक्तेऽष्टादशभिः पदैः ॥
कोष्ठकानां विधातव्यं चतुर्विंशं शतत्रयम् ।
मागपदत्रिंशता कुर्यान्मध्ये गर्भशृङ्गं शुभम् ॥
षाश्रभित्तिस्तथान्धारी मध्यभित्तिरिति त्रयम् ।
पृथक् पृथक् स्याद् द्विपदविस्तारं परिमाणतः ॥
चतुर्भागायता शाला भागेनैकेन निर्गता ।
शालाया भूषणं भद्रं विधायैतत् पदद्वयम् ॥
तत्पार्श्वद्वितये कुर्यात् त्वधिके भागिके बुधः ।
वार्यन्तराणि कुर्वीत दिक्ष्वष्ट चतसृष्वपि ॥
वार्यन्तरानन्तरं तु भागद्वितयसंमितान् ।
अष्टौ कुर्वीत रथिकांश्चतुर्दिक्षमनुत्तमान् ॥
कोणे द्विभागिकैः कुर्याद् रथानामांससंमिता (?) ।
कोणे रथान् परित्यज्य शेषं कुर्याद् यथोदितम् ॥
मध्यमोऽयं समाख्यातः कनीयान् कथ्यनेऽधुना ।
चतुरश्रीकृते क्षेत्रे दशभागविभाजिते ॥
चतुर्भागा भवेच्छाला भागेनैकेन निर्गता ।
एकभागप्रमाणानि पार्श्वे वार्यन्तराणि च ॥
तेषां मध्ये प्रकुर्वीत सरोजदलसंनिभम् ।
रथक(णोन्य(र्णे य)थावच सलिलान्तरभूषणम् ॥
भागार्थं सोभणा कार्या चतुष्कोणे व्यवस्थिता ।
सार्धभागोन्मितान् कुर्यान् कर्णप्राग्ग्रीवकान् शुमान् ॥
वार्यन्तराणां (१+त्रोक्ता भूषथोभिः) कनीयसि ।
प्रासादे मध्यमेऽप्येषा ज्यायस्यपि च कल्प्य(वैते) ॥

त्रिविधोऽयं समाख्यातो मुक्तकोणः समासतः ।
 ऊर्ध्वमानं भवेदस्य विस्ताराद् द्विगुणोच्छ्रयम् ॥
 (असिस्तु?) पञ्चदशभिस्तन्मध्यं स्यात् तुलोदयः ।
 चतुष्पदो वेदिवन्धो जह्वा सार्धंश्च सप्तभिः ॥
 मेखलान्तरपत्रं(चार्ध सार्ध?) हीरकं पदम् ।
 त्रिपदा कर्णशृङ्गास्य कलशान्तसमुच्छ्रयान् (?) ॥
 सिंहकर्णश्च कर्तव्यः स्व+भागे समुन्नतः ।
 ऊर्ध्वतः कर्णशृङ्ग(स्य) विधेया मूलमञ्जरी ॥
 (सावयो विस्तरो + +)पदान्यष्टादशोच्छ्रिताः (?) ।
 चतुर्दिशं समायामः स्कन्धः स्यान्नवभागिकः ॥
 मञ्जर्यास्त्रयंशपुरेमनः(?) शुकनाससमुच्छ्रितिः ।
 ग्रीवा + मेन भागेन कुर्याद् द्विपदमण्डकम् ॥
 चण्डिकां सार्धभागेन त्रिपदं कलशोच्छ्रयम् ।
 ' + + + यन्नरः कश्चिन्मुक्तकोणं महायशाः ॥
 (सं)प्राप्नोति महासौख्यं विमुक्तः सर्वपातकैः ।
 सर्वद्वन्द्वविनिर्मुक्तः सर्वकिल्बिषवर्जितः ॥
 सर्वपापविनिर्मुक्तो भोगं मोक्षं च विन्दति ।

मुक्तकोणः ॥

श्रीवत्समथ वक्ष्यामः प्रासादं सुरपूजितम् ॥
 चतुरथीकृते क्षेत्रे दशधा प्रविभाजिते ।
 पद्भिर्मार्गैर्भवेद् गर्भो मिच्छिः कार्या द्विभागिकी ॥
 रथकं त्रिपदं कुर्यात् प्रत्यङ्गात् सार्धभागिकात् ।
 द्विपदं कर्णमस्याहुर्विदिक्षु चतस्र्ष्वपि ॥
 भागार्धं शोभणा श्लेषात् तदर्धार्धं जलान्तरम् ।
 प्रक्षेपः स्यात् पदार्धेन पदमानस्य वाद्यतः ॥
 द्वे पदे निर्गतं चास्य शुकनासं नि(वे)क्षयेत् ।
 वास्तुविस्तारपादेन कर्तव्या द्वाराविरुद्धिः ॥

द्वारोच्छ्राय(स्तु)विस्तारात् कर्तव्यो द्विगुणो युधैः ।
 ऊर्ध्वमानमथ द्रुमः श्रौवत्सस्य यथोदितम् ॥
 पीठं प्रासादपादेन गुरकथ पदार्थकः ।
 विस्ताराद् द्विगुणं (चार्थः?) कर्तव्यं कुम्भकादितः ॥
 अंशद्विदशभिस्तेषु कुर्याच्छिग्ररमायतम् ।
 अष्टभागं तुलोच्छ्रायं वेदो सार्धद्विभागिकी ॥
 कुम्भकं पादिकं कुर्यान् पादोनांशं ममूरकम् ।
 (पादोनं पादेन स्यात्?) मेखलान्तरपत्रकम् ॥
 चतुर्भागोच्छ्रिता जहा भागार्थ हीरकं भवेत् ।
 मेखलान्तरपत्रं तु भागेनैकेन कारयेत् ॥
 पद्भागविस्तृतं स्कन्धं भाजयेद् दशभिः पदैः ।
 यथा मूले तथा स्कन्धेऽप्यङ्गप्रत्यङ्गकल्पना ॥
 स्कन्धपार्श्वे तु या रेखा व्यक्ताश्च स्कन्धबाह्वतः ।
 भजेत् ता दशमिर्भागैः(रूढः?)पेवं विभाजयेत् ॥
 (ऊर्ध्वार्थः प्रतिभागस्तत्रास्यात्?) पत्रसंहतिः ।
 तदाकृतिं बाह्वरेखां गात्रे गात्रे प्रकल्पयेत् ॥
 अनुमात्रगुणं सूत्रं त्रिभागेन समन्वितम् ।
 भ्रमयेत्(कोणरेखा स्यान् प्रत्यङ्गस्तत्रपञ्चकान्?) ।
 पद्गुणेन तु मूत्रेण रथरेखां समालिखेत् ।
 अत्र स्पुर्भूमयः सप्त प्रथमांशद्वयोच्छ्रिता ॥
 द्वितीया पदपादार्थहीना भूमिस्ततो भवेत् ।
 पादद्वयं भागहीनं तृतीयायां भवेद् भुवि ॥
 सार्धभागविहीनं च चतुर्थी स्यात् पदद्वयम् ।
 पञ्चमा सार्धभागेन पदं स्यात् स्कन्धशीर्षकम् ॥
 एवं परस्परं भागं पादार्थेन(जिता?) भुवः ।
 त्रिभागीकृत्य शिखरं तत्रैकं भागमुत्सृजेत् ॥
 शुक्नामोच्छ्रितिः शेषं सिंहेनाधिष्ठिता भवेत् ।
 पादोनभागा ग्रीवाण्डं सपादं पदमुच्छ्रितम् ॥

रेखा + + विषाज्यं + + न्यूनाधिकमण्डकम् ।
 सपादमागमानेन कर्तव्यं चन्द्रिकाद्वयम् ॥
 पद्मपत्राकृतिं कुर्यान्मध्ये चामलसारि(काम्) ।
 द्विपदं फलशं कुर्याद् बीजपूरकवर्जितम् ॥
 श्रीवत्सं कारयेद् यस्तु प्रासादमतिमुन्दरम् ।
 कुलानां शतमुद्धृत्य स व्रजत्यमरावतीम् ॥

श्रीवत्सः ॥

अथ हंसस्य वक्ष्यामः प्रासादस्येह लक्षणम् ।
 चतुरशीकृते क्षेत्रे चतुर्भिर्विभजेत् पदः ॥
 भागैश्चतुर्भिर्गर्भः स्याद् भित्तिर्द्वादशभागिकी ।
 भागद्वयेन भद्राणि ततश्च परिकल्पयेत् ॥
 चतुर्भागेन निष्क्रामस्तेषां गर्भस्य शस्यते ।
 भागस्य षोडशांशेन कुर्याद् नी(र)रा(र)न्तराणि च ॥
 पीठिका वेदिकावन्धो जङ्घा मेखलया सह ।
 ऊर्ध्वमानं च कर्तव्यं स्वस्तिकस्य यथोदितम् ॥
 मध्ये किन्नररूपाणि पद्मपत्राणि चाप्यथः ।
 उपरि व्यालहाराश्च पीठमेवं विभूषयेत् ॥
 त्रिभौमं पञ्चभौमं वा कुर्यादेनं विचक्षणः ।
 नागरं द्वावि(डे?)थेति कर्णे कर्णे निवेशयेत् ॥
 भूमिकाभास्त्रि कूटानि कुर्यादेकान्तराणि च ।
 रथिके रथिका(?) कुर्याद् (विन्य?)नागरकर्मणा ॥
 विस्तारार्धेन वेदी स्याद् ग्रीवा चास्य पदार्धिका ।
 अण्डकं पदिकं कार्यं कङ्कतीफलसन्निभम् ॥
 + चण्डिका(चार्धेन?)कलशः स्यात् पदोच्छ्रितः ।
 यथा विराजते हंसो(हंसोभाक्षिरासि?)स्थितः ॥
 प्रासादोऽपि तथा हंसः पुरमध्ये विराजते ।
 हंसाख्यमेनं प्रासादं कारयेद् यो(भरोत्तमा?) ॥

१. 'च पदार्धेन' इति स्यात् । २. 'नरोत्तमा' इति स्यात् ।

तावत् स्वर्गे वसेच्छ्रीमान् यावदिन्द्राश्चतुर्दश ।

हंसः ॥

रुचकारुयमथ धूमः प्रासादं पुरभूषणम् ॥

आदौ समस्तवस्तूनां कल्पितं पद्मजन्मना ।

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे चतुर्भिर्भाजिते पदैः ॥

भागमेकं भवेद् भित्तिस्तस्य गर्भः पदद्वयम् ।

वेदीबन्धं तथा जङ्घां मेखलामूर्ध्वमेखलाम् ॥

मानमूर्ध्वमधश्चास्य श्रीवत्सस्येव कारयेत् ।

कोणेषु स्तम्भकाः कार्याः(ह्रस्वः ह्रस्वार्पः)समन्विता ॥

मध्ये तु रथिका कार्या चारुर्कर्मविभूषिता ।

चतुर्भांमिदं कार्यं(स्तवैवसट्)कर्मणा ॥

युक्तं मध्ये तु रथिका प्रतिभूमि विधीयते ।

रुचकः कारितो येन प्रासादः शुभवास्तुनि ॥

कुलानां तारितं तेन ग्रतमात्मा तथोद्भूतः ।

रुचकः ॥

वर्धमानमथ ब्रूमो धर्मरोग्यपञ्चस्करम् ॥

तस्याष्टगुणमैश्वर्यं भवेद् यः कारयेद् यदि ।

चतुरश्रं समं क्षेत्रं भाजयेद् दशभिः पदैः ॥

ततो भागचतुष्केन कर्तव्यो मध्यमो रथः ।

एकैकेन विभागेन द्वा रथा वामदक्षिणा ॥

(कर्णास्तु पदा कार्या वर्जं चारिषर्मभिः) ।

भद्रस्य निर्गमं तत्र भागेनैकेन कारयेत् ॥

भागस्यार्धेन पार्श्वस्थरथकानां विनिर्गतम् ।

विस्तारार्धेन गर्भः स्याद् यच्छेषं तेन भित्तयः ॥

ऊर्ध्वमानं भवेदस्य स्वास्तिकस्य यथोदितम् ।

वर्धमानोऽप्यमाख्यातो यशोऽस्मीतिवर्धनः ॥

वर्धन

तुल्यप्रामाण्यविन्यस्येन् स्मृज्जगिन्स्मीरिगः १ ।
निस्तृणान्गण भार्गो ह्यै कर्णपत्राणि गोदण ॥

पञ्चपत्रसमानानि वारिमार्गान्निनानि च ।
गर्भः स्याद् वाद्य(मेपोहा?)र्गामाणं यत्तेजं तेन मिगयः ॥

पददृष्टादनकरः पयो ज्येष्ठादिकः क्रमात् ।
द्वात्रिंशत् गोदगाष्टौ च तस्य स्पृ ग्यक्ताः क्रमात् ॥

जलान्तराणि चतस्र्य श्रीवत्सस्येव कारयेत् ।
पीठकं वेदिकायन्त्रं जहान्तरचन्द्रिकाः ॥

अण्डकं कलशं ग्रीवायेतस्योच्छ्रयमानतः ।
कुर्वीत स्वस्तिकस्येव स्वविस्तारानुसारतः ॥ पयः ॥

अयामिषीयते सम्यक् प्रासादो नन्दिवर्धनः ।
नन्दयत्येष कर्तारं पुत्रदारपनादिभिः ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे भजेत् पोटशभिः पदैः ।
शतद्वयं विमाणाः स्युः पदपञ्चाशत् तया(पदैः) ॥

गर्भः शतपदः कार्यो मिचिश्च त्रिपदायता ।
कर्णप्रमाणं त्रिपदं नवयन्यसमन्वितम् ॥

भागायतं भाग(पदं?पाद?)विस्तीर्णं वारियर्त्तं च ।
विमजेत् पञ्चधा कर्णं तस्य भद्रं त्रिभिः पदैः ॥

भागं भागं भवेत् कर्णे भागार्धं भद्रनिर्गमः ।
प्रत्यङ्गं द्विपदं कुर्याद् वारिमार्गेण संयुतम् ॥

निर्ग(मां?प?) सार्धभागेन पार्श्वयोद्धमयोरपि ।
श्वाकापद्विस्तारय मत्पत्न्या भागनिर्गतम् ॥

भद्रं तदग्रतः कुर्याद् विस्तारेण चतुष्पदम् ।
भागार्थनिर्गमं सम्यग् (दिक्षु) सर्वास्त्रयं विधिः ॥

कर्णस्यार्धे नयेद् गर्भाद् वृत्तं तत् पूर्वमालिखेत् ।
अनुसारेण वितरेदङ्गप्रत्यङ्गनिर्गमम् ॥

सार्धभागं गजाधारं सान्जपत्रं सप्तेखलम् ।
कुर्यात् पदं पादहीनं जङ्घाकुम्भसमुच्छ्रितम् ॥

भागपादेन कणकं पादोनान्तरपत्रकम्
तदर्थं ग्रासहारं च भागार्थं खुरकं तथा ॥

खुरकेण समं प्रोक्ता पीठस्यैषा समुच्छ्रिताः ।
विस्ताराद् द्विगुणश्चायं (स्याद्ध्वकल्पयाधकः१) ॥

तुलोदयो विधातन्यस्त्रयोदशभिरंशकैः ।
विंशत्यंशं तु शिखरं + + + + चतुष्पदम् ॥

पादोनभागद्वितयं कुम्भकं तेषु कारयेत् ।
भागैर्नैकेन फलशमर्थेनान्तरपत्रकम् ॥

पादहीनपदं कार्या मेखलास्य सुशोभना ।
जटा पदभागिकोच्छ्राया श्वागार्थं ग्रासपट्टिका ॥

शीरकं द्वादशभागेन कर्णस्यं परिकीर्तितम् ।
मेखलान्तरपत्रं च सार्धभागसमुन्नतम् ॥

जङ्घामध्ये तु कर्तव्या रयकारयकास्तथा (१) ।
वृत्तस्तम्भैः समकारैर्ग्रासैर्मुक्तावरालकैः ॥

जङ्घा तु संवृता कार्या मण्डच्छायाविभूषिता ।
जलान्तरेण रूपाणि कुर्यात् सङ्घाटकैः शुभैः ॥

कुर्यात् तुलोदयस्योर्ध्वमिमि(१)भूमिभिरष्टमिः ।
स्फन्पाटांशोऽस्य दूराद्या + + + मपदत्रयम् ॥

• द्वितीया त्रिपदा प्रोक्ता तृतीया पादवर्जिता ।
सार्धमंशा चतुर्थी च पादोना पञ्चमी नमः ॥

पार्श्वी तु द्विपदा पार्श्वी पादोना गार्श्वी ननः ।
 भ्रष्टी तु (कृति/ति) पार्श्वी गार्श्वभागेन मंथिता ॥
 पार्श्वकस्याः पदार्थेन प्रक्षेपः स्थानं परस्परम् ।
 कोणे कृतानि कृत्वा प्रत्यङ्गे विन्काटि/कानि च ॥
 भेदे कृत्वा संधिता विविधाः कर्ममदकृत्यः ।
 रथस्य पार्श्वयोर्वेद्याः कर्मन्याधोभयोरपि ॥
 वेदिकास्य विधानस्या भागभेदं समुद्रता ।
 प्रीति तावद् भागमंकमण्डकं द्विपदादयम् ॥
 कृत्यान् सामन्तगारं च चन्द्रिकां सार्धभागिकाम् ।
 कल्पशशिपदः पार्श्वी धीजपूरं यद्विस्तृतः ॥
 पुरतः शूरसेनं स्थान्मध्यं रूपगमाकृतम् ।
 मिथकस्य विमानस्य सदृशं कारयेदमुम् ॥
 भूपणं भवनस्यास्य प्रागादं नन्दिवर्धनम् ।
 प्रासादविंशतिरियं परिकीर्तितेह
 मेवादिका सकलनाकसदामभीष्टा ।
 तत्त्वेन वेत्ति य इमां स समग्रशिल्पि-
 वर्गाग्रणीर्विदुमनश्च भवेन्नुपाणाम् ॥

इति महाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीभोजदेवविरचिते समस्तज्ञानमार्गप्रवृत्तिसंज्ञायां वास्तुशास्त्रे
 मेवादिविंशिका नाम (पद् १सप्त)पञ्चाशोऽध्यायः ॥

—३०३—

अथ प्रासादस्तवनं नाम अष्टपञ्चाशोऽध्यायः ।

—३०४—

प्रासादानां चतुःषष्टिदिदानीमभिधीयते ।
 या पूर्वं ब्रह्मणा दत्ता (प्रा०प्र)सादां विश्वकर्मणे ॥ १ ॥
 सर्ववैभवास्तथा वास्तुदेवाः पूज्या यथोचितम् ।
 पूज्यता च स्मृतातिपां प्रासादे मण्डपे ध्वजे ॥ २ ॥

आसने वाहने तद्वन् सर्वोपकरणेष्वपि ।

प्रासादे यादृश(श्चन्द्रस्तादृह्यमन्दर्पाठयोः?) ॥ ३ ॥

तथा वास्तुविरुद्धं स्यात् प्रासादाङ्गे दिते(?)विदुः ।

अष्टावष्टौ स्मृतास्तेषु त्रिदशानां पृथक् पृथक् ॥ ४ ॥

शम्भो(ईरे)र्विरिञ्चस्य ग्रहाणाम(धिपस्य च) ।

घण्डिकाया गणेशस्य श्रियाः सर्वदिर्वाक्यसाम् ॥ ५ ॥

विमानः सर्वतोभद्रो गजपृष्ठोऽथ पद्मकः ।

वृषभो मुक्तकोणश्च नलिनो द्वाविहस्तथा ॥ ६ ॥

इत्येतेऽष्टौ समुद्दिष्टाः प्रासादास्त्रिपुरद्वहः ।

गरुडो वर्षमानश्च शङ्खावतोंऽथ पुष्पकः ॥ ७ ॥

शृङ्ग(रः)राट् स्वस्तिकश्चैव रुचकः पुण्ड्रवर्धनः ।

कार्या जनार्दनस्याष्टौ प्रासादाः पुरभूषणाः ॥ ८ ॥

मेरुमन्दरकैलासा हंसारूपा भद्र एव च ।

उत्तुङ्गो मिथकश्चैव तथा मालाधरोऽष्टमः ॥ ९ ॥

इत्यष्टौ ब्रह्मणः प्रोक्ताः प्रासादाः पुरमध्यगाः ।

गवयश्चित्रकूटश्च किरणः सर्वसुन्दरः ॥ १० ॥

श्रीवत्सः पद्मनाभश्च वैराजो वृत्त एव च ।

एते कार्या खेरष्टौ प्रासादाः शुभलक्षणाः ॥ ११ ॥

(नेत्र्यावर्तश्चैव चलभश्चर्णदिख्यः?) सिंह एव च ।

विचित्रो योगपीठश्च घण्टानादपताकिनी ॥ १२ ॥

अष्टावते विधातव्याश्चण्डिकायाः सुरालयाः ।

(गुह्यारत्नलोकश्च?) वेणुमद्रोऽथ कुञ्जरः ॥ १३ ॥

तथा च र्ध्वविजयावुदकूम्भोऽथ मोदकः ।

एतान् विनायकस्याष्टौ प्रासादान् कारयेच्छुभान् ॥ १४ ॥

महापद्म(हर्म्यननल)मुज्जयन्तस्तथा परः ।

गन्धमादनसं(शुचिश्च)शतशृङ्गा(नवष्कर्का?नवचकी) ॥ १५ ॥

१. 'नन्त्यावर्तौ चलभश्च सुपर्णः' इति पठनीयं भाति । २. 'गुह्यारत्न' इति पाठ्यं भाति । ३. 'स्तथा हर्म्यं' इति पाठ्यं स्यात् ।

सु(म?)विभ्रान्तो (मनो)हारीत्यष्टौ लक्ष्म्याः प्रकीर्तिताः ।
 वृत्तो वृत्तायतनैत्यः किङ्किणी लपनामिवः ॥ १६ ॥
 पट्टिशो विमवाख्यश्च तत(श्चास्ता)राग(णा)णोऽष्टमः ।
 कुर्वीत सर्वदेवानां प्रासादान् वास्तुशास्त्रवित् ॥ १७ ॥
 (प्रासादस्तवनं नाम?)

— १०१ —

विमानादिचतुष्पट्टिप्रासादलक्षणं नामैकोनपट्टितमोऽध्यायः ।

— १०२ —

विमानस्य वक्ष्यामः प्रासादं शम्भुवल्लभम् ।
 स्वर्गपातालमर्त्तानां त्रयाणामपि भूषणम् ॥ १ ॥
 सर्वेषां गृहवास्तूनां प्रासादानां च सर्वतः ।
 प्रासादो मूलभूतोऽयं तथाच परिकर्मणाम् ॥ २ ॥
 एकाशीतिप(दे?)दं वास्तु विमाने पञ्चभूमिके ।
 कर्णान्तयोः शतपदं प्रासादेष्वपरेषु तु ॥ ३ ॥
 ब्रह्माष्टजत् पञ्चमौमविमानानि पुरा रवेः ।
 मूलकर्णानुगैर्भद्रैर्द्विगुणोच्छ्रायवन्ति च ॥ ४ ॥
 शेषभद्रस्य निष्कासो भद्रदेवचतुष्टयम्(?) ।
 आकाशदेवताधार(चत्र्यथा?) विदिक्षु च ॥ ५ ॥
 दशधा कृतविस्तारो विमाने सम्प्रकीर्तितः ।
 पञ्चभा(ग्यामि)प्रमाणश्च गर्भे भित्तिस्तदर्धतः ॥ ६ ॥
 माग्रीवं भित्तिविस्तारं गर्भायामचयाग्रतः (?) ।
 ततः प्राग्रीवविस्तारः क्षोभणीयः कराद्गुलैः ॥ ७ ॥

१. इहाध्यायस्य समाप्तिरिति भाति । अतः “इति महाराजाधिराजश्रीमोजदेव
 विरचिते समराज्यसूत्रपाठपरनाम्नि वास्तुशास्त्रे प्रासादस्तवनं नामाष्टपञ्चाशोऽध्यायः ॥
 इति लेखनीयम् ॥

भागिको रथविस्तारः कर्णिका चार्धभागिकी ।

भागपञ्चकविस्तारं भद्रं यत् (तत्) प्रकीर्तितम् ॥ ८ ॥

(भूणस्तोवहेस्तस्य?) निर्गमो भागिकः स्मृतः ।

भागार्धेन विधातव्यः क्षोभणो जलवर्त्मनः ॥ ९ ॥

कर्णिकां जलमार्गं (च) समसूत्रेण मापयेत् ।

अयोच्यते भूमिकानां स्तम्भानां चेह लक्षणम् ॥ १० ॥

विस्ताराद् द्विगुणः स्कन्धः सर्वस्मिन् मुद्दनागरे ।

++++ पञ्चभागा स्याज्जहास्वसमुच्छ्रितिः ॥ ११ ॥

तिलकानां तयोच्छ्रायो विधातव्यो द्विभागिकः ।

तिलकस्य शिरोघण्टां चैकसूत्रेण मापयेत् ॥ १२ ॥

जह्णमानत्रिभागेन खुरपिण्डीं प्रकल्पयेत् ।

खुरकं वेदिवन्धं च समसूत्रेण मापयेत् ॥ १३ ॥

जह्णमानत्रिभागेन खुरपिण्डीं प्रकल्पयेत् ।

खुरकं वेदिवन्धं च समसूत्रेण सूत्रयेत् ॥ १४ ॥

द्वितीयभूमिकोत्सेधं सिंहकर्णं विभूषयेत् ।

मस्तके घण्टया युक्ता चतुर्भागोच्छ्रिता चं सा ॥ १५ ॥

ततस्तृतीयभूत्सेधः पदतुल्यांशवर्जितः ।

चतुर्थी भूमिका कार्या सार्धभागत्रयोच्छ्रिता ॥ १६ ॥

मञ्जरीस्तम्भयोर्मध्ये सवातायनमेखला ।

द्वितीया भूमिका या सा सिंहकर्णरलङ्कृता ॥ १७ ॥

तस्या द्वारं विधातव्यं कपाटद्वयसंयुतम् ।

(स्यावर्द्धा?) पाटितं द्वारं तृतीयायां सदा भुवि ॥ १८ ॥

पा(दे?)दो)नद्विपदोत्सेधा तदूर्ध्वं वेदिमेखला ।

कैरवाणां दलैर्युक्ता कर्तव्या दृष्टिदारिभिः ॥ १९ ॥

वेदिका पञ्चविस्तारा कार्या भागसमुच्छ्रिता ।

प्रीवार्धभागिकोत्सेधां घण्टकं भागमुच्छ्रिता ॥ २० ॥

पञ्चभाग + विस्तारा घण्टाकोटिविधीयते ।
 (कुणान्द्रं!) वेदिवन्धं च घण्टाग्रं मस्तकोदयम् ॥ २१ ॥
 मापयेत् समन्त्रेण समन्ताद् भूमिपञ्चके ।
 व्यासार्धहस्तसङ्ख्यानि (प्रवेशा?) प्रथमं क्षितेः ॥ २२ ॥
 अङ्गुलानि तदा द्वयोः द्वितीयायाः प्रकीर्तिताः (?) ।
 संयोगादनयोः स्यात् तृतीयापास्तमादिशेत् ॥ २३ ॥
 तदध्यर्धश्चतुर्थ्यास्तु पञ्चम्याः शेष ईरितः ।
 स्वमूलविस्तृतेर्भागस्तृतीयो वेदिकोर्ध्वतः ॥ २४ ॥
 लतया विस्तृतिर्भद्रे युक्ताया जालवर्त्मनः (?) ।
 (वेदिदोग्रविधातव्यो?) सार्धसविस्तृतौ ॥ २५ ॥
 मेञ्जर्याः स्तम्भसीमानां क्षोभयेत् पुष्टिमानतः (?) ।
 (वेद्यां भागे?) शालायां निष्क्रामो मूलकोणतः ॥ २६ ॥
 स्थानैर्विचित्ररूपैः स्यात् सिंहकर्णैश्च भूपितः ।
 पञ्चव्यासेन सूत्रेण रेखास्य समालिखेत् ॥ २७ ॥
 एतद् विमानं ललितं देवदेवस्य कारयेत् ।

विमानम् ॥

संस्थानं सर्वतोभद्रस्येदानीमभिधीयते ॥ २८ ॥
 जठरं वाद्यसीमा च तथा भित्त्यन्धकारिका ।
 जङ्घोत्सेधश्च कर्णौ च यथा मेरोस्तथा भवेत् ॥ २९ ॥
 तथैव भद्रविस्तारः पद्भागेन समन्ततः ।
 रथिके च द्विभागे स्तः कोणसंज्ञे च पार्श्वयोः ॥ ३० ॥
 मुष्टिप्रमा (णं?) विस्तारं कर्तव्यमुदकान्तरम् ।
 विस्ताराद् द्विगुणः स्कन्धस्योच्छ्रायो भागविंशतिः (?) ॥ ३१ ॥
 पञ्चभागसमुत्सेधा जङ्घा कार्या सदा बुधैः ।
 मेखलान्तरपत्रं च सार्धभागसमुच्छ्रितम् ॥ ३२ ॥

१. 'मञ्ज्याः स्तम्भसीमानां क्षोभयेत्पुष्टिमानतः', इति पाठः स्यात् ।

शृङ्गं भागत्रयोत्सेधं सग्रीवामलसारकम् ।

मूलशृङ्गस्य गर्भेण न्यस्थेदुपरिभूमिकाम् ॥ ३३ ॥

द्वितीयभूमिविस्तरं दशधा प्रविभाजयेत् ।

द्वौ भागौ शृङ्गविस्ता(रौः१) विधेयः पार्श्वयोर्द्वयोः ॥ ३४ ॥

सग्रीवामलसारस्यै तैः शृङ्गस्योदयस्थितिः ।

तस्य शृङ्गस्य गर्भेण कर्तव्योपरिभूमिका ॥ ३५ ॥

तस्या भूमेस्तु विस्तारं दशधा भाजयेत् पुनः ।

यः शेषः शिखरायामो (तद्वित्तिनंतैः) विनिर्दिशेत् ॥ ३६ ॥

विभजेद् वर्धमानं वा रुचकं वास्तु शोभनम् ।

कर्णान्तरे भद्रमध्ये ब(ह्वभाः१) तत्र कारयेत् ॥ ३७ ॥

भूमिकाशिखरेणोर्ध्वं नवभूमिं विभेदयेत् ।

वेदिकामध्यमूत्रस्य (वर्णतोर्ध्वं भुवस्तथाः) ॥ ३८ ॥

भूमिकोर्ध्वं भुवश्चैव विस्तारं दशधा भ(वेऽंजे)त् ।

मूलसीमानुसारेण स्याच्छेदावधि संहतिः ॥ ३९ ॥

ग्रीवा मूलार्धभागे + + + नामलसारकम् ।

चन्द्रिका चार्धभागेन + + + कलशो भवेत् ॥ ४० ॥

सर्वतोमद्रः ॥

गजस्य संस्थानमथ प्रासादस्याभिधीयते ।

चतुःपष्टिपदं वास्तु प्रासादस्य विभाजयेत् ॥ ४१ ॥

ततः सीमार्धमूत्रेण पृष्ठतो वृत्तमालिखेत् ।

पञ्चभागमिता जह्वा मेखला सार्धभागिकी ॥ ४२ ॥

अग्रतः मूरसेनः स्यान् पृष्ठतः कुञ्जराकृतिः ।

सीमानमप्या कृत्वा विमजेन्नन्दने यथा ॥ ४३ ॥

द्वौ द्वौ च कर्णयोर्भागां भद्रेषु चतुरो विदुः ।

विस्तारार्पेन जह्वा स्याद् राधिकायाः पृथक् पृथक् ॥ ४४ ॥

भागत्रयोच्छ्रितं शृङ्गं कर्णदेशे विधीयते ।

सप्तभागसमुत्सेधा बलधी मध्यमं धिना ॥ ४५ ॥

भित्तिविस्तृतिरायामो मुक्तकोणे यथा तथा ।

मध्यदेशे तु यच्छृङ्गं + + कर्णान्तरे च यत् ॥ ५८ ॥

मुक्तकोणे यथा तच्च भेदः कर्मविभेदनात् ।

चतुरश्रे स्मृतो मध्ये कर्णमृक्ते विचक्षणैः ॥ ५९ ॥

नलिनः ॥

ग्रामोऽथ मणिकं तस्य शालालि(ङ्गः)समुद्रता ।

अलिन्दकार्पसीमायां सर्वतः स्याच्चतुष्किका ॥ ६० ॥

श्रेयःपुष्टिमुखार्थोऽयं मणिकोऽत्र विमानवत् ।

दशधा क्षेत्रसीमाः स्याद् विभागः सर्वतोदिशम् ॥ ६१ ॥

रथ + कर्णिकार्धं च जलवत्सार्धं भद्रकम् ।

मूलगर्भस्तथोत्सेधो घण्टा स्तम्भान्तविस्तृता ॥ ६२ ॥

भूमिजद्वयासमुत्प्रेधः कपोनाद् द्वागनिर्गमः ।

सिंहकर्णा विमानानि स्तम्भचित्रादिकास्तथा ॥ ६३ ॥

नोरणान्यथ मान्यानि तस्यालङ्करणानि च ।

नीलोत्पलदलाकारा मञ्जर्यः मय्यशोभनाः ॥ ६४ ॥

विमानमपरं येनद् योनिरेकस्तयोर्द्वयोः ।

केवलं भद्रभेदेन मणिको द्वाविदोऽप्ययम् ॥ ६५ ॥

मणिकः ॥

मासादमथ यक्ष्यापो गरुडं सर्वमुन्दरम् ।

दशधा क्षेत्रविस्तारं तस्य पूर्वं विभाजयेत् ॥ ६६ ॥

द्वा भागा गधिकाः कार्या मूलकर्णाद् विनिस्तृताः ।

भद्रं पद्(भाग)विस्तारं पक्षवंशादिभेदिनम् ॥ ६७ ॥

अलिन्दनिर्गमः कार्यः सीमार्धेन चतुर्दिगम् ।

मूलसीमा तु कर्तव्या मलितान्तरवर्जिता ॥ ६८ ॥

स्यान्मृन्मयीमविस्तारात् स्कन्धः स्याद् द्विगुणोच्छ्रितिः ।

ग्रामादस्य समुच्छायात् त्रिभागेन समेखन्याम् ॥ ६९ ॥

जह्नुमन्तरपत्रेण (कुं + युक्तं कुर्वस्तसा?) ।

(जी०टी) एकं वेदित्रयं च भागत्रयसमुच्छ्रितम् ॥ ७० ॥

अलिङ्ग्याऽन्द्रा)नां समुत्सेधं (येऽग्नि)स्वरार्धेन कारयेत् ।

पद्माङ्गं स्कन्धविस्तारं विदधीत विचक्षणः ॥ ७१ ॥

प्रीतिार्थभाग(मुत्से)धाद् भागमामलसारकम् ।

कुमुदं चार्धभागेन कुम्भः स्यादेकभागिकः ॥ ७२ ॥

मरुड. ११

अथोच्यते वर्धमानो दशधा तं विभाजयेत् ।

पादोनांशद्वयं कुर्यात् पार्श्वयोः कर्णविस्तृतिम् ॥ ७३ ॥

मपादपदविस्तरौ ग्भकौ वामदक्षिणौ ।

चतुर्भागोन्मितं भद्रं विस्तारण प्रकीर्तितम् ॥ ७४ ॥

चिन्ता(रो)राद् द्विगुणोच्छ्रायं स्कन्धं यावन् प्रकल्पयेन् ।

सुरफस्याथ जङ्गाया मञ्जरीस्कन्धयोरपि ॥ ७५ ॥

मीमांसासूत्रकारः प्रमाणं गुरुते यथा ।

वर्धमान. ॥

डाचिंशानिकगयायः गद्गाननांस्थ कथ्यते ॥ ७६ ॥

मृलगीमावृत्तनाहस्तस्य म्यान् पदके यथा ।

भिनिर्गमस्य विस्त्रागः (पादेनार्चनवत्तमान्?) ॥ ७७ ॥

अलिन्दमग्रतः कुर्यान् गिंदकणविभूषितम् ।

उभयभयंजनो जद्धा (येसं?) तत्र विभागतः ॥ ७८ ॥

भामह्न्ये वेदिमायन्माह निम्ननेद्विगुणोत्तिष्ठतिः ।

दंगत्यान्तमयं च जहाष्ये विधीयते ॥ ७१ ॥

अथ येन दर्शनमयेन चरितुं सपन्नतः ।

वन्देतिराज्यसंमिश्रं वृत्तमयं वन्दे (यन् ? येन्) ॥ ८० ॥

प्रशस्तिं त. न. ज्ञानं धाम्निरूपेण वाग्येन ।

ईसा नन्दयमां न कलशं सागिनिर्गमम् ॥ ८१ ॥

कुर्वीत स्वस्तिकस्येव विस्तारोत्सेधमानतः ।

(श्री?) लसीमानुसारेण च्छेदे संवरणं भवेत् ॥ ८२ ॥

तद्द्रुपमेव लतिनं वर्तयेद् बलनाकृतिम् ।

शङ्खावर्तः ॥

द्रुमोऽथ पुष्पकं ॥ स्याद् विमानसदृशाकृतिः ॥ ८३ ॥

तावत्प्रमाणस्तद्वृद्धिः पञ्चभूततुरथ्रकः ।

(विमानेन मानयुक्त?) यन्मञ्जर्या यच्च लक्षणम् ॥ ८४ ॥

तत् कार्यमग्र मञ्जर्या नतु कार्यं जलान्तरम् ।

पुष्पकः ॥

गृहराजमथ द्रुमः स स्यान् कैलाससन्निभः ॥ ८५ ॥

विटङ्कनिर्गमाधारनिर्युद्धः सर्वतो वृतः ।

बलभ्या भूपितो मध्ये गवाक्षद्वारसंयुतः ॥ ८६ ॥

फपोतस्तम्भपर्यन्तः शा(ला?)ल)मञ्ज्रीविराजितः ।

वेदिकाखण्डजालाद्यं क + + परितो भवेत् ॥ ८७ ॥

(कुर्वीत्य?) मल्लकच्छाद्यैः सिंहकर्णैश्च भूपितः ।

अलिन्दभेदतः प्राहु(र्गृह)राजमि(तं?)मं युधाः ॥ ८८ ॥

कैलासस्येव संस्थानं स्यादस्योर्ध्वमधोजपिच ।

गृहराजः ॥

द्रुमोऽथ स्वस्तिकं तस्य पूर्ववन्मानलक्षणम् ॥ ८९ ॥

तेनैव लतिनं सर्वं कुर्वीतनं विचक्षणः ।

यथा मूले विभक्ताः स्युर्लतिनस्वस्तिकादयः ॥ ९० ॥

तर्पणं स्कन्धमक्तानां मध्ये रेखां पक्वयेत् ।

भामादः स्वस्तिको नाम म्यादेवं लक्षणान्वितः ॥ ९१ ॥

(मुपानामोदयः!) स्वस्य कर्तव्यः स + भागिकः ।

स्कन्धं यावद् ममुत्तमेशो विस्नागद् द्विगुणो भवेत् ॥ ९२ ॥

(त्यष्ट?) जगोच्छ्रिता जहा मेरान्ता चा + भागिका ।
 मध्यशाला द्विभागाश्च मूलमृत्रविभागनः ॥ ९३ ॥
 कर्णा द्विभागिकार्धं जलमार्गस्तु षोडश ।
 अष्टौ शाला भवन्त्यास्मिन् कर्णाष्टौ ममन्तनः ॥ ९४ ॥
 प्राग्ग्रीवं धाततः कुर्यात् (मुखभाग?) विनक्षणः ।
 फलशथण्डिका ग्रीवा तद्वदामन्तसारकः ॥ ९५ ॥
 ऊर्ध्व ऊर्ध्वप्रमाणं च यथैवाद्य(?) तथा भवेत् ।

स्मृतिकः ॥

रुचकं भूमदे तस्य विभागो दशधा भवेत् ॥ ९६ ॥
 भागद्वयमितौ कर्णौ भद्रं पदभागसम्मितम् ।
 तेषां विनिर्गमं विद्या(द्धेस्तामात्रा?) प्रमाणतः ॥ ९७ ॥
 कुर्यादुदकमार्गाश्च प्रासादे रुचके कचिन् ।
 स्कन्धावशिष्टमुत्सेधो विस्ताराद् द्विगुणो भवेत् ॥ ९८ ॥
 वेदिकायास्तु विस्तारः स्कन्धं पदभागिकः स्मृतः ।
 तृतीयांशेन कुर्वीत जहामूर्ध्वं खुगेद्यान् ॥ ९९ ॥
 जह्वायाश्च त्रिभागेन कार्या सूरस्वरण्डिका ।
 मेखलान्तरपत्रं च कुर्यादध्यर्धभागिकम् ॥ १०० ॥
 सार्धत्रिगुणसूत्रेण पूर्वा कर्कटना भवेत् ।
 (चतुर्गुणं मूलसूत्रेण मध्ये कर्कटना स्मृतौ?) ॥ १०१ ॥
 विभज्य दशधा स्कन्धविस्तारं तैः प्रकल्पयेत् ।
 भद्रं चतुर्भिः क(र्णाशुर्णास्तु) कुर्याद् भागैस्त्रिभिस्त्रिभिः ॥ १०२ ॥
 स्वच्छाया भूमिकाः कार्या या वा मूलार्धभागिकीः(?) ।
 भागेनामलसारं च कुमुदं चार्धभागिकम् ॥ १०३ ॥
 कुम्भं भागेन कुर्वीत प्रासादे रुचके बुधः ।
 साधारणोऽयं सर्वेषां प्रासादस्तु दिवाकसाम् ॥ १०४ ॥

रुचकः ॥

१. 'मुखभाग' इति स्यात् । २. 'द्वरतमात्रम्' इति स्यात् । ३. 'चतुर्गुणेन सूत्रेण मध्यकर्कटना स्मृता ।' इति स्यात् ।

पुण्ड्रवर्धनकं ब्रूमः प्रासादं बल्लभं हरेः ।

भ्रमयेन्मूलसीमास्पृष्टचमार्दा समन्ततः ॥ १०५ ॥

तच्छालाकर्णसंयुक्तं कर्तव्यं सर्वतोदिशम् ।

यश्छन्दः स्वस्तिके(ऽस्य'स) स्याद् द्विगुणः पुण्ड्रवर्धने ॥ १०६ ॥

जह्नुदकान्तभद्राणामुच्छायो विस्तृतिश्च या ।

स्वस्तिके कथिता संव विज्ञेया पुण्ड्रवर्धने ॥ १०७ ॥

पुण्ड्रवर्धनः ॥

अथाभिधीयते मेरुदर्शना तत्र भाजयेत् ।

मीमा(नं) तस्य कुर्वीत शृङ्गं चापि (विः)भागिकम् ॥ १०८ ॥

शेषं+भागिकं भद्र(मायमाने?) विधीयते ।

पदस्य षोड(शो'सेनं?शो'शेन) कर्तव्यधुदकान्तरम् ॥ १०९ ॥

पदं षोडशभिर्गर्भो विधातव्यः पदं पदम् ।

भित्तिरन्धारिका यावत्भित्तिश्चास्य विधीयते ॥ ११० ॥

भागषट्कोच्छ्रिता जह्नु मेखला चक्रभागिकी ।

शृङ्गं च त्रिपदोत्सेपं शिखरं स्याद् दशोच्छ्रितम् ॥ १११ ॥

कर्तव्यं वास्तुशास्त्रज्ञैस्तस्यैकादशभूमिकम् ।

अर्धपञ्चमविस्तारः स्कन्धो ग्रीवाधेभागिका ॥ ११२ ॥

उच्छ्रायेण विधातव्या भा(गि)कोत्सेधमण्डकम् ।

भागा(धि'धि)कं च कुमुदं भागिका कलशोच्छ्रितिः ॥ ११३ ॥

षट्गुणेनैव मृत्रेण रेखा तस्य प्रकीर्तिता ।

मेरुं मेरुगिरिप्रख्यमेवं यः कारयेद्दिमम् ॥ ११४ ॥

शिलाभिरिष्टकाभिर्वा स महत् पुण्यमाप्नुयान् ।

मरुः ॥

लक्षणं मन्दरस्याथ प्रासादस्याभिधीयते ॥ ११५ ॥

गर्भस्यार्धेन निष्क्रान्तं भद्रं कुर्वीत मन्दरे ।

+++ मेरुसङ्काशं विन्यस्येन सर्वतोदिशम् ॥ ११६ ॥

एवमो मध्यदेशे न विभागोऽप्यमृता ।

मर्मिमासि यत्र यथा न मर्मोऽपि भवेत् ॥ ११७ ॥

कनाम ॥

कस्याममथ एवमो दशधा न विभाजयेत् ।

भद्रं यदभावाविस्तरं मध्यदेशे विनिःसृतम् ॥ ११८ ॥

क/र्ण/णाः द्विभागविस्तराः सन्निवृत्तस्वमिताः ।

गर्भेऽपि न विस्तराः तयोर्भद्रस्य भवेत् ॥ ११९ ॥

(एतद्विस्तरात्) एवमिदं विभागममादयम् ।

विनिगर्भमन्वितां जगामेवमपि ॥ १२० ॥

विस्तरात्पुनश्च विदध्यान् स्तब्धमृताः ।

मेरोविस्तरात्पुनश्च विदध्यान् स्तब्धमृताः च ॥ १२१ ॥

कनाम ॥

एवमोऽपि द्विभागविस्तरात्पुनश्च विदध्यान् स्तब्धमृताः ।

जगामेवमपि द्विभागविस्तरात्पुनश्च विदध्यान् स्तब्धमृताः च ॥ १२२ ॥

द्विभागः ॥

भद्रस्य लक्षणं नमो दशधा न विभाजयेत् ।

गर्भविस्तरात्पुनश्च विदध्यान् स्तब्धमृताः ॥ १२३ ॥

सार्धद्विभागविस्तरात्पुनश्च विदध्यान् स्तब्धमृताः ।

गर्भार्थाः (१) तुल्यमायामात् प्राग्ग्रीवं चेह(२)कारयेत् ॥ १२४ ॥

प्राग्ग्रीवस्य समुत्सेधं निखगर्धेन कारयेत् ।

वलर्भो मध्यदेशेऽस्य सिद्धकर्णममन्विताम् ॥ १२५ ॥

(लेताजलेगवाक्षायाः) श्रुतुष्काभिधतुर्दिशम् ।

भद्रो भवति शेषं तु स्यादत्र मन्त्रके यथा ॥ १२६ ॥

भद्रम् ॥

अथ तुल्यं प्रवक्ष्यामो द्वितीयोऽपि मन्त्रः ।

भूपयत् सिद्धकर्णस्तेन लेतामूर्ध्वं च कारयेत् ॥ १२७ ॥

भूमिभूमिसमुत्सेधः स्तम्भनित्रादिकं तथा ।

मेरोरिवात्र मध्ये तु मञ्जर्यः सर्वतोदिशम् ॥ १२८ ॥

तुङ्गः ॥

ब्रूमोऽथ मिश्रकं स म्यान्मानसंस्थानलक्षणः ।

भूमो(?)वि(मानव)न्मध्ये शृङ्गे कलासवद् भवेत् ॥ १२९ ॥

मिश्रकः ॥

(अथ मानामाकारं तु तं कृत्वा गवाक्षरूपशोभयेत्?) । *

यत्किञ्चिन्मानमध्यं तु तदाद्यस्येव (प्र?)कल्पयेत् ॥ १३० ॥

गवयः ॥

चित्रकूटमथ ब्रूमो दशधा तं विभाजयेत् ।

माग्रीवा निर्गता(?) तस्य गर्भमानेन कारयेत् ॥ १३१ ॥

सार्धद्वयाधोविस्तारान्तत्कर्णान् वामदक्षिणान् ।

उत्सेधस्य त्रिभागेन जङ्घोत्सेधं प्रकल्पयेत् ॥ १३२ ॥

जङ्घोत्सेधत्रिभागेन विन्यस्येत् गुरपिण्डिकाम् ।

कपोतान्तरपत्रं च तत्र स्यादर्धभागिकम् ॥ १३३ ॥

शिखरोत्सेधमानं यत् तत् त्रयोदशभिः पदैः ।

तत्र(भूमास्तदुत्सेधं?) कल्पयेदनुसारतः ॥ १३४ ॥

(स्तास्त्वम्भसो भितिः?) कुर्यान्मुक्ताश्च परिकर्षणा ।

कूटच्छेदेन तत्कर्म विन्यस्येत् सर्वतोदिशम् ॥ १३५ ॥

भक्तमन्तरपत्रेण तलच्छन्दं तदूर्ध्वतः ।

द्वे द्वे कूटे ततो न्यस्येद् वामदक्षिणरूर्णयोः ॥ १३६ ॥

शालामध्ये तु चत्वारि (नामे?)कूटानि सर्वतः ।

भूमिकाः सिंहकर्णाश्च कपाटद्वारघटनाः ॥ १३७ ॥

शिखराणां समुत्सेधो (त?)य)र्धवाद्ये तथा भवेत् ।

चित्रकूटः ॥

किरणः कथ्यते स म्यान् पञ्चतुन्यः प्रमाणतः ॥ १३८ ॥

श्रीरामायण ५१ वाः सर्गः ॥ १३० ॥
 भाग्ययोगेन कुर्यात् प्राणा ॥ १३१ ॥
 मा भिन्नान्तरिक्षाणि ॥ १३२ ॥
 मृत्युना मृत्युवत् प्राणादन्तरिक्षम् ॥ १३३ ॥
 प्राणादन्तरिक्षाणि ॥ १३४ ॥
 मृत्युमं मृत्युमं वाहि यद्वा ॥ १३५ ॥
 (मर्त्याः, मर्त्ये तु मृत्युमं प्राणाः यद्वा ॥ १३६ ॥
 मर्त्यः पवित्रं वाह्यं मर्त्यं कर्ममभवा ॥ १३७ ॥
 आपलिभन्तानामिः कर्ममभवां वाहि ॥ १३८ ॥
 सुरापिण्डा य नदा य कृष्णाश्चिन्तादि य ॥ १३९ ॥
 पत्किञ्चिन् तन् प्रमाणेन यथेमानममं भवेत् ॥ १४० ॥

भूयो यत्किञ्च न भवेत् सुराजस्य गाविः ॥ १४१ ॥

१४१ श्रीरामः पद्मानामः वैराजः ॥ १४२ ॥
 प्राणादानं कर्मणः सत्येन यत्किञ्च न भवेत् सुराजस्य गाविः ॥ १४३ ॥
 मित्रो विवेक्तुं न शक्येत् ॥ अतो यथाचितं ॥ १४४ ॥
 पद्मानाम-वैराज-पुत्रकानां सत्यं परं नमिः ॥ १४५ ॥

आ(वः)य)तश्चतुरश्रो वा प्रमाणेनैकतः समः ।

चतुरश्रस्तु विस्तारादुद(योः)धे) द्विगुणो भवेत् ॥ १४९ ॥

(आध्यतन्त्रस्य पुनः सार्धः स्कन्धोच्छ्रायो विधीयते?) ।

(विस्तारं दशधा समक्ष + तुरश्र समन्तः?) ॥ १५० ॥

वि(भजे)भागे) स्यात् ततो मानं पूर्वप्रासादसन्निभम् ।

स्वरूपं तस्य वक्ष्यामः श्रीवत्समिव तं भ(वे)जे)त् ॥ १५१ ॥

यद्वा विमानरुचकवर्धमानादिसद्यना ।

छन्देनकस्य कस्यापि प्रासादस्य विभाजयेत् ॥ १५२ ॥

भूस्तम्भपरिकर्षाणि विस्तारोत्सेवमेखन्ताः ।

सिंहकर्णरथा घण्टा नया कुम्भाग्रपण्डकम् ॥ १५३ ॥

यत्किञ्चित् तत् प्रमाणेन यथैवाद्यं तथा भवेत् ।

वन्ध्यः ॥

गुपणस्य (स्व)रूपं च प्रमाणं चाभिधीयते ॥ १५४ ॥

विभक्तं सिंहरूपेण सर्वमद्रं निवेशयेत् ।

भागैश्चतुर्भिर्निष्क्रान्तं भद्रं (गैभयितः?)समम् ॥ १५५ ॥

इं भागां मूलकर्णां तु पदभागा भद्रविस्तृतिः ।

पञ्चभागोच्छ्रिता जहा मेखन्ता तस्य भागिका ॥ १५६ ॥

मूलजहाप्रिभागेन गुरवेदिसमुच्छ्रितिः ।

(मच?)मध्ये तु गृहे ३ कर्तव्ये वामदक्षिणे ॥ १५७ ॥

उच्छ्रायाद् द्विपदे स्यातां विभक्ते सर्वतोदिशम् ।

मूलकर्णेषु गृहाणां त्रिपदा स्यात् समुच्छ्रितिः ॥ १५८ ॥

+++++सेवापि चतुरस्युलमेव वा ।

दुर्पाज्जाला(ध?)विस्तारं धीवत्मे नन्दने यथा ॥ १५९ ॥

विस्ताराद् द्विगुणोन्मेयः स्कन्धः पदभागविम्बृतः ।

उत्सेधस्य विभागेन जहोन्मेयो विधीयते ॥ १६० ॥

द्वात्रिंशद्वनारा?) नस्मिन् विदध्यान् पांडनाथवा ।
 शालामु भेदः कर्णः स्यान्नेपं मान्नाथरे यथा ॥ १३९ ॥
 किम्णः ॥

सर्वाग्रमुन्दरं धूमः कर्मभेदरनेकथा ।
 नानाशिल्पलताधारं प्रासादर्वद्भिर्धुतम् ॥ १४० ॥
 (तलच्छन्दतुल्यन्यासविरुक्तं?) बहुलक्षणम् ।
 ना + + + + + प्रासादे सर्वमुन्दरे ॥ १४१ ॥
 तोरणैः सिंहकर्णैश्च संयुक्तं परिकर्मभिः ।
 प्रमाणमिह यत्किञ्चित् सर्वं विद्यान् तदाद्यवन् ॥ १४२ ॥
 सर्वमुन्दरः ॥

ः श्रीवत्समथ वक्ष्यामो दशथा तं विभाजयेत् ।
 भागत्रयेण कुर्वीत शालां तत्र विचक्षणः ॥ १४३ ॥
 सार्धभागप्रविस्तारौ रथकां वामदक्षिणौ ।
 मूलकर्णा भवन्त्यत्र भागद्वितयविस्तृताः ॥ १४४ ॥
 प्रासादहस्तमात्राभिः प्रत्येकं भद्रनिर्गमः ।
 द्व्यङ्गुलं त्र्यङ्गुलं वापि चतुरङ्गुलमेव वा ॥ १४५ ॥
 (भली?) मध्ये तु मञ्जर्यः कार्याः पद्मदलोपमाः ।
 सर्वतः परिकर्म स्याद् रथिका कर्णमंथया ॥ १४६ ॥
 आमलिश्चन्द्रशालाभिः स्कन्धान्तं परिपूरयेत् (?) ।
 खुरापिण्डा च जङ्घा च कुम्भाग्रं शिखरादि च ॥ १४७ ॥
 यत्किञ्चित् तत् प्रमाणेन वर्धमानसमं भवेत् ।
 नन्वावर्तः ॥

द्रुमो बलभ्यं स भवेद् गृहराजस्य सन्निभः ॥ १४८ ॥

† इह धीवत्सः पद्मनाभः वैराजः वृत्तकः नन्वावर्तः बलभ्यः सुपर्णः इत्येतेषां प्रासादानां क्रमेण लक्षणेषु वक्तव्येषु तानि आदर्शग्रन्थे तथा संकुलतया लिखितानि, यथा मियो विवेक्तु न शक्येरन् । अतो यथास्थित एवादर्शपाठो मुद्रणीय आपतितः । किन्तु पद्मनाभ-वैराज-वृत्तकानां लक्षणं परं क्रमिकं दृश्यते ।

आ(वःय)तश्चतुरश्रो वा प्रमाणेनैकतः समः ।

चतुरश्रस्तु विस्तारादुद(योः)ये द्विगुणो भवेत् ॥ १४९ ॥

(आध्यतन्त्रस्य पुनः सार्धः स्कन्धोच्छ्रायो विधीयते?) ।

(विस्तारं दशधा समक्ष + तुरश्र समन्तः?) ॥ १५० ॥

वि(भजे)भागे) स्यात् ततो मानं पूर्वप्रासादसन्निभम् ।

स्वरूपं तस्य वक्ष्यामः श्रीवत्समिध तं भ(वे)जेत् ॥ १५१ ॥

यद्वा विमानरुचकवर्धमानादिसन्नना ।

छन्देनैकस्य कस्यापि प्रासादस्य विभाजयेत् ॥ १५२ ॥

भूस्तम्भपरिकर्माणि विस्तारोत्सेधमेखलाः ।

सिंहकर्णरथा घण्टा तथा कुम्भाग्रपण्डकम् ॥ १५३ ॥

यत्किञ्चित् तत् प्रमाणेन यथैवाद्यं तथा भवेत् ।

बलभ्यः ॥

मुपर्णस्य (स्व)रूपं च प्रमाणं चाभिधीयते ॥ १५४ ॥

विभक्तं सिंहरूपेण सर्वभद्रं निवेशयेत् ।

भागश्चतुर्भिर्निष्क्रान्तं भद्रं (गै)भयितः(?)समम् ॥ १५५ ॥

॥ भागौ मूलकर्णौ तु पद्मागा भद्रविस्तृतिः ।

पञ्चभागोच्छ्रिता जहा मेखला तस्य भागिका ॥ १५६ ॥

मूलजहात्रिभागेन गुरवेदिसमुच्छ्रितिः ।

(सच?)मध्ये तु मृक्त्रे द्वे कर्तव्ये वामदक्षिणे ॥ १५७ ॥

उच्छ्रायाद् द्विपदे स्यातां विभक्ते सर्वतोदिशम् ।

मूलकर्णेषु मृक्त्राणां त्रिपदा स्यात् समुच्छ्रितिः ॥ १५८ ॥

+++++सेवापि चतुरद्वगुलमेव वा ।

दुर्याजाला(घ?)विस्तारं श्रीवत्से नन्दने यथा ॥ १५९ ॥

विस्ताराद् द्विगुणोत्सेधः स्कन्धः पद्मभागविस्तृतः ।

उत्सेधस्य विभागेन जहोत्सेधो विधीयते ॥ १६० ॥

तृतीयांशेन महायाः पूर्वांश्च सुसर्गिन्द्रियम् ।
 मेतन्त्यन्तराप्यं च विदध्यान् मार्गभागिरम् ॥ १६१ ॥
 विभाज्या दनभिर्भागः पूर्वान् दृष्टव्यविम्बुनिः ।
 सार्धेऽङ्गुणविसृज्या पूर्वा कर्कटना भवेत् ॥ १६२ ॥
 चतुर्गुणेन मूत्रेण मध्या कर्कटना भवेत् ।
 (श्रीश्री)नार्धभागमुत्तेषान् कृमुदं कृम्भकं पुनः ॥ १६३ ॥
 अस्मिन्नामन्तरं च यथा चाये तथा भवेत् ।

श्रीश्रीः ॥

पञ्चनाममथ मूत्रः पञ्चशान्ताभिर्गन्धितम् ॥ १६४ ॥
 द्वितीयः पञ्चको मेव पञ्चमान्तापरः शुभः ।
 सर्वमन्यत् प्रमाणं तु पञ्चस्यस्तिफलोऽप्यथा ॥ १६५ ॥

पञ्चनामः ॥

वैराजमथ वक्ष्यामि स विज्ञेयो विमानयत् ।
 (रूपानिखल+मुत्तेषस्तम्मश्रीव+रूपकम्!) ॥ १६६ ॥
 सभातोरणनिर्युद्धसिंहक(र्णांशं)श्च तादृशः ।
 साधारं चतुरश्रं च तं कुर्यात् पञ्चभूमिकम् ॥ १६७ ॥
 विमानसदृशाकारो वैराजोऽप्यमुदाहृतः ।

वैराजः ॥

मूत्रोऽथ वृत्तकं मूले चतुरश्रः प्रकीर्तितः ॥ १६८ ॥
 जङ्घामूले ततोऽष्टा(भिसिःश्रि)वृत्तो भागवृत्तीयके ।
 मूलमध्याग्रतः पूर्णं तं कुर्यात् सर्वतोदिशम् ॥ १६९ ॥
 भद्राकारं च भद्रेषु विभागे चतुरश्रके ।
 (अष्टाश्रिवज्जकाकारा?) वृत्ते स्वस्तिकसन्निभम् ॥ १७० ॥
 यथा मूलविभागेन लतिनः स्वस्तिकोदयः ।
 तथा वृद्धिप्रमाणाभ्यामयमप्याद्यवद् भवेत् ॥ १७१ ॥

वृत्तकः ॥

नन्द्यावर्तमथ दशधा तं विभाजयेत् ।
(पादोमध्यंशविस्तारो?) कर्णो कुर्वीत पार्श्वयोः ॥ १७२ ॥

चतुर्भागप्रविस्तारं भद्रमस्य प्रकल्पयेत् ।
सपादपदिकं कुर्याच्छालाकर्णान्तरे रथम् ॥ १७३ ॥

जलाधाररथं कर्ण(तः?)शालान्तेषु यथेष्टतः ।
प+सु शिखरायामास्तन्मध्ये बलभी भवेत् ॥ १७४ ॥

जलमार्गं च कुर्वीत शालाकर्णान्तमूलयोः ।
प्रमाणमन्यथा किञ्चिद् (भूसिंहस्येव?) कारयेत् ॥ १७५ ॥
सुपर्णः ॥

प्रमाणमथ सिंहस्य लक्षणं चाभिधीयते ।
दशधा क्षेत्रविस्तारं विभजेत् सर्वतः समम् ॥ १७६ ॥

द्विभागां मूलकर्णां तु कर्तव्यां वामदक्षिणां ।
मूलभद्रस्य विस्तारः पद्भिर्भागविधीयते ॥ १७७ ॥

विस्तारो द्विगुणः कार्यः स्कन्धोत्सेधप्रमाणतः ।
पञ्चभागोच्छ्रिता जह्या मेखला सार्धभागिकी ॥ १७८ ॥

सुरकं वेदिवन्धं च तन्निभागेन कल्पयेत् ।
भागत्रयोच्छ्रितानि स्युः शृङ्गाणि च चतुर्दिशम् ॥ १७९ ॥

सिंह(स्य) कर्णवन्मध्ये बलभ्या भूषयेद् गुधः ।
सर्वमन्यत् प्रमाणं च सर्वतोभद्रवद् भवेत् ॥ १८० ॥

सिंहः ॥

विचित्रकूटं वक्ष्यामो दशधा तं विभाजयेत् ।
(द्विभागिको मूलभद्रस्य?) हस्ततुल्याङ्गुलो भवेत् ॥ १८१ ॥

शालामध्यप्रदेशे तु वलभीं सन्निवेशयेत् ।
कूटे द्वे सर्वतो न्यस्येच्छिष्टे+मूलक+योः ॥ १८२ ॥

एष भेदः समुद्दिष्टः शाला स्यात् कूटवर्जिता ।
प्रमाणमन्यन् सर्वं तु विज्ञेयं चित्रकूटवन् ॥ १८३ ॥

चित्रकूटः ॥

योगपीठमथ द्रुमस्त्रिविष्टपमिवोत्तमम् ।

विभजेद् भागविंशत्या चतुरश्रं समन्ततः ॥ १८४ ॥

(कोष्ठान्यद्भागविस्तारा?) कुर्याद् दिक्षु विदिक्षु च ।

भागिकौ जलमागौ च विदध्याद् वामदक्षिणौ ॥ १८५ ॥

विस्तारात् तेषु गर्भः स्याद् भागत्रितयसंमितः ।

पञ्चभागोच्छ्रिता जह्नु कपोतान्तरवर्जिता ॥ १८६ ॥

सुरकं वेदिवन्धं च कुर्याद् भागत्रयोच्छ्रितम् ।

विस्तारात् (कुर्याद् दिक्षु?) द्विगुणोच्छ्रायः कायोंज्यं पञ्चभूमिकः ॥

सिंहकर्णं रथैर्यष्टाभ्रमिकास्तम्भतोरणः ।

रचनास्य विधातव्या कथिता पुष्पके तथा ॥ १८८ ॥

सान्धारः केवलं कार्यः प्रासादोऽयं विचक्षणैः ।

योगपीठः ॥

षण्णानादमथ द्रुमः स भवेत् पञ्चभूमिकः ॥ १८९ ॥

अष्टाधिकोणः कर्तव्यः संस्थानान् पुष्पकोऽपरः ।

भरयो भद्रकाली च (स्याप्य नात्र पाठको?) ॥ १९० ॥

षण्णानादः ॥

पनाकिनमथ द्रुमो नानादभूतमिवारु + ।

नतिनं नतिनाकारं(?) विभक्तं गर्भतोदिगम् ॥ १९१ ॥

तं चण्डिकायाः कूर्वात रुचकं वर्धमानरुम् ।

(शृङ्गपनाकिनं वक्ष्यामि+भूतं शायिनं यथा?) ॥ १९२ ॥

पनाकिनः ॥

गुह्यारमथ द्रुमः श्रौष्टुष्टिगुह्यदायिनम् ।

विभक्ते दग्धया शेषे भद्रं स्याद् गर्भमाननः ॥ १९३ ॥

भवेत् मृत्तर्भस्य दायीं भद्रस्य निर्गमः ।

गार्भमानमिष्टार्गं पत्नीं द्वौ द्वौ च पार्श्वयोः ॥ १९४ ॥

(उत्तरार्ग?) मृत्तर्भस्ये कर्तव्यः पार्श्वोर्द्वयोः ।

गुह्यारमपदेने तु विन्दयेत् स्तम्भनोरुणम् ॥ १९५ ॥

विमानादिचतुष्पष्टिमासादलक्षणं नामैकोनषष्टितमोऽध्यायः । १३

विस्तारद्विगुणोत्सेधश्चतुःशृङ्गश्चतुर्मुखः ।

भूमीवामेखलाजहाः कुम्भकामलसारके ॥ १९६ ॥

सिंहस्येव प्रकुर्वीत गुहाधारस्ततो भवेत् ।

द्वारभेदेन नामास्य प्रासादस्य विनिर्मितम् ॥ १९७ ॥

गुहाघरः ॥

कथयामोऽथ शालाकं दशधा तं विभाजयेत् ।

द्विभागिकां मूलकणौ पद्भागान् भद्रविस्तृतिः ॥ १९८ ॥

द्वाराणि भद्रमध्ये स्युर्मूलद्वारसमानि तु ।

चतुर्बाहुश्चतुर्द्वारो द्वितीयो रुचको यसौ ॥ १९९ ॥

द्वारमानेन नामास्य शालाक इति कीर्तितम् ।

प्रमाणमन्यद् यत्किञ्चिद् भद्रकस्येव तद् भवेत् ॥ २०० ॥

शालाकः ॥

इदानीं वेणुकं ब्रूमश्चतुरश्रं सप्तं शुभम् ।

न कुर्याद् भद्रनिष्क्राममात्रच्छात्मनः(१) शुभम् ॥ २०१ ॥

विस्तारद्विगुणोच्छ्रायः कुम्भाग्रं (यचेदिष्यत्?) ।

शिखाद्विगुणमानस्य जहा व्यंशेन कल्पते ॥ २०२ ॥

जहात्रिभागमुत्सेपात् कार्या सुरवरण्डिका ।

कपोतान्तरपत्रं च कर्तव्यं सार्धभागिकम् ॥ २०३ ॥

चतुर्भा(गो)नि मृत्रेण वेणुकोशं समालिखेत् ।

सर्वतः शोभनं कुर्यात् तं कपोतविनिर्गमे ॥ २०४ ॥

मुखेऽस्य सिंहकर्णाः स्पृशन्द्रशालाविवर्जिताः ।

प्रमाणमस्य यत्किञ्चिद् वेणुकं च विधीयते ॥ २०५ ॥

वेणुकम् ॥

इदानीं कुञ्जरं ब्रूमो गजलक्षणलघ्विनम् ।

अर्धद्वयेण ननु(ना)मीश्रः पृष्ठतो वृत्तमात्रिखेत् ॥ २०६ ॥

चतुर्भागा भवेज्जहा देवला सार्धभागिका ।

वृषाकारं पृष्ठेदेन तं कुर्वीत विचक्षणः ॥ २०७ ॥

नात्यागु सिद्धकर्णाः मृगः शार्पणः वृष्टनोऽग्रः ।

कर्णाभि तस्य कर्णः शार्पणः मृगः शार्पणः वृष्टिनाः ॥ २०८ ॥

मध्यप्रदेशे वसन्ती कर्णः शार्पणः नातिशोभना ।

मत्पिताधिन मन्वसाधनं तु मर्षसाधनं मया धनम् ॥ २०९ ॥

गुणः ॥

अथ ह्यं प्रवक्ष्यामधतुरथं मनोऽत्मम् ।

विष्णुनाम् शार्पणः उल्लेखः (स्याद्दृष्टीः) मन्वसाधनः ॥ २१० ॥

सायक्यं च कुर्वीत चतुरथं चतुर्दिशम् ।

शुकनासं मुग्धायेन गोभिर्न परिक्रमणा ॥ २११ ॥

जह्नामन्वसाधनं मन्वसाधनं नातिशोभना ।

मन्वसाधनं चन्द्रशाला च च्छायाकं च मन्वसाधनम् ॥ २१२ ॥

कुर्वीत मन्वसाधनं मन्वसाधनं मनः प्रियम् ।

दर्शनः ॥

इदानीं विजयं मृगः मासादं (शार्पणः) गोभनम् ॥ २१३ ॥

लतिनो वर्धमानेन + + + विधानयेन ।

शुकनासोदयं न्यस्येदं शोभनशिवरोदयम् ॥ २१४ ॥

अग्रप्राग्ग्रीवकां कार्यां रथकां वामदक्षिणां ।

(कर्तव्योर्ध्वलतथापं पूर्णः) सर्वतोदिशम् ॥ २१५ ॥

विजयो वर्धमानश्च मन्वसाधनेन समानुभा ।

अलिन्दभेदात्तन्मास्य कृतं विजय इत्यदः ॥ २१६ ॥

महापद्मः ॥

मृगोऽथ हर्म्यं प्रासादं तं कुर्यादिकभूमिकम् ।

दारुणं चतुरथं च (पट्टतुलाभित्तिभिः) ॥ २१७ ॥

दण्डच्छाद्यं च कुर्वीत समन्ताच्च चतुष्पिकां ।

ऊर्ध्वतस्तुम्बिकावान्तं पञ्चखण्डविभूषितम् ॥ २१८ ॥

१. इह 'विजयः' इति लेख्यं भाति । महापद्म इति लेखनेन च विजयान्त-
रक्रमलक्षणं विज्ञानमुदकुम्भमोदकमहापद्मानां लक्षणश्लोका गलिता इत्यनुमान्यते ।

मु(खैः१खे) पत्रैर्गवाक्षैश्च वेदिकास्तम्भतोरणैः ।
 बलभीशालभञ्जीभिः सिंहकर्णैश्च भूषयेत् ॥ २१९ ॥
 विस्तारमस्य हर्म्यस्य कुर्यादुच्छ्रयसंमितम् ।

हर्म्यः ॥

इदानीमुज्जयन्तस्य लक्षणं सम्प्रचक्ष्महे ॥ २२० ॥
 कुर्याद् भूहर्म्यमानेऽथ द्वारि मण्डपभूषितम् ।
 चतुर्द्वारं च कुर्वीत सर्वतो मण्डपान्वितम् ॥ २२१ ॥

प्रमाणमन्यदप्यस्य हर्म्यस्येवाखिलं भवेत् ।

उज्जयन्तः ॥

इदानीमभिधास्यामो गन्धमादनलक्षणम् ॥ २२२ ॥
 हर्म्यमानेन कर्तव्यः प्रासादो गन्धमादनः ।
 भग्नतः पृष्ठदेशे च मण्डपं तस्य कारयेत् ॥ २२३ ॥
 चतुष्कीजालपक्ष्माद्या वामदक्षिणभागयोः ।
 प्रमाणमस्य कर्तव्यं यथा हर्म्यस्य कीर्तितम् ॥ २२४ ॥

गन्धमादनः ।

भूमौऽथ शतभृजं स त्रिविष्टपसमो भवेत् ।
 विमजेद् भागविंशत्या पञ्चभौमं च कारयेत् ॥ २२५ ॥
 +द्विभागानि कूटानि सैकमण्डशतं भवेत् ।
 भूमौ भूमौ च मृज्जाणि भूविस्तारदशांशतः ॥ २२६ ॥
 प्रमाणमस्य यत्किञ्चित् तत् त्रिविष्टपवद् भवेत् ।

निरवधः ॥ *

विभ्रान्तमथ वक्ष्यामः सर्वतोमद्रसन्निभम् ॥ २२७ ॥
 सान्धारं तं प्रकुर्वीत सर्वतो मण्डपैर्युतम् ।
 गवाक्षा वेदिजालाद्याः(१) कुर्याद् दिक्षु चतुष्पिकाः ॥ २२८ ॥
 विभ्रान्तः ॥

मनोहरमथ ब्रूमः स भवेन्मण्डपो यथा ।
 सान्छाद्यतोरणैर्दिक्षु चतुर्द्वारः समण्डपः ॥ २२९ ॥

वेदिपेण्डाम्बुमार्गाधिः प्रतोलीद्वारजालिकैः ।

सिंहपीठतलन्यासैः कलशैः परिपूरितः ॥ २३० ॥

वृत्तस्तम्भस्तुलाच्छन्नो बहिष्छायेन भूषितः ।

सिंहव्यालग्नैः पत्रैर्मुखे सस्तम्भतोरणैः ॥ २३१ ॥

पुनः कार्यं प्रमाणं तु यथाशोभं विधीयते ।

मनोहरः ॥

वृत्तवृत्तापत्तौ धूमस्तयोः कम्बुसमाकृतिः ॥ २३२ ॥

वृत्तस्तत्र तलन्यासचतुरस्रोऽष्टपञ्चकम् (?) ।

वृत्ताद्यमूर्ध्वतो वृत्तं यथाशोभं समुत्थितम् ॥ २३३ ॥

कुर्यान्मुखापतं चान्यं सिद्धकर्णान्वितं मुखे ।

वृत्तवृत्तापत्तौ ॥

पैत्यस्य लक्षणं धूमः स स्याच्छा(द्य)त्रयान्वितः ॥ २३४ ॥

अस्याकारः प्रमाणं च यथा वृत्ते तथा भवेत् ।

पैत्यः ॥

किङ्किणीकमय धूमः पञ्चाष्टं नवभूमिकम् ॥ २३५ ॥

वृत्तकृत्ताः शुभाः कार्यः सर्वेऽपि शुभलक्षणाः ।

किङ्किणीकः ॥

इदानीं लयनं धूमः स ईन्दुरननाद् भवेत् ॥ २३६ ॥

निःश्रेण्यारोहसोपाननिर्गृहकगवायकान् ।

वेदीभ्रमविट्प्रांथ प्रतोलीद्वारसंपुतान् ॥ २३७ ॥

(उत्तरीर्णानाचरे नरमाग्रीविन्मानं च?) ॥

लयनम् ॥

इदानीं पश्चिमं धूमः प्रागादं वयमम्भवम्(?) ॥ २३८ ॥

(कोतानो?) नास्यार्द्धं वेदीपन्थैश्च मण्डितम् ।

पश्चिष्टं प्रदानमपिच्छना शुभलक्षणम् ॥ २३९ ॥

पश्चिमः ॥

विमलः कर्पूरं स स्यात् (मुषादन्पममाधयः?) ।

द्वारे दाग्नो योग्यः ईष्टजे ईष्टमम्भरः ॥ २४० ॥

मृन्मये मृन्मयः कार्यश्चयने चयनोद्भवः ।
प्रत्यन्तप्रापस्वेतेषु दारुस्तम्भैर्विधीयते ॥ २४१ ॥
विभवस्यानुसारेण स कार्यो धार्मिकस्त्रिभिः ।

विभवः ॥

तारागणमथ ब्रूमः स भवेन्मण्डपाकृतिः ॥ २४२
वस्त्रचीरतुलाशाण्डो(?) ढोलाक्रोडाभ्रमैर्गृहैः ।
वस्त्रजश्चित्ररूपार्घ्यपट्टादर्पणतोरणैः ॥ २४३ ॥
ध्वजच्छत्रविमानार्घ्यैः किङ्किणीभिर्विराजितम् ।
यत्किञ्चित् सुन्दरं सर्वं तदत्र विनिवेशयेत् ॥ २४४ ॥
तारागणः ॥

अष्टाष्टकैर्देवैश्च विशेषयोगान्
प्रासादपटिश्चतुरन्वितपा ।
विमानमुख्याः कथिता य एतान्
(जातायस्यैसः) शिल्पिगणाग्रणीः स्यात् ॥ २४५ ॥

इति महाराजाधिराजशरमेश्वरश्रीभोजदेवविद्युचिरे सम्राट्पुण्यवृक्षधाराग्रनामि दास्युषाख्ये
विमानादिचतुःषष्टिर्नामैकोनषष्टितमोऽध्यायः ॥

अथ श्रीकूटादिपदत्रिंशत्प्रासादलक्षणं नाम
षष्ठितमोऽध्यायः ॥

प(रविः?)शुक्लमथ ब्रूमः प्रासादान् नागरनियान् ।
साधारान् प्रथमस्तेषु धीशूटः धीमुखस्तनः ॥ १ ॥
धीपरो बंदरार्धव तथा(भ्यः?)न्यः) नियदर्शनः ।
पुलनन्दोऽन्तरिक्षध पुष्पमासो विशालकः ॥ २ ॥
सह्योऽप्य महानन्दो नन्दावर्तस्तथापरः ।
सौभाग्यध विमलध विभवस्तदनन्तरम् ॥ ३ ॥

वाभत्सकोऽथ श्रीतुष्टो मानतुष्टस्तथापरः ।

(भवेतो रुद्र?)संज्ञथ (भवद्वायोदरस्तनः?) ॥ ४ ॥

निर्युहोदर(संज्ञोऽन्य)स्ततो मेघः समोदरः ।

नन्दिभद्रो भद्रकोशधित्रकूटस्ततः परम् ॥ ५ ॥

विमलो हर्षणो भद्रसङ्कीर्णस्तदनन्तरम् ।

ततो भद्रविशालारुयो भद्रविष्कम्भ एव च ॥ ६ ॥

उज्जयन्ताभिधानश्च सु(खे?)मेरुरथ मन्दरः ।

कैलासः कुम्भका(ध?)रुयश्च शृङ्गराजश्च नामतः ॥ ७ ॥

एते(पां?)पद् त्रिमदुद्दिष्टा लक्षणं कथ्यतेऽधुना ।

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे द्वादशांशविभाजिते ॥ ८ ॥

प्रासादं विभजेत् प्राज्ञः श्रीकू(टं) नाम शोभ(ने?)नम् ।

ज्येष्ठः स्याद् विंशतिर्हस्ता मध्यमो दश पञ्च च ॥ ९ ॥

कनीयान् दश विज्ञेयः प्रमाणं हस्तसङ्ख्यया ।

भद्रं पद्भागिकाया(सं?)मं कर्णाः कार्या द्विभागिकाः ॥ १० ॥

तिलकं भागिकं कार्यं भागेनैकेन निर्गतम् ।

तस्माद् भागेन निष्क्रान्तं भद्रमस्य विधीयते ॥ ११ ॥

भागिकी वाद्यभित्तिः स्याद् द्विपदा चान्धकारिका ।

भागिकी गर्भभित्तिश्च गर्भः कार्यश्चतुष्पदः ॥ १२ ॥

अधश्छन्दः समुद्दिष्ट ऊर्ध्वच्छन्दोऽभिधीयते ।

विस्तारार्थेन जङ्घा स्यान्मेखला चैकभागिका ॥ १३ ॥

भागत्रयोच्छ्रितं शृङ्गं द्वितीयमपि तादृशम् ।

पूर्वशृङ्गस्य मध्ये तद् विधातव्यं विचक्षणैः ॥ १४ ॥

सार्धभागोदयः कार्यस्तिलकोऽन्यश्च तादृशः ।

द्वितीयातिलकस्योर्ध्वं मुञ्चि(ष्ट?)ष्टा रूपसंयुता ॥ १५ ॥

स्यादुरोमञ्जरी सप्तभागोत्सेधा पद्यायता ।

स्याद् भागिकम्(स्छाधिश्छा)द्यं मञ्जर्या या तु विस्तृतिः ॥ १६ ॥

दशधा प्रविभाज्यासौ शेषं श्रीवत्सवद् भवेत् ।

स्कन्धः षट्भागविस्तारो ग्रीवा भागार्धमुच्छ्रिता ॥ १७ ॥

अण्डकं भागिकं कार्यं कुमुदं चार्धभागिकम् ।

सार्धभागेन कलशो बीजपूरकसंयुतः ॥ १८ ॥

द्वितीयकर्णमृगस्य स्याद्ध्वं मूलपञ्जरी ।

+++++ अष्टभागसमुच्छ्रिता ॥ १९ ॥

श्रीवत्सवद् विभागोऽस्याः स्कन्धग्रीवादिके भवेत् ।

एवं श्रीकृदमं(क्षेपेऽतोऽयं) प्रासादः परिकीर्तितः ॥ २० ॥

यं कृत्वा त्रिमहस्त्राणि दिव्यानि दिशि मोदते ।

श्रीकृदः ॥

अथ लक्ष्य +++++ स्यामिधीयते ॥ २१ ॥

तुल्यं प्रासादमानेन विदध्यादिह मण्डपम् ।

मुखायामेन त्रिर्णकं तु चतुरर्थं +++++ ॥ २२ ॥

+++ मद्रविस्तारः पर्णाथ तिलकास्तथा ।

मध्ये चतुष्टिका कार्या भद्रविस्तारमम्बिता ॥ २३ ॥

नि+++++ विधातव्यस्तु मण्डपे ।

जह्वाप्रासादजहायाः समोत्सेधा(?, विधीयते ॥ २४ ॥

मेगलं भागिक +++++ च पूर्ववत् ।

एतन्मं ध्येनोच्छ्रितं भागं वेदो षष्ट्या विभागिना ॥ २५ ॥

प्रमाधयो दवाः पञ्च मिहव +++++ ।

शोभिनाः मिहवर्णैश्च नृत्ताद्यानाभिभूषिताः(?) ॥ २६ ॥

मण्डपं पारमेदेवं धीहृदय विदक्षणः ।

धीहृदय मण्डपः समानः ।

अलिप्ते तु दशमेष्वेव नियते मद्रवेदिका (दश?) ॥ २७ ॥

प्रासादः श्रीगुण + + तदानीं स्यात् गुप्तावहः ।

धीगुप्तः ॥

यदा हर्षरमस्यैव चतुरश्रमयो भवेत् ॥ २८ ॥

तदा स्याच्छ्रीधरो नाम प्रासादो देवताश्रयः ।

धीधरः ॥

अस्यैव तु यदालिन्दः क्रियते भद्रवर्जितः ॥ २९ ॥

(रुचेः?) भवेत् तदानीं वरदः प्रासादः शुभदायकः ।

वरदः ॥

विधीयते यदास्यैव भद्रमेकं विनिर्गतम् ॥ ३० ॥

निर्युद्धं तदा स स्यात् प्रासादः मियदर्शनः ।

मियदर्शनः ॥

विधीयते यदास्यैव नन्दावर्तो विनिर्गमः ॥ ३१ ॥

कुलनन्दस्तदा ज्ञेयः प्रासादः सुखकारकः ।

कुलनन्दनः ॥

इति श्रीकूटादिपदकम् ।

अन्तरिक्षमथ वृमस्तस्य द्वादशभागिकाः(?) ॥ ३२ ॥

पद्मविंशत्या करज्यंष्टमानायां दशभिर्भवेत्(?) ।

मध्य(मे?) मध्यमानेन हस्तसंख्येयमीरिता ॥ ३३ ॥

पञ्चमागायतं भद्रं कर्णाः कार्या द्विभागिकाः ।

विस्तारस्तिलकानां स्यादन्तरं भद्रकर्णयोः ॥ ३४ ॥

निर्गमः सार्धभागः स्याद् भद्रस्य तिलकस्य च ।

गर्मः षोडशभागः स्याद् भागिकी भित्तिविस्तृतिः ॥ ३५ ॥

प्रदक्षिणा तु भागौ द्वौ बाह्यभित्तिः पदं भवेत् ।

कथितोऽयमघश्छन्दो वृमश्छन्दमथोर्ध्वतः ॥ ३६ ॥

जङ्घा पद्भागिकोत्सेधा भागोत्सेधा च भेलला ।

+ + भागत्रयोत्सेधे शिखरं प्रथमं तथा ॥ ३७ ॥

द्वितीयं तत्समं चोर्ध्वं तिलकस्योपरि स्थितम् ।

अधस्ता + + + + + छाद्यं तु भागिकम् ॥ ३८ ॥

शिखरं गर्भविस्तारं कर्तव्यं पदपदोच्छ्रितम् ।

अर्धेन गर्भविस्तारा + + + + + स्तथा ॥ ३९ ॥

द्वितीयशिखरस्योर्ध्वं (भागुलभ्यान्?) मूलमञ्जरी ।

इत्येष कथितः सम्पगन्तरिक्ष + + + + ॥ ४० ॥

अन्तरिक्षमिया देवाः सर्वे वैमानिका यतः ।

अन्तरिक्षः ॥

भागैरष्टभिरत्रैव क्रियतेऽलिन्द + + + ॥ ४१ ॥

पुष्पाभासस्तदा द्वेयः प्रासादश्चारुदर्शनः ।

पुष्पामासः ॥

अथास्य क्रियते भद्रमालिन्दा + + + + ॥ ४२ ॥

* + विशालको नानाप्रासादाज्जायते शुभः (१) ।

विशालक ॥

अथास्य क्रियते भद्रपुक्तस्य + + वर्जितः ॥ ४३ ॥

तदा संकीर्णको नाम प्रासादः परिकीर्तितः ।

संकीर्णकः ॥

यदा संकीर्णकस्यैव नन्दिका स(म)भागिका ॥ ४४ ॥

क्रियते निर्गमैर्णव महानन्दस्तदा भवेत् ।

महानन्दः ॥

विस्तारेण समथ स्यान्नन्दिकानिर्गमो यदा ॥ ४५ ॥

नन्यावर्त इति श्रेयः प्रासादः स तदा बुधः ।

नन्दावर्तः ॥

अन्तरिक्षपट्टम् ।

सौभाग्यमय वक्ष्यामः स स्याद् द्वादशभिः पदैः ॥ ४६ ॥

उत्तमो विस्ततिर्ह्येता मध्यमो दश पञ्च च ।

कनीया(त्रिसन् दश) मानेन सौभाग्यो मानवशिखा ॥ ४७ ॥

त्रयोऽथ सर्वतोभद्रं दशधा तं विभाजयेत् ।

षट्(विधान्त्याःविंशत्या) भवेज्ज्येष्ठः कनीयान् दशभिः करैः ॥

हस्तैस्तथाष्टादशभिर्मध्यमः परिकीर्तितः ।

कर्णा द्विभागिकाः कार्या अलिन्दाः पदपदोन्मिताः ॥ ६० ॥

चतुर्भागानि भद्राणि (विःदि)भागस्तद्विनिर्गमः ।

गर्भभित्तिर्वेदिभिर्भित्तिरन्धारी च पदं पदम् ॥ ६१ ॥

गर्भस्तु षोडशपद इत्येवं छन्द ईरितः ।

विस्तारार्धेन जड्या स्यान्मेखला चैकभागिका ॥ ६२ ॥

प्रथमं कल्पयेच्छृङ्गं विस्तारात् सार्धमुच्छ्रितम् ।

द्वितीयमृङ्गं तत्रालपं पूर्वमृङ्गस्य मध्यगम् ॥ ६३ ॥

प्राच्छ्रिता षट्पाद्याभ्यां सुरःशिखमिष्यते (?) ।

कर्तव्यं मूलशिखरं तद्वचोपरिमृङ्गयोः ॥ ६४ ॥

मञ्जर्या विभजेद् भागं विस्तारं दशधा बुधः ।

स्कन्धः षट्भागविस्तारो धनुर्ग्रीवाण्डकादिकम् ॥ ६५ ॥

श्रीवत्सस्येव तत् कार्यं मञ्जरी भागमानतः ।

क्रमार्धं वा पञ्चसिह + + रूपैर्विभूषिता ॥ ६६ ॥

इत्युक्तः सर्वतोभद्रः + + कल्याणकारकः ।

सर्वतोभद्रः ॥

अलिन्दशोभितं भद्रं यदास्यैव विधीयते ॥ ६७ ॥

तदा बायोदरो नाम प्रासादप्रवरो भवेत् ।

बायोदरः ॥

पयलिन्दो न भवति भद्रमेकं तु निर्गतम् ॥ ६८ ॥

स्यान्निर्गूरोदरो नाम प्रासादप्रवरस्तदा ।

निर्गूरोदरः ॥

यदा न तत्र भद्रं स्यान्मन्दिकानिर्गमो भवेत् ॥ ६९ ॥

भद्रकोशं तदा विद्यात् पाठं प्रासादमुत्तमम् ।

● भद्रकोशः ॥

सर्वतोभद्रपदकम् ।

निघ्नकूटमथ द्रुपस्तं भजेदष्टभिः पदैः ॥ ७० ॥

कुर्यात् करेभ्योऽष्टाभ्यस्तं यावत् स्याद्भस्तविंशतिः ।
कर्णभागिकविस्ताराः शेषालिन्दतिविस्तृतिः (१) ॥ ७१ ॥

भद्रं चतुष्पदं विद्याद् भागेनैकेन निर्गतम् ।
भागेन निर्गतोऽलिन्दो भिन्न्यन्यार्यः पदं पदम् ॥ ७२ ॥

द्विपदोऽस्य भवेद् गर्भं (स्तलच्छत्ति समशित्) मित्यते ।
अण्डकं भागिकं कार्यं क्रमाच्च क्रमसंज्ञता ॥ ७३ ॥

ऊर्ध्वं द्वितीयशृङ्गस्य कर्तव्या मूलमञ्जरी ।
सप्तभागोदया प्राग्बद् भागपदकं तथायता ॥ ७४ ॥

प्रासादमीदृशं कुर्याच्चित्रकूटं प्रमाणतः ।
(भद्रागवविनिष्क्राः) तस्यैव यदा भवेत् ॥ ७५ ॥

प्रासादो विमलो नाम तदानीमुपजायते ।
अलिन्दस्तु यदास्यैव भद्रहीनो विधीयते ॥ ७६ ॥

तदानीं हर्षणो नाम प्रासादः स विजायते ।
क्रियते तु यदास्यैव कूर्परं भागनिर्गमम् ॥ ७७ ॥

तदानीं भद्रसंकीर्णः प्रासादो जायते शुभः ।
अस्यैव तु यदा भद्रं भागेनैकेन निर्गतम् ॥ ७८ ॥

भवेत् तदानीं प्रासादो नाम्ना भद्रविशालकः ।
भद्रसंकीर्णः ॥
भद्रविशालकः ॥

+++ भद्रश्च विना यदा त्वेव विधीयते ॥ ७९ ॥

● सगोदरान्दिभद्रयोर्दण्डं धृतम् ।

तदानीं भद्रविष्कम्भः प्रासादः स्यात् सुखप्रदः ।

भद्रविष्कम्भः ॥

चित्रकृटादिषट्त्रयम् ।

चतुरथे समे क्षेत्रे विभक्तेऽष्टभिरष्टकैः ॥ ८० ॥

प्रासादं (चयेद्वा?) उज्जयन्तं सुशोभनम् ।

पदमेकं भवेत् कर्णस्तिलकन्तावदेव च ॥ ८१ ॥

सभित्तिगर्भमानेन भद्रं कुर्याद् विचक्षणः ।

बाह्यभित्तिर्भवेद् भागं भागमेकं प्रदक्षिणा ॥ ८२ ॥

भागिका गर्भभित्तिश्च गर्भमध्ये चतुष्पदम् ।

पञ्चभागोन्मिता जह्नु भागं तत्रैव मेखला ॥ ८३ ॥

कर्तव्यं भागिकं शृङ्गमण्डकं चार्धभागिकम् ।

द्वितीयं साण्डकं शृङ्गं तत्समं पदमध्यगम् ॥ ८४ ॥

मल्लच्छाद्यं विभ्रातव्यमुत्सेधेनार्धभागिकात् ।

पदोत्सेधं च शिखरं गर्भभित्तिसमं भवेत् ॥ ८५ ॥

भागिकः कलशः कार्यो ध्वजशं + स्य तत्समः ।

एतस्य मूलशिखरं कुर्यात् पदभागविस्तृतम् ॥ ८६ ॥

भागाधिकसमुत्सेधं कार्यं कल्याणमिच्छता ।

ऊर्ध्वं तिलकशृङ्गस्य शिखरं स्यात् पदोच्छ्रितम् ॥ ८७ ॥

पञ्चाशद्विस्तृतं(?) शेषं श्रीवत्सस्येव कारयेत् ।

इत्येष कथितः सम्यगुज्जयन्तोऽभिधानतः ॥ ८८ ॥

कार्योऽयं सर्वदेवस्य प्रासादः शुभलक्षणः ।

उज्जयन्तः ॥

चित्रकृटा(द्) यथोत्पन्नाः प्रासादा विमलादयः ॥ ८९ ॥

उज्जयन्तात् तथा पञ्च मेख्यमृतयो मताः ।

मेख्य मन्दरार्थेव कैलासः कुम्भ एव च ॥ ९० ॥

पृथराज इति प्रोक्ताः प्रासादास्ते मुलक्षणाः ।

अष्टोत्तरमिहोदिष्टं प्रासादानां शतं पुर्यः ॥ ९१ ॥

ज्येष्ठमध्यकनिष्ठानां साधाराणां तथैव च ।
 तेष्वलिन्दैर्युताः केचिद् भद्रैः केचिच्च वेष्टिताः ॥ ९२ ॥
 केचिद् वर्णसमाः कार्याः प्रासादाः सर्वशोभनाः ।
 सर्वेऽप्येते विधातव्या (रिजः) भागप्रतिष्ठिताः ॥ ९३ ॥
 कोणा न विपमाः कार्या वर्गभेदश्च नेप्यते ।
 एकहस्ता द्विहस्ता + + + ये प्रकीर्तिताः ॥ ९४ ॥
 यक्षनारायहादीनां(?) रक्षसां च भवन्ति ते ।
 भागेन (धूमः सतु?) त्रेधा विनिर्दिशेत् ॥ ९५ ॥
 ज्येष्ठं मध्यं कनीयश्च ज्ञेयं तद्भांशमानतः ।
 ज्येष्ठं सार्धत्रिहस्तं स्यात् त्रिहस्तं मध्यमं विदुः ॥ ९६ ॥
 सार्धहस्तद्वयमितं कनीयस्तद् विधीयते ।
 त्रिहस्तं ज्येष्ठमपरं मध्यं हस्तसमन्वितम् ॥ ९७ ॥
 अर्धहस्तं कनीयश्च मानं भागस्य कीर्तितम् ।
 ज्येष्ठो भागो द्विहस्तः स्यात् पादोनं मध्यमः करम् ॥ ९८ ॥
 कनीयान् मध्यमार्धेन भागमानमिदं करैः ।
 पटन्वितास्त्रिंशदमी विचित्राः
 श्रीकृट्का(धातिथिता ग्रवात्?) ।
 प्रासादमुख्या इह पट्प्रभेदा
 भिन्ना + + + सह मण्डपश्च ॥ ९९ ॥

इति महाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीभोजदेवविरचिते समराङ्गणसूत्रधारनाम्नि धार
 श्रीकृटादिषट्त्रिंशत्प्रासादलक्षणं नाम
 पण्डितमोऽध्यायः ॥

अथ पीठपञ्चकलक्षणं नामैकपटितमोऽध्यायः ।

— ६० —

इदानीं द्वाविडान् ब्रूमः प्रासादात् शुभलक्षणान् ।

एकभूम्यादयस्ते स्युर्यावद्द्वादशभूमिकाः ॥ १ ॥

पीठान्यपिच कथ्यन्ते तेषां पञ्चैव लक्षणैः ।

तलच्छन्दाश्च पञ्चैव तेषां ये शुभलक्षणाः ॥ २ ॥

पीठमाद्यं भवेत् तेषु पादबन्धनमुत्तमम् ।

(स्त्री?श्री)बन्धाख्यं द्वितीयं च तृतीयं वेदिबन्धनम् ॥ ३ ॥

प्रतिक्रममिति प्रोक्तं चतुर्थं पीठमुत्तमम् ।

पञ्चमं पीठमुद्दिष्टं नाम्ना क्षुरकबन्धनम् ॥ ४ ॥

एतानि पञ्च पीठानि मोक्तानीह समासतः ।

उत्सेधं भागविशत्या विभजेत् पादबन्धने ॥ ५ ॥

क्षुरकः पञ्चभागः स्याद्(द्वा?)भागौ पद्मपट्टिका ।

भागिकी कणिका कार्या त्रिभागं कुमुदं भवेत् ॥ ६ ॥

फण्टस्तु भागेनैकेन कण + थ द्विभागिकः ।

पट्टिका भागमेकं स्याद् भागिकी पद्मपट्टिका ॥ ७ ॥

त्रिभागिकं कपोतं च कुर्यान्नासिकया सह ।

भागमेकं भवेच्छेद(ः)पादबन्धाख्यपीठके ॥ ८ ॥

पद्मपट्ट्याः प्रवेशः स्यात् क्षुरकादद्गुलद्वयम् ।

प्रासः पट्टद्गुलस्तस्याः कुमुदं सप्तनिर्गमम् ॥ ९ ॥

प्रवेशमानं तावत् स्याद् याव(द्वि?द्वि)च्छेदपट्टिकौ ।

पट्टद्गुलप्रवेशं च च्छेदपट्टस्य कारयेत् ॥ १० ॥

सप्तस्तत्र(?) विधातव्यं छेदस्य कणिकस्य च ।

निर्गमेण पुनस्तस्माद् द्व्यद्गुल्या फण्टपट्टिका ॥ ११ ॥

अद्गुलत्रितयं तस्याः पद्मपट्टीविनिर्गमः ।

(कपोतस्य + + + तस्या?)स्याद्दगुलत्रयम् ॥ १२ ॥

पट्टिकानां (समसूत्रच्छेदानां च संहितः?) ।

पादबन्धोऽयमाख्यातः श्रीबन्धः कथ्यतेऽधुना ॥ १३ ॥

पीठच्छेदस्य मानं तु सप्तविंशतिधा भजेत् ।

(तीडवर्तिचतुर्भागाः?) द्विभागा पत्रपत्रिका ॥ १४ ॥

कणिकां भागिकां कुर्यात् त्रिभागं कुमुदं ततः ।

छेदमेकं पदं विद्याद् भागं (मेडधराय?) तथा ॥ १५ ॥

मकरं भागमेकं च भागं मकरपट्टिकाम् ।

छेदमेकं पदं विद्यात् कण्ठमेकं पदं तथा ॥ १६ ॥

पट्टिकां भागमेकं च वेदी भागं ततः परा ।

छेदमेकपदं कुर्यात् ततः कण्ठं द्विभागिकम् ॥ १७ ॥

पट्टिका भागमेकं च +++ पत्रपत्रिका ।

कपोतं नालिकायुक्तं विदधीत पदत्रयम् ॥ १८ ॥

छेदं च भागिकं कुर्यात् पीठे श्रीबन्धनामनि ।

श्रीबन्धोऽयं समाख्यातो वेदीबन्धोऽयं कथ्यते ॥ १९ ॥

भागैरेकादशविंशत्या ('पीठस्याच्छेति') भजेत् ।

नीडवर्तिचतुर्भागा द्विभागा पत्रपत्रिका ॥ २० ॥

कणिकां पट्टिकां विद्यात् कुमुदं त्रिपदं तथा ।

कुर्यात् पट्टिकं छेदं तद्वन्मेष्ठस्तरं(?) युधः ॥ २१ ॥

भागैर्नकेन मकरं तथा मकरपट्टिकाम् ।

छेदं पदं ++ कण्ठं भागिका पत्रपत्रिका ॥ २२ ॥

(कर्नव्या!) भागिकां कुर्यात् कुमुदं च त्रिभागिकम् ।

छेदमेकपदं विद्यात् ततः कण्ठं द्विभागिकम् ॥ २३ ॥

पट्टिकां भागिकां कुर्याद् भागिकां ++ पट्टिकाम् ।

द्विभागो रगनाश्टाश्लादन्तु पट्टिको भवेत्(?) ॥ २४ ॥

इति प्रतिक्रमं पीठं धुरवन्धोऽधुनोच्यते ।

वि(भजेद्) भागविंशत्या पीठोच्छ्रायं विचक्षणः ॥ २५ ॥

नीरवतिथतुर्भागा +++ पद्मपत्रिका ।

फणिका भागमेकं स्याद् द्विभागं कुमुदं ततः ॥ २६ ॥

(भागं मेढयाक्षेपो?) मकरो भागिकस्तथा ।

भागमेकं विधातव्या ततो मकरपट्टिका ॥ २७ ॥

(‘छेदा मकरपदं’) कुर्यात् कण्ठमेकं पदं ततः ।

पट्टिकां भागिकीं विधाद् भागिकी पद्मपत्रिका ॥ २८ ॥

कपोतं त्रिपदं कुर्यात् ततो नासिकया सह ।

छेदश्च भागिकः कार्यः धुरवन्धोऽव्यमीरितः ॥ २९ ॥

पीठपञ्चकमित्युक्तं सूत्रितं पूर्वमेव यत् ।

पीठादूर्ध्वं तु विज्ञेया ग्राहः खुरवरण्डिका ॥ ३० ॥

सन्ति चान्यानि पीठानि लक्ष्ममेदादनेकथा ।

तेषां मध्ये प्रकृष्टत्वादेतत् पञ्चकमीरितम् ॥ ३१ ॥

प्रासादानथ वक्ष्यामस्तलच्छन्दादनन्तरम् ।

तत्र पद्मो महापद्मो वर्धमानस्तथापरः ॥ ३२ ॥

स्वस्तिकः सर्वनोभद्रः प्रासादाः पञ्च कीर्तिताः ।

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे कर्णमूर्ध्नं प्रसारयेत् ॥ ३३ ॥

कर्णस्थार्धं ततः कृत्वा (गर्भादक्ष?) बहिर्नयेत् ।

तदप्रयोः मूर्ध्नातात् स्यादन्यचतुरश्रकम् ॥ ३४ ॥

कृत्वा कुर्याद् द्विभागेन (संमस्तग्राह?) विचक्षणः ।

सूकराननसंस्थानं कुर्वीत सलिलान्तरम् ॥ ३५ ॥

एवं संबंधु कृतेषु सलिलान्तरमिष्यते ।

यदायतं भवेत् सूत्रचतुर्भागविभाजिते ॥ ३६ ॥

गर्भो द्विभागिकस्तेन भागिका भिच्चिरुच्यते ।

गर्भकर्णार्धमादाय कोणा(स्त्रीन्)लाञ्छयेत् पुनः ॥ ३७ ॥

समराङ्गणसूत्रधारे

एष + + मध्ये स्यादेवं + + + + वहिः ।
 एवं पद्मतलच्छन्दो विधातव्यो विचक्षणैः ॥ ३८ ॥
 महापद्मतलच्छन्दमधुना सम्प्रचक्ष्महे ।
 पूर्वं यः कीर्तितश्छन्दः (सम्पाता सूत्रयेकताः?) ॥ ३९ ॥
 तेषु संपादेयद् + + + + दिग्विदिगन्तरे ।
 कर्णार्धं दापयेत् तत्र वाद्यभागविनि(मिता)र्गतम् ॥ ४० ॥
 ('गंडीप्रेयो?) दिशोर्मध्ये लाञ्छनं यद् व्यवस्थितम् ।
 नैर्ऋतीयाम्ययोर्मध्ये तस्मात् तत्र प्रसारयेत् ॥ ४१ ॥
 नैर्ऋतीयाम्ययोर्मध्याद् वाय्वम्युपदिगन्त(रौरे) ।
 वाय्वम्युपदिशोर्मध्याद्दीशसोपदिगन्तरे ॥ ४२ ॥
 तृतीयां + + + + + कूटस्य जलान्तरम् ।
 कूटयोरुभयोर्मध्ये मूकराननसन्निभम् ॥ ४३ ॥
 महापद्मतलच्छन्दः प्रोक्तोऽयं राजपूजितः ।
 इदानीं वर्धमानस्य तलच्छन्दोऽभिधीयते ॥ ४४ ॥
 चतुरर्थं भजेत् पद्मदन्धा धेत्रमादितः ।
 गृहं द्विभागिकं + + + + सलिलान्तरम् ॥ ४५ ॥
 पञ्जरं मार्धं + + + भागिकं गलिलान्तरम् ।
 चतुर्भागा भवेच्छलान्ता (द्विविद्ध्या व पञ्जरे मः?) ॥ ४६ ॥
 भर्षमाणं प्रवेगमु गाला(म'स्त्र)त्र जला(धौघ)नः ।
 भटादगुलविनिष्क्रान्ते वागतः शुभदर्शने ॥ ४७ ॥
 माणसादं प्रवेगः स्यात् पन्नरान्त(नैर्ऋती)यानः ।
 भर्षमाणं प्रवेगमु - - - - - ॥ ४८ ॥
 जलान्तं तृतीयं च त्रैलोक्यं भागमग्मितम् ।
 अनन्तं चतुर्थं पन्नरं मार्धभागिकम् ॥ ४९ ॥
 भालदेवं न्यन्तन्दो यथाष्टभिर्भागैः ।
 चतुर्थं ममं धेयमष्टाविंशतिं भजेत् ॥ ५० ॥

कुर्यात् कूटं चतुर्भागं + + + सलिलान्तरम् ।
 त्रिभागं पञ्जरं तद्वद् द्विभागं सलिलान्तरम् ॥ ५१ ॥
 शालां पट्टभागिकीं कुर्याज्जलमार्गं द्विभागिकम् ।
 त्रिभागं पञ्जरं भूयश्चन्द्रशालाविभूषितम् ॥ ५२ ॥
 पुनर्द्विभागिकं कुर्याच्चतुर्थं सलिलान्तरम् ।
 त्रिदधीत चतुर्भागं रथकं च मुग्धोभनम् ॥ ५३ ॥
 एवं दिक्षु समस्तासु सर्वैर्भागैः प्रकल्पयेत् ।
 चतुर्भागे ततः क्षेत्रे गर्भं कुर्याद् द्विभागिकम् ॥ ५४ ॥
 स्वस्तिके वर्धमाने च भागिरथो भित्तयः स्मृतः ।
 स्वस्तिकोऽयं तल्लच्छन्दः कथितोऽनिमनोहरः ॥ ५५ ॥
 इदानीं सर्वतोभद्रतल्लच्छन्दोऽभिधीयते ।
 चतुरर्थाकृते क्षेत्रे गर्भं कुर्याद् द्विभागिकम् ॥ ५६ ॥
 कुर्यात् त्रिभागिकं कूटं जलमार्गं द्विभागिकम् ।
 त्रिभागिकं ततः कूटं तोयमार्गं द्विभागिकम् ॥ ५७ ॥
 शालाष्टभागिकीं कुर्याज्जलवर्त्मद्विभागिकम् ।
 भूयस्त्रिभागिकं कूटं द्विभागं सलिलान्तरम् ॥ ५८ ॥
 त्रिभागिकी च रथिका भवेद् दिक्षु (चतुर्दश?) ।
 चतुरर्थाकृते(तेतं)क्षेत्रे(त्रि'त्रम्) अष्टाविंशतिधा भजेत् ॥ ५९ ॥
 कुर्यात् त्रिभागिकं कूटं चतुर्धा प्रविभाजितं ।
 भागिरथो भित्तयः कार्यास्तथा गर्भो द्विभागिकः ॥ ६० ॥
 इत्येव सर्वतोभद्रतल्लच्छन्दो विधीयते ।
 एते प्रोक्ता निरन्तराः सान्न्तरास्तु प्रवक्ष्यते ॥ ६१ ॥
 चतुरर्थाकृतं क्षेत्रं भजेद् द्वादशभिः पदैः ।
 चतुर्भागो भवेद् गर्भो भागिरथो भित्तयः स्मृतः ॥ ६२ ॥
 भागिरथान्शरिषा तद्वद् द्विभागा वाचनिनयः ।
 एतदेव तल्लच्छन्दाः पदाद्याः परिवर्तिताः ॥ ६३ ॥

समराक्षणसूत्रधारे

पीठान्युक्तान्येवमेतानि पञ्च
प्रासादानां नामभिर्लक्षणैश्च ।

पञ्च प्रोक्ता ये तलच्छन्दभेदा-
स्तैर्विज्ञातैः पूज्यतामेति लोके ॥ ६४ ॥

इति महाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीभोजदेवविरचिते समराक्षणसूत्रधारनाम्नि बाधुशास्त्रे
पीठपञ्चकाध्यायो नामैकपटितमः ॥

—:0:—

अथ द्वाविडप्रासादलक्षणं नाम द्विपटितमोऽध्यायः ।

—:0:—

ऊर्ध्वमानमथ ब्रूमो घण्टान्तपुरपादितः(१) ।
प्रमाणं कर्णमानेन सर्वेषामेव धारयेत् ॥ १ ॥

तत्रैकभूमि(कः) कार्यो हस्तपञ्चकविस्तृतः ।
अङ्गुलद्वितयोपेतः(१) सप्तहस्तसमुच्छ्रितः ॥ २ ॥

पादो द्विहस्त उत्सेधात् सर्वालङ्कारभूषितः ।
सार्धहस्तसमुत्सेध(स्तावन्मानः स्तरावधि?) ॥ ३ ॥

माला तु द्विस्तरा प्रोक्ता स्तरो लघुनकं भवेत् ।
भरणं स्तरमेकं स्याद् भरणार्थं स्तरद्वयम् ॥ ४ ॥

कलशाद्युत्तरं ज्ञेयो वारराद्यासमन्वितः(१) ।
द्विस्तरं कुलकं कुर्यात् पद्मपत्रसमन्वितम् ॥ ५ ॥

वीरगन्द्रां(१) पुनः कुर्यात् स्तरमेकं तदूर्ध्वतः ।
द्विस्तरं हीरकं प्रोक्तं पट्टैव तथाविधः ॥ ६ ॥

पट्टिका स्तरमेकं स्याद् वसन्तं द्विस्तरं विदुः ।
वसन्तपट्टिका चोर्ध्वं स्तरमेकं विधीयते ॥ ७ ॥

क्रोनेन नासिकायुक्तं विदधीत स्तरत्रयम् ।
+ दन्तरं प्रकुर्वीत मेष्टमेकस्तवंस्ततः(१) ॥ ८ ॥

१. 'तदन्तरे प्रकुर्वीत मेष्टमेकं स्तरं ततः' इति स्यात् ।

स्तरप्रमाणं मकरं तद्वन्मकरपट्टिकाम् ।

पुनश्छेदं स्तरं कुर्याद् वेदीबन्धस्ततः स्तरम् ॥ ९ ॥

छेदः स्तरप्रमाणश्च कण्ठः स्याद् द्विस्तरं ततः ।

पट्टिका स्तरमेकं तु तद्व्याम्युजपट्टिका ॥ १० ॥

मालादिपद्मपत्रान्तं द्विहस्तोत्सेधमीरितम् ।

सार्धद्विहस्तः समुत्सेधः कूटस्य परिकीर्तितः ॥ ११ ॥

नासिकापद्मसंयुक्तं तदूर्ध्वं कलशो भवेत् ।

एकभूमेरिदं मानं प्रासादस्य प्रकीर्तितम् ॥ १२ ॥

एकभूमिकः ॥

द्विभूमिकस्य लक्ष्माय प्रासादस्याभिधीयते ।

सप्तहस्तसयिस्ता + + + + + समुच्छ्रितः ॥ १३ ॥

कर्णमानाद् भवेदस्य विभागोऽथ निगद्यते ।

द्विहस्तं कल्पयेद् बीजं जङ्घा सार्धद्विहस्तकम् ॥ १४ ॥

कूटस्य सन्निवेशोऽयं विज्ञातव्यः सभागिकः ।

जङ्घा द्वितीया तु पुनः कर्तव्या तस्य भागिका ॥ १५ ॥

सन्निवेशो द्वितीयस्य स्यात् कूटस्यार्धभागिकः ।

(दिदिक्त्रव्यस्पृष्टः) कर्तव्या सह कण्ठेन भागिकः ॥ १६ ॥

तस्योपरिष्ठाद् घण्टा च सार्धभागसमुच्छ्रिता ।

नासिकापद्मसंयुक्ता विधातव्या विपथिता ॥ १७ ॥

पीठानां पूर्वमुक्तानां पादवन्धादिनामभिः ।

पञ्चानां कल्पयेदेवं + + भूम्यादितः क्रमान् ॥ १८ ॥

तेषां शोभायद् यत् स्यात् तत् कर्तव्यं विपथिता ।

तस्योपरि भवेज्जङ्घा मालाल + + संयुता ॥ १९ ॥

भरणं कलशस्तट्टं (दावीं) रगण्टसमन्विनम् ।

उच्छालं पूर्वमानेन पद्मपत्रायुतं तनः(?) ॥ २० ॥

वीरगण्टः पुनः कार्यो दीरं पूर्वक्रमेण च ।

तस्योपरिष्ठान् पट्टश्च भवेत् पट्टिकया सह ॥ २१ ॥

(वसन्तवेदूर्ध्वं ततः)स्तस्यैवोपरि षट्टिका ।
 ततः कपोतच्छेदश्च (मेढकर एव च!) ॥ २२ ॥
 षट्टिका (मैकरोप्या च भेदः)कण्ठोऽथ षट्टिका ।
 वेदीच्छेदश्च कण्ठश्च षट्टिका पद्मषट्टिका ॥ २३ ॥
 कूटं तदूर्ध्वं कुर्वीत विचित्रं नासिकान्वितम् ।
 छेदान्तं पूर्वमानेन सर्वमेतद् विधीयते ॥ २४ ॥
 तस्योपरि पुनर्जङ्घा सर्वाभरणभूषिता ।
 ततो मालाय (ल)शुनं तोरणं कलशस्ततः ॥ २५ ॥
 वीरगण्डस्त(तो)थोच्छालं पत्रकं वीरगण्डकः ।
 हीरकं षट्टिका तद्द्वसन्तषट्टिका पुनः ॥ २६ ॥
 कपोतच्छेदमेढ्राश्च (मैकरोऽस्य!) च षट्टिका ।
 छेदः करषट्टिका च (!) वेदीच्छेदोऽथ कण्ठकः ॥ २७ ॥
 षट्टिका पद्मपूर्वा च कर्तव्या षट्टिका ++ ।
 ततश्छेदो विधातव्यः सर्वभरणपर्युतः ॥ २८ ॥
 ततश्छिन्वा तथा कार्यं यथा शोभा प्रजायते ।
 पुनः कण्ठ्यं(?) प्रदातव्यः षट्टिका पद्मषट्टिका ॥ २९ ॥
 ततः कण्ठं विधातव्यं चन्द्रमालाविभूषितम्(?) ।
 प्रकुर्वीत ततश्छेदमुपरिष्ठाद् विचक्षणः ॥ ३० ॥
 कण्ठषट्टिकया युक्तं तदूर्ध्वं कण्ठषट्टिकाम् ।
 सप्तादङ्गुल्यानि कर्तव्यस्ततो षण्माविनिर्गमः ॥ ३१ ॥
 भागार्धं विस्तृतिस्तस्या विस्तारार्थं समुच्छ्रितः ।
 एवं द्विभूमिकं प्राज्ञः प्रासादं परिकल्पयेत् ॥ ३२ ॥
 द्विभूमिकः ॥
 त्रिभूमिरुत्तरीषोऽथ प्रासादोऽस्माभिरुच्यते ।
 तस्यैकादश विस्तारो हस्ताः पञ्चदशोऽङ्गुलयः ॥ ३३ ॥
 षतुर्दशाङ्गुलान्येतां भवेदस्याधिका(पि?)ति च ।
 +++ भूमिरुत्तरीषं कर्णमानममङ्गुलयम् ॥ ३४ ॥

पीठं द्विहस्तं कुर्वीत तत्रादौ पूर्वमुचितम् ।
जङ्घां त्रिभागिकोत्सेधां कूटोच्छ्रायं तु भागिकम् ॥ ३५ ॥
भवेज्जङ्घा तृतीया च सार्धभागद्वयं ततः ।
भागं च कूटप्रसरश्चन्द्रशालाविभूषितः ॥ ३६ ॥
पुनस्तृतीया जङ्घा (स्याद् भाग)द्वय(स)मुच्छ्रिता ।
ततश्च(धा?)कूट)मस्तारो भागिको भूषणान्वितः ॥ ३७ ॥
भागं स्याद् वेदिवन्धः + सगुणद्वारकण्ठकः ।
चतुर्(र्द?)दिं)शमसौ कार्यो भूषायुक्तो यथोचितम् ॥ ३८ ॥
षण्ठाच्छेदस्तु भागौ (द्वौ) द्व्यङ्गुलद्वयसंयुतौ ।
एकादशस्तरा (कुरु)स्तस्योपरि विधीयते ॥ ३९ ॥
इदानीं प्रविभागोऽस्य पीठादूर्ध्वं विधीयते ।
हस्तमेकं भवेज्जङ्घा(धं)पिचि)तया समा ॥ ४० ॥
माला तु द्विस्तरा प्रोक्ता लघुनं भागिकं ततः ।
भरणं स्तरमेकं स्यात् कलशोऽपिच तत्समः ॥ ४१ ॥
वीरगण्डसमायुक्तमुच्छ्रालं द्विस्तरं ततः ।
ततस्तरं वीरगण्डो + + + + + ॥ ४२ ॥
हीरकं द्विस्तरं विद्यान् (स?)स्तरं वासन्तपट्टिका ।
कपोतं नासिकायुक्तं त्रिस्तरं कारयेत् ततः ॥ ४३ ॥
छेदं प्रस्तप्रमाणं च मेढं च तत्सम्मितम् (!) ।
स्तरं कुर्वीत मकरं तदर्धेनास्य पट्टिका ॥ ४४ ॥
छेदं तथैव कुर्वीत कण्ठमेकस्तरं ततः ।
पट्टिका वेदिका चैव स्तरमेकं विधीयते ॥ ४५ ॥
छेदमर्धस्तरं विद्यान् कण्ठं सार्धस्तरं ततः ।
पट्टिका स्यात् स्तरं पञ्च स्तरमेकं ततो भवेन् ॥ ४६ ॥
नेपे च सुन्दरं कण्ठं विधानव्या(?) विचक्षणैः ।
अनन्तरं द्वितीया च जङ्घा कार्या नरम्बरा ॥ ४७ ॥

मध्ये च सा प्रकल्प्या नदूर्ध्वं ना विमानयेत् ।

तनस्तरं भवेच्छान्ता स्तरमेकं लघुनं नतः ॥ ४८ ॥

तथैव भरणं गुणं पूर्वातिष्ठिष्ठक्षणम् ।

वीरगण्डेन साहितः कल्प्योऽपि तथा भवेत् ॥ ४९ ॥

पद्मपत्रिकाया युक्तं स्तरमुच्छान्तकं विदुः ।

वीरगण्डे स्तरं विनाश्रयभागं च हीरकम् ॥ ५० ॥

पटं तथैव कुर्यात् स्तरग्यार्धेन पट्टिका ।

वसन्तः स्तरमेकं स्याद् स्तरं वासन्तपट्टिका ॥ ५१ ॥

कपोतं त्रिस्तरं कुर्यात्त्रासिकासाहितं वृषः ।

छेदमर्धस्तरं विधान्मेदं तन्नुत्पमं च ॥ ५२ ॥

मकरं स्तरमेकं च भागार्धं पट्टिका नतः ।

भागमेकं भवेच्छेदः स्तरं कण्डस्तदूर्ध्वतः ॥ ५३ ॥

पट्टिका वेदिका चैव स्तरमेकं विधीयते ।

छेदं भागार्थिकं कुर्यात् कण्डकं सार्धभागिकम् ॥ ५४ ॥

भागेन पट्टिकां कुर्यात् तथा कमलपत्रिकाम् ।

कूटं ततः परं कुर्यात्त्रासिकाच(सु) निभूषितम् ॥ ५५ ॥

तृतीयजङ्घा(मद्वातद्वत्) स्याच्चतुर्भिः कल्पिता स्तरैः ।

स्तरमेकं भवेन्माला स्तरं च लघुनं विदुः ॥ ५६ ॥

भरणं स्तरमेकं च कुम्भमेकस्तरं तथा ।

वीरगण्डसमोपेतमुच्छालं स्यात् तदूर्ध्वतः ॥ ५७ ॥

स्तरमेकं प्रकुर्वीत वीरगण्डसमु(च्छि)तिम् ।

ततश्च हीरकं कुर्याद् भागेनैकेन युद्धिमान् ॥ ५८ ॥

सार्धभागेन पट्टिः स्यात् पट्टिकार्धं स्तरं तथा ।

स्तरमेकं वसन्तं स्यात् स्तरं वासन्तपट्टिका ॥ ५९ ॥

कपोतो द्विस्तरच्छेदोऽर्धस्तरं मेण्डरुः स्तरः ।

मागिको मकरः कार्यः पट्टिका चार्धभागिका ॥ ६० ॥

(भेदोऽर्धभागिको भागमेकं कण्ठः प्रकीर्तितः ।
पट्टिकावेदिका(भेदाः)स्त्रयोऽप्यर्धस्तरं पृथक् ॥ ६१ ॥

कण्ठश्चार्धस्तरः कार्यः पीठिका चार्धभागिका ।
अर्धभागेन कर्तव्या तदूर्ध्वं पञ्चपत्रिका ॥ ६२ ॥

विचित्रलक्षणोपेतं ततः कूटं विधीयते ।
स्तरमेकं भवेच्छेदः स्यान् कण्ठोऽप्येवमेव (च?) हि ॥ ६३ ॥

पट्टिका स्तरमेकं स्यान् ततो वेदी स्तरद्वयम् ।
छेदः स्तरं भवेद् भूयः कण्ठः स्याद् द्विस्तरं ततः ॥ ६४ ॥

कर्तव्ये स्तरमेकं पट्टिका पञ्चपत्रिका ।
घण्टा ततः(क?)कां कार्या मानतां विंशतिस्तरा ॥ ६५ ॥

एकादशस्तरः कुम्भः सर्वेषां सर्वतो भवेत् ।
त्रिभूमिकोऽप्यमारुह्यानधतुर्भूमिर्धोच्यते ॥ ६६ ॥

त्रिभूमिकः ॥

हस्तान् पञ्चदश क्षेत्रं विस्तारा(तु)मकल्पयेत् ।
उच्छ्रायेण तु हस्तानां स्यान् (पादकविंशतिः?) ॥ ६७ ॥

द्विहस्तं कारयेत् पीठं जहा हस्तप्रयोजिताम् ।
सार्धहस्तं भवेत् कूटं गर्वालद्वाग्भूषितम् ॥ ६८ ॥

द्वितीयजहा कर्तव्या पादहीनं कारयम् ।
नपादहस्तं पूर्वात् कूटमन्यतु तदूर्ध्वतः ॥ ६९ ॥

तृतीयजहा कर्तव्या सार्धं हस्तद्वयं ततः ।
ततश्च कूटप्रस्तारो हस्तमेकं विधीयते ॥ ७० ॥

चतुर्था चतुर्थी कर्तव्या सार्धहस्तद्वयं ततः ।
ततश्च कूटप्रस्तारो हस्तमेकं विधीयते ॥ ७१ ॥

जट्वा चतुर्थी कर्तव्या सप्तद्विजगोचिता ।
हस्तं च कूटप्रस्तारो वेदीरन्तस्तथाभिरः ॥ ७२ ॥

गर्भादिचिह्नता घण्टा कार्या हस्तद्वयेचिता ।
चतुर्दशस्तरः कुम्भः सर्वेषां सर्वतो भवेत् ॥ ७३ ॥

मूचि(का?ता)हस्तसङ्घैषा विभागः कथ्यतेऽधुना ।
पीठं हस्तद्वयोत्सेधं जङ्घालङ्कृतिरुच्यते ॥ ७४ ॥

दशभागो भवेदेकमुच्छालं द्विस्तरं ततः ।
वीरगण्डं स्तरं विधाद् द्विस्तरं हीरकं भवेत् ॥ ७५ ॥

पटस्तरैव विज्ञेयो(त्सेधकी?)पट्टिका ततः ।
वसन्तं द्विस्तरं + + + + वासन्तपट्टिका ॥ ७६ ॥

कपोतग्नस्तरः कार्पौ भागं छेदो विधीयते ।
मेढं स्तरं प्रकुर्वीत स्तरं कण्डस्य पट्टिका ॥ ७७ ॥

पुर्वीत मागिकीं (देवाविर्दी)तन(च्छे)दे च मागिकम् ।
पुनः कण्डं प्रकुर्वीत द्विस्तरं पट्टिकां ततः ॥ ७८ ॥

स्यात् पद्मपत्रिकाप्येवं घण्टा पञ्चस्तरा ततः ।
विनिघ्नं लक्षणोपेनं ततः घुम्नं निवेदयेन् ॥ ७९ ॥

नट्यान्तम्नं द्वितीया(यां) निरुध्यादष्टमागिकम् ।
माला + द्विस्तरं घुम्नं मागिकं (नल्ल)घुनं ततः ॥ ८० ॥

भर(णं) स्तरमेकं च कण्डं तन्त्रपाणतः ।
वीरगण्डेन संपुनं (नारा)धो? नट्यान्तं भवेत् ॥ ८१ ॥

द्विस्तरं मणु रित्तं वीरगण्डः स्तरं भवेत् ।
हीरकं द्विस्तरं रित्यात् पद्मं चैव तथाकिम् ॥ ८२ ॥

पट्टिका स्तरमेकं स्याद् वसन्तं द्विस्तरं ततः ।
वसन्तपट्टिकां नालं वसन्तं विनिघ्नं ततः ॥ ८३ ॥

पुर्वीत मागिकं (मेढं), स्तरमेकं च मेढम् ।
मण्डं स्तरमेकं च तथा मण्डपट्टिका ॥ ८४ ॥

मेढः स्तरं मेढम् कण्डः स्तरं नालं च पट्टिका ।
पट्टिका स्तरमेकं च पट्टिकां च नालम् ॥ ८५ ॥

स्तरं स्तरमेकं पुर्वीत स्तरमेकं च पट्टिका ।
पट्टिका स्तरमेकं च पट्टिकां च नालम् ॥ ८६ ॥

प्राग्ग्रीवभूषिता सा स्यात् कुम्भं कुर्वात् तदूर्ध्वतः ।
 जङ्घास्तम्भस्तृतीयायां सप्तांशश्चतुरःकः ॥ ८७ ॥
 ततो मालाथ लशुनं भरणं कुम्भकाण्डकां ।
 उच्छालं गण्डको हीरं श्रत्येकं स्युः स्तरं स्तरम् ॥ ८८ ॥
 पथं सार्धस्तरं विद्याद् भागेऽर्धे पट्टिकां तथा ।
 भागमेकं वसन्तः स्याद् भागं वासन्तपट्टिका ॥ ८९ ॥
 कपोतं त्रिस्तरं कुर्याच्छेदमेकस्तरं ततः ।
 ततश्च मेढ्रं मरं(?) विदधीत स्तरं स्तरम् ॥ ९० ॥
 तत्पट्टिका तु भागार्धं (भेदं?) भागार्धमेव च ।
 कण्डो वेदी पट्टिका (च) त्रीण्येतानि स्तरं स्तरम् ॥ ९१ ॥
 स्तरस्यार्धं भवेच्छेदः कण्डः सार्धस्तरं ततः ।
 भागार्धं पट्टिका कार्या तावती पञ्चपत्रिका ॥ ९२ ॥
 चतुर्भागा भवेद् घण्टा गुणद्वारसमन्विता ।
 द्विस्तरं कारयेत् कुम्भं घण्टायाः स्थितमूर्ध्वतः ॥ ९३ ॥
 एवं भूमिस्तृतीयैषा चतुर्थी कथ्यतेऽधुना ।
 कर्तव्या (पहरा?)जङ्घा महास्तम्भसमन्विता ॥ ९४ ॥
 मालाथ लशुनं तद्वद् भरणं कुम्भ एव च ।
 उच्छालं गण्डकं हीरमिति ग्रा + पृथक् पृथक् ॥ ९५ ॥
 सार्धभागं भवेत् (पादः?पट्टः) पट्टिकार्धस्तरं ततः ।
 वसन्तं (स्त)रमेकं स्यात् तत्संज्ञः(?) पट्टिका स्तरम् ॥ ९६ ॥
 कपोतं द्विस्तरं विद्याच्छेदं सार्धस्तरं ततः ।
 मेढ्रं तथैव कुर्वीत मकरं च स्तरं बुधः ॥ ९७ ॥
 पट्टिकां मकराख्यां च च्छेदमेकस्तरं विदुः ।
 स्तरमेकं भवेत् कण्डः स्तरस्यार्धं च पट्टिका ॥ ९८ ॥
 तथैव वेदिकां कुर्याच्छेदमर्धस्तरं पुनः ।
 सार्धभागं प्रकुर्वीत कण्टदेशं विचक्षणः ॥ ९९ ॥

- पटिका (मेघः)मंता तु स्तमेकं निरीपने ।
 गप्य स्तमेकं कार्या मृगजगतिभूतिना ॥ १०० ॥
- कुम्भं विदध्यादुपरि द्विव्यं पदजाननम् ।
 भागमेकं मनेच्छेदस्तनः कप्यः मगदगम् ॥ १०१ ॥
- पटिका स्तमेकं तु वेदिका तु मगदगम् ।
 पुनश्चेदो भवेद् भागं ++ कप्यो निरीपने ॥ १०२ ॥
- पटिका स्तमेकं तु तद्वन्मोक्षपटिका ।
 स्तराणां विनियोग्य भवेः मगदगम् ॥ १०३ ॥
- चन्द्रशालाश्च कर्तव्या दग्धनीनाधतुष्टिम् ।
 एवं पपे महापथे स्वस्तिकं कर्मानके ॥ १०४ ॥
- तथैव सर्वतोमद्रे कुयोद् नृप्यामिमां वुरः ।
 कुम्भं तु पश्चदगभिः स्तरः (कार्या/कुर्यान्) समुन्नतम् ॥ १०५ ॥
- स्याद्यतुर्भूमिको देवं तद्वच्छन्दस्तु कामतः ।
 पञ्चभूमिपथ व्रमः प्रासादं राजपूजितम् ॥ १०६ ॥
- विस्तारेण विधातव्यः स हस्तस्तानेकविंशतिम् ।
 विमानयेत् तयोत्सेधं पादोनविंशतं करान् ॥ १०७ ॥
- षोडं भागद्वयं सार्धं जड्या (साराघ्रा?)त्रिभागिका ।
 कुर्वीत कूटप्रस्तारं सार्धहस्तं च बुद्धिमान् ॥ १०८ ॥
- जड्या द्वितीया कर्तव्या हस्तत्रितयमुच्छ्रिता ।
 भूयोऽपि कूटप्रस्तारं सार्धहस्तं प्रकल्पयेत् ॥ १०९ ॥
- जड्या तृतीया कर्तव्या पादहीनं करत्रयम् ।
 सार्धहस्तसमुत्सेधः कूटप्रस्तार इष्यते ॥ ११० ॥
- चतुर्थभूमिजड्या च सार्धहस्तद्वयोच्छ्रिता ।
 कूटप्रस्तारकं कुर्यात् पूर्वमानेन बुद्धिमान् ॥ १११ ॥

पञ्चम्यां भुवि कुर्वीत (जङ्घ्या सा?) हि करद्वयम् ।
 कुर्वीत कूटप्रस्तारं तथा प्रा(गा?गु)दितो यथा ॥ ११२ ॥
 कुर्याद्वस्तद्वयोत्सेधं कपोतमपि बुद्धिमान् ।
 चतुर्भागसमुत्सेधा महाघण्टा विधीयते ॥ ११३ ॥
 उपरिष्ठाद् भवेत् तत्र प्रासादे पञ्चभूमिके ।
 कुम्भं तदूर्ध्वं कुर्वीत स्तरानेकोनविंशतिम् ॥ ११४ ॥
 संस्थानमेतत् कर्तव्यं सर्वतोभद्रसंज्ञ(कौ?के) ।
 विभाजयेद् विशेषेण ततः स्तरविभाजनात् ॥ ११५ ॥
 श्रीवन्धपीठं कर्तव्यं सार्धद्वस्तद्वयोच्छ्रितम् ।
 चतुर्दशस्तरं जङ्घा कर्तव्या स्तम्भसंयुता * ॥ ११६ ॥
 कर्तव्या द्विस्तरा माला लशुनं स्तरसम्मितम् ।
 विदधीत स्तरं पद्मकुम्भगण्डसपन्विनम् (?) ॥ ११७ ॥
 उच्छालं द्विस्तरं कुर्या(दिडो?) भागं विधीयते ।
 द्विस्तरं हीरकं कार्यं पटार्थव तथाविधाः ॥ ११८ ॥
 पट्टिका स्तरमेकं च वसन्तं द्विस्तरं ततः ।
 वसन्तपट्टिका भागं कपोतं त्रिस्तरं ततः ॥ ११९ ॥
 छेदमेकस्तरं कुर्यात् स्तरमात्रं च मेढकम् ।
 मकरं भागमेकं च भागं (चराल?) पट्टिका(म्) ॥ १२० ॥
 कुर्वीत भागिकं छेदं ततः कण्ठं च भागिकम् ।
 फण्डं छेदं ततः कण्ठं च + + + + भागिकम् ॥ १२१ ॥
 (वाख्यापट्टिका?) भागं वेदीं विचक्षणः ।
 कुर्वीत भागिकं छेदं ततः कण्ठं स्तरद्वयम् ॥ १२२ ॥
 स्तरं स्तरं प्रकुर्वीत पट्टिका पत्रपट्टिका ।
 कूटप्रस्तारके कुर्यान्मकराननपञ्चकम् ॥ १२३ ॥
 विचित्ररूपं सर्वांगु दिक्षु सर्वगुणान्वितम् ।
 ऊर्ध्वतः पट्टिकायास्तु घण्टा पञ्चस्तरा भवेत् ॥ १२४ ॥

पट्टिका पञ्चपूर्वा च विधातव्या स्तरं स्तरम् ।
कुर्वीत घण्टामुपरि चतुर्भागां विचक्षणः ॥ १५१ ॥

तदर्धमूर्ध्वतः कुम्भं छेदमर्धेन तस्य च ।
जह्वा पद्भागिका कार्या (मात्ता गेन गुन कारयेन?) ॥ १५२ ॥

लशुनं भरणं कुम्भं गण्डमुच्छाल(वाड?)के ।
हीरकं चेति कुर्वीत भागिकानि पृथक् पृथक् ॥ १५३ ॥

सार्धभागं भवेत् पट्टः पट्टिकार्धस्तरोच्छ्रिता ।
वसन्तं भागमेकं स्याद् वसन्ताख्या च पट्टिका ॥ १५४ ॥

कपोतं त्रिस्तरं कुर्याच्छेदं (त्र्यंशोनशंसकाम्?) ।
मण्डको मकरश्चैव पट्टिका छेदकण्ठका ॥ १५५ ॥

कण्ठं पट्टी च वेदी च च्छेदश्च स्यात् स्तरं स्तरम् ।
द्वितीयो द्विस्तरः कण्ठो भागिकी पट्टिका भवेत् ॥ १५६ ॥

तथैव पद्मसंज्ञा च स्यादुच्छ्रायेण पट्टिका ।
घण्टां कुर्याच्चतुर्भागां कुम्भमर्धेन तस्य च ॥ १५७ ॥

छेदमेकेन भागेन जह्वाप+र्धभागिकीम् ।
माला(मे)केन भागेन लशुनं सार्धभागिकम् ॥ १५८ ॥

तथैव भरणं कुर्यात् कुम्भोच्छाले स्तरं स्तरम् ।
हीरकं भागिकं कुर्यात् पट्टं सार्धस्तरं ततः ॥ १५९ ॥

पट्टिकार्धस्तरं कार्या वसन्तं च स्तरं ततः ।
कपोतं द्विस्तरं कुर्याद् वेदीमर्धस्तरं तथा ॥ १६० ॥

यथा छेदस्तथा मण्डो मकरश्च विधीयते ।
पट्टिकार्धस्तरं कार्या छेदोऽप्यर्धस्तरं भवेत् ॥ १६१ ॥

भागं कण्ठः पट्टिका च वेदी कार्या द्विभागिकी ।
छेदो भागेन कर्तव्यः कण्ठश्चान्यस्त्रिभागिकः ॥ १६२ ॥

पट्टिकां पद्मपत्रीं च विदधीत स्तरं स्तरम् ।
तुल्यस्य चलनं कार्यं द्विभागिकमनन्तरम् ॥ १६३ ॥

घण्टा कार्या समुत्सेधा(त्) त्रयस्त्रिंशद्विभागिकी ।
सर्वतोभद्रसंयुक्ता चन्द्रशालाविभूषिता ॥ १६४ ॥

कुर्वीत त्रिस्तरं पञ्च चित्रपत्रसमन्वितम् ।
तस्योपरि (भवेत्) कुम्भश्चतुर्दशविभागिकः ॥ १६५ ॥

ग्रीवा द्विभागिका कार्या कर्णयैव तथाविधः ।
बीजपूरं ततः कार्यं (साऽशो)भासंयुक्तमर्धतः ॥ १६६ ॥

पद्मचक्रं त्रिशूलं वा विधातव्यं यथोचितम् ।
सोत्तुङ्गप्राससंयुक्तं + + मकरमेढ्रकः ॥ १६७ ॥

सोत्तुङ्गकूटके कुर्यादेवं दिक्षु विदिक्षु च ।
भूर्मा भूर्मा विधातव्या शाला माध्यलतोरणम् (?) ॥ १६८ ॥

कोणे कोणे च (+ करा) भद्रे करि(क्य?क)रानपि ।
+ + कूर्दस्त्रिभिर्युक्तं चतुर्भिश्च जलान्तरः ॥ १६९ ॥

कुर्वीत सर्वतोभद्रमेवंलक्षणलक्षितम् ।
एवं पद्मो महापद्मः स्वास्तिको बधेमानकः ॥ १७० ॥

सर्वतोभद्र इत्यने समारम्भ्यकभूमिकान् ।
पञ्चभूमिकपर्यन्तं कार्याः साधारणक्रियाः ॥ १७१ ॥

एतर्विंशतिभागश्च प्रासादाः पूर्वगृहिताः ।
पीठादारभ्य घण्टान्नं पश्चते लक्षणान्विताः ॥ १७२ ॥

पद्मभूमिकादि(को?कं) भूमौ यावद् द्वादशभूमिकम् ।
पञ्चभूमिकः ॥

अथ पद्मभूमिकान्नं त्रिंशद्वस्त्रं प्रवक्ष्यते ॥ १७३ ॥

चत्वारिंशत्कराः संपास्तस्योच्छ्रायो विधीयते ।
पीठं प्रकल्पयेन् तस्य माधदस्तदयोऽच्छिन्नम् ॥ १७४ ॥

जदया समुच्छ्रये कार्या माधदस्तचतुष्टयम् ।
पूटप्रस्तारमस्याहुः (सो ना)धदन्तोच्छिन्नं पुनः ॥ १७५ ॥

जङ्घा द्वितीया तु भवेत् तस्य हस्तनतुष्टयम् ।
द्वितीयकूटस्योत्तेधं सार्धहस्तं प्रकल्पयेत् ॥ १७६ ॥
घण्टा तृतीया चतुरो हस्तास्तार्धाद्विजज्ञिता(?) ।
तृतीयकूटप्रस्तारं कुर्याद् भूयोऽपि पूर्ववत् ॥ १७७ ॥
जङ्घा भवेच्चतुर्थी+(स सार्धां त्रि?) करत्रयम् ।
पूर्वमानेन कुर्यात् कूटप्रस्तारमृध्वतः ॥ १७८ ॥
हस्तत्रयं विधातव्या जङ्घोच्छ्रायेण पञ्चमी ।
कूटप्रस्तारकं कुर्यात् सार्धहस्तोच्छ्रितं ततः ॥ १७९ ॥
प(ष्ठैष्टी) हस्तत्रयं जङ्घा पादद्वीनं विधीयते ।
प्राग्वत् प्रस्तारकूटं तु कपोतं त्रिकरोच्छ्रितम् ॥ १८० ॥
तस्योपरि भवेद् घण्टा हस्तपञ्चकमुच्छ्रिता ।
कर्तव्यं पद्मपुपरि सुविचित्रं पङ्कगुलम् ॥ १८१ ॥
कुर्याद् भागैकविंशत्या कुम्भमा(द्भरणैतम्?भरणैर्युतम्) ।
पद्मभूमिकोऽयमाख्यातः कथ्यन्तं सप्तभूमिकः ॥ १८२ ॥
पद्मभूमिकः ॥
पञ्चत्रिंशत्करः प्रोक्तो विस्तारात् स(म?प्त)भूमिकः ।
सार्धत्तिकान्नपञ्चाशत्कर्णं नित्योच्छ्रिता करात्(?) ॥ १८३ ॥
त्रिहस्तं पीठमुत्सेधाज्जङ्घा पञ्चकरोच्छ्रिता ।
सार्धहस्तोच्छ्रितः कूटप्रस्तारो(ऽस्य) विधीयते ॥ १८४ ॥
द्विहस्तो वेदिकायन्यो जङ्घोच्छ्रायश्चतुष्करः ।
सार्धहस्तसमुत्सेधः कूटविप्रस्तार इष्यते ॥ १८५ ॥
सार्धहस्तोच्छ्रिता वेदी जङ्घा सार्धकरत्रयम् ।
सार्धहस्तोच्छ्रितः कूट(ः?)प्रस्तारः परिकीर्तितः ॥ १८६ ॥
सपादहस्ता वेदी स्याज्जङ्घा (ख्यंशं?न्यंशं) करत्रयम् ।
सार्धहस्तस्तु कूटस्य प्रस्तारः स्यात् समुच्छ्रयात् ॥ १८७ ॥
हस्तं स्याद् वेदिकायन्यो जङ्घांशो हि करद्वयम् ।
सपादहस्तः कूटस्य प्रस्तारो वेदिका करम् ॥ १८८ ॥

पादोनद्विकरा जङ्घा कूटं पादयुनः करः ।

हस्तमात्रोच्छ्रिता वेदी जङ्घा सार्धकरोच्छ्रिता ॥ १८९ ॥

कूटप्रस्तारको हस्तं कपोतः स्यात् करत्रयम् ।

सपञ्चशीर्षघण्टा तु सार्धं स्याद्वस्तपञ्चकम् ॥ १९० ॥

एवमेव समुद्दिष्टः प्रासादः सप्तभूमिकः ।

सप्तभूमिकः ॥

अथाष्टभूमिकं धूमः प्रासादं शुभलक्षणम् ॥ १९१ ॥

चत्वारिंशत्करांस्तस्य विस्तारं परिकल्पयेत् ।

उच्छ्रायः सप्तपञ्चाशत् कराः स्युः(स्त्रिंस्त्र्यं)श्वर्जिताः ॥ १९२ ॥

नवहस्तान् प्रकुर्वीत सार्धान् प्रथमभूमिकाम् ।

द्वितीयाष्टौ (सपादोर्धाः) तृतीयाष्टौ करान् भवेत् ॥ १९३ ॥

चतुर्थी सप्तहस्ता तु पट्टकरा पञ्चमी भवेत् ।

पञ्चहस्ता ततः षष्ठी चतुर्दस्ता तु सप्तमी ॥ १९४ ॥

ततोऽष्टमी त्रिहस्ता स्याद् वेदीयन्धः करद्वयम् ।

घण्टां चतुष्करां कुर्यादिवं स्यादष्टभूमिकः ॥ १९५ ॥

अष्टभूमिकः ॥

अथोच्यते हस्तमानान् प्रासादो नवभूमिकः ।

विस्तारादेकपञ्चाशदुच्छ्रित्या स्याद् द्विसप्ततिः ॥ १९६ ॥

कर्णप्रमाणं (तस्योक्ता विस्तारोऽस्य अनुवृत्तिः!) ।

पञ्चहस्ता भवेद् घण्टा वेदीयन्धस्तदर्धतः ॥ १९७ ॥

कुर्याद्वस्तत्रयं सार्धं नवमीमप्य भूमिकाम् ।

अष्टमीं चतुरः सार्धान् सपादान् पञ्च सप्तमीम् ॥ १९८ ॥

षष्ठीं पट्टपादहीनांश्च (सपादोनाम्!) पञ्चमीम् ।

अष्टौ चतुर्थीं पादोनान् हस्ता(त्राय) तृतीयकाम् ॥ १९९ ॥

विलोमेनै(कःप) कथितः प्रासादो नवभूमिकः । नवभूमिकः ॥

इदानीमभिधास्यामः प्रासादं दशभूमिकम् ॥ २०० ॥

एकोनाशीतिरुत्सेधः सपादा विस्तृतिः पुनः ।

पदपञ्चाशत्कराः कर्णमानाद् ब्रूमोऽथ भागशः ॥ २०१ ॥

एकादशकरोत्सेधा कार्या प्रथमभूमिका ।

सार्धान् दश द्वितीया स्यात् तृतीया तु करान् दश ॥ २०२ ॥

सार्धानष्टौ चतुर्थी तु सप्त(सार्धस्वर्धास्तु) पञ्चमी ।

षष्ठी सप्तकरा प्रोक्ता सप्तमी पट्करा भवेत् ॥ २०३ ॥

पञ्चहस्ताष्टमी ज्ञेया नवमी तु चतुष्करा ।

त्रिहस्ता दशमी कार्या वेदी सांशं करद्वयम् ॥ २०४ ॥

++++ प्रमाणेन सार्धं करचतुष्टयम् ।

एवमेव समुद्दिष्टो विन्यासो दशभूमिके ॥ २०५ ॥

दशभूमिकः प्रासादः ॥

ब्रूमः (समासादभीधैः)कादशभूमिकम् ।

पञ्चपट्टिकरः कार्यो दिनवत्युच्छ्रित(थ) सः ॥ २०६ ॥

कर्णमानेन विज्ञेयः प्रासादः शास्त्रवेदिभिः ।

प्रथमा भूमिका तस्य चतुर्दशकरा भवेत् ॥ २०७ ॥

द्वितीया द्वादशार्धं च तृतीयैकादशोच्छ्रिता ।

नव सार्धाथतुर्थी स्यात् सपादानष्ट पञ्चमी ॥ २०८ ॥

सप्तहस्ता भवेत् षष्ठी षडहस्ता सप्तमी ततः ।

पञ्चहस्ताष्टमी सार्धाथतुरो नवमी करान् ॥ २०९ ॥

चतुर्हस्ता तु दशमी सार्धमेकादशी त्रयम् ।

सपादद्विकरा वेदी षण्णा सार्धचतुष्क(सांरा) ॥ २१० ॥

प्रासादः कथितः सम्यगित्येकादशभूमिकः ।

एकादशभूमिकः ॥

ब्रूमो द्वादशार्धं स सप्तपट्टिकरायतः ॥ २११ ॥

१. 'समासात् प्रासादमे' इति स्यात् ।

उच्छ्रायात् पञ्चनवतिहस्तः स्यात् कर्णमानतः ।

आद्या चतुर्दशकरा भूमिकास्य विधीयते ॥ २१२ ॥

द्वितीयैकादशकरा(न्) तृतीयार्धयुता(न्) दश ।

दश हस्ताश्चतुर्थी स्यादर्था सार्धास्तु पञ्चमी ॥ २१३ ॥

सार्धसप्तकरा षष्ठी सप्तहस्ता च सप्तमी ।

अष्टमी पदकरा पञ्चहस्ता तु नवमी भवेत् ॥ २१४ ॥

दशमी स्याच्चतुर्हस्ता त्रिहस्तैकादशी क्षितिः ।

द्वादशी द्वौ करो सार्धां वेदीबन्धः करद्वयम् ॥ २१५ ॥

चतुर्हस्ता भवेद् घण्टा सर्वालङ्कारभूषिता ।

स्तम्भकर्णस्य मानेन कुम्भं कुर्याद् विचक्षणः ॥ २१६ ॥

उच्छालं द्विगुणं स्तम्भात् (ह्यारसार्धसङ्गुणाम् ?) ।

इत्येते द्राविडाः सम्यक् प्रासादा द्वादशोदिताः ॥ २१७ ॥

एषां पञ्चमहापद्मस्वस्तिका वर्धमानकः ।

सर्वतोभद्र (लंता?)स्तलबन्धान् निवेशयेत् ॥ २१८ ॥

(आरभ्यन्तामेरकस्या च?) द्वादशभूमिका(न्) ।

ऊर्ध्वमानं च कर्तव्यं सामान्यं तेषु पञ्चसु ॥ २१९ ॥

द्वादशभूमिकः ॥

(पीठमूल?)च्छन्दकभूमिकाभि-

र्विनिर्मिता द्राविडनामधेयाः ।

प्रासादमुख्याः कथिता(यथा यथा-

वेत्यं स्वल्पविभिरुच्यतेऽर्सा ?) ॥ २२० ॥

इति महाराजाधिराजपरमेश्वरभीभोजदेवविद्यविते समराष्ट्रजन्मशारनादि वास्तुशास्त्रे

द्राविडप्रासादाध्यायो नाम द्विपष्टितमः ॥

—:—

१. 'ह्यार सार्धसङ्गुणाम्' इति स्यात् । २. 'इत्येता' इति पाठः स्यात् ।

३. 'आरभ्य भूमेरकरा आ' इति स्यात् । ४. 'पीठमूल' इति स्यात् ।

पोटशाश्रिः समन्ताच्च विज्ञेयः स समुद्रकः ।
 पार्श्वयोश्चन्द्रशाला च उच्छ्रयात् स द्विभूमिकः ॥ १२ ॥
 तथाष्टाश्रिः पद्मानिभो भूमिकात्रयमुच्छ्रितः ।
 पोटशाश्रिः स विज्ञेयो विचित्रशिखरः शुभः ॥ १३ ॥
 मृगराजस्तु विख्यातश्चन्द्रशालाविभूषितः ।
 प्राग्ग्रीवेण विशालेन भूमिका(स यदु?गु य उ)च्छ्रितः ॥ १४ ॥
 अनेकचन्द्रशालस्तु गजः प्रासाद उच्यते ।
 पर्यस्तो मृगराजस्तु गरुडो नाम नामतः ॥ १५ ॥
 सप्तभूम्युच्छ्रितस्तद्वचन्द्रशालात्रयान्वितः ।
 अश्रिभि('विह्वरं तस्य') पद्भिर्गुक्तः समन्ततः ॥ १६ ॥
 स्यादन्यो गरुडस्तदुच्छ्रयाये दशभूमिकः ।
 पञ्चकः पोटशाश्रिः स्याद् भूमिकाद्वितयाधिकः ॥ १७ ॥
 पञ्चतुल्यप्राणन(?)वावृक्षश्चतुरश्रकः ।
 पञ्चाण्ड(मे?ए/कभूमिस्तु गर्भ?भो) हस्तचतुष्टयम् ॥ १८ ॥
 द्वयो भवति ना(त्रांयं?)प्रासादः सर्वकामिकः ।
 सप्तकापञ्चकाभूमिप्रामादो(?)य इहोदिताः ॥ १९ ॥
 ('ह्रिस्व')ते समा ज्ञेया ये चान्ये तत्प्रमाणकाः ।
 विचित्रशिखराः कार्याश्चन्द्रशालाविभूषिताः ॥ २० ॥
 सर्वे प्राग्ग्रीवसंगुक्ताः कर्तव्यास्तोरणान्विताः ।
 ऐष्टिका दारवा यडा शैलजा वाजनाकुलाः ॥ २१ ॥
 स्यान् पञ्चाशत्करान्मेरुमूत्रलिङ्गं नवोदयान् (?) ।
 गर्भास्तु द्विगुणा लिङ्गाद् भिन्नयः स्पृथतुष्कराः ॥ २२ ॥
 अन्वारिका हस्तपट्टकं विधादव्या समन्ततः ।
 अन्वारिकां च कुर्वीत वाटाभित्तिं विचक्षणः ॥ २३ ॥
 अयं साधारकः श्रोक्तो मेरुः सर्वगुणान्वितः ।
 प्रासादानां तथान्येषां गर्भो (लिङ्गदिगुणः?) ॥ २४ ॥

१. 'यह्रन्तश्च' इति स्यात् । २. 'गर्भ' इति स्यात् । ३. 'ह्रस्व' इति

अथ मेर्वादिविंशिकानां रासादलक्षणं नाम त्रिपष्टितमोऽध्यायः ।

—:०:—

अधुना नागरान् वृषः प्रासादान् नामलक्षणैः ।
 मेरुमन्दरकैलासाः कुम्भोऽथ मृगराड् गजः ॥ १ ॥
 विमानच्छन्दसंज्ञश्च चतुरश्रस्तथापरः ।
 अष्टाश्रिः षोडशाश्रिश्च वतुलः सर्वतोदभद्रकः ॥ २ ॥
 सिंहास्यो नन्दनो नन्दिवर्धमा^१नो हंसको वृषः ।
 (गुरुत्सा^२गुरुडः) पञ्चकाख्यश्च समुद्र इति विंशतिः ॥ ३ ॥
 नागराणामिति प्रोक्ता प्रासादानां समासतः ।
 शत(मुद्र^३श्चतुर्द्वारः षोडशक्षितिरूर्ध्व(तः) ॥ ४ ॥
 विचित्रशिखराकीर्णो मेरुः प्रासाद उच्यते ।
 मन्दरो द्वादशतलः कैलासो नवभूमिकः ॥ ५ ॥
 अनेकशिखरश्चित्रश्चतुर्द्वारो महोच्छ्रितः ।
 विमानच्छन्दकस्त्वष्टभूमिकः परिकीर्तितः ॥ ६ ॥
 विशत्यण्डकसंयुक्तः सप्तभुर्नन्दिवर्धनः ।
 षड्भूमिर्नन्दनः कार्यः प्रासादः षोडशाण्डकः ॥ ७ ॥
 पञ्चभूः सर्वतोभद्रो मद्रशालाविभूषितः ।
 अनेकशिखराकीर्णः कर्तव्यः प्रचुराण्डकः ॥ ८ ॥
 बलभिच्छन्दकः कार्यो देवतानां (ए^४)वृषः सदा ।
 वृषस्तु स्वीच्छ्रितेस्तुल्यः सर्वतः स्वस्ति वर्तितः ॥ ९ ॥
 गण्डलं (१) स तु विज्ञेय एकाण्डकविभूषितः ।
 सिंहः सिंहाकृतिर्ज्ञेयो गजो गजसमाकृतिः ॥ १० ॥
 कुम्भः कुम्भाकृतिस्तद्वद् भूमिका^५च्छ्रितः ।
 अञ्जलीपुटसंस्थानः पञ्चाण्डकविभूषितः ॥ ११ ॥

षोडशाश्रिः समन्ताच्च विज्ञेयः स ममुद्रकः ।

पार्श्वयोश्चन्द्रशाला च उच्छ्रायान् स द्विभूमिकः ॥ १२ ॥

तथाष्टाश्रिः पद्मनिभो भूमिकात्रयमुच्छ्रितः ।

षोडशाश्रिः स विज्ञेयो विचित्रशिखरः शुभः ॥ १३ ॥

मृगराजस्तु विख्यातश्चन्द्रशालाविभूषितः ।

प्राग्ग्रीवेण विशालेन भूमिका(स यदुत्सु य उ)च्छ्रितः ॥ १४ ॥

अनेकचन्द्रशालस्तु गजः प्रासाद उच्यते ।

पर्यस्तो मृगराजस्तु गरुडो नाम नामतः ॥ १५ ॥

सप्तभूम्युच्छ्रितस्तद्वचन्द्रशालात्रयान्वितः ।

अश्रिभिः(विहरं तस्य?) पद्भिर्युक्तः समन्ततः ॥ १६ ॥

स्यादन्यो गरुडस्तद्वदुच्छ्राये दशभूमिकः ।

पद्मकः षोडशाश्रिः स्याद् भूमिकाद्वितयाधिकः ॥ १७ ॥

पद्मतुल्यप्राणन(?)वावृक्षश्चतुरश्रकः ।

पञ्चाण्ड(मे?ए)कभूमिस्तु गर्भ(भो?) हस्तचतुष्टयम् ॥ १८ ॥

वृषो भवति ना(त्रायं?)प्रासादः सर्वकामिकः ।

सप्तकापश्चकाभूमिप्राग्मादो(?)य इहोदिताः ॥ १९ ॥

(हिंस्य?)ते समा ज्ञेया ये चान्ये तत्प्रमाणकाः ।

विचित्रशिखराः कार्याश्चन्द्रशालाविभूषिताः ॥ २० ॥

सर्वे प्राग्ग्रीवसंयुक्ताः कर्तव्यास्तोरणान्विताः ।

ऐष्टिका दारवा यद्वा शैलजा वाजनाकुलाः ॥ २१ ॥

स्यात् पञ्चाशत्करान्मेरुनूत्रलिङ्गं नवोदयान् (?) ।

गर्भास्तु द्विगुणा लिङ्गाद् भित्तयः स्पृथतुष्कराः ॥ २२ ॥

अन्धारिका हस्तपट्कं विधातव्या समन्ततः ।

अन्धारिकां च कुर्वीत वाढाभित्तिं विचक्षणः ॥ २३ ॥

अयं साधारकः प्रोक्तो मेरुः सर्वगुणान्वितः ।

प्रासादानां तथान्येषां गर्भो (लिङ्गद्विगुणः?) ॥ २४ ॥

प्रासादगर्भमुत्सृष्टं यच्छेषं तेन कल्पयेत् ।
 सहान्यारिकया स(र्वा?र्व) समभागेन पूर्ववत् ॥ २५ ॥
 मे(वा?र्वा)या ये विमानान्ताः (सं+?)पूर्व प्रकीर्तिताः ।
 शस्तास्ते (मृज्य?)लिङ्गानामन्येषां तु भयाव(हम्?हाः) ॥ २६ ॥
 वावृक्षमुख्या ये तूक्ता नन्दिवर्धनपश्चिमाः ।
 (तष्टो?तेऽष्टौ) शुभा मध्यमानामन्येषां दुःखदाः स्मृताः ॥ २७ ॥
 हंसादयः समुद्रान्ताः पञ्च ये समुद्राहृताः ।
 प्रशस्तास्ते समुद्रिष्टा लिङ्गानां (विधीयसा?) ॥ २८ ॥
 मन्दरस्तु करात् कार्यश्चत्वारिंशत्तु +++ ।
 +++++ लासो विमानोपरोष्टिताः (?) ॥ २९ ॥
 हस्तद्वात्रिंशता कार्यः प्रासादो नन्दिवर्धनः ।
 हस्तास्तु नन्दनस्त्रिंशत् सर्वतोभद्र एव च ॥ ३० ॥
 अष्टाविंशतिपष्टा(भिः?त्रिः) षोडशा(त्रि)स्त्रिभिर्विना ।
 वर्तुलः पथकः भेतो विमानच्छन्द एव च ॥ ३१ ॥
 एते द्वादशहस्ताः+कार्या विंशतिहस्तका (?) ।
 गजः सिद्धश्च कुम्भश्च वलभीछन्द(क)स्तथा ॥ ३२ ॥
 चत्वार एते तुल्याः स्युर्हस्तोन्मंदरामानतः (?) ।
 वावृक्षो मृगराजश्च विमानच्छन्द एव च ॥ ३३ ॥
 एते द्वादशहस्ताः(स्युः) प्रमाणेन पृथक् पृथक् ।
 दशहस्तो भवेद् वा स गरुते(हो?ष्टकः) स्मृतः ॥ ३४ ॥
 एतैः प्रमाणैः प्रासादा(न्) कुर्वादित्यपरं स्थिताः ।
 पृथक्हम्ना द्विहम्नाथ (त्रि)हस्ता ये च कीर्तिताः ॥ ३५ ॥
 यथनागप्रसादीनां विधेया रक्षमां च ने ।
 विधिरप समुद्रिष्टः प्रासादानां समामनः ॥ ३६ ॥
 रिगेपेन पुनर्नृपो विमानं शुद्धपृष्णरूप ।
 चतुर्ग्रीवने क्षेत्रे पञ्चविंशद्विभानिने ॥ ३७ ॥
 १. 'मृज्य' इति मन्दर ।

रथिका पञ्चभागा स्याद् द्विभागं सलिलान्तरम् ।
(कूटः?) त्रिभागं पञ्जरं कुर्यान् प्राग्ग्रीवकविभूषितम् ॥ ३८ ॥

जलान्तरं द्वितीयं तु तदपि स्याद् द्विभागिकम् ।
शालिकादशभागा तु पूर्ववत् सलिलान्तरम् ॥ ३९ ॥

त्रिभागं पञ्जरं कुर्याद् द्विभागं सलिलान्तरम् ।
कूटं पञ्जरं प्राग्ने दिक्षु सर्वास्वयं विधिः ॥ ४० ॥

नागरोऽयं तलच्छन्दः प्रामादे शुद्धपुष्पके ।
जह्वा सपीठा क्षेत्रार्धविस्तारमद्वयोदया ॥ ४१ ॥

सार्धद्वितीया दशभिस्तृतीया नवभिः करैः ।
अष्टहस्ता चतुर्थी स्यात् सप्तहस्ता तु पञ्चमी ॥ ४२ ॥

पृष्ठी तु भूमिका कार्या प्रमाणेनास्य पदकरा ।
सप्तमी पञ्चहस्ता तु (चतुर्)हस्ता ततोऽष्टमी ॥ ४३ ॥

त्रिहस्तं वेदिकायन्धं विचित्रं कारयेद् बुधः ।
विस्ताराद् द्विगुणोच्छ्रायः स्कन्धोऽयं (वेदिकायन्धः) ॥ ४४ ॥

स्कन्धादध्वं भवेद् घण्टा यदि वामलसारकम् ।
तद् वर्तुलं शुभं कार्य घण्टा स्कन्धार्धमुच्छ्रिता ॥ ४५ ॥

घण्टाविस्तार(तः) कुम्भं चतुर्धाशेन कारयेत् ।
प्रमाणं समुदायेन भूमिकानामुदाहृता(तम्) ॥ ४६ ॥

एकैक(स्याः?)स्य)विशेषेण प्रविविच्याधुनोच्यते ।
प्रमाणेन विधातव्या (स्वकाराः/भूमिरङ्गिका ॥ ४७ ॥

(यं हस्तं तु?) सूर्यं द्विभागा पक्षपत्रिका ।
भागिका (कणकयास्त्र्यंशं?) कुगुदं छेद् एत च ॥ ४८ ॥

त्र्यंशस्तद्द्विगुणः कण्टः क्रिद्धिणीपट्टयान्वितः ।
तस्यार्धं पटिका कार्या तत्तमा निरिपत्रिका ॥ ४९ ॥

(भात्र्यंशावरणटीनमध्ये पच्छीतलार्धभागिवी?) ।
पूर्वप्रोक्तेन कण्ठेन सममूत्रा च मा भवेत् ॥ ५० ॥

स्तरमेकं भवेच्छेदस्ततः कण्ठः स्तरद्वयम् ।
 पट्टिका भागमेकं च तत्समं गिरिपत्रिका ॥ ७७ ॥
 त्रिभागं शिखरं कुर्याच्छेदं मे(रु?)तु भागिकम् ।
 एकं कण्ठं प्रकुर्वीत (पेथिकां गिस्तरं?) विदुः ॥ ७८ ॥
 स्तरमेकं भवेत् कण्ठः पट्टिकापि च तत्समा ।
 गिरिपत्री च कुर्वीत भागार्धेन विचक्षणः ॥ ७९ ॥
 (द्वा?)र्धपादिकया युक्ता त्रिस्तरा स्याद् वरण्डिका ।
 छेदं कण्ठं च कुर्वीत पूर्वमानेन बुद्धिमान् ॥ ८० ॥
 पट्टिका गिरिपत्री च भागं भागं विधीयते ।
 द्विस्तरं शिखरं कुर्यात् (तथा) छेदं तु भागिकम् ॥ ८१ ॥
 एवं कण्ठं प्रकुर्वीत +++++ पट्टिकाम् ।
 वरण्डिका (द्विभास्योदकारेण?) समन्विता ॥ ८२ ॥
 छेदं कण्ठं च पत्री च गिरिपत्री त्रिभागिका(?) ।
 प्राग्वद् (विरिहिर?) कुर्याद् यथाशोभं प्र + + + ॥ ८३ ॥
 चतुर्थी भूमिका चोर्ध्वं कर्तव्या लक्षणान्विता ।
 त्रयोदशस्तरं पीठं मध्यजङ्घा च तत्समा ॥ ८४ ॥
 चतुःस्तरा भवेन्माला तदर्धं लघुनं ततः ।
 कुम्भं तेन समं (कार्यमु?) कुर्यादुच्छालं द्विस्तरं भवेत् ॥ ८५ ॥
 तस्याधिं गण्डकं कुर्यात् पट्टं तद्द्विगुणं ततः ।
 पट्टिका गिरिपत्री च विधातव्ये स्तरं स्तरम् ॥ ८६ ॥
 वरण्डी त्रिस्तरा कार्या छेदमेकस्तरं विदुः ।
 कुर्वीत द्विस्तरं कण्ठं तदर्धेन तु पट्टिकाम् ॥ ८७ ॥
 तत्समां गिरिपत्रीं द्वौ स्तरौ (खिरिहिरं?) ततः ।
 छेदः कण्ठः पट्टिका च गिरिपत्रीति भागिकाः ॥ ८८ ॥
 वरण्डी द्विस्तरा कार्या ततश्छेदः स्तरं भवेत् ।
 कण्ठश्च पत्रिका चेति गिरिपत्रीति भागिकाः ॥ ८९ ॥

(प्राग्बकाशित्विरिहिरं) कुर्याच्छेदं पूर्वक्रमेण च ।

द्विस्तरा तिलनासा (तु) विधातव्या विपश्चिता ॥ ९० ॥

कुर्वीत भागिकं छेदं ततः क(ण्टाण्ठं) द्विभागि(कीकम्) ।

पट्टिकां भागमेकं च तत्समां गिरिपत्रिकाम् ॥ ९१ ॥

घण्टा सप्तस्तरा प्रोक्ता पञ्च द्विस्तरमुच्यते ।

द्विगुणः कलिशस्तस्यां छेदं पूर्ववदाचरेत् ॥ ९२ ॥

ऊर्ध्वं स्यात् पञ्चमी भूमिः पीठमेकादशस्त(तः१२)म् ।

तद्व(न्मेढ्रा) भवेज्जहा माला च त्रिस्तरा ततः ॥ ९३ ॥

सार्धस्तरं स्याद्विगुणं स्तरेण भरणं भवेत् ।

कुम्भं गण्डकसंयुक्तं कुर्यात् सार्धस्तरं युधः ॥ ९४ ॥

उच्छालं द्विस्तरं मोक्तं स्तरं गण्डो विधीयते ।

द्विस्तरः स्यात् (तरः१) पट्टः पट्टस्यार्धेन पट्टिका ॥ ९५ ॥

तत्समा गिरिपत्री च त्रिस्तरा तु वरण्डिका ।

स्तरमेकं भवेच्छेदः कण्टस्तद्विगुणस्ततः ॥ ९६ ॥

तदर्थं पट्टिका कार्या तथैव गिरिपत्रिका ।

स्तर(कं)द्वयं विरिहिरं तदर्थं छेदमाचरेत् ॥ ९७ ॥

एवं कण्टः पट्टिका च स्यात् तथा गिरिपत्रिका ।

द्वौ स्तरौ तिलनासा स्याच्छेदः सार्धक(रो१रा)पतः ॥ ९८ ॥

कण्टं तद्विगुणं कुर्याद् भागेनैकेन पट्टिकाम् ।

तत्समा गिरिपत्री स्याद् घण्टा पञ्चस्तरा भवेत् ॥ ९९ ॥

कुर्वीत द्विस्तरं पञ्च शेषं पूर्वक्रमात् ततः ।

ततो भूमिर्भवेत् पट्टी पीठं तत्राभिधीयते ॥ १०० ॥

द्विस्तरा भूमिरङ्गा स्या(तुलः१)गुरकस्ततः ।

उदो भवेत् तदर्थेन ननः कण्टः स्तरद्वयम् ॥ १०१ ॥

पट्टिका भागमेकं स्याद् भागं च गिरिपत्रिका ।

वरपट्टी द्विस्तरां कुर्यात् तदर्थं उदमादिशेत् ॥ १०२ ॥

१. 'प्राग्ब' इति स्वरः । २. 'मेढ्रा' इति स्वरः । ३. 'उच्छालः' इति स्वरः ।

द्वादशां(श)मि(दं?तं) पीठं जङ्घा (माद्या?) तदर्धतः ।
 माला तु द्विस्तरा श्रोक्ता लशुनं तत्समं भवेत् ॥ १०३ ॥
 मरणं स्तरमेकं तु द्विभागः कलशो भवेत् ॥ १
 उच्छालकं च तत्तुल्यं गण्डो भागं विधीयते ॥ १०४ ॥
 कुर्वीत द्विस्तरं पट्टं भागेनैकेन पट्टिकाम् ।
 पूर्ववद् गिरिपत्रीं ++ स्तरां तु वरणिङ्काम् ॥ १०५ ॥
 स्तरमेकं भवेच्छेदः कण्ठस्तद्विगुणस्ततः ।
 पूर्ववत् पत्रिके द्वे तु द्वयंशं खिरिहिरं भवेत् ॥ १०६ ॥
 छेदः कण्ठः पट्टिका च गिरिपत्रीति भागिकाः ।
 द्विस्तरा तिलनासा स्याच्छेदः कार्यस्तु भागिकः ॥ १०७ ॥
 द्विस्तरः स्यात् ततः कण्ठो भागिका कण्ठपट्टिका ।
 भागिकी गिरिपत्री च विधातव्या ततः परम् ॥ १०८ ॥
 पञ्चस्तरा(न्) त्रिभागोना(न्) कुर्यादामलसारकम् ।
 त्रिस्तरं स्यात् ततः ++ शेषं पूर्वक्रमाद् भवेत् ॥ १०९ ॥
 पञ्चम्यां भूमिकायां तु पीठं स्याद् द्वादशस्तरम् ।
 जङ्घा पञ्चस्तरा मेढा माला च स्याद् द्विभागिकी ॥ ११० ॥
 अर्धस्तरेण लशुनं स्तरेण म(रं?रणं) भवेत् ।
 कुम्भं गण्डेन सहितं स्तरं कुर्याद् विचक्षणः ॥ १११ ॥
 उच्छालं द्विस्तरं कुर्याद् गण्डो भागं विधीयते ।
 पट्टः सार्धस्तरः कार्यः पट्टिका तु स्तरं भवेत् ॥ ११२ ॥
 तत्समा गिरिपत्री च त्रिस्तरा तु वरणिङ्का ।
 छेदो भागप्रयोगं कण्ठस्यार्धं गुणस्ततः(?) ॥ ११३ ॥
 पत्रिके द्वे तु भागिर्यौ + स्तरा तिलनासिका ।
 अर्धप्रस्तारयुक्तामौ कार्याय प्रस्तारान्विता ॥ ११४ ॥
 छेदं भागेन कुर्वीत कण्ठं तद्विगुणं ततः ।
 (अर्धप्रस्तारं?) पूर्ववत् पत्रिके द्वे तु पट्टा स्तरपट्टयम् ॥ ११५ ॥
 १. 'अथ विभागोऽनं कण्ठभावंगुणस्ततः' इति स्यात् ।

कुर्वीत द्विस्तरं पञ्च शेषं पूर्वक्रमेण तु ।

अष्टमी भूमिका या तु सा कार्या शुभलक्षणा ॥ ११६ ॥

मेर्वादयो विंशतिरेवमुक्ताः

प्रासादमुख्याः '+++++' ।

भूम्यष्टकान्तास्तदिमान् विदध्यात्

स्याच्छिल्पिनां संसदि पूजनीयः ॥ ११७ ॥

इति महाराजाधिराजपरमेश्वरश्रीभोजदेवविरचिते समराङ्गणद्वारनाम्नि वास्तुशास्त्रे

मेर्वादिविंशिकानागरप्रासादभूमिजा नामाध्यायस्त्रिपष्टितमः ॥

—101—

अथ दिग्भद्रादिप्रासादलक्षणं नाम चतुष्पष्टितमोऽध्यायः ।

—102—

प्रासादमथ (वारोयं?) वक्ष्यामो नामलक्षणैः ।

लक्षणै(?)स्तेषु दिग्भद्रः श्रीवत्सो वर्धमानकः ॥ १ ॥

नन्द्यवर्तश्चतुर्थः स्यात् पञ्चमो नन्दिवर्धनः ।

विमानश्च तथा षष्ठो महामद्राख्य एव च ॥ २ ॥

धीवर्धमानकाख्यश्च महा(पद्मं तो)ऽपि वा(?) ।

एकादशः पञ्चशालो द्वादशः पृथिवीजयः ॥ ३ ॥

तत्र प्रागेव (दिग्भद्रः धावणं?) प्रतिपाद्यते ।

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे नवभागविभाजिते ॥ ४ ॥

कोणो द्विभागविस्तारः प्रत्यङ्गा भागिकौ स्मृतौ ।

शाला भागत्रया कार्या नासिकाग्रयशोभिता ॥ ५ ॥

परस्परं विनिष्कासमर्धभागेन कारयेत् ।

कोणप्रत्यङ्गयोरन्तः शालाप्रत्यङ्गयोस्तथा ॥ ६ ॥

षोडशभिः कुर्वीत + + + सट्टिलान्तरम् ।

सीमा(स्पाद्)स्य दशभिर्भागैः प्रविमज्य विधीयते ॥ ७ ॥

१. 'हमलक्षमुक्ताः' इति स्यात् । २. 'वाकाट्य' इति स्यात् । ३. 'रत्ना-
भियोऽऽदिवा' इति स्यात् । ४. 'दिग्भद्रलक्षदम्' इति स्यात् ।

++ फा गर्भपादः पद मित्तयः स्युर्द्विभागिकाः ।

(वर्धमानेनमप ब्रूमो!) विस्ताराद् द्विगुणं हि तत् ॥ ८ ॥

द्वौ भागौ वेदिकावन्धो जहा श्रेया चतुष्पदा ।

(शान्तापत्रा!) कपोताली सार्धभागं समुच्छ्रिता ॥ ९ ॥

सार्धभागसमुच्छ्राया कार्पा प्रथमभूमिका ।

द्वितीया भूमिका श्रेया सार्धभागत्रयोदया ॥ १० ॥

तृतीया च विधेया स्यात् सार्धभागद्वयोच्छ्रिता ।

उच्छालकं च जहा च भूमिकार्धं विधीयते ॥ ११ ॥

कूटं (तै!) चार्धतो देयं कर्पशोभासमन्वितम् ।

घण्टा भागत्रयोत्सेधा बहुभिश्चाग्निभिर्धुता ॥ १२ ॥

कलशं स्थापयेद्ध्वं भागद्वयसमुच्छ्रितम् ।

पीजपूरकसंयुक्तं वर्तुलं पल्लवावृतम् ॥ १३ ॥

शिखरार्धस्य कुर्वीत सपादमुदयं तथा ।

इमं दिग्भद्रसंज्ञं यः प्रासादं कारयेत् पुमान् ॥ १४ ॥

शतक्रतुफलं सोऽपि लभते नात्र संशयः ।

लक्ष्म श्रीवत्ससंज्ञस्य प्रासादस्याभिधीयते ॥ १५ ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे भक्ते पञ्चदशांशकैः ।

(अस्योच्छ्रायो सकास्त्र्यंशस्तं क्षोणस्यादंशकैस्त्रिभिः!) ॥ १६ ॥

कर्णशालान्तरे कार्यौ द्वयंशौ प्रतिरथानुभौ ।

(तयोर्भयोः सार्धं सादं तु मार्गौ निवेशयेत्!) ॥ १७ ॥

भागमेकं प्रविष्टौ च शाला भागत्रयात्मिका ।

निर्गमः स्यात् पदार्धेन गर्भस्तु नवभागिकः ॥ १८ ॥

त्रिपदा च भवेद् भित्तिरूर्ध्वमस्याथ कथ्यते(?) ।

श्रीवत्सः कीर्तितः सम्प्रत्युच्यते वर्धमानकः ॥ १९ ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे +++ भागकल्पितम् ।

छेदादि गिरिपञ्चन्तं दद्यात् पूर्वक्रमेण(तु) ॥ २० ॥

द्विस्तरा त्रिस्तरा चापि कर्तव्या वेदिका (नैमि)ता ।
स्तरमेकं भवेच्छेदः कण्ठस्तद्विगुणो भवेत् ॥ २१ ॥

पट्टिकां गिरिपत्रीं च तस्यैवार्धेन कारयेत् ।
दशस्तरा ततो घण्टा यदिवामलसारकम् ॥ २२ ॥

द्विस्तरं स्यात् ततः पञ्च द्विगुणः कलशस्ततः ।
तद्धै भूमिका कार्या सपीठा लक्षणान्विता ॥ २३ ॥

स्तरैः स्यात् पञ्चदशभिः पीठं जङ्घापि तावता ।
चतुःस्तरा भवेन्माला लघुनं तु स्तरद्वयम् ॥ २४ ॥

तस्या(प्य)र्धेन भरणं कुम्भं कुर्वीत तत्समम् ।
तस्य द्विगुणमुच्छालं गण्डमेकस्तरं भवेत् ॥ २५ ॥

पट्टं द्विगुणमेतस्मात् कुर्यादर्थेन पट्टिकाम् ।
पट्टिकायाः प्रमाणेन कर्तव्या गिरिपत्रिका ॥ २६ ॥

वरण्डी त्रिस्तरा कार्या शूरसेनैरलङ्कृता ।
एकस्तरस्ततश्छेदः कण्ठस्तु द्विगुणस्ततः ॥ २७ ॥

पट्टिका गिरिपत्री च विधातव्ये स्तरं स्तरम् ।
उर्मा (स्तरां) त्रिरिहिरं भवेच्छेदः स्तरं ततः ॥ २८ ॥

तथैव कण्ठस्तद्वच्च पट्टिकागिरिपत्रिके ।
वरण्डिका द्विस्तरा स्याच्छेपं पूर्ववदाचरेत् ॥ २९ ॥

उर्मा स्तरां त्रिरिहिरं छेदं कुर्वीत भागिकम् ।
कण्ठश्च पत्रिका चैव गिरिपत्री च पूर्ववत् ॥ ३० ॥

द्विस्तरा वेदिका कार्या (धैवपादिकया) युता ।
छेदमेकं स्तरं कुर्यान् कण्ठं (तद्)द्विगुणं ततः ॥ ३१ ॥

पत्रिकां गिरिपत्रीं च तस्यैवार्धेन कारयेत् ।
स्तराष्टकेन घण्टा स्याद् यदिवामलसारकम् ॥ ३२ ॥

भवेत्पमं(?) + + + कलशो द्विगुणस्ततः ।
स्तरमेकं भवेद् शीवा कर्णं कुर्वीत तन्ममम् ॥ ३३ ॥

द्विगुणं धीजपूरं तु पूर्वत्राप्येवमाचरेत् ।

(त्कृष्टा सप्तदशांशकैर्भागैस्त्रिभिर्भवेत्?) ॥ ३४ ॥

द्विभागिकः प्रतिरथः शाला स्यात् पञ्चभागिका ।

शालाप्रत्यङ्गयोरन्तर्भागार्धेनोदकान्तरम् ॥ ३५ ॥

परस्परं विनिष्कासः पादहीनं पदं भवेत् ।

गर्भः स्याद् दशभिर्भागैर्भित्तिः सार्धपदत्रयात् ॥ ३६ ॥

चतुर्भिर्वेदिकाबन्धो जङ्घा स्यादष्टभिः पदैः ।

सार्धैः पञ्चभिराद्या भूः कपोतालीसमन्विता ॥ ३७ ॥

(तु?द्वि)तीया भूमिका चास्य कर्तव्या पञ्चभिः पदैः ।

सार्धैर्भवेत् तृतीयापि चतुर्भिर्भूमिका पदैः ॥ ३८ ॥

चतुर्थी भूमिका भागैश्चतुर्भिः कीर्तिता पदैः ।

घण्टा च त्रिपदा कार्या कूटभक्त्यादि पूर्ववत् ॥ ३९ ॥

शुकनासादि कुम्भादि पूर्ववत् समुदाहृतम् ।

उक्तोऽयं वर्धमानाख्यः प्रासादः शुभलक्षणः ॥ ४० ॥

नन्दावर्तमथ ब्रूमः क्षेत्रे सप्तदशांशके ।

कोणांश्चतुष्पदान् कुर्यात् पञ्जरं सार्धभागिकम् ॥ ४१ ॥

पद्(भि)र्भागैर्भवेच्छाला गर्भस्तु दशभागिकः ।

सार्धत्रिभागिका भित्तिरूर्ध्वमान(द्विभागुणम्?) ॥ ४२ ॥

वेदी चतुष्पदोत्सेधा जङ्घा भागाष्टकोच्छ्रिता ।

पदपदा भूमिका + + + + पञ्चपदायता ॥ ४३ ॥

स्यात् सम्पदे चतुर्भागा तृतीयान्या पदोच्छ्रिता ।

(सांद्रिवांसेवघटा?) स्यात् पूर्ववत् कलशादिकाः ॥ ४४ ॥

नन्दावर्तोऽयमाख्यातः प्रासादः सर्वकामदः ।

अघातः सम्प्रवक्ष्यामः प्रासादं नन्दिवर्धनम् ॥ ४५ ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे पदाष्टादशकाङ्किते ।

कोणाग्रिपदविस्तारः प्रत्यङ्गं स्यात् पदद्वयम् ॥ ४६ ॥

शाला चतुष्पदा प्रोक्ता चित्रकर्षोपशोभिता ।
 पादोनभागमानेन निर्गमः स्यात् परस्परम् ॥ ४७ ॥
 कोणप्रत्यङ्गयोर्मध्ये शालाप्रत्यङ्गयोस्तथा ।
 भागेन विस्तृतं कार्यं सर्वत्र सलिलान्तरम् ॥ ४८ ॥
 गर्भः स्याद् दशभिर्भागैर्मितिर्भागचतुष्टयात् ।
 ऊर्ध्वमानमथ द्रुमो द्विगुणं तत् प्रकीर्तितम् ॥ ४९ ॥
 बेदीबन्धोऽंशकाः पञ्च जङ्घा स्यादष्टभागिका ।
 मयमा भूमिका कार्या कपोतालीसमन्विता ॥ ५० ॥
 सपादैः पञ्चभिर्भागैर्द्वितीया तद्वदेव हि ।
 तृतीया तु भवत्यस्य भूमिका पञ्चभागिका ॥ ५१ ॥
 चतुर्थी भूमिका श्रेया सार्धभागचतुष्टया ।
 घण्टा तस्योर्ध्वतः कार्या पदत्रयसमुच्छ्रिता ॥ ५२ ॥
 शुकाग्रा (घांशू)रसेनथ स्तम्भिकाकूटमक्तयः ।
 कलशस्योदयस्तस्य विधेयाश्चास्य पूर्ववत् ॥ ५३ ॥
 अमुं यः कारयेदन्यः प्रासादं नन्दिर्वर्धनम् ।
 स नन्दिगणसामान्यो जायते नात्र संशयः ॥ ५४ ॥
 अतः परमथ द्रुमो विमानं शुभलक्षणम् ।
 चतुरर्थीकृते क्षेत्रे विंशत्या भाजिते पदैः ॥ ५५ ॥
 को(णाः) पञ्चपदाः कार्या मध्ये च सलिलान्तरम् ।
 कर्णिका सार्धभागेन भागार्धमुदकान्तरम् ॥ ५६ ॥
 (सालोपद्यद्!)विस्तीर्णा सार्धभागेन निर्गता ।
 कोणस्य चार्धभागेन कर्णिकानिर्गमः स्पृतः ॥ ५७ ॥
 गर्भस्यास्य विषातन्यो द्वादशांशकविस्तृतः ।
 भित्तिचतुष्पदा कार्या दिक्षु सर्वास्वरस्थिता ॥ ५८ ॥
 ऊर्ध्वमानमप्येतस्य द्रुमस्तद् द्विगुणं भवेत् ।
 बेदीबन्धोऽंशकाः पञ्च जङ्घा नवपदोच्छ्रिता ॥ ५९ ॥

प्रथमा भूमिका कार्या भागैः पदभिः समुच्छ्रिता ।
 शतपत्रां कपोतार्त्ता मध्ये चास्याः प्रकल्पयेत् ॥ ६० ॥
 द्वितीया भूमिका चास्य विधेया पञ्चभिः पदैः ।
 अर्धेऽस्याः स्तम्भकोच्छ्रालं कूटं चार्धव्यवस्थितम् ॥ ६१ ॥
 (परस्परपार्धेन ह्रमाः) स्तिस्रोऽन्यभूमिकाः ।
 स्तम्भिकाकूटभरणशूरसेनाः सघण्टकाः ॥ ६२ ॥
 कलशस्योदयधात्र प्राग्वत् कार्या विपश्चिता ।
 य इमं कारयेद् भक्त्या विमानारुखं नृपुङ्गवः ॥-६३ ॥
 इह भोगान् स लभते तथा (सत्कायदंविधेः) ।
 अथ पद्माग्रियमीतिजननः पद्म उच्यते ॥ ६४ ॥
 चतुरश्रीकृते क्षेत्रे भक्ते षोडशभिः पदैः ।
 कोणाश्चतुष्पदाः कार्याः सलिलान्तरभूषिताः ॥ ६५ ॥
 द्विपदः पञ्जरो ज्ञेयो गर्भे कोणाश्चतुष्पदाः ।
 (भागः स्यात्) षोडशांशेन तदन्ते सलिलान्तरम् ॥ ६६ ॥
 गर्भः स्यान्नवभिर्भागैर्भित्तिः सार्धपदत्रयम् ।
 ऊर्ध्वमानमथ नूमस्त(थाः)दस्य द्विगुणं भवेत् ॥ ६७ ॥
 द्वितीया भूमिका ज्ञेया भागैः पञ्चभिरुच्छ्रिता ।
 अन्योन्यं तु पदार्धेन हीनं स्याद् भूमिकाद्वयम् ॥ ६८ ॥
 स्तम्भिकाकूटभरणशुका(ग्रः)घ्रा)शूरसेनकाः ।
 घण्टा(कारसः)विस्तारा भवन्त्येतस्य पूर्ववत् ॥ ६९ ॥
 पद्मप्रासादमेनं यः कारयेद् भाक्तिसंयुतः ।
 स श्रीपतिरिव श्रीशो भवत्यवनिमण्डनः ॥ ७० ॥
 महाभद्रमथ घूमः प्रासादमतिसुन्दरम् ।
 चतुरश्रीकृते क्षेत्रे विंशत्या सैकयाङ्गित्वे ॥ ७१ ॥
 कोणाश्चतुष्पदाः सार्धद्वयंशाः प्रत्यङ्गकाः स्मृताः ।
 शाला पञ्चपदा कार्या दिक्षु सर्वास्ववस्थिता ॥ ७२ ॥

१. 'परस्परं पदार्धेन हीना' इति स्यात् । २. 'भागस्य' इति स्यात् । ३. 'कलश'

पादोनभागविस्तारं कर्तव्यं सलिलान्तरम् ।
 गर्भस्रयोदशपदो भित्तयश्च चतुष्पदाः ॥ ७३ ॥
 ऊर्ध्वमानमर्थतस्य द्रुपस्तद् द्विगुणं भवेत् ।
 वेदी चतुष्पदोत्सेधा जङ्घा स्यादष्टभागिका ॥ ७४ ॥
 सप्तभागममुत्सेधा विधेया चादिभूमिका ।
 मध्ये सान्तरपत्रास्याः कपोताली पदत्रयम् ॥ ७५ ॥
 द्वितीयभूमिका चास्य सार्धं पद्भिः पदैः स्मृता ।
 भागभागविहीनास्तु तिस्रोऽन्या भूमिकास्ततः ॥ ७६ ॥
 घण्टा भागत्रयोत्सेधा पञ्चपत्रिकया सह ।
 स्तम्भिकाकूटभरणशुकाग्राशूरसेनकाः ॥ ७७ ॥
 कलशः (कुम्भं नद्याः) प्राग्यत् तस्य भवन्त्यमी ।
 महाभद्रमिमं योऽत्र कारयेद् भक्तिमान् नरः ॥ ७८ ॥
 स स्वर्गे गुरनारीभिः सेध्यते मदनाज्ञया ।
 अथ श्रीवर्धमानस्य लक्ष्म साम्प्रतमुच्यते ॥ ७९ ॥
 चतुरश्रीकृते क्षेत्रे चतुर्विंशतिभाजिते ।
 कोणाः पद्भागिकाः कार्याः शालाः स्युर्नवभागिकाः ॥ ८० ॥
 सार्धं पदद्वयं कार्यः शालानामत्र निर्गमः ।
 कुर्याज्जलान्तरं तत्र मध्यतः कोणशालयोः ॥ ८१ ॥
 विस्तृतं सार्धभागेन प्रविष्टमपि भागतः ।
 (कोणे मध्यं) विधातव्यं भागेनैवोदकान्तरम् ॥ ८२ ॥
 नवांश(कु/वल्)प्तशालायाः प्रत्यङ्गौ द्वायुदाहृतौ ।
 भागाद्विषयविस्तारौ भागेनैकेन निर्गता ॥ ८३ ॥
 चतुर्दशपदो गर्भो भित्तिः पञ्चपदा स्मृता ।
 ऊर्ध्वमानमथ द्रुपस्तदस्य द्विगुणं भवेत् ॥ ८४ ॥
 वेदिका पदपदोत्सेधा जङ्घकादशभिः पदैः ।
 प्रथमा भूमिका चास्य कार्या सप्तांशकोच्छ्रिता ॥ ८५ ॥
 पादोनः सप्तभिर्भागैर्द्वितीया भूमिकेप्यते ।
 तृतीया भूमिका षडभिः सपादैर्जायते पदैः ॥ ८६ ॥

(पादेन पदका!) भागेन चतुर्था भूमिका स्मृता ।
 भागं भागं विधातव्यः प्रवेशः श्रुतिभूमिकम् ॥ ८७ ॥
 सपादः पञ्चभिर्भागैः कार्यो घण्टासमुच्छ्रयः ।
 भागत्रयसमुत्सेधस्तदूर्ध्वं कल्पशो भवेत् ॥ ८८ ॥

+++++ पदाः स्मृताः ।
 भागद्वितयविस्ताराः कर्तव्या बालपञ्जराः ॥
 शाला पद्भागविस्तीर्णा भागत्रि(तयमुच्छ्रिता) ।
 (को)णप्रत्यङ्गयोर्मध्ये शालाप्रत्यङ्गयोस्तथा ॥
 कक्षान्तरे विधातव्यं भागिकं सलिलान्तरम् ।
 गर्भः स्याद् दशभिर्भागभित्तिः कार्यास्य पदपदा ॥
 पदपदा स्यात् तृतीयात्र ++ भागोच्छ्रिताः पराः ।
 कर्ण + + + + स्तिस्रो घण्टा चाष्टपदोच्छ्रिता ॥
 कूटैरलङ्कृता कार्या शुकाग्रादि च पूर्ववत् ।
 स + + + पि चैतेषां प्रासादार्धेन कारयेत् ॥
 घण्टां तु संहतां श्लक्ष्णां बन्धनरूपशोभिताम् ।
 यादृशी कम + + ने कूटेष्वेषां विधीयते ॥
 भद्रेषु तादृशी कार्या कृत्स्नप्रासादसिद्धये ।
 य इमं कारयेद् राजा प्रासादं पृथिवीजयम् ॥
 भुनक्ति निखिलां पृथ्वीं स सप्ताम्भोधिमालिनीम् ।

इतीरिता द्वादश (स्यगते?)

प्रासादमुख्याः शुभलक्ष्मयुक्ताः ।

वावाटसंज्ञास्तदमून् विदित्वा

(लभेत् पूज्यस्थयते नृ?)पेभ्यः ॥

इति महाराजाधिराजपरमेश्वरभीभोजदेवविरचिते समराङ्गणसूत्रधारणांश्चि वास्तुशास्त्रे

(वटोक?)प्रासादो नाम चतुःषष्टितमोऽध्यायः ॥

—:0:—

१. 'पादोनपदक' इति स्यात् । २. इत ऊर्ध्वं मातृकायां पञ्चमेकं (१३३तमं) स्यात् । ३. 'लभेत् पूजां स्थगित्व' इति स्यात् ।

अथ भूमिजप्रासादलक्षणं नाम पञ्चपष्टितमोऽध्यायः ।

— १०९ —

भूमिजानां विमानानां ब्रूमो लक्ष्म क्रमागतम् ।

चतुरश्रीकृतानां च वृत्तानां (वृत्ते पूर्वशः ?) ॥ १ ॥

केपाञ्चिन्निर्गमस्तत्र जायते भागसंख्यया ।

केपञ्चित् पुनरेष स्याद् वृत्तमध्यमधिष्ठितः ॥ २ ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे दशभागविमानिते ।

चतुर्भूमिपुतस्याथ लक्ष्म (त्संशस्यः?च्छन्दस्य) कथ्यते ॥ ३ ॥

चत्वारश्चतुरथाः स्युर्निपथो मलयाचलः ।

माल्यवान् नवमाली च निपथस्तेषु कथ्यते ॥ ४ ॥

(कौणा शंभोतरो द्वयंशं भार्दशंभोर्धभागिकः?) ।

विस्तारायामतः प्रोक्तो भद्रं पञ्चांशविस्तृतम् ॥ ५ ॥

कार्या(?) पादोनभागेन भद्रस्यैतस्य निर्गमाः ।

कार्या पल्लु(म्बि?वि)का तस्य पादभागेन विस्तृता ॥ ६ ॥

भागेन कर्णिका कार्या विस्तृत्या निर्गमेण च ।

प्रतिभद्रं च भागार्धनिर्गतं तत्र कल्पयेत् ॥ ७ ॥

पादोनभागद्वितयं प्रतिभद्रस्य विस्तृतिः ।

पदमिर्मार्गमवेद् गर्भो भित्तिरस्य द्विभागिका ॥ ८ ॥

तलच्छन्दस्य लक्ष्मोक्तमूर्ध्वमानमथोच्यते ।

विस्तृतेर्द्विगुणं तच्च चतुर्भागाधिकं भवेत् ॥ ९ ॥

वेदीबन्धो मवेदस्य सार्धभागद्वयोच्छ्रितः ।

तच्च भागद्वयं सार्धं विभजेदर्धपञ्चमः ॥ १० ॥

भागद्वयेन कुम्भः स्यात् कलशो भागिकः स्मृतः ।

भागार्धेनान्तरं पत्रं कपोताली तु भागिकी ॥ ११ ॥

(८)क्तोऽयं वेदिकाबन्धो भागैरित्यर्धपञ्चमैः ।

अर्धपञ्चमभागैः स्याज्जङ्घोच्छालकसंयुता ॥ १२ ॥

त्रिभि + + + + + भूत्सेधः सवरण्डकः ।

द्वितीयास्य भवेद् भूमिरर्धपञ्चमभागिका ॥ १३ ॥

कुम्भः सोच्छालका + + + + + यापि तावता ।

तृतीया स्या(द्) भूर्विधेया(स्यासादा?) चतुरङ्गिका ॥ १४ ॥

चतुर्थी चतुरो (भागाद्यः समु + + + + + ?) ।

(कु)म्भः सोच्छालकः कूटस्योच्छ्रायोऽपिच पूर्ववत् ॥ १५ ॥

वेदी स्यात् सांशका सार्धपञ्चांशा स्कन्धविस्तृतिः ।

(+ + + + + खेत्सार्ध?) चतुर्गुणितविस्तरात् ॥ १६ ॥

तले या कथिता शाला भागपञ्चकविस्तृता ।

स्कन्धस्थानं + + + + + भागद्वितयविस्तृता(?) ॥ १७ ॥

रेखावशेन कर्तव्याः प्रवेशाश्च क्र(मात्तु?माद् भु)वाम् ।

मूलतः स्कन्धपर्यन्तं घण्टायाः पु + + + याः ॥ १८ ॥

भवेत् प्रासादविस्तारः (पञ्चमर्णव?) सुन्दरः ।

(वेदकोऽर्थेतर?) यत् स्याच्छालायास्तत्प्रमाणतः ॥ १९ ॥

+ + ये विस्तरः प्रोक्तस्तं + पङ्क्तिर्विभाजयेत् ।

भागैर्नैकेन कण्ठस्य प्रवेशः परितो भवेत् ॥ २० ॥

कण्ठवृत्तं चतुर्भागविस्तृतं परिकल्पयेत् ।

घण्टोत्सेधं त्रिभिर्भागैर्विभजेत् तत्र भागिका(त्) ॥ २१ ॥

घण्टोत्सेधादतः कार्यं प(ञ्च?)शीर्षं विपश्चिता ।

उत्सेधात् कलशो द्वयंशः सार्धभागेन विस्तृतः ॥ २२ ॥

शिखरात् त्र्यंशहीना स्यात् सर्वत्र (धुताशिका ?) ।

इति त्र्यंशश्चतुर्भूमिः प्रासादो निपथो मयः ॥ २३ ॥

सर्वासामेव कर्तव्यो देवतानां विभू(पयेत्?तये) ।

निपथप्रागादः ॥

मलयादेरिदानीं तु लक्षणं सम्प्रचक्ष्महे ॥ २४ ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे द्वादशांशविभाजिते ।

कर्णा द्विभागिकाः कार्याः समं सलिलवर्त्मभिः ॥ २५ ॥

शाला स्यात् पञ्चभिर्भागैः सार्धांशस्तु प्रतीरथः ।

स शालाकर्णयोर्मध्ये कर्तव्यः सोदकान्तरः ॥ २६ ॥

प्रतीरथस्य + + + श्वार्धभागं विनिर्गमः ।

भवेत् (पथविकान्यः स विभागोऽन्य+!) पूर्ववत् ॥ २७ ॥

ते च (?) द्वादशभागा ये दशभिस्तान् विभाजयेत् ।

गर्भभित्तिं तथोत्सेधं जङ्घायाः प्रथमक्षितेः ॥ २८ ॥

वेदीवन्धस्य चोत्सेधं पूर्वमानेन कारयेत् ।

मध्यं पल्लविकान्तं तु शालयोर्दशभिर्मजेत् ॥ २९ ॥

क्षितेरारभ्य पूर्वस्याः स्कन्धं यावत् समुच्छ्रिताः (?) ॥

कार्या द्वादशभिर्भागैरनन्तरनिरूपितैः ॥ ३० ॥

सार्धैकोनविंशत्या भाजयेद् भूय एव ताम् ।

द्वितीयभूमिकोत्सेधस्तैर्भवत्यथ भागिका (?) ॥ ३१ ॥

तिस्रोऽन्याः पदपादेन हीनाः कार्या यथाक्रमम् ।

भागेन वेदिकोत्सेधः शाला कार्या च नागरः (?) ॥ ३२ ॥

ऊर्ध्वमा(?)क्षितेः कार्या मालायाः शूरसेनकाः ।

कोणप्रतिस्था ये तु पञ्चभागसमुच्छ्रिताः ॥ ३३ ॥

स्तम्भोच्छ्रालकमध्येन तेषु कूटोच्छ्रिताः (?) ॥

अर्धेन प्रविधातव्या भूषण्यास्वप्पयं विधिः ॥ ३४ ॥

स्कन्धविस्ताररेखा भूश्रवे(?) घण्ट्या सह ।

कलशः शुक्रनामस्य चोच्छ्रितः पूर्ववद् भवेत् ॥ ३५ ॥

मलयाद्रिस्यं मोक्तः प्रासादः शुभलक्षणः ।

य एनं कारयेत् नस्य तुप्यन्ति मन्त्राः सुराः ॥ ३६ ॥

वर्षकोटिमहर्गाणि स्वर्गलोके महीयते ।

मलयाद्रिप्रासादः ॥

अथ माल्यवतो लक्ष्म यथावदभिधीयते ॥ ३७ ॥

भजेदर्धयुतैः पञ्चदशभिश्चतुर + + ।

कर्णा द्विभागिकाः कार्याः शाला पञ्चांशविस्तृता ॥ ३८ ॥

कर्णाभ्यर्णेऽग्न्युगलं पादो(नाः!नं) स्युः प्रतीरयाः ।

शालायाः पार्श्वयोः कार्या प(ण्डा?अ)रा सार्धभागिका ॥ ३९ ॥

पृथक्पञ्चशालाया + + + + र्धभागिका ।

शालायाः पृथ्वी या(च!स्था) निर्गमश्चार्धभागि(का!कः) ॥ ४० ॥

सार्धपञ्चदशोक्ता ये भागास्ता + + + + + ।

गर्भोऽथ भित्तिविस्तारस्तथा सुरुवरण्डिका ॥ ४१ ॥

जङ्घाधः क्षितिराद्या च रेखोच्छ्रायश्च पूर्ववत् ।

+ + + + + भाज्यं पादहीनाष्टयुक्तया ॥ ४२ ॥

पञ्चभागसमुत्सेधा द्वितीया भूमिका भवेत् ।

पदपादविही(नाःस्युस्तिस्तोऽन्याभू)मयः (क्रमात्) ॥ ४३ ॥

सार्धांशो वेदिकोच्छ्रायः कर्तव्यो वास्तुवेदिभिः ।

स्कन्धस्य विस्तृती रेखा घण्टा च कलश(स्तथा) ॥ ४४ ॥

(' + + यांस्तरासमाथ?) स्तम्भकूटादिकल्पना ।

शुकनासोच्छ्रुति(श्चेति इति एतानि?) पूर्ववत् ॥ ४५ ॥

इत्येवं माल्य(वान् नाम) प्रासादः परिकीर्तितः ।

य एनं कारयेत् तस्य जायन्ते सर्वसिद्धयः ॥ ४६ ॥

शिवलोके निवासोऽस्य भवेत् कल्पायुरप्ययम् ।

मास्यवान् ॥

नवमालिकसंज्ञस्य लक्षणं कथ्यतेऽधुना ॥ ४७ ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे भक्तेऽष्टादशभिः पदैः ।

कर्णा द्विभागिकाः कार्याः समं सलिलवर्त्मभिः ॥ ४८ ॥

शाला स्यात् पञ्चभिर्भागैः पार्श्वयोर्वालपञ्जरौ ।

सपादभागिकौ तौ च कार्या (स)सलिलान्तरौ ॥ ४९ ॥

कर्णाभ्यर्णे प्रतिरथौ (पादौ नालद्वयोन्मितौ ?) ।

तौ सोदकान्तरौ कार्या पञ्जरौ सार्धभागिकौ ॥ ५० ॥

(द्वौ?) बालपञ्जरकस्यैतौ मध्ये प्रतिरथस्य च ।

प्रतीरथः पञ्जरो वा (वा)लपञ्जरकस्तथा ॥ ५१ ॥

शालापल्लविकां यावदेतानि तु पृथक् पृथक् ।

भागार्धनिर्गमानि स्युर्भागा येऽष्टादशोदिताः ॥ ५२ ॥

विभाजयेत् तान् दशभिर्विभागैर्वास्तुतच्चवित् ।

गर्भो भित्तिः समुच्छ्रायो वेदिकाजङ्घयोरपि ॥ ५३ ॥

आद्यभूम्युच्छ्रितस्तद्वदुच्छ्रायः शिखरस्य च ।

प्रासादेऽस्मिन्निदं सर्वं पूर्व(वत्) कथितं युधैः ॥ ५४ ॥

तत् पञ्चत्रिंशता भागैः पादोनैः शिखरं भवेत् ।

द्वितीया भूमिका कार्या ततः पञ्चपदोच्छ्रिता ॥ ५५ ॥

पदपादविहीनास्तु शेषाः स्युः (सप्त?) भूमयः ।

पादोनभागाद्वितीयं वेदिकायाः समुच्छ्रितः ॥ ५६ ॥

स्कन्धस्य विस्तृती रेखा घण्टाय कलशस्तथा ।

शालायां शूरसेनाश्च स्तम्भकूटादिकल्पना ॥ ५७ ॥

शुकनासोच्छ्रितिर्भूमिप्रवेशश्चेह पूर्ववत् ।

य इमं कारयेद् भक्त्या प्रासादं नवमालिकम् ॥ ५८ ॥

तुप्यन्ति देवतास्तस्य भवन्ति च समृद्धयः ।

नवमालिकः ॥

इहानीमभिधीयन्ते प्रासादा वृक्षजातयः ॥ ५९ ॥

वह्निभाः सर्वदेवानां भूमिजाः पुरभूषणम् ।

आश्रयः श्रेयसामेको यशसामपि राशयः ॥ ६० ॥

शक्तिमुक्तिप्रदातारः (समागते कृता?) नृणाम् ।

तत्रापः कुमुदो नाम कमलः कमलोद्भवः ॥ ६१ ॥

(कि)रणः शतशृङ्गश्च निरवघ्नस्त्रयापरः ।

सर्वाङ्गमुन्दरथेति प्रासादा वृ(त्त?)जानयः ॥ ६२ ॥

नविस्तराभसंघोषाह्वयमप्य कीर्त्यते ।

तत्रापः कुमुदो नाम सर्वानन्दकृद्भुज्यते ॥ ६३ ॥

घण्टोत्सेधार्धतः कुर्याद् घण्टार्धे पद्मशीर्षकम् ।
 घण्टोत्सेधसमा कुम्भे बीजपूर(वितोःसमु)च्छ्रितः ॥ ७७ ॥
 (चतुरश्रांजितोच्छ्रायो विस्तारः कलशः स्मृताः१) ।
 य इमं कारयेत् प्रीत्या प्रासादं कुमुदाभिधम् ॥ ७८ ॥
 स मोदते जगद्धर्तुः शिवस्य भवने शुभे ।

कुमुदप्रासादः ॥

अथातः सम्प्रवक्ष्यामः प्रासादं कमलाभिधम् ॥ ७९ ॥
 चतुरश्रीकृते क्षेत्रे दशभागविभाजिते ।
 ततः कर्णार्धसूत्रेण वृत्तं तत्र समालिखेत् ॥ ८० ॥
 विस्तीर्णं पञ्चभिर्भागैः कुर्याद् (भद्र)चतुष्टयम् ।
 ('सुरेन्द्रसमतायसः') कृचेराशास्वनुक्रमात् ॥ ८१ ॥
 भवेत् पल्लविका(या)स्तु विस्तारो भागपादिकः ।
 भागेन (का!) कार्या (भद्रा)णां निर्गमा वृत्तवाद्यतः ॥ ८२ ॥
 शालायाः प्रतिमद्रं स्यात् कर्णिकार्धेन निर्ग(तातम्) ।
 पादोनभागत्रितयात् कार्या (विष्ट)तस्य विस्तृतिः ॥ ८३ ॥
 द्विभागविस्तरायामां (रंशुकं द्वयमतोभ्यगौ ?) ।
 परितर्तनया कार्या द्वां कोणां सोदकान्तरां ॥ ८४ ॥
 पूर्वप्रासादवद् गर्भो विधेयो भित्तयोऽपि च ।
 वेदीबन्धादिकुम्भान्तं सर्वमेतस्य पूर्ववत् ॥ ८५ ॥
 द्वितीयभूमिपर्यन्तमूर्ध्वं प्रथमभूमितः ।
 शूरसेनं विधातव्यं शालासु (विष्टि)ष्टमुत्तमम् ॥ ८६ ॥
 कूटस्तम्भादिकन्यासाः कोणप्रतिरधादिषु ।
 (शाला स्याद्भागरास्तले!) पञ्चांशा द्वयंशकोपरि ॥ ८७ ॥
 शिखरस्य त्रिभागोना शुकाघायाः समुच्छ्रितः ।
 य एनं कर्मणं नाम प्रासादं कारयेन्नृपः ॥ ८८ ॥

कमलपासादः ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे चतुर्दशभिः (रंशिते) ॥ ९० ॥

कोण + + + + +

शालाविभक्तिर्धैतस्य कर्त + + + + + ।

द्वयङ्गुलं (त्रयङ्गुलं) चापि तद् विधेयं विपश्चिता ।

भागा + + + + + ल्यपेत् ॥ ९४ ॥

प्रासादस्यास्य + + + भाजयेद् दशभिः पदैः ।

गर्भश्च पूर्ववत् कार्यः पूर्ववद् भित्तयोऽपि च ॥ ९५ ॥

प्राग्वत् खुरवरण्डी स्याज्जङ्घाकूटाद्यभूमिकाः ।

शिवरस्योच्छ्रितः प्राग्वत् तां सार्धैका(नु'न्न)विंशतिम् ॥ ९६ ॥

भागान् कुर्यात् ततः कार्या भूद्वितीयांशपञ्चकम् ।

कार्यास्तिस्रो भुवः शेषाः पादपादपरिच्युताः ॥ ९७ ॥

भागं वेदी भूप्रवेशः कार्यो रेखावशादितः ।

पूर्ववच्चार्थः विस्तारः स्याद् घण्टाकलशादि वा ॥ ९८ ॥

कूटस्तम्भादिकं प्राग्बुद्धनासोच्छ्रयोऽपि च ।

य इमं कारयेत् कान्तं प्रासादं कमलोद्भवम् ॥ ९९ ॥

स समस्तजगन्नाथः प्रतिजन्म प्रजायते ।

कमलोद्भवप्रासादः ।।

लक्षणं किरणस्याथं ब्रूमः सम्यक् प्रमागतम् ॥ १०० ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे भक्ते + + + + + ।
 + + पञ्चदशांशा ये तान् भजेद् दशभिः पुनः ॥ १०१ ॥
 गर्भोऽत्र पूर्ववत् कार्यः पूर्ववद् भित्तयोऽपि च ।
 प्राग्बत् स्तुरवरण्डी स्याज्जङ्घाकूटोच्छ्रितस्तथा ॥ १०२ ॥
 पूर्ववच्छिखरोत्सेधस्तं भजेत् पादहीनया ।
 चतुरुत्तरविंशत्या भागानां तत्र भूमिका ॥ १०३ ॥
 द्वितीया पञ्चभिर्भागैश्चतस्रस्त्वपराः पुनः ।
 पादोनपदहीनाः स्युः क्रमशश्चास्य भूमिकाः ॥ १०४ ॥
 वेदिका चास्य कर्तव्या सपादांशसमुच्छ्रिता ।
 शुक्नासोच्छ्रितिः शालास्तम्भकूटविभक्तयः ॥ १०५ ॥
 रेखा स्तम्भस्य विस्तारो घण्टाकुम्भादि पूर्ववत् ।
 कूटा द्वाविड(काः) कार्याः प्रतिभूम्यथ (भौमज?) ॥ १०६ ॥
 हरो हिरण्यगर्भश्च हरिर्दिनकरस्तथा ।
 एषामेव विधेयोऽसौ नान्येषां तु कदाचन ॥ १०७ ॥
 अमुं यः कारयेद् राजा प्रासादं किरणाभिधम् ।
 स दुःसहस्रतापः स्यात् सदस्रकरवद् भुवि ॥ १०८ ॥
 किरणप्रासादः ॥
 कथ्यते शतशृङ्गोऽथ प्रासादः (शुभलक्षणः) ।
 बल्लभः सर्वदेवानां (नि)वस्य (तु) विशेषतः ॥ १०९ ॥
 चतुरश्रीकृते क्षेत्रे विंशत्यङ्गुली (यान्निभे?) ।
 कर्णा (द्वि?)र्धे मूत्रेण ततो वृत्तमत्र प्रकल्पयेत् ॥ ११० ॥
 कर्णा द्विभागिकाः कार्याः शाला स्यात् पञ्चमागिरा ।
 शालापल्लविका चास्य (निर्गता) वृत्तमध्यमः ॥ १११ ॥
 द्वौ द्वौ प्रतिरर्था कार्या द्विभागायामविस्तृता ।
 परं वर्तननो वृत्तमध्य (ताः) कोणशालयोः ॥ ११२ ॥

शालाफोणमतिरयान्तरेषु स्याज्जलान्तरम् ।

एफोनविंशतिं भागांस्तान् मजेद् दंशभिः पुनः ॥ ११३ ॥

गर्मः प्राग्वत् तथा भित्तिः प्राग्वत् स्रुरवरण्डिका ।

जहोत्सेधोऽथ भूत्सेधः पूर्ववच्छिखरोच्छ्रितः ॥ ११४ ॥

(‘अयामिस्ते?’ मेरास्म्य पट्टचन्तं शिखरोच्छ्रितः तिः तिम्) ।

भागानामष्टविंशत्या(?) विभजेत् पाददीनया ॥ ११५ ॥

द्वितीयभूमिका तस्य कार्या पञ्चपदोच्छ्रिता ।

रेखास्तु पञ्च कर्तव्याः पदपादोच्छ्रिता भुवः ॥ ११६ ॥

सार्धभागोच्छ्रिता वेदी प्रविधेयास्य तद्विदा ।

(शालास्यस्तम्भक्तयदिविभक्तयदिविभक्तिः?) शुक्नासिका ॥ ११७ ॥

(रेखाद्यं चकमस्य?) प्राग्वत् स्यात् सर्वमप्यदः ।

शतशृङ्गमिमं कुर्याद् यः प्रासादं मनोरमम् ॥ ११८ ॥

तस्यैकविंशतिकुला + + + + + ।

कर्ता कारयिता चेति द्वावेतौ जगतां प्रभोः ॥ ११९ ॥

त्रिपुरद्वेपिणः स्यातां नियतं गणनायकौ ।

शतशृङ्गप्रासादः ॥

‘+ + + + + यामो निरवद्यस्य लक्षणम् ॥ १२० ॥

स स्याज्ज्येष्ठोऽथ मध्यश्च कनीयानिति च त्रिधा ।

चत्वारिंशत्करो ज्येष्ठो (पिःमध्यः) त्रिंशत्करो भवेत् ॥ १२१ ॥

विंशत्या च करैरेष कनीयान् समुदाहृतः ।

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे विंशत्या भाजिते पदैः ॥ १२२ ॥

ततः कर्णद्विसूत्रेण(?) वृत्तमत्र प्रकल्पयेत् ।

कार्या तैः पञ्चभिः शालापल्लवी वृत्त(म)ध्यतः ॥ १२३ ॥

शालाविभक्तिः प्राग्वत् स्याच्छालयोरेतयोः पुनः ।

कोणे कोणे च पदकर्णा + भागांयामविस्तृताः ॥ १२४ ॥

१. ‘अयादिभू’ इति स्यात् । २. शालास्य स्तम्भकुटोदिभक्तयः’ इति स्यात् ।

३. ‘प्रासादस्याप्य वक्ष्यामो’ इति स्यात् । ४. ‘कर्णाध्वसूत्रेण’ इति पाठ्यं मायि ।

परिवर्तनया कार्या वृत्तान्तः सोदकान्तराः ।

(ता तागा त्रिभागैः) विभजेद् दशभिस्ततः ॥ १२५ ॥

विमुच्य भूमिकाभागाञ्छेपं गर्भघृहादि यत् ।

तत् पूर्ववद् विधातव्यं तद्वच्च शिखरोच्छ्रितिः ॥ १२६ ॥

तामेकत्रिंशता भागैः सार्धेऽथ विभजेत् पुनः ।

द्वितीयभूमिकां कार्या पदैः पञ्चभिरुच्छ्रिता ॥ १२७ ॥

पदपादेन हीनाः स्युः शेषा (पेद्भासः!) भूमिकाः ।

वेदी (पेथ्वयः!) कार्या पादोनमिह शिल्पिना ॥ १२८ ॥

स्तम्भकूटादि शालानां विन्यासः शूरसेनकाः ।

शुकनासोच्छ्रितिर्यष्टा कलशादि च पूर्ववत् ॥ १२९ ॥

य इमं निरवद्यारण्यं प्रासादं कारयेत् सुधीः ।

स प्राप्नोति परं स्थानं ब्रह्मादीनां सुदुर्लभम् ॥ १३० ॥

निरवद्यप्रासादः ॥

सर्वाङ्गसुन्दरं ब्रूमः प्रासादमथ सुन्दरम् ।

भुक्तिमुक्तिभद्रातारं (वरवालयः!) मण्डनम् ॥ १३१ ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे चतुर्विंशतिभाजिते ।

कर्णा द्विभागाविस्ताराः शाला स्यात् पञ्चभागिका ॥ १३२ ॥

वृत्तान्तः पट्टवी कार्या शेषाः शालासु पूर्ववत् ।

त्रयस्त्रयः प्रतिरथा मध्ये स्युः कर्णशालयोः ॥ १३३ ॥

परिवृत्त्यंश्या) वृत्तमध्ये द्विभागायामविस्तृताः ।

शालाकर्णप्रतिरथप्रान्तेषु स्याज्जलान्त(रेः)रम् ॥ १३४ ॥

त्रिचतुर्विंशतिर्भागा विभाज्याः शिल्पिमिः पुनः ।

विधेयं गर्भमिष्यादि प्राग्बन् स्याच्च षरष्टिका ॥ १३५ ॥

जह्वादिभूमिकोच्छ्रायः प्राग्ब(द्वा) शिखरोच्छ्रितिः ।

(तं) पञ्चत्रिंशता भागैर्विभजेच्छिखरोच्छ्रयम् ॥ १३६ ॥

द्वितीया भूमिका चास्य कार्या पञ्चपदोच्छ्रिता ।

पदपादविहीनाः स्युः शेषाः सप्तास्य भूमिकाः ॥ १३७ ॥

द्विभागो वेदिकोच्छ्रायो भूमिकानां प्रवेशनम् ।
 रेखावशेन कर्तव्यं शेषमेतस्य यत् पुनः ॥ १३८ ॥
 तत् पूर्वयद् विधातव्यं स्तम्भकृदादि तद्विदा ।
 सर्वाग्रसुन्दरं योज्य प्रासादं कारयेदमुम् ॥ १३९ ॥
 स स्वर्गसुन्दरीभोगानाप्नोति विपुलान् दिवि ।

सर्वाग्रसुन्दरः प्रासादः ॥

अथाष्टशालान् वक्ष्यामो + + + भूमिजातिषु ॥ १४० ॥
 तेष्वायः स्वस्तिकोऽन्यश्च वज्रस्यस्तिकसंज्ञितः ।
 तृतीयो हर्म्यतलकश्चतुर्थं चदयाचलः ॥ १४१ ॥
 गन्धमादनसंज्ञश्च पञ्चमः परिकीर्तितः ।
 अयाभिधीयते तेषु + + + स्वलक्षणः ॥ १४२ ॥
 चतुरश्रीकृते क्षेत्रे विस्तारायामतः समे ।
 कर्णार्धसूत्रपातेन वृत्तमस्य समं लिखेत् ॥ १४३ ॥
 वर्तुलं भाजयेत् क्षेत्रं पदगुणैरष्टभिः पदैः ।
 अष्टौ शाला विधातव्या विस्तारेण चतुष्पदाः ॥ १४४ ॥
 पट्टवी वृत्तसूत्रेण ^१ + + + + + + + ।
 + + + कर्णिका ज्ञेया मानमूर्ध्वमथोच्यते ॥ १४५ ॥
 वेदिबन्धो विधातव्यो भागद्वितयमुच्छ्रितः ।
 तं भजेत् पञ्चभिर्भागैः + + + तत्र कुम्भकः ॥ १४६ ॥
 पादयुक्तेन भागेन कर्तव्यस्तु मसूरकः ।
 अर्धांशे(नोत्तरान्त)रं पत्रं कपोताली ततो भवेत् ॥ १४७ ॥
 सपादेनास्य भागेन ज(ह्वां?ह्वा) भागचतुष्टयात् ।
 तलकुम्भोच्छालकाभ्यां संयुक्ता शुभलक्षणा ॥ १४८ ॥
 भागद्वितयमाद्या भूः कर्तव्या सवरण्डिका ।
 व्यासं दशपदं कृत्वा तैर्द्वादशभिश्चिह्नितः ॥ १४९ ॥

१. 'स्वस्तिकः शुभलक्षणः' इति ग्यात् । २. 'बाह्यतो मद्रकर्णिके' इत्यर्थं पूर-
 णीमांशः प्रकरणान्तरादुपलभ्यते ।

स्कन्धश्च पदपदस्तत्र विधातव्यो विजानता ।

पद्गुणेनैव सूत्रेण वेणुकोशं समालिखेत् ॥ १५० ॥

द्वादशांशो य उत्सेधो भागानां सम + + + ।

तं कृत्वा पञ्चभिर्भागैः(स्ते द्विस्तैर्द्वि)तीया भवेन्मही ॥ १५१ ॥

पदपादोच्छ्रिताः कार्यास्ततस्तिप्तोऽपरा भुवः ।

(गर्भा गर्भ?) विधातव्यं भूमिकानां प्रवेशनम् ॥ १५२ ॥

वेदिका च ततः कार्या सार्धभागसमुच्छ्रिता ।

पादोनद्विपदा घण्टा विभजेत् तां त्रिभिः पदैः ॥ १५३ ॥

पदं स्यात् फण्ठकोत्सेधो ग्रीवा भागसमुच्छ्रिता ।

अण्डकं भागिकं तस्यां कर्तव्यं सुमनोरमम् ॥ १५४ ॥

कर्परं सार्धभागेन कुर्यात् सामलसारकम् ।

(सीस्तन चामागायाः?) सार्धभागचतुष्टयात् ॥ १५५ ॥

घण्टाया विस्तरः कार्यस्तं भजेत् पद्भिरंशकैः ।

चतुर्भिः कन्दविस्तारात् + + + + + ॥ १५६ ॥

सार्धभागः समुत्सेधः फलशस्य तदर्धतः ।

शिलरस्य त्रिभागेन शुकनासा विधीयते ॥ १५७ ॥

विस्तारा(द्) गर्भमानेन हीना वाष्टांशतो भवेत् ।

(विस्ताराथ सपादेन?) शूरसेनस्तदूर्ध्वतः ॥ १५८ ॥

द्वितीयभूमिकातुल्य आद्यभूमेः स ऊर्ध्वतः ।

शालाविस्तारतुल्यास्तु शूरसेनास्त्रयो यताः ॥ १५९ ॥

शाला नागरिकाश्चाष्टौ ग्राहग्रासविराजिताः ।

य इमं कारयेद् धन्यः प्रासादं स्वस्तिकं शुभम् ॥ १६० ॥

तस्यानुजन्म(शातानां?) स्वस्तिथीमाजनं भवेत् ।

स्वस्तिङ्मासादः ॥

अतः परं प्रवक्ष्यामो वज्रस्वस्तिकसंज्ञितम् ॥ १६१ ॥

प्रासादं लघुणोपेतं शुक्रादिसुरवल्लभम् ।

पूर्वोक्तलघुणोपेते स्वस्तिके(द्वयमप्यदे) ॥ १६२ ॥

भद्रे शृङ्गं प्रदातव्यं तीक्ष्णाग्रं मुमनोरमम् ।

पुरस्तान्मण्डपं कुर्यात् सर्वलक्षणसंयुतम् ॥ १६३ ॥

इत्येष कथितः सम्यग् वज्रस्वस्तिकसंग्रितः ।

य इमं कारयेद् धन्यः प्रासादं सर्वकामदम् ॥ १६४ ॥

स स्याद् भोग्यः सुरस्त्रीणामैन्द्रं च पदमश्नुते ।

वज्रस्वस्तिकप्रासादः ॥

अथ इर्म्यतलं द्रुमः प्रासादं मण्डनं शुभः ॥ १६५ ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे विस्तारायामतः समे ।

कर्णार्धसूत्रपातेन तस्मिन् वृत्तं समालिखेत् ॥ १६६ ॥

तद् वृत्तं विभजेत् क्षेत्रं चतुःपट्या पदैस्ततः ।

कर्तव्या विस्तरेणास्मिन्नष्टौ शालाशतुष्पदाः ॥ १६७ ॥

पल्लवी वृत्तसूत्रेण व्यासतो भद्रकर्णिके ।

कर्णां द्वौ द्वौ विधातव्यौ शालाद्वितयमध्यतः ॥ १६८ ॥

(विंदि)भागायामविस्तारौ सलिलान्तरभूषितौ ।

परिवर्तनतोऽन्योन्यं कोणान् कुर्वीत षोडश ॥ १६९ ॥

अष्टास्वपिच दिक्ष्वेवं(माना कर्मभिरन्विताः) ।

गर्भो भित्तिश्च वेदी च जङ्घाप्रथमभूमिकाः ॥ १७० ॥

कर्तव्याः पूर्वमानेन स्वस्तिकोक्तेन तद्विदा ।

द्वादशांशो य उत्सेधो विंशत्या तत्र भाजितः ॥ १७१ ॥

सोऽ(त्रा)ष्टाविंशतिविधः कर्तव्य(सूस्त्र)त्रभूमिका ।

द्वितीया पञ्चभिर्भागैः पदपादोज्झिताः पृथक् ॥ १७२ ॥

अन्याः स्युर्भूमयः पञ्च वेदी (न्यंद्भिः) द्विभागिकाः (पराः) ।

चतस्रो मञ्जरीः कुर्यान्नागरैः कर्मभिर्युताः ॥ १७३ ॥

चतस्रः पुनरन्याश्च युक्ता द्रविडकर्मभिः ।

घण्टा स्कन्धस्य विस्तारो वेदिकाकलशोच्छ्रयौ ॥ १७४ ॥

शूरसेनः शुकाघ्रा च स्तम्भिकाकूट(विं)भक्तयः ।

रेखा(श्च) पूर्ववत् कार्योः प्रासादस्यास्य जानता ॥ १७५ ॥

प्रासादस्यास्य कर्ता यस्तथा कारयिता च यः ।

(प्राप्नुतामिव लोकं^१) तौ नित्यानन्दसुखोदयम् ॥ १७६ ॥

हर्म्यतलकप्रासादः ॥

अथातः सम्प्रवक्ष्यामि प्रासादमुदयाचलम् ।

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे भुजाकर्णसमे शुभे ॥ १७७ ॥

ततः कर्णार्धमूत्रेण तस्मिन् वृत्तं समालिखेत् ।

वर्तुलं कारयेत् क्षेत्रमशीतिपदभाजितम् ॥ १७८ ॥

शालाश्चाष्टौ विधातव्याः पूर्वदिक्षु चतुष्पदाः ।

पञ्चवी वृत्तमूत्रेण बाह्यतो भद्रकर्णिके ॥ १७९ ॥

कुर्याच्छालाद्वयस्यान्तः कोणानां च त्रयं त्रयम् ।

द्विभागायामविस्तारसलिलान्तरभूषिताः ॥ १८० ॥

एवं कोणा विधातव्या विंशतिश्चतुरस्ररा ।

परिवर्तनमन्योन्यमेषां कुर्याद् यथाकपम् ॥ १८१ ॥

एत(त्सात्स)मप्रमाणेन गर्भं भित्तिं च वेदिकाम् ।

जङ्घां च भूमिशिखरं पूर्ववत् परिकल्पयेत् ॥ १८२ ॥

अष्टौ च मञ्जरीः कुर्याद् युक्ता नागरकर्मणा ।

रुद्रेश्वरसमायुक्ता नीरधारोपशोभिताः ॥ १८३ ॥

(षण्ढाकूटाश्च रेखा च स्तम्भिकाः शूरसेनकः ।

शुका(प्रा)स्फन्धविस्तारकलशेन समन्वितः^१) ॥ १८४ ॥

स्वस्तिषोक्तविधानेन विदध्यादुदयाचलम् ।

द्वादशांशो य उत्सेधो विंशत्या तत्र भाजितः ॥ १८५ ॥

स्यात् पञ्चत्रिंशता भाज्यो + + + तत्र भूमिका ।

पञ्चभागोच्छ्रिता कार्या ततोऽन्याः सप्त भूमयः ॥ १८६ ॥

(पदपादोच्छ्रिता भागद्वयो यो तु वेदिका ।

+ + + + + सर्वलक्षणसंपुताः^१) ॥ १८७ ॥

मातादे गमित्वमे गम्यम् भक्तिमान कारयेद्यः ।

नाभते पदमाप्नोति स दुष्टापं गुंमि ॥ १८८ ॥

उदयाननमागाः ।

इदानीं प्रकमायातः कथ्यन्ते गन्धमादनः ।

स्वल्पधनप्रमाणादगतिस्मिन्नुदयानये (१) ॥ १८९ ॥

कृतीति मज्जीरष्टा मृक्ता द्वाविट्कर्मभिः ।

कृडाश्च मणिताः कार्या नानाकर्मभिरन्विताः ॥ १९० ॥

स्थानेषु शूरसेना + पुमंरगाग्रयं भवेन् ।

शुकनासां च घण्टां च सन्धं जित्तरमेव च ॥ १९१ ॥

कृडा + स्तम्भिका ह्रस्वं पूर्ववत् परिकल्पयेत् ।

य इमं कारयेद् धन्यः प्राप्तादे मण्डनं भुवः ॥ १९२ ॥

निद्याधराधिपः श्रीमान् स भवेन्नात्र संशयः ।

भुङ्क्ते च विविधान् भोगान् सुरतीभिश्च सेव्यते ॥ १९३ ॥

गन्धमादनप्राप्तादः ॥

उदयस्य विभेदेन रेखा याः पञ्चविंशतिः ।

लतिनागरमामानां ताः कथ्यन्ते यथागमम् ॥ १९४ ॥

लतिनां (स्याद्वारंगतोः) नागराणां तु कूटकः ।

भूमिजानां विशातव्या (मायायाः?) पुरतो भुवः ॥ १९५ ॥

शिखरं व्यासकर्णाभ्यां तुल्यं स्यादधमोत्तमम् ।

भाजनीयचतुर्धुक्तविंशस्यादनन्तरम् (१) ॥ १९६ ॥

+++++ भागरेखास्तावत्य ईरिताः ।

संख्या सा(?)शोभना भद्रा सुरुषा सुमनोरमा ॥ १९७ ॥

शुभा चैव तथा श्रान्ता कावेरी च सरस्वती ।

लोका च करवीरा च कृगुदा पद्मिनी तथा ॥ १९८ ॥

कनका विकटा द्वेवरम्या च रमणी तथा ।

वसुन्धरा तथा हंसी विशाखा नन्दिनीति च ॥ १९९ ॥

जया च विजया चैव सुमुखा च प्रियानता ।

इत्येताः कीर्तिता रेखाः + + या पञ्चविंशतिः ॥ २०० ॥

रेखा एताः (?) ॥

एताः शुभफलाः सर्वाः कर्तुः कारयितुस्तथा ।

चतुरश्रचतुष्कमेवमुक्तं वृत्ताः सप्त च भूमिजा इमे(?) ॥

इति महाराजाधिराजपरमेश्वरभीभोजदेवविद्याचते समराङ्गणसुवधारनाम्नि वारदृशाब्जे

भूमिजप्रासादाध्यायो नाम पञ्चपटितमोऽध्यायः ।

—:—

अथ मण्डपलक्षणं नाम पदपटितमोऽध्यायः ।

—:—

इदानीं मण्डपानष्टौ वृषः प्रासादभस्थितान् ।

प्रासादं कल्पयेत् पूर्वं भागशुद्धं सुलक्षणम् ॥ १ ॥

संवृतो वा भवेदेव व्यतिरिक्तोऽप्यस्य इति ।

(चतुरश्रो विभागश्च घटतेः य समंवृतः) ॥ २ ॥

(पशुभागैर्विघटने) व्यतिरिक्तः स कीर्तितः ।

गर्भो गर्भसमः स्रस्तः (सोन्यघटोपमावदेत्) ॥ ३ ॥

एवं निवेशयेदग्रे मण्डपान्येव स्रस्तः (?) ।

भजेच्छतपदाग्रेण ज्येष्ठमध्यकर्णीयसः ॥ ४ ॥

मण्डपास्तेषु भद्रः स्यान्नन्दनार्यस्तथापरः ।

मोन्द्रो वर्धमानश्च स्वस्तिकः सर्वभद्रकः ॥ ५ ॥

महापद्मोऽष्टमर्धपां पुराजः प्रदीर्घितः ।

एते यथार्थनामानो लक्ष्मणेपां प्रचक्षते ॥ ६ ॥

प्रासादद्विगुणायामः पादोन्तद्विगुणायतः (?) ।

पादो यस्तथा व्यर्थस्रस्तः (?) नृगमन्दिनात् ॥ ७ ॥

प्रासादोऽष्टापदुत्तरं वा पादो नन्दनमन्दिनिः ।

शुभनास्तान्निद्राः वापास्ते सान्निन्दनमन्दिनाः ॥ ८ ॥

अलिन्दः सर्वतोभागनिर्गता लावविस्तृताः (१) ।

फदाचित् सार्धभागेन निष्क्रान्ता भागविस्तृता ॥ ९ ॥

+ + भिर्भाजयेद् भागैर्भद्रं प्राज्ञः समन्ततः ।

शृङ्गाणि स्युर्द्विभागानि सहितान्युदकान्तरैः ॥ १० ॥

भागं प्रमा + + + रादामूलतलमस्तकम् ।

शृङ्गेषु रथिका कार्या भागपादेन निर्गता ॥ ११ ॥

भागेनैकेन निष्क्रान्तं विस्तृतं (चतुश्चतान् १) ।

मध्यभद्रं विधातव्यमाशासु चतसृष्वपि ॥ १२ ॥

पीठं प्रासादपीठस्य नात्र कुर्वीत मण्डपे ।

(तलपट्टे भवेच्छोकनाशोयाक्षितिरङ्गिका?) ॥ १३ ॥

तलपट्टमधस्तस्या मण्डपस्य निवेशयेत् ।

कर्तव्यमेवमग्रेऽग्रे निम्नं निम्नतरं ततः ॥ १४ ॥

अथवा तत्समं दद्यात् स्थपतिः शास्त्रवित्तमः ।

चतुर्भागायतद्वारं पद्(द्वारुकः/दारुकः)समन्वितम् ॥ १५ ॥

अग्रभद्रं विधातव्यं चतुस्तम्भविभूषितम् ।

पृष्ठतश्च भवेदेवं संसृतिश्चैत्रमण्डपे ॥ १६ ॥

संसृतेः शुकनासा स्याद् भूमिताः(?) पृष्ठभद्रकम् ।

शेषं तथैव कर्तव्यं विधानं मण्डपस्य तु ॥ १७ ॥

स भित्तिभिः परिक्षिप्तः कर्तव्यः पार्श्वयोर्द्वयोः ।

भागेन कल्पयेद् भित्तिं गवाक्षैरुपशोभिताम् ॥ १८ ॥

वातायनाश्च कर्तव्याः सह चन्द्रावलोकनैः ।

प्रासादद्वारवद् द्वारविस्तारो मण्डपे भवेत् ॥ १९ ॥

सपादः सत्रिभागो वा सार्धः (सौम्यायवा?) भवेत् ।

ऊर्ध्वद्वारवि(धे/धिः) कार्या मूलद्वारानतिक्रमात् ॥ २० ॥

जालव्यालकपीतालीमत्तवारणकैर्युताः ।

भ्रमनिर्मापितै स्तम्भैः कर्तव्याश्च गवाक्षकाः ॥ २१ ॥

वातायनं तदर्धेन पादोनं (द्वाःचा)वलोकनम् ।

क्षणमध्ये प्रकुर्वीत चतुष्कीं विधिवच्छुभाम् ॥ २२ ॥

सोमायां वाद्यतो रेखा सात्या द्रुमं च विवर्जयेत्(१) ।

दारुकर्मवि(धेःधि)र्मध्ये यथा स्यात् कथ्यते तथा ॥ २३ ॥

समैः क्षणैः समैः स्तम्भैः समैश्चालिन्दकैर्युतः ।

समैः कर्णैश्च + + + समद्रव्यविधानवान् ॥ २४ ॥

पद्ददारुकैस्तिरश्चीनैः कार्याः कैश्चिन्मुखायतैः ।

तुला समतला यद्वा प्रोत्क्षिप्रा मध्यदेशगा ॥ २५ ॥

तुलापद्ददारुकाशी(नांस्त?ना त)दधीनानि तानि वा ।

केचिन्मन्यानसंस्थाना(लीगतिर्युताप?) ॥ २६ ॥

अथवा मध्यतः कार्या + स्तम्भालिन्दवेष्टिताः ।

महाधरयुता कार्या चतु(ष्क?ष्वयु)भयतः समा ॥ २७ ॥

गजतालुलुमाकर्म द्रव्यैः स्यादुत्तरोत्तरैः ।

एते नानाविधाः कार्या द्रव्यैरविकलैस्तथा ॥ २८ ॥

या काचिद् रोचते प्राज्ञस्तामेकां कारयेत् क्रियाम् ।

(ल?)क्षणान्तराण्यलङ्कुर्यादिह्रीतोरणकैस्तथा ॥ २९ ॥

वज्रवन्धसमायुक्ता घण्टिकापट्टर्ययुताः ।

हारपद्मदलाकीर्णाः शालभञ्जीविराजिताः ॥ ३० ॥

स्तम्भकाश्च विधातव्याः पञ्चाभरणभूषिताः ।

कण्ठपैरतिचित्रैश्च रथकैस्तोरणैः सह ॥ ३१ ॥

विधानैर्विविधाकारैरूपकमोपशोभितैः ।

एवंविधा विधातव्या सीमातुल्या(तु?स्तु)लोदयाः ॥ ३२ ॥

प्राग्ग्रीवकेप्वालिन्देषु मध्ये भागे च पार्श्वयोः ।

न तलानि विधीयन्ते यथाकामं क्रिया भवेत् ॥ ३३ ॥

सीमाद्वारे यथा बायोः प्रवेशं नैव पीडयेत् ।

(तपार्दरिका?) कार्या षट्स्योपर्यवस्थिता ॥ ३४ ॥

पेदिज्यान्मफपोतानी मत्तवारणतुल्योदयः(?) ।

पददारुकं + + भद्रे तत्र कुर्वीत मुद्दिमान् ॥ ३५ ॥

याद्यतो मण्डपेऽप्येवं मानतः कर्मतोऽपि च ।

कपातानीवरणदीभिस्तथानान्तरपत्रकः ॥ ३६ ॥

कर्णमासादकैश्चिन्नैः कर्म स्याद् भद्रमण्डपे ।

उच्छ्रायस्य (निवेचीयादशस्त्वन्यतमो?) धुर्धः ॥ ३७ ॥

शि(ख)रस्य त्रिभागेन पाटोर्नकेन वा भवेत् ।

उच्छ्रायो (मण्डपस्यामः शुफनाससमुच्छ्रिते?) ॥ ३८ ॥

हर्म्यं वा तत्र कुर्वीत चारुकर्णोपगोमितम् ।

भद्रमण्डपलक्षणम् ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे नन्दनं प्रविभाजयेत् ॥ ३९ ॥

भद्रं पद्भागमायामाधुर्भागं तथा (पव?) ।

भागभागं निष्क्रान्ते(?) स्तम्भैः प्राग्ग्रीवकल्पितैः ॥ ४० ॥

पञ्चभागायता ज्ञेया कर्णं भद्रान्तरस्यिता ।

भित्तिः स्याद् भागविस्तारा सलिलान्तरसंयुता ॥ ४१ ॥

एवं चतुर्दिशं कार्यो नन्दनो मण्डपः सदा ।

नन्दनः ॥

महेन्द्रस्य तलच्छन्दः कर्णां लाङ्गलसंयुतौ ॥ ४२ ॥

चतुर्भागायतो दिक्षु दारुकर्मविभूषितः ।

द्विभागिकानि शृङ्गाणि क्षोभयेदुदुकान्तरैः ॥ ४३ ॥

चतुर्भागायतं भाग + + मेकं तु निःसृतम् ।

एकतश्च मुखं दद्याद् दारुकर्म(परिच्युतम्?) ॥ ४४ ॥

महेन्द्रः ॥

नन्दनश्चेद् वहिर्भद्रैर्जलमार्गैर्विवर्जितः ।

मागद्वितयविस्तारो भागमेकं विनिर्गतौ(?) ॥ ४५ ॥

प्राग्ग्रीवपार्श्वयोर्दद्यादुच्छ्रायोर्ध्वपदस्थितौ(?) ।

(वोतयेनौ वा?) कुर्वीत वर्धमानस्तथा भवेत् ॥ ४६ ॥

वर्धमानः ॥

पक्षद्वये नन्दनस्य भद्रे भित्त्याभिवेष्टयेत् ।

गवाक्षकैरलङ्कुर्यान्न कुर्यादुदकान्तरम् ॥ ४७ ॥

स्वस्तिकोऽयं समाख्यातः सर्वलक्षणलक्षितः ।

स्वस्तिकः ॥

अथाभिधीयते सम्यक् सर्वतोभद्रलक्षणम् ॥ ४८ ॥

कर्णे कर्णे (लाङ्गले वेत्सार्धे!) भागद्वयायतम् ।

कार्या परस्परं तेषु दासक(र्म)विकल्पना ॥ ४९ ॥

भागैर्नैकेन निर्यातं भागपदकेन चायतम् ।

पद्दारुकद्वयं भद्रं कारयेद् (वास्तवस्थितम्?) ॥ ५० ॥

सर्वतोभद्रः ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे + प्राग्भागैर्विभाजयेत् ।

त्यक्त्वा(तैस मध्ये?) कर्णेष्वादध्याल्लालानि च ॥ ५१ ॥

चतुर्भागान्तरस्थानि पद्दारुकयुतानि च ।

कर्तव्यं भागानिष्क्रान्तं दिक्षु भद्रचतुष्टयम् ॥ ५२ ॥

चतुष्पदस्तदायामात् सर्वतोऽलिन्दको वहिः ।

प्रतिभद्राणि कुर्वीत चतुर्भागायतानि च ॥ ५३ ॥

निर्गतानि(रभागेन!) दिक्षु स्तम्भान्वितानि च ।

इत्येतैर्लक्षणैर्गुक्तो महापद्मः प्रकीर्तितः ॥ ५४ ॥

महापद्मः ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे चतुष्कोणविभूषिते ।

अलिन्दावेष्टितं कुर्यात् प्राग्ग्रीवं मुखसंश्रितम् ॥ ५५ ॥

गवाक्षकाथ कर्तव्यास्तथा चन्द्रावलोकनाः ।

वातापनास्तयोद्घोताः ममन्वाद् रूपशोभिताः ॥ ५६ ॥

गृहराजक्रिया ह्येवं सर्वशोभासमन्विता ।

एवं लक्षणसंयुक्तः (मन्दुगोमपि!) मन्दिरम् ॥ ५७ ॥

गृहराजः ॥

(दृढरा!) शुकनासस्य शुकनासस्य मूलतः ।
 कनीयसं मण्डपानां कर्तुरिच्छावशाद् भवेत् ॥ ५८ ॥
 पार्श्वयोरुभयोस्तुल्यं विदध्यात् तिर्यगायतम् ।
 (न्यापिचक्षु रघनद्यापि वा + + + + + ॥ ५९ ॥
 प्रासादमसमं(?) स्थानं विदध्यान्मण्डपं बहिः ।
 (यथापूर्वः) द्वारविस्तारविस्तीर्णास्तेषु कार्या गवाक्षकाः ॥ ६० ॥
 समा सपादपादोना सार्धा चोच्छ्रितिरायता ।
 अष्टाङ्गुल(ब्रूमोपेता?) दशांशे द्वारविस्तृते ॥ ६१ ॥
 विस्तारो मण्डपस्तम्भद्वारोच्छ्रायसमोच्छ्रितिः ।
 गर्भव्यासो मण्डपस्य साष्टांशः सांश एव च ॥ ६२ ॥
 सार्धो वा मण्डपस्यायं गर्भे + + + + + ।
 + + + + + + + + + + + + + + + + +
 + + + + + + + + + कार्यति शक्या ।
 या देवसंयति स सन्निधि देवताना-
 मास्तेऽध्वरोगणवृत्तः शरदां शतानि ॥ ६३ १/२ ॥

महाराजाधिराजपरमेश्वरभीभोजदेवविरचिते समराज्ञणसूत्रधारनाम्नि वास्तुशास्त्रे
 मण्डपाध्यायो नाम पदपष्टितमः ॥

—10:—

सप्तविंशतिमण्डपलक्षणं नाम सप्तपष्टितमोऽध्यायः ।

—:0:—

इदानीमभिधीयन्ते मण्डपाः सप्तविंशतिः ।
 प्रासादाद् द्विगुणं कुर्यात् कनिष्ठं तत्र मण्डपम् ॥ १ ॥
 पादोनद्विगुणं मध्यं प्रासादे तु कनीयसि ।
 तस्मिन्नेव कनीयांसं विदध्यात् सार्धमानतः ॥ २ ॥
 पादोनद्विद्वणः सार्धः सपादथेति मध्यमे ।
 सार्धः सपादस्तुल्यथेत्युचमाद्याः स्युरुच्ये ॥ ३ ॥

सपादद्विगुणाः सार्धद्विगुणाः सान्तरोद्भवाः ।
क्षुद्रप्रासादकेषु स्युर्मण्डपा बहवोऽपरे ॥ ४ ॥
क्षेत्रालामे पुनरिमान् सर्वान् सर्वेषु योजयेत् ।
दैर्घ्यादैर्घ्येण गृह्णीयाद् विस्तृती + + + तथा ॥ ५ ॥

प्रमाणं मण्डपे(कार्ये!) बलभ्यां गरुडेऽपिच ।
चतुरश्रीकृते क्षेत्रे दशधा प्रविभाजिते ॥ ६ ॥
भागैश्चतुर्भिर्भद्रं स्याद् द्वौ भागौ प्रतिभद्रकम् ।
अग्रतः पृष्ठतो वापि निर्गमो भागिको भवेत् ॥ ७ ॥

भद्राणां निर्गमो भागं सार्धभागमथापि वा ।
प्रासादस्य त्रिभागेन चतुर्भागेन वा भवेत् ॥ ८ ॥
अर्धेनाथ पदंशेन पञ्चांशेनाथ निर्गतिः ।
प्रासादानां समा कार्या पादोना वा प्रमाणतः ॥ ९ ॥

कार्या त्रिभागहीना वा मण्डपास्तु समैः क्षणैः ।
स्वविस्तारसमं भद्रे मुखे चेपा प्रकीर्तिता ॥ १० ॥
कर्णा द्विभागिका द्वेयास्तेषां कोणचतुष्टये ।
वामदक्षिणभागाभ्यां सह भद्रं पदंशकम् ॥ ११ ॥

प्रतिभद्रे नचैतस्मिन् विदध्यादग्रपृष्ठयोः ।
चतुःषष्टिपरोऽयं स्यात् पुष्पको नाम मण्डपः ॥ १२ ॥

पुष्पकः ॥

दिक्त्रये प्रतिभद्राणि मुखे प्राग्ग्रीव एव हि ।
पुष्पभद्रो (तिस्तम्भश्चतुष्कः सुप्रभो!) भवेत् ॥ १३ ॥

इति स्तम्भद्वयत्यगाद् श्रूमो मण्डपविंशतिम् ।
(यो पुष्पभद्रस्तु व्रतोऽमृतनन्दनः!) ॥ १४ ॥

फांसल्यो (युद्धि?)संकीर्णो गजभद्रो जयावहः ।
धीयत्सो विजयार्थव वस्तुकीर्णधुनिर्जयः ॥ १५ ॥

यद्यभद्रो विशालश्च मुक्तिष्टः शत्रुमर्दनः ।
(भायंभो!) दमार्थव मानवो मानभद्रकः ॥ १६ ॥

सुग्रीयो मण्डपः प्रोक्तो भद्रगुक्तधनुर्दः ।

चतुर्भिस्त्रिपदः कर्णोर्निर्गमः प्रागुदाहृतः ॥ १७ ॥

धराणामेव विंशत्या चतुरस्ररया युतः ।

(अस्मद्वासस्तम्भं पटन्ये द्विधरक्षयात्?) ॥ १८ ॥

सुग्रीयो हर्षनामा च कर्णिकारः पद्माधिकः ।

सिंहश्च सा(ग?)भद्रश्च (मुस्तत्र?) धेति सप्तमः ॥ १९ ॥

सप्तविंशतिरित्युक्ता मण्डपानां समासनः ।

एषां विचित्ररूपाणां प्रासादाकृतिधारिणाम् ॥ २० ॥

मिश्रकाश्च परिशेषा हर्षेद्विज्येकमानतः ।

मूलप्रासादतुल्या वा ज्येष्ठेनार्धेन चोजिताः ॥ २१ ॥

द्विस्तम्भशुफनासाग्रे विज्ञेयः पादमण्डपः ।

प्रासादभित्तिमानेन मण्डपे भित्तयः स्मृताः ॥ २२ ॥

(सपादसत्रिभागा वा बीस्यु + + + + ?) ।

कचिद् भित्तिविहीनाश्च कुर्यादाकाशमण्डपान् ॥ २३ ॥

लतिष्वेव विधिः प्रोक्तः सान्धारेषु स्वमानतः ।

प्रासादो पादशस्तादृक् मण्डपोऽपि तदग्रतः ॥ २४ ॥

यानि प्रासादनामानि तानि स्युर्मण्डपेष्वपि ।

वास्तुभेदेन भेदोऽयं मण्डपानां विधीयते ॥ २५ ॥

शतार्धमण्डपस्थानं (नीलार्धं भोजनाय च?) ।

यज्ञार्थो यतिमुख्यार्थो विहारार्थो वृपालदो(?) ॥ २६ ॥

कार्यो (दशभ्य?) विस्तारो + + + नु शतावधेः ।

हस्तानां संख्यया मानं हस्तेन स्याद् गृहेशितुः ॥ २७ ॥

उपयोगानुसारेण स्वधिया परिकल्पितः ।

आयतश्चतुरश्रो वा कर्तव्यो नाद्यमण्डपः ॥ २८ ॥

शतमष्टोत्तरं ज्येष्ठश्चतुःषष्टिकरोऽवरः ।

कनिष्ठो मण्डपः कार्यो द्वार्त्रिशत्करसंमितः ॥ २९ ॥

अद्विविस्तारोऽस्य स्यान्नेपथ्यगृहकादि तु (१) ।

परिच्छेदानुसारेण स्वधिया परिकल्पयेत् ॥ ३० ॥

द्वारद्वयं च कर्तव्यं तत्प्रमाणानुसारतः ।

नेपथ्यगृहके चान्यत् तृतीयं रङ्गसम्मुखम् ॥ ३१ ॥

समैः क्षणैः समैः स्तम्भैरलिन्दैश्च समैर्युताः ।

समकर्णाः समा द्रव्यविधेया मण्डपाः शुभाः ॥ ३२ ॥

(भित्तिमां चतुस्तस्यात्!) कार्यः कामं सनिर्गमः ।

स्तम्भकोणाधितं भानं भित्तिः स्यान्मानवाद्यतः ॥ ३३ ॥

वेदिर्मण्डपभूपाद्यैः स्यान्मध्ये बाह्यतोऽपि वा ।

क्षेत्रलोभे तु कर्तव्या भित्तिमानस्य मध्यतः ॥ ३४ ॥

चतुःषष्टिपदं ज्येष्ठे भद्रं कुर्याच्चतुष्पदम् ।

एकाशीतिपदं मध्ये भद्रं स्यात् पञ्चभागिकम् ॥ ३५ ॥

(सततागा!) विभक्ते तु खण्डशः स्यात् कनीयसि ।

कर्णा द्विभागिकाः कार्या भित्तियुक्तश्च मण्डपः ॥ ३६ ॥

भद्रप्रासादसदृशां कर्णभद्रं च भाजयेत् ।

क्षोभणं बाह्यतो रक्षेत् (पाटनं?) स्याद् विपर्यये ॥ ३७ ॥

क्षरकं कुम्भफलाद्या(१) कपोतं जह्वया सह ।

प्रासादस्यानुरूपेण + + + + + ॥ ३८ ॥

एचकश्चतुरश्रः स्याद्दद्यात्त्रिर्वज्र उच्यते ।

द्विवज्रः षोडशाश्रिश्च प्रतीतो द्विगुणस्ततः ॥ ३९ ॥

मध्यप्रदेशेऽयं स्तम्भो वृत्तो वृत्तः प्रकीर्तिनः ।

अपान्येन प्रकारेण पोदा कुर्वीत मण्डपान् ॥ ४० ॥

त्रिषञ्चसप्तनवमिश्रतेक्षणैः उभयसमः (१) ।

(साद्रमध्यक्षणोज्ञेयैः!) सत्र्यंशः मार्ष एव वा ॥ ४१ ॥

एवमेव प्रयत्नव्यः षट्प्रकारेऽपि मण्डपे ।

शामादगर्भस्यान्तेन (स्युस्ताद्विधिरथापिवा) ॥ ४२ ॥

स्तम्भग्रन्थस्य मार्गेण क्षणे मण्डपमध्यगे ।

मूलप्रासादगर्भेण कार्या वा मद्रविस्तृतिः ॥ ४३ ॥

शेषाः क्षणा विधातव्या (समसंख्यासंतर्धरः?) ।

प्रासादच्छादनासाज्जिः(?) सत्र्यंशावापि मण्डपे ॥ ४४ ॥

सदृशां स समश्चक्षद् द्वा + समतले भवेत् (?) ।

स्रच्छ्रायं मण्डपे धूमः प्रकारेणापरेण च ॥ ४५ ॥

तलार्धं पदमध्येया + यस्य विहितः शुभः ।

प्रासादे दशधा भक्ते चतुःपञ्चकरे समा ॥ ४६ ॥

नव्यंश मण्डपस्यादुत्तरपट्टयोर्द्वयोः(?) ।

पदयुद्धसहस्तेत्यष्टांशं समभागे न वास्तके(?) ॥ ४७ ॥

दशैकादशके पद स्युः सार्धभागासु संख्यया ।

त्रयोदशक + + + हस्तयोः सार्धपञ्चकम् ॥ ४८ ॥

सपादाः पञ्चभागाः स्युश्चतुर्दश करे पुनः ।

तदूर्ध्वं विंशतिं यावदुच्छिन्नतिः पञ्चभागिकी ॥ ४९ ॥

संसृता (व्यतिरिक्तव्या त यथा वापि?) प्रकल्पयेत् ।

शुक्लनासस्य यः स्तम्भः स्तम्भो यो मण्डपस्य च ॥ ५० ॥

मिथः श्लिष्टावपि व्यक्तौ यत्र तौ संश्रितौ हसः(?) ।

(प्रासादकोणस्तम्भो य ग्रस्तास्ते ग्रस्तमण्डपाः?) ॥ ५१ ॥

निर्गता व्यतिरिक्ताः स्युश्चतुर्भद्रविभूषिताः ।

तलपट्टाञ्छौकनासाव्यातले(?) भूमिरञ्जिका ॥ ५२ ॥

तलपट्टमधस्तस्या मण्डपानां नियोजयेत् ।

एवं परं परं कुर्यान्निम्नान्निम्नतरं बुधः ॥ ५३ ॥

सममेवाथवा कुर्यात् प्रासादतलमानतः ।

ध्रुवादिनाम्नां श्रीकूटः प्रवृत्तानां तथैव च (?) ॥ ५४ ॥

रुचकप्रभृतीनां च या संज्ञा या विभक्तयः ।

मण्डपेष्वपि ता ज्ञेया (तस्मिन्) त्सम्बन्धेषु नान्यथा ॥ ५५ ॥

देवालयोत्सवार्थाय विमानानि पृथक् पृथक् ।
 मण्डपादि समाख्यातादूर्ध्व(१) स्युः सप्तविंशतेः ॥ ५६ ॥
 देवयात्रानिमित्तानि तथैव परिकल्पयेत् ।
 चतुःपट्टेरप्यधिकाः स्तम्भाः स्युः पदसंख्यया ॥ ५७ ॥
 प्रासादाङ्गानि + + स्युस्तत्क्षणान्मण्डपेन च ।
 संवास्तुपदं संबुद्ध्या(१) कर्तव्यो विषमैः क्षर्णः ॥ ५८ ॥
 न दोषो जायते तत्र (शिल्पीच्छतेऽत्र?) कारणम् ।
 अथ दारुकलां ब्रूमः + + मण्डपसंश्रयाम् ॥ ५९ ॥
 (या)दृक् समतलं तत्र विभागस्तादृगुच्यते ।
 प्रासादस्य विभागेन राजसेनं तु भागिकम् ॥ ६० ॥
 वेदी भागद्वयं ज्ञेया द्वां मार्गा मत्तवारणम् ।
 चन्द्रावलोकनं तद्वद् विधातव्यं द्विभागिकाम् ॥ ६१ ॥
 पट्टो भवति भागार्धमर्धभागिकमासनम् ।
 कूटस्तम्भं तु भागेन सपादेन प्रकल्पयेत् ॥ ६२ ॥
 शीर्षकं(क?)रणं चैव सपादं भागपिप्यते ।
 एतत् समतले कार्यं विषमोऽपि कचिद् भवेत् ॥ ६३ ॥
 पट्टि(१)र्भागिकी विधातव्या प्रकारेणापरेण च ।
 अधस्तादूर्ध्वपट्टस्य तलपट्टस्य चोर्ध्वतः ॥ ६४ ॥
 पदे त्रिभागमध्ये वा कार्या चन्द्रावलोकने ।
 तदधस्ताद् विधातव्यो विभागः पञ्चभिः पदैः ॥ ६५ ॥
 भागिकं राजसेनं स्याद् वेदिकापि द्विभागिकी ।
 मत्तवारणकं कार्यं भागद्वितयममितम् ॥ ६६ ॥
 दशमत्तंऽप्यवा कार्या चतुर्भिश्चन्द्रावलोकना ।
 भागद्वयेन वेदी च सत्तमं मत्तवारणम् ॥ ६७ ॥
 भागेन रूमहारस्तु भागेनैकेन कण्टिका ।
 मत्तवारणपातथ त्र्यंशहर्निकभागिकः ॥ ६८ ॥

मागार्पेनाथवा पातस्तयोर्मध्ये च मध्यमः ।

कूटागारेभिर्दं मानमिदं चासनपट्टके ॥ ६९ ॥

मागद्वितयविस्तारमासनं परिकल्पयेत् ।

पिण्डो मागद्विकं तस्य श्र्यंशोना मन्वारणा(?) ॥ ७० ॥

वेद्यां पिण्डः सपट्टः स्यात् कूटागारे तथैव च ।

राजसेनस्य पिण्डस्तु कूटागारममो भवेत् ॥ ७१ ॥

कुम्भिकापि च तत्पिण्डा चोदरूर्ध्वतयासनम्(?) ।

विद्यात् + सशिरःस्तम्भः कूटकं + + + + + ॥ ७२ ॥

राजसेनसमा कुम्भी जह्वा वेदिसमा भवेत् ।

एवमेतत् त्रिधा प्रोक्तं (मूर्ध्नि!)च्छाद्यमयोच्यते ॥ ७३ ॥

अधःपट्टोर्ध्वपट्टान्तं पञ्चधा प्रविमाजयेत् ।

समाभ्यां वा त्रिभिर्वापि भजे(निगतिस्तु सायते?) ॥ ७४ ॥

+ + पट्टसमोऽथ (द्वा?) त्रयोदशविमाजिते ।

शूर्पभागं त्यजेदूर्ध्वं (भाष)टना द्वादशांशिका ॥ ७५ ॥

कुर्यान्निपातं शूर्पस्य पञ्चभागमथापि वा ।

दण्डकैर्भूषयेच्छूर्पं मध्ये दण्डं विवर्जयेत् ॥ ७६ ॥

मध्ये च स्तम्भिका वेद्या मन्वारणकस्य च ।

भागेन पट्टपिण्डस्तु सपादेनाथवा भवेत् ॥ ७७ ॥

पृथुत्वं स्यात् स पदभागपिण्डतुल्यं तु पट्टके ।

स्तम्भः पट्टसमः कार्यः शीर्षकं त्रिगुणं ततः ॥ ७८ ॥

स्तम्मादप्यधिका कूटी हीरकादपि पट्टकः ।

वाहापट्टवदुच्छ्रायः शुकनासस्य पट्टके ॥ ७९ ॥

पट्टपिण्डोच्छ्रिता वेदी यद्वा पट्टाधिका भवेत् ।

मण्डपे स्यात् तुलोच्छ्रायो विभागैः समितोऽष्टभिः ॥ ८० ॥

स्थलमासादतुल्यो वा पातस्य च सतोऽपि वा ।

निम्नोन्नतं छादयेच्च छेदिकायोगतो मुधः ॥ ८१ ॥

कण्ठकश्चे + कार्येन विधातव्यो विचक्षणैः ।

छेदिकायोगतो मध्ये स्तम्भाः स्युर्वाद्यतोऽधिकाः ॥ ८२ ॥

पञ्चाशेनाष्टपष्ठेन केशान्तात् सालभञ्जिकाः ।

रथिकाशालभञ्जीभिः स्थिताभिः षष्टिकोर्ध्वतः ॥ ८३ ॥

मध्ये(क)वा)राटकं कार्यं मनोज्ञं वा सरोरुहम् ।

छादयेद् वास + मलं विमानैर्बहुभेदवत् ॥ ८४ ॥

क्षणान्तरेषु रचयेद् दीप्तिकातोरणानि च ।

अन्यथा वा भवेद् वृत्तं चतुरश्रो यथा क्वचित् ॥ ८५ ॥

गजतालुयुतः षट्स्योर्ध्वमष्टाश्रिरेववा ।

कुर्वीत मध्ये चाष्टाश्रिवाद्यतः षट्कयस्तथा ॥ ८६ ॥

(विशेषं छादये ब्रूमः स्तम्भिकामूत्रद्वासयेत्) ।

षोडश द्वादशाष्टौ वा + + + चतुरोच्छ्रायाः(?) ॥ ८७ ॥

पादान्यदुपर्यत् शिल्पीमवेक्षणवशात्(?) सदा ।

त्रयोविंशतिषा भाज्यमन्तरं षट्षण्टयोः ॥ ८८ ॥

षण्टादूर्ध्व(?)षट्पथी सार्धभागसमुद्भिता ।

उच्छ्रिता सार्धभागेन तदूर्ध्वं (दहरी?) भवेत् ॥ ८९ ॥

कपोता ग्राससंयुक्ताः सार्धभागसमुच्छ्रिताः ।

कण्ठक(स्त!स्तु)द्विभागः स्यादपरस्तु द्विभागिका(?) ॥ ९० ॥

भागद्वयं विनिष्क्रान्तं त्रिभागे गजतालुके ।

(दत्ताभागानुच्छिन्नकोसलं भागं च घालिका भवेत्?) ॥ ९१ ॥

भागद्वयं द्वितीयं च तृतीयं च द्विभागिकम् ।

तस्योपरिष्ठात् कर्तव्या(बलिन्पार्थभागिका?) ॥ ९२ ॥

निर्गमः सूत्रमार्गेण एकैकस्य स्वमानतः ।

+ + गर्भकोणःस्यात् पश्मश्रव्याय मस्त्रमे(?) ॥ ९३ ॥

विमृश्य सूत्रधारो वा निर्गमं रुन्त्येत् सरयम् ।

सर्वैर्भगिण्य पथैश्च विकटैः षट्षण्डकैः ॥ ९४ ॥

हस्तितुण्डैर्वरालैश्च शालभञ्जीभिरण्डकैः ।

भल्लिकातोरणैश्चैव भूषणीया चतुष्किका ॥ ९५ ॥

खेचरैर्मा(ल?ल्य)वन्धैश्च नानाकर्मवितानिभिः ।

मन्दारकैः शुक्तिभिर्वा पद्मैर्वा नागपाशकैः ॥ ९६ ॥

मण्डपं छादयेत् प्राज्ञो वाह्यतस्त्वभिधीयते ।

द्विगुणा(?) मौलिकद्वारात् पादोनद्विगुणं क्वचित् ॥ ९७ ॥

सार्धभागमितं यद्वा त्र्यंशोनं द्विगुणं क्वचित् ।

क्वापि त्र्यंशाधिकं कार्यं चतुर्द्वारं + मण्डपे ॥ ९८ ॥

द्वारे कार्यौ प्रतीहारौ भल्लिका तोरणास्तथा ।

स्तम्भयोश्च वरालौ द्वौ शालभञ्जिकया सह ॥ ९९ ॥

प्राग्ग्रीवं भद्रभद्रं च रथिका वेदिका वहिः ।

मण्डपे वरकस्योर्ध्वमधस्ताच्छिखरस्य च ॥ १०० ॥

भागार्थं छेदपट्टः स्याच्छेषं कुर्वति संवृति(?) ।

(शिखरा त्र्यंशयुग्मेन पादोन वा कारयेत्(?) ॥ १०१ ॥

प्रासादे शुकनासं तु (सन्तु सम्भ्रमेऽथवा?) ।

मण्डपस्योदयः स्वस्मादधस्तादथवा भवेत् ॥ १०२ ॥

वामनाद्या अनन्तान्ताः प्राक् प्रोक्ता ये दशो(पयेः!दयाः) ।

कर्तव्यो मध्यतस्तेषामुदयः कोपि मण्डपे ॥ १०३ ॥

प्रविभज्योदयं त्रेधा घण्टां भागेन कारयेत् ।

तत् त्रिभागेन तिलकस्तिलकार्धेन(फंसना?) ॥ १०४ ॥

क्रमैस्त्रिभिः पञ्चभिर्वा शूर्पैर्निर्माणमिष्यते ।

स्कन्धलाघवासने वामेपा सवणोदिता(?) ॥ १०५ ॥

शोभां भद्रेषु कर्णेषु यथायोगं प्रकल्पयेत् ।

वीथीभिश्चन्द्रशालाभिः सिंहकर्णैश्च शोभनैः ॥ १०६ ॥

रथिकाभिर्वरालैश्च तिलकैश्चारुदर्शनैः ।

शुकनासैर्गजैः सिंहैरन्यैरित्येवमादिभिः ॥ १०७ ॥

कर्मप्रकारैः कर्तव्या मण्डपे भूषणक्रिया ।
 त्रिविधैरथवा कूटैः सहटैः कसकूटकैः ॥ १०८ ॥
 निलकंवा तमग्रंवा स्तुरच्छाद्यैः सघट्टकैः ।
 शृङ्गादिभिः प्रभेदैश्च कार्या मण्डपसंस्तृतिः ॥ १०९ ॥
 शुकनासोच्छ्रितैरुर्ध्वं न कार्या मण्डपोच्छ्रितिः ।
 अधस्ताद् यत्र या प्रोक्ता कर्तव्या सा त्वशङ्कितैः ॥ ११० ॥
 बलभ्यां शुकनासान्ता कर्तव्या मण्डपोच्छ्रितिः ।
 (मण्डपः शुकनासान्तं योग्रासकुलम् ?) ॥ १११ ॥
 न च तत् पुरमध्ये तु यत्र सा मण्डपोच्छ्रितिः ।
 (स पुत्रयस्तयन्धवतस्य तयः कर्तकारकैः ?) ॥ ११२ ॥
 हीनाधिकप्रमाणेषु (द्विविष्टेषु ?) वास्तुषु ।
 द्रव्यैर्वाधिकप्रमाणेषु (?) स्युरनर्थाः पदे पदे ॥ ११३ ॥
 ऋद्धिः पुरस्य न भवेत् स्यात् पुराधिपतेर्भयम् ।
 षट्सरेयं मण्डपैः सुप्रमाणै-
 र्लक्ष्मोपेतैः सद्विधानेन कर्तुः ।
 ऋद्धिः सिद्धिः फारकस्यापि लोके
 क्षेमं च स्याद् भूमिभर्तुर्जयश्च ॥ ११४ ॥

इति महाशङ्काधिराजप्रभेश्वरधीभोजदेवपरिनिवृत्ते समराज्ञणवृत्तधारनाग्नि वास्तुशास्त्रे

सप्तविंशतिमण्डपाध्यायो नाम सप्तपष्टिनमः ॥

—:१०:—

अथ जगत्यङ्गसमुदायाधिकारो नामाष्टपष्टितमोऽध्यायः ।

—:१०:—

त्रिदशागारभूत्यर्थं भूषादेनोः पुरस्य तु ।
 भुक्तये भुक्तये पुंसां सर्वकान्तं च शान्तये ॥ १ ॥
 निवासहेतोर्देवानां चतुर्वर्गस्य (दे ?) सिद्धये ।
 मनस्विनां च कीर्त्यापुण्यशस्त्रभ्यान्तये नृणाम् ॥ २ ॥

जगतीनामथ श्रुती लक्षणं विस्तृतादिह ।
 प्रासादं लिङ्गमित्याहुः(स्त्रिग?)लुपनाद् यतः ॥ ३ ॥
 ततस्तदाधारतया जगती पीठिका मता ।
 आकारविस्तृतायामानुच्छ्रयं (ते क्रिया?) ॥ ४ ॥
 विना तमद्गमप्रत्यक्षा कल्पना नापि + क्रमम् (?) ।
 विभक्तिं तिलकन्दानां भद्रविस्तारनिर्गमम् ॥ ५ ॥
 जलाधार(प्रदेश?) प्रदेशं निर्गमोद्गमम् ।
 मानसंख्यां च शालानां संस्थानोन्मानलक्षणम् ॥ ६ ॥
 परिक्रमं(तेमेवासां?)संज्ञां च त्रिविधामपि ।
 पदप्रकारत्यमे(वासां?) सम्भवस्य च कारणः(णम्) ॥ ७ ॥
 मूलशा(लो?ला)परिच्छिप्तिं परिक्रमविनिर्गमम् ।
 सञ्चयद्वारसोपानमुण्डिकामण्डसम्भवा(न्) ॥ ८ ॥
 द्विष्यादिदेवताधिष्ण्याज्जगतीस्तोरणानि च (?) ।
 युक्तानि लक्षणैः सर्वैर्यथावत् संप्रचक्ष्महे ॥ ९ ॥
 चतुरश्रा समा शस्ता मनोज्ञा सर्वतःशुभा ।
 अंशप्रगूढदिग्भागा प्रासादानुगता शुभा ॥ १० ॥
 चतुरश्रायता यद्वा वृत्ता वृत्तायता तथा ।
 अष्टाश्रिर्वा विधातव्या सा संशोध्यादितः क्षितिम् ॥ ११ ॥
 निरूप्य त्रिदशागारं संस्थानोन्मानलक्षणैः ।
 तदाकारवर्ती पार्श्वे जगती तस्य योजयेत् ॥ १२ ॥
 कनीयसी मध्यमा च ज्येष्ठा चेति त्रिधैव सा ।
 कनीयःप्रभृतिष्वेताः प्रासादेषु नियोजयेत् ॥ १३ ॥
 जगत्यो(भ्रमणीभिः स्फारौकद्वित्रिस्त्रिभिः?) क्रमात् ।
 (नानाशातिशान्तिन्यकनिष्ठाद्या?) मनोरमाः ॥ १४ ॥
 प्रासादस्या(सु?नु)रूपेण साङ्गोपाङ्गादिसंख्यया ।
 शालास्तासां मताः कर्म प्रोच्यते सामुदायिकम् ॥ १५ ॥

(श्री आ द्वादशकरादूर्ध्वमोर्ध्वा?) विंशतिहस्ततः ।

शालात्रिभागं तुर्यांशः स्याद्वा द्वात्रिंशतः पुनः(?) ॥ १६ ॥

आसनार्धात्तु पञ्चाशच्छाला(?) प्रासादतो भवेत् ।

बहुदेवकुला या तु प्रासादस्यानुसारतः ॥ १७ ॥

भ्रमः प्रकाराब् शालानां यथायोगमिहाधुना ।

कर्णोद्भवा भ्रमो(च्छा?त्या) च भद्रजा गर्भसम्भवा ॥ १८ ॥

मध्यजा पार्श्वजा चेति भेदास्तासां भवन्ति षट् ।

(विस्तारायामतोस्यभिः कर्णजा पूर्वमारिणा?) ॥ १९ ॥

भ्रमजा तत्प्रमाणेन ++ पादेन वेष्टिता ।

भद्रजा कर्णजातीया सार्धाया(भ्य?मा) प्रकीर्तिता ॥ २० ॥

गर्भजा मध्यजा चेति कर्णजाय(स?त)सम्मिते ।

पार्श्वजा भ्रमजाया(सा?मा) स्थानं तासां यथोच्यते ॥ २१ ॥

कर्णेपु कर्णजा ख्याता भ्रमजा च परिभ्रमे ।

भद्रेपु भद्रजा ज्ञेया त्रयमध्ये च गर्भजा ॥ २२ ॥

मध्ये व्यवस्थिता या तु पञ्चानां मध्यजा तु सा ।

(पार्श्वसंस्थानश्चतस्रो यास्तासां शान्ताः?) पार्श्वद्वये स्मृताः ॥ २३ ॥

पार्श्वद्वयं स्युः कर्णानां + स्ता अपिच पार्श्वजाः(?) ।

प्रासादविम्बुतेरर्धं विधातव्या भ्रमन्तिका ॥ २४ ॥

(पदवृद्धतिबाणस्याः कन्दा दिक्षु +++ च ।

गुरसन्धानुसारेण कुर्यादर्धा विचक्षणः ॥ २५ ॥

(आरभ्य भद्रमान्यत्या यावन् त्रिंशमत्रिकाम्?)

नवाष्टकाया यावन् स्यादेकत्रिंशचमे क्रमान् ॥ २६ ॥

शालाकन्दाः स्मृतास्तामां चतुर्वर्गविमाजिताः ।

चतुष्पदा नय मास्या(?) स्याद् द्वादशपदो भ्रमः ॥ २७ ॥

प्रमेणानेन कर्तव्यं शालाकन्दनिवेश(नः?नम्) ।

तदूर्ध्वं तु भ्रमो नाम्नि शालागणविभाजने ॥ २८ ॥

(रु?भ)द्राद् भ्रमोऽयं न पुनः कर्णनिर्गमधारिणाम् ।

रुचकस्येव कर्तव्यः कर्णदेशात् परिक्रमः ॥ २९ ॥

शालानुसारतो भद्रे विस्तारः कन्दकाद् वह्निः ।

कर्तव्यो निर्गमस्तत्र बुधैः पदचतुष्टयम् ॥ ३० ॥

उदकान्तरविस्तारो भागेनार्धेन वा कचित् ।

प्रजाङ्गस्य विधातव्यं क्षोभणं च पदद्वयम् ॥ ३१ ॥

प्रासादस्य च विस्तारं दत्त्वाग्रे सलिलान्तरम् ।

गण्डौ तत्सूत्रगौ कार्यां भ्रमाद् द्विपदनिर्गतौ ॥ ३२ ॥

प्रासादानां तु विस्तृत्या स्युरेकद्वित्रिनिघ्नया(?) ।

कर्णाद् विनिस्तृतौ गण्डौ ज्येष्ठमध्यकनीयसा(म्) ॥ ३३ ॥

(भवग्रे सुण्डिकाः?) कार्याः कर्णशालाविनिर्ग(मः?ताः) ।

मालासोपानसंयुक्ताः प्रतीहारसमाकुलाः ॥ ३४ ॥

प्रतोली चाग्रतः कार्या सपटो + गला दृढा ।

भ्रमोऽथ जगतीपीठं तत् कुर्यादेकहस्तके ॥ ३५ ॥

प्रासादे विस्तृतेस्तुल्यसमुत्सेधे विचक्षणः ।

द्विहस्तके तु पादोनं त्र्यंशहीनं त्रिहस्तकम् ॥ ३६ ॥

चतुर्हस्ते (तु) कर्तव्ये सार्धहस्तद्वयोच्छ्रितम् ।

चतुरिष्टा त्रया च + + + द्वादशहस्तकम् (?) ॥ ३७ ॥

कनीयोमध्यमज्येष्ठानुदयान् कल्पयेत् क्रमात् ।

अर्धं वा कर्णशालायाः पादोनं वाथ तत्समम् ॥ ३८ ॥

अनेन (च) प्रकारेण ज्येष्ठमध्यमयोरपि ।

प्रासादयोर्जगत्युच्चा कर्णप्रासादमानतः ॥ ३९ ॥

पीठस्य यः समुत्सेधा + + + तं विभाजयेत् ।

भागेन सूरकं कुर्याद् भागेनैकेन वर्त्मना(?) ॥ ४० ॥

कुम्भस्य सूर(का?कं)भागं द्विभागं कुम्भकं तथा ।

फलशं भागिकोत्सेधं तथैवान्तरपत्रकम् ॥ ४१ ॥

वरण्डीं भागिकीं कुर्यात् तथा पटं च भागिकम् ।

जगत्याः सुरकाद् भागं (प्रचिशोकोद्भक्तः सुरः?) ॥ ४२ ॥

पटो भागेन सार्धेन प्रतिष्ठाजगतीसुरान् ।

(सुरकारकुम्भकाकिञ्चित्कुम्भका क्षणरुस्तथा?) ॥ ४३ ॥

(क्षणकादन्तेरपत्र?) कपोतालीं तथैव च ।

पट्टिकानां प्रवेशांश्च नासिकावर्तनास्तथा ॥ ४४ ॥

निम्नोन्नतप्रवेशांश्च विदधीत मनोहरान् ।

+ धिकाभिर्विचित्राभिः कूटश्चानेकशेखरैः ॥ ४५ ॥

सुविभक्ता विधातव्याः शालानां कन्दका(मूःस्त)ले ।

कर्माण्यतिविचित्राणि स्थानस्थानोचितानि तु ॥ ४६ ॥

कुर्यात् पीठेषु शोभार्थं प्रासादानां विचक्षणः ।

यथा सिंहासनं राज्ञां शोभते मणिदीप्तिभिः ॥ ४७ ॥

नथा प्रासादराजस्य पीठं कर्मभिरुत्तमैः ।

पट्टस्योर्ध्वं विधातव्यमुत्कृष्टं राजसेनकम् ॥ ४८ ॥

पुष्पितैः कमलैर्पुष्कं शोभितं भारपुत्रकैः ।

नदर्थं वेदिका देशा नानापत्रसमाकुला ॥ ४९ ॥

(रूपं संघटकोपेता ननश्चासमघट्टकः ।

स्तम्भिकाभिरनेकाभिर्धारयेन् तं समन्वितः?) ॥ ५० ॥

तस्योपरि विधातव्यं (करव्यासनसमुत्तमम्?) ।

अन्तरं कणशालानां तल्पपादार्धपट्टयोः ॥ ५१ ॥

राजसेनपुतां वेदीं तत्रत्रिभागेन कारयेन् ।

वेदिकार्धं त्रिभागं वा तले स्याद् राजसेनकम् ॥ ५२ ॥

कूटारं + त्रिभागेन वेदेरूर्ध्वं मनोहरम् ।

करमात्रममुन्मेषं कर्तव्यं भक्तधारणम् ॥ ५३ ॥

सुरलीलाश्रनार्थं नन् मप्रवेशं सनिर्गमम् ।

(गन्द्राग्रे शुक्लाग्रे?) च मनोत्प्रे नर्थैव च ॥ ५४ ॥

तोरणं त्रिविधं ज्ञेयं कनीयोपध्यमोत्तमम् ।

इत्थं जगत्यायतनस्य सम्प्रद्विष्टम् ।
ग्रासादपीठस्यच सम्प्रद्विष्टम् ।

विधानमेतज्जगतीषु (नार्ते-

मन्ययाभिदधाः सह लक्षणानाम्?) ॥ ५५^१ ॥

इति श्रीमहाराजाधिराजश्रीभोजदेवराजवन्ते समराङ्गणसूत्रधारनाति वास्तुशास्त्रे
जगत्सङ्गसमुदायाधिकारो नामाष्टपण्डितमोऽध्यायः ।

—:१०:—

अथ जगतीलक्षणं नामैकोनमस्तितमोऽध्यायः ।

—:१०:—

वसुधा वसुधारा (च) बहन्ती च तथाप(रि?)रा ।

श्रीधरा भद्रिका चैव एकभद्रा द्विभद्रिका ॥ १ ॥

त्रिभद्रिका भद्रमाला वैमानी भ्रमरावली ।

स्वस्तिका हरमाला च कुलशीला महीधरी ॥ २ ॥

मन्दारमालिकानङ्गलेखाथोत्सवमालिका ।

नागारामा मारभव्या तथाच मकरध्वजा ॥ ३ ॥

नन्द्यावर्ता(ने?) च भूपाला पारिजातकमञ्जरी ।

चूडामणिप्रभा चैव तथा श्रवणमञ्जरी ॥ ४ ॥

विश्वरूपादिकमला तथा त्रैलोक्यसुन्दरी ।

गन्धर्ववालिका चान्या विद्याधरकुमारिका ॥ ५ ॥

सुभद्रा च समाख्याता तथान्या सिंहपञ्जरा ।

(वज्रपकुरवाद्याः?) गन्धर्वनगरी तथा ॥ ६ ॥

तथापरावती स्त्रिया रत्नधूमा च नामतः ।

त्रिदशेन्द्रसमा चैव तथान्या देवयन्त्रिका ॥ ७ ॥

चत्वारिंश(द्वि?)तीयं स्यादेकोना नामसंख्यया ।

(यमलाम्बरधरा नेत्रा द्युताः खण्डिला सिता?) ॥ ८ ॥

अथातः कथ्यते तासां प्रविभागो यथायथा ।

जगतीनां ऋषेणैव शालानां च यथोदितः ॥ ९ ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे (पठेते सः) विभाजिते ।

समं वाचार्थयुक्ते वा गुणेऽथ मुखायताम्(?) ॥ १० ॥

मण्डपेनोज्झिते कुर्याज्जगतीमनुसारतः ।

द्वौ भागौ मध्यदेशे स्यात् प्रासादो भागिको भ्रमः ॥ ११ ॥

(कर्णादृशां समुज्य?) पार्श्वयोरुभयोः पुरः ।

श्रीखण्डिका विधातव्याः प्रासादमं + + मिमाम् (?) ॥ १२ ॥

मत्तवारणसंयुक्ता प्रतोल्यादिविभूषिता ।

प्रथ(मे)मा च समाख्याता जगती वसुधाभिधा ॥ १३ ॥

वसुधा वसुधारा स्यात् समायुक्ताग्रशालया ।

निर्गमः पुरतः कार्यः प्रासादस्य प्रमाणतः ॥ १४ ॥

+विस्तारस्तथा कार्यस्तं चतुर्धा विभाजयेत् ।

भागिका भ्रमणी कार्या शेषशाला द्विभागिका ॥ १५ ॥

गुण्डिका चापि पूर्वोक्तमानेनैवायता भवेत् ।

वसुधा च पुनः कर्णशालाभ्यां राजसिंहिका ॥ १६ ॥

प्रासादार्धेन ते का(र्यै?) कर्णयोरुभयोरपि ।

स्वमानार्धेन च तयोर्भ्रमणीं परिकल्पयेत् ॥ १७ ॥

मूलप्रासादविस्तारा कर्तव्या गुण्डिका पुरा ।

शाला स्याद् वसुधा राजहंसाः(?) पुरो यदा ॥ १८ ॥

धीधरी सा तदा तस्याः (गुरोयधन्द्र!) पूर्ववत् ।

यदा ॥ हंसिकास्थाने शाले स्तोत्ररत्नकर्णयोः ॥ १९ ॥

तद्रूपे तत्प्रमाणे च तदा सा भद्रिका भवेत् ।

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे षोडशांशविभाजिते ॥ २० ॥

पूर्वोक्तप्रमसम्पन्ने यथाकार्यं मुरायेन ।

मण्डपायामसंयोगाद् यथामागं विभाजिते ॥ २१ ॥

मध्ये देवालयः कार्यधनुर्वर्गगणान्निगः ।

पदिष्टिपदविस्तरातो भ्रमन्त्य गमन्त्यः ॥ २२ ॥

कर्णे कर्णे च कर्तव्या द्विपदागामविस्तृता ।

चतुर्दिशे कर्णगाम्या या (वाट?)भ्रमणान्निग ॥ २३ ॥

पदद्विपदविस्तरा विपदागाममंगुना ।

गदिका च भ्रमणा(?) कार्या भद्रगाम्याध गुन्द्राः ॥ २४ ॥

कार्यन्तराणि परितः कुर्मान्मध्येषु गान्त्र्याः ।

पदमेकं प्रविष्टानि तदर्थं विस्तृतानि च ॥ २५ ॥

शालायाः पृष्ठभद्रे स्यादेकमद्रादिमद्रिका(?) ।

(कपोकृताभ्यां विमद्राणि पृष्ठद्विपु?) ॥ २६ ॥

शालामि(स्या?धा)भ तिष्ठभिर्नगनी मद्रमालिनी ।

एकमद्रादिनगुष्टम् ॥

चतुरश्रीकृते ध्ये चतुर्विंशतिगमिते ॥ २७ ॥

पद्वर्गलक्षणोपेतो मध्ये कार्यः गुरालयः ।

देवालय(स्य)परितरिपदः स्यात् परिभ्रमः ॥ २८ ॥

ततः शालाविमक्तिश्च कर्तव्या प्रोक्तलक्षणा ।

पश्चमागायता मध्ये(भूचतुर्विस्तृता?) पदः ॥ २९ ॥

भद्रशालाश्च कर्तव्यास्तन्मध्ये भागिकभ्रमः ।

भद्रस्य पार्श्वद्वितये द्वि(त?प)दायामविस्तृतम् ॥ ३० ॥

शालाद्वयं विधातव्यं द्वादशी शत + भ्रमम्(?) ।

भागमेकं प्रवेशस्तु तयोः (कर्ण?)द्वयोर्भवेत् ॥ ३१ ॥

तिस्रस्तिस्त्रो भवन्त्येवं शालादि(कांक्षु) ति(ष्ट)प्यपि ।

पदेभ्योदकमार्गाश्च कार्या भागार्थनिष्ठताः ॥ ३२ ॥

भागमेकं प्रविष्टाश्च भवेयुर्दिक्रयेऽपि ते ।

कर्णा च पुरतः कार्यौ भागद्वितयसम्पितौ ॥ ३३ ॥

समुष्टिका(?) विमानोऽयं सुरामुरनरार्चि(ता?तः) ।

मुष्टिकाग्रे यदेतस्यां शालाग्रासादसंश्रुतम् ॥ ३४ ॥

संस्तुता किन्नरैः सिद्धैस्तदा स्याद् भ्रमरावलिः ।

वक्त्रशालाविहीना तु पार्श्वशालादयान्विता ॥ ३५ ॥

तद्रूपा तत्प्रमाणा या स्वस्तिकी सा प्रकीर्तिता ।

भासादाभिमुखी शाला स्वस्तिक्यामेव चेद् भवेत् ॥ ३६ ॥

तदानीं हंसमोलति विख्याता जगती भुवि ।

मु(रुय)स्व)स्य पार्श्वद्वितये भागं वार्यन्तरं यदा ॥ ३७ ॥

कृत्वा (भासादयद्गुणे!) भद्रमानेन निर्गमम् ।

भासादसंमितं सूत्रं शालास्तु गलभूषिताः ॥ ३८ ॥

शुण्डिका तदवस्थे च मुखे स्याच्छालया विना ।

कुलशैला तदा क्षेया हंसमालागमाश्रया ॥ ३९ ॥

सदा महेश्वरस्येष्टा स्कन्दस्य तु विशेषतः ।

अस्या एव यदा शाला पुरोभद्रे विधीयते ॥ ४० ॥

तदा महीधरा मोक्ता महीधरमनःप्रिया ।

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे साष्टाविंशतिभाजिते ॥ ४१ ॥

चतुःषष्टिपदं मध्ये कुर्याद् देवालयं पुषः ।

चतुष्पदो भ्रमः कार्यो देवागारस्य सर्वतः ॥ ४२ ॥

भ्रममूत्रस्य कर्णस्था द्विपदायतविस्तृताः ।

शालाश्च(तुस्त)तस्तः) कर्तव्या भागिकभ्रमवेष्टिताः ॥ ४३ ॥

तासां पार्श्वेषु सन्त्यज्य भ्रमाद् भागचतुष्टयम् ।

(शालां कं +) प्रकुर्वन्ति + भागायतविस्तृतम् ॥ ४४ ॥

एकभागिकविस्तारः कर्णः (स्यात्) पार्श्वशालयोः ।

मध्ये भागे जलाध्वा स्याद् विहाय त्रिदशं बहिः ॥ ४५ ॥

द्विभागविस्तृतां तां च कुर्याद् भागत्रयापनाम् (!) ।

अन्तरेण जलाध्वा स्याद् भद्रपार्श्वज(ला)शालयोः ॥ ४६ ॥

१. 'हरमाने'ति लघ्वे पठ्यते । २. 'कुलशैले'ति पूर्व पठिता । ३. 'शाला-
भ्रमम्' इति स्यात् ।

स च भार्गवमायापा(त्) प्रविष्टस्नायदेव च ।

कृत्वा तिर्यगु दिश्येवं गुण्डिकाकन्दमध्यतः ॥ ४७ ॥

मासादार्धसमायामाः सम्यक् तुण्डा निवेशयेत् ।

तयोरपि च शाले द्वे भ्रमक्रमविभूषिते ॥ ४८ ॥

कार्ये मन्दार(शा/मा)ला स्यादेवं हरमनःप्रिया ।

गुण्डिकायां यदा तस्याः शाला सम्पद्यते तदा ॥ ४९ ॥

अनम्रलेखा भवति जगती पार्वतीप्रिया ।

यत्रास्मिन्नेव विन्यासे मुखशाले विना कृते ॥ ५० ॥

गुण्डिकागण्ड + + न्यां शाला सौपानमालिका ।

मुखशालान्विता सैव यदा नागार्जुना तदा ॥ ५१ ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे द्वात्रिंशद्भाग(वि!)भाजिते ।

चतुःपष्टिपदं मध्ये कर्तव्यं सुरमन्दिरम् ॥ ५२ ॥

कार्यस्तस्य भ्रमः सम्यक् समन्ताच्च चतुष्पदः ।

भ्रम(न्तिःन्ती) द्विपदायामे शाले(तु) भ्रमसंयु(तौःते) ॥ ५३ ॥

स्वप्रमाणाद् विधातव्ये मध्यमे भद्रकर्णयोः ।

स्युः षोडशप(द्रः/दाः) कन्दास्तेषु शालाश्चतुष्पदाः ॥ ५४ ॥

चतुर्ध्वपिच'कर्णेषु प्रविष्टा भ्रमजाः पदम् ।

कर्तव्यं द्विपदायाम् भद्रशालासुगं तथा ॥ ५५ ॥

विस्तारस्तः श्र + पादोर्नमन्योन्याभिमुखं भवेत् ।

आयता(ङ्) द्वयंश्चविस्तारा पदेनैकेन वेष्टिता ॥ ५६ ॥

भद्रशाला विधातव्या सार्धत्रिपदनिर्गमा ।

सौम्यानिलीवारुणीषु नैर्ऋतीया(म्ययो)रपि ॥ ५७ ॥

शालास्त्रिस्तः प्रतिदिश(मशालायेय्यायदिना सुरविद्विपैः/)

अस्या एव मुखे शाला यदि तन्मकरध्वजा ॥ ५८ ॥

अमराणां कृतानन्दा कृतवैनां मोक्षमाप्नुयात् ।

मुखशालां परित्यज्य यदैकैकाग्रकर्णयोः ॥ ५९ ॥

शाला प्रदीयते सा स्यान्नन्द्यावर्ते(यत्यहर्षतेः?) ।
विकर्णकन्दधोराग्रे(?) यदास्याः पृष्ठवंशगा ॥ ६० ॥
द्विभागायामविस्तारा शाला भवति शोभना ।
चतुर्ध्वसंस्थिता(?) शाला शालायाः संमुखी भवेत् ॥ ६१ ॥
ताम्रमूला तदा ज्ञेया ब्रह्मविष्णुह(रिः?)प्रिया ।
यदास्याः पृष्ठवंशस्था (हस्तायाम्योचरात्तथा ॥ ६२ ॥
शाले क्रियेते(?) तदा ज्ञेया पारिजातकमञ्जरी ।
(धारणीचतुष्टःस्थिता?) शालायाः सम्मुखी भवेत् ॥ ६३ ॥
(ताम्रयाम्यासंय्यासु?) शालाः स्युर्यदि वंशगाः ।
प्रिया स्यान् सर्वदेवानां तदा चूडा(मेणिः प्रमोः?) ॥ ६४ ॥
चतुरश्रीकृते ध्वजे चतुरश्रः समन्ततः ।
दशांशः (स्यादुमायान्ता?) मध्ये प्रासादनाथकः ॥ ६५ ॥
+ + + पुरतर्ध्वं पार्श्वयोरुभयोरपि ।
भ्रमास्तस्या विधातव्याः + + + पश्चमिः पदः ॥ ६६ ॥
कर्णकन्दाश्च कर्तव्या भ्रममृत्राद् बहिः स्थिताः ।
द्विभागायामविस्ताराधतुःशालोपशोभिनाः ॥ ६७ ॥
अमुर्नव प्रमेण स्युर्भद्रकन्दाः पदाधिकाः ।
मूलप्रासादमालायां मालाश्रितयपारिणाम्(?) ॥ ६८ ॥
कर्णे कर्णे तु याः शालास्ता द्वयंशायापविस्तृताः ।
द्विभागिष्वजलाधारा(स्तथा) भागपरिभ्रताः ॥ ६९ ॥
पद्म(वि)ष्टाम्बुपदा भ्रमपदानिसंपृताः ।
तुल्याधतुर्षु कर्णेषु तुल्या भद्रयवेऽपि ॥ ७० ॥
भागद्वितयविस्तीर्णा भागाश्रितयमादताः ।
(सर्ग?)भ्रमाश्च कर्तव्या भ्रमशालादिद्वान्तयोः ॥ ७१ ॥

१. 'त' 'वर्ते' 'ह' 'रि' 'म' 'र' । २. 'शु' 'ने' 'रि' 'व' 'र' 'म' 'र' 'र' 'र' । ३. 'व' 'र' 'म' 'र' 'र' 'र' 'र' 'र' । ४. 'ह' 'र' 'म' 'र' 'र' 'र' 'र' 'र' ।

शेषं च पूर्ववत् कार्यं शुण्डिकागण्डमण्डनम् ।
 स्यात् कर्णमञ्जरीत्येषा त्रिलोक्यानन्ददायिनी ॥ ७२ ॥
 कर्णमञ्जरिकाभद्रे विभक्ते दशभिः पदैः ।
 द्विभागायामविस्तारां तुर्यां शालां निवेशयेत् ॥ ७३ ॥
 उद (क) क्षणपूर्वाणि मुखान्यासां प्रकल्पयेत् ।
 परिक्रम (स्त्रिःस्तु) सर्वासां भागैकः सर्वतो भवेत् ॥ ७४ ॥
 द्वौ भागौ भद्रकर्णाभ्यां संक्षेपो (भ्याभयपार्श्वयोः) ।
 भागिकोभयविस्तारा भद्रेऽन्या कर्णिका भवेत् ॥ ७५ ॥
 पदैः षोडशभिर्पु (क्तः क्ता) विचित्रभ्रमविभ्र (मं मा) ।
 भद्रास्या (च) चतुष्की स्यात् पुरतः संवृतान्त (रः रा) ॥ ७६ ॥
 श्रीमण्डपं प्रकुर्वीत प्रभूतस्तम्भमण्डितम् ।
 (दितामेतानेन परिक्षिप्तं छाद्यकाले हसंयुतः) ॥ ७७ ॥
 (एवास्याद् विश्वरूपे च कस्यायास्तदपुरस्कराः) ।
 चतुष्किका (भि) स्तिष्ठभिर्भवेत् त्रैलोक्यसुन्दरी ॥ ७८ ॥
 चतुरश्रीकृते क्षेत्रे भक्ते द्वादशभिः पदैः ।
 त्रिभागायामविस्तारा मध्ये शाला चतुर्मुखी ॥ ७९ ॥
 सर्वतः सार्धभागा (श्च) कर्तव्या पदपद्धतिः ।
 तस्याः प्रागुदक + + + + शालाचतुष्टयम् ॥ ८० ॥
 द्विभागायामविस्तारं विधातव्यं सुशोभनम् ।
 भागिकालिन्दकेनैतत् स्यात् प्राक्से + न वेष्टितम् ॥ ८१ ॥
 कस्यास्थाभिर्द्विभागाभिः कर्णिकाभिरलङ्कृतम् ।
 एवैत् कर्णमञ्जर्याः कर्णे + + विधीयते (ः) ॥ ८२ ॥
 जगती स्याच्छिवस्येष्टा तदा गन्धर्व (मा वा) लिका ।
 इय (वे मे) वापरे भागे चतुर्थ्या शालयान्वि (तं ता) ॥ ८३ ॥
 विज्ञेया जगती नाम्ना विद्याधरकुमारिका ।
 अपरस्यां चतु (र्थी र्थी) तु हित्वा शालां (विनीयते) ॥ ८४ ॥

ते द्वे + (कुयो!) कुर्वति सुमद्रां त्रिदशप्रियाम् ।
 (चतसृषु भद्रेषु प्रत्येकं पञ्च कर्णिगा ॥ ८५ ॥
 शालाः स्युर्यदिश्चन्द्राष्टा!) तदा स्यात् सिंहपञ्जरा ।
 चतुरश्रीकृते क्षेत्रे चतुर्दशविभाजिते ॥ ८६ ॥
 त्रिमागायामविस्तीर्णं मध्ये देवकुलं भवेत् ।
 भागेनैकेन कर्तव्यो भ्रमो दिक्षु तिसृष्वथ ॥ ८७ ॥
 प्रासादायामविस्तीर्णं तस्याग्रे मुखमण्डपः ।
 भद्रस्य पार्श्वद्वितये बाह्यतो भद्रविस्तृतम् ॥ ८८ ॥
 शालायुग्मं विधातव्यं त्रिपदायामविस्तृति ।
 भागिक(भद्रमाभ्रम)णोपेतं (यदिकाश्च पयास्वित!) ॥ ८९ ॥
 द्विभागायामविस्तारे भागिकभ्रमणान्विते ।
 शाले द्वे पुरतः कार्ये साम्मुख्याश्च परस्परम् ॥ ९० ॥
 (पञ्चस्वलं!) भवेदेवं पृष्ठभद्रं यदा शुभम् ।
 याम्योत्तरे चतुःशाले (भद्रद्वयपञ्चकञ्जरा!) ॥ ९१ ॥
 पृष्ठभद्रं यदैतस्या + + + न्मध्यशालया ।
 (कक्षाभद्रे तथा स्यायुते!) गन्धर्वनगरी तदा ॥ ९२ ॥
 पञ्च ग्रीष्मेव भद्राणि पञ्चशालान्वितानि च ।
 (शिष्टतत्!) पदत्रिंशच्चमा ज्ञेया सा जगत्पमरावती ॥ ९३ ॥
 शुण्डिकाग्रे यदैतस्याः शाला सम्पद्यते क्वचित् ।
 तदा स्याद् दन्तचूडेति जगती जगतः प्रिया ॥ ९४ ॥
 (इयनि!) शुण्डिकाशाला गण्डशालाद्वयान्विता ।
 त्रिदशेन्द्रसभा ज्ञेया समुण्डी देवयन्त्रिका ॥ ९५ ॥
 (इति चतुरस्राणां कीर्त्यतेपायनाः कासानकादा!) ।
 सप्तभागायते क्षेत्रे भागपञ्चकविस्तृते ॥ ९६ ॥
 द्विभागायतविस्तारे स्वः शाले वामदक्षिणे ।
 चतुष्पिण्डकभागेन तयोरेवाग्रतो भवेत् ॥ ९७ ॥

भ्रमश्च भागिको मध्ये समन्ताच्च विधीयते ।
 प्रतोल्या भूपिता खण्डशुण्डिकाभिरलङ्कृता ॥ ९८ ॥
 मत्तवारणशोभाढ्या (यमालेखाः) प्रकीर्तिता ।
 यदा स्यात् पृष्ठतः कन्दो भागत्रितयविस्तृतः ॥ ९९ ॥
 भागत्रितयनिष्क्रामश्चतुर्धा भाजितः पुनः ।
 द्विभागायामविस्तारा शाला भागद्वयं भ्रमः ॥ १०० ॥
 तदा पयोधरा नेत्रा शालाभ्यामग्रपृष्ठयोः ।
 (नेत्राद्याश्चेत्यरशालास्यातां तु काया ॥ १०१ ॥
 पौरस्त्ययोरुभयोः साम्नमूत्कन्दो भागनिर्गतः!) ।
 भागामन्तः प्रविष्टश्च विभाज्यः सोऽपि पूर्ववत् ॥ १०२ ॥
 (शालयोः स्यान्तमोमानभ्रमयोरपि पूर्ववत् ।
 पार्श्वयोर्भ्रामण्यं चागौ द्वे च चेन्मूलशालायाः ॥ १०३ ॥
 शेषं तु पूर्ववत् सर्वदोर्दण्डा प्रासादाः प्रकीर्तिताः!) ।
 दोर्दण्डयोर्दण्डायास्तु पार्श्वेऽपि शालासुश्लिष्टकर्णयोः ॥ १०४ ॥
 राक्षसानिलयोः शाले कुर्यादाखण्डला भवेत् ।
 आखण्डालायास्तु यदा पश्चाच्छाला विधीयते ॥ १०५ ॥
 (पयो यं सरयोनि इव वच्छिदेति?) जगती भवेत् ।
 (शिवायं वारुणी यद्वा शालात्रयविभूषिता ॥ १०६ ॥
 शुण्डिकारालय मचेन्माहेन्द्री वंपका तदा ।
 कोकैणेषु यमेलयासाद्यदा शालाचतुष्टय ॥ १०७ ॥
 भद्रत्रयोऽपि तिस्रस्ताः पूर्वभद्रममालकम् ।
 ये कर्ण व + कन्दाः स्युः सार्धम्यंशविनिर्गतः!) ॥ १०८ ॥
 चतुर्भिस्तेषु भक्तेषु शाला भागद्वयं भवेत् ।
 मागं भागं भ्रमण्यः स्युः कर्णशाला इमा वहिः ॥ १०९ ॥
 (त्रिनिष्क्रान्ता सृविस्तीर्णा भद्रकन्दास्थिते वहिः ।
 चतुर्भिच्येषुतैः शाला स्युरार्धो भ्रमस्तथा ॥ ११० ॥

पदार्थसंमितः कुष्ठौ जलमार्गो विधीयते ।

पृष्ठसांधोसिकास्तस्या द्वे कुलामोदिकाष्टमा ॥ १११ ॥

भागार्थयलमाला + + + द्वितयशालिना ।

पृष्ठभद्रेण जगतीतिलकाले केचिस्तुताः ॥ ११२ ॥

एतस्यां शुण्डिकायां स्याच्छाला चेन्मुखभूषणम् ।

असौ + पृष्ठवा ना(वःम) जगती जायते तदा ॥ ११३ ॥

तिलका गण्डकण्डेषु(ः) शा(लाःले) द्वे भ(व)तो यदा ।

(तेदा सिद्धार्थसंमुखाः) तदा विद्याधरी भवेत् ॥ ११४ ॥

त्रिविस्तृतं द्विनिष्क्रान्तं पृष्ठशालातलं यदि ।

विद्याधर्याः पृष्ठभद्रे तदा यक्षं विनिर्दिशेत् ॥ ११५ ॥

पद्भागविस्तृते क्षेत्रे दशभागकृतायते ।

द्विभागायामविस्तारं कुर्याच्छालात्रयं युधः ॥ ११६ ॥

तदग्रे तत्समं कुर्यान्मण्ड(पा अधिवाधिकात्) ।

यथाकामं प्रकुर्वीत कर्मशोभाविभूतये ॥ ११७ ॥

+ + भागं भ्रमं कुर्यात् तासां पार्श्वचतुष्टये ।

(विशेषकरणाय च शालानां मध्यमरपिः) ॥ ११८ ॥

मत्तवारणसंयुक्ताः शुण्डिकागण्डमण्डिताः ।

इयं त्रिकूटा जगती ख्याता (वृष्टुपूर्याः) ॥ ११९ ॥

त्रिकूटा पूर्ववंशस्या त्रिभागायामविस्तृता ।

(विदध्यान् सवर्मां शालां प्राग्बत् स्याच्चित्रकूटिका?) ॥ १२० ॥

यथा पृष्ठे तथाग्रेऽपि यदि शाला विधीयते ।

तदा सरनिर्कृतीति विज्ञेया जगती युधः ॥ १२१ ॥

(युक्ता प्राणास्य लाभ्यामग्रशालाविवर्जिता) ।

उपमेवानोत्तमा? सा जगती विभुता हवि ॥ १२२ ॥

नैर्ऋतानलवाप्यीशकर्णनामादपैर्पुना ।

(शिरूर्ध्वमेवैवन्दं विमत्तपदच्छायायदा ॥ १२३ ॥

त्रिगुटा क्रमानयां द्विमजनं पूर्वनिगृह्यद् विनक्षणः ।
त्रिगुटायापतो रूपे सिद्धिश्चायामविस्तृतम् ॥ १२४ ॥

कर्णे कर्णे कृतं कन्दं चतुर्धा प्रविभाजयेत् ।
भागद्वयेन शाला स्याद् भागेन भ्रमणं तथा ॥ १२५ ॥

(मूलतार्पविस्तारं भवतगेद् मानतः ।
याम्योचरे चतुर्भागविस्तार भागं निर्गताम् ॥ १२६ ॥

+++++ मद्रं भागिकद्वयान्वितम् १) ।
शेषं तु भ्रमणं तत्र मध्यपार्श्वेषु कारयेत् ॥ १२७ ॥

एवमग्रेऽपि शाले द्वे द्वारस्योभयपार्श्वयोः ।
कर्तव्ये भागानिष्क्रान्ते भागिकायामविस्तृती ॥ १२८ ॥

पृष्ठमद्रं च कर्तव्यं सार्धांश्चद्वयविस्तृतम् ।
द्विभागनिर्गमं युक्तं शालया सार्धभागया ॥ १२९ ॥

याम्योत्तरेण चास्यैव कार्यं शालाद्वयं ततः ।
(प्रमाणे पसन्नकार्ये भागे प्रवेशनम्) ॥ १३० ॥

शेषो भ्रमः स्याच्छालानां सप्तानां मध्यगस्ततः ।
स्याच्छैवी (श्रयणीः) त्वेषा सर्वामरगणाग्रिया ॥ १३१ ॥

अस्या एव मुखे शाला यदा संजायते तदा ।
त्रिविक्रमेति विख्याता जगती जायते शुभा ॥ १३२ ॥

यदा सार्धविनिष्क्रान्ते सार्धांश्चद्वयविस्तृते ।
पार्श्वमद्रद्वये शाले भवेतां भागविस्तृते ॥ १३३ ॥

+++++ सार्धभागि(कं)भ्रमणान्विते ।
(लिप्यते चापि भा शालाः) क्रमायाता तदा भवेत् ॥ १३४ ॥

शालायाः शुण्डिकाग्रे तु त्रिपथा सैव जायते ।
(चतुर्यातो प्रोक्ताः) कथ्यन्ते वृत्तजातयः ॥ १३५ ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे चतुर्भागविभाजिते ।
मध्ये देवगृहं वृत्तं सार्धांशायामविस्तृति ॥ १३६ ॥

भ्रमयेज्जगतीवृत्तं (ममगां?) मागिकं ततः ।

पूर्वाक्तविधिना कार्यं पार्श्वेनो मत्तवारणम् ॥ १३७ ॥

गोपुरद्वारशोभाद्व्या जगती बलया भवेत् ।

बलयापृष्ठतः कन्दं मूलग्रान्तासमायनम् ॥ १३८ ॥

पूर्वाक्तविधिना मक्तां ग्रान्तां कुर्यात् तदर्धतः ।

कन्दशेषं ममाख्याना जगती कन्दग्राकृतिः ॥ १३९ ॥

कर्णस्थं द्विपदायामं कर्णग्रान्ताचतुष्टयम् ।

चतुरश्रं भवेद् यत्र (ग्रान्ताभ्यं + ?) भिर्धायते ॥ १४० ॥

सप्तमागायते क्षेत्रे चतुरश्रे समन्ततः ।

भागांस्त्रीन् वर्जयेदग्रे चतुरः(पृथ्व्यन्तरश्रतान्?) ॥ १४१ ॥

साधांस्त्रीन् पार्श्वयोर्भागांस्त्यक्त्वा (गर्भततोऽकृयेत् ?) ।

द्विभागायामविस्तारं वृत्तं स्याद् देवमन्दिरम् ॥ १४२ ॥

भागमेकं भ्रमस्तस्य विधातव्यः समन्ततः ।

भ्रमण्याः पृष्ठतः कन्दो भागायामविभूषितः ॥ १४३ ॥

तस्याधेनं भवेच्छाला तदधेनं परिक्रमः ।

गर्भाद् भागद्वयस्यान्त ईशानानलपोर्दिशोः ॥ १४४ ॥

द्विमागां भवतः कन्दावर्धभागप्रवेशितौ ।

पृष्ठशालोर्ध्वगे तिर्यक्मूत्रे(ण?) दचे भ्रमान्तिके ॥ १४५ ॥

कर्णिकाद्विषयं कार्यं राक्षसानिलयोर्दिशोः ।

(व्यय?)शालां च कुर्वीत पृष्ठशालासमां ततः ॥ १४६ ॥

प्राक् (च?) पश्चात् कन्दगर्भ(स्था?स्थ?)मूत्रद्विषययोगतः ।

कुर्वीत कर्णि(का?कां) ती(क्ष्णा?क्ष्णां)पार्श्वयोरुभयोरपि ॥ १४७ ॥

(शेषा म?) पूर्ववत् सर्वा शुण्डिकादिक्रिया भवेत् ।

(यदागभी?) करवीरेयमीशादित्रिदशप्रिया ॥ १४८ ॥

पुत्रस्या एव पृष्ठस्या यदा सन्त्य(प?) कर्णि(को?काः) ।

वामशाले विधीयेते नालिनीति तदा भवेत् ॥ १४९ ॥

१. 'सा कर्णेत्य' इति स्यात् । २. 'शृङ्गवत् तान्' इति स्यात् । ३. 'गर्भे ततोऽकृयेत्' इति स्यात् ।

(दत्तंशस्य सालिख्यात् तर्था दशभिः पदैः ?) ।

सूत्राणि पातयेत् तस्य ततो दिक्षु विदिक्षु च ॥ १५० ॥

प्रासादभ्रमणस्यान्ते द्विपदायाम(व?वि)स्तृती(न्) ।

कुर्याताष्टसु सम्पातेष्वष्टौ कन्दान् समन्ततः ॥ १५१ ॥

(विधाय तां चतुर्भक्तां कुर्याद् ज्ञामांस्तथा?) ।

अन्तरेण च कन्दानां कर्तव्यं कर्णिकाष्टकम् ॥ १५२ ॥

देशात् सार्धं यदा सूत्रे(?) यथा सम्पत्स्यते मिथः ।

पार्श्वद्वयात् कर्णिकानां संस्थानं स्यात् तथाविधम् ॥ १५३ ॥

भक्तैर्वैवं सर्वभद्राणि त्रिपदोऽन्तः सुरालयः ।

पार्श्वभ्रमो व्यर्थपादो(?) दशधा भाजिते भवेत् ॥ १५४ ॥

कन्दाश्च द्विपदाः कार्या बहिर्दिक्षु विदिक्षु च ।

अन्योन्याभिमुखस्तेषु शालाः कार्या यथोदिताः ॥ १५५ ॥

(शक्तियस्ता समीक्षते?) विष्णोरप्रतिमौजसः ।

कार्येयं तस्य (तान्येस्युः?) (पुण्डरीकविनामतः?) ॥ १५६ ॥

एतस्याः कर्णिकास्थाने यदा वृत्तं प्रकल्प्यते ।

तदानीमातपत्रं स्यात् कर्तव्या ब्रह्मणश्च सा ॥ १५७ ॥

कृत्वा वृत्तायतं क्षेत्रं विभजेद् दशभिः पदैः ।

तस्य मध्ये विधातव्यं देवागारं पदैस्त्रिभिः ॥ १५८ ॥

तस्य पार्श्वेषु कर्तव्यो भ्रमः सार्धं(द्वि)भागिकः ।

द्विभागं बाह्यवृत्तं स्यात् तत्र कुर्यादिमां क्रियाम् ॥ १५९ ॥

भागैर्द्वादशभिस्तच्च तुल्यमानैर्विभाजयेत् ।

एकैकं च पुनर्भागं चतुर्धा तेषु भाजयेत् ॥ १६० ॥

द्विमागायामविस्तारा शाला मध्ये विधीयते ।

भागिकश्चतुरश्रश्च दिक्षा(?)ला(नृ?त्रि)तये भ्रमः ॥ १६१ ॥

वामदक्षिणतः शाले (तां?) ये भवतः शुभे ।

ते वृत्ते संविधातव्ये संमुखे च परस्परम् ॥ १६२ ॥

१. 'विधाय तांश्चतुर्भक्तान् कुर्याद् दिक्षु भ्रमांस्तथा' इति स्यात् । २. 'केति
नामतः' इति स्यात् । ३. 'वासा' इति स्यात् ।

(शाला तु सुभागस्याच्छालार्धभागार्धविस्तृतः?) ।

कल्प्यस्तेनैव मानेन (सञ्चावा?) भ्रमणं भवेत् ॥ १६३ ॥

जगत्पेषा समाख्याता चक्रवालेति नामतः ।

दिवाकराय कर्तव्या सग्रहायाधवेन्दवे ॥ १६४ ॥

(समक्षवायमद्रायामात्रिपुक्तायं वा पुनः?) ।

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे दशभागविभाजिते ॥ १६५ ॥

गर्भात् कोणगमूत्रेण सर्वतो वृत्तमालिखेत् ।

बहिस्त्रिपदविस्तारं कन्दं कुर्याच्चतुष्पदम् ॥ १६६ ॥

शा(लायां'लां) च द्विपदायामां विस्तारात् सार्धभागिकाम् ।

क्षेपं तु भद्रशालायाः समन्ताद् भ्रमणं भवेत् ॥ १६७ ॥

भद्रस्योभयतो वृत्ते द्विमागायतविस्तृते ।

शाले च वृत्तयोरन्नर्भागिकायामविस्तृती ॥ १६८ ॥

याम्यस्तौम्यापरास्वेवं दिक्षु भद्रग्रयं भवेत् ।

सार्धमायामविस्तारा(स्त'त्)दर्धभ्रमणान्विताः ॥ १६९ ॥

शाला विदिक्षु कर्तव्याः शोभनाश्रतसृष्टिषि ।

भद्रमध्ये स्थितां शालां हित्वा प्राच्या(तु सा) भवेत् ॥ १७० ॥

सार्धमायामविस्तारा(स्त'त्)दर्धभ्रमणान्विता ।

गनक्षत्राय मोमाय कर्तव्या पुष्टिहेतवे ॥ १७१ ॥

चतुरश्रीकृते क्षेत्रे दशभागविभाजिते ।

पञ्चमागायतां मध्ये शालां वृत्तां प्रकल्पयेत् ॥ १७२ ॥

सार्धभागद्वय(स्त')मिता देवागारस्य बाह्वनः ।

(भ्रमणं संविद्यात्कल्प्य') कर्णशालाश्च कर्णगाः ॥ १७३ ॥

कर्णमानं बहिर्दृष्टं भ्रमयित्वा(गारन्द'मन्न)नः ।

भद्रोपभद्रकर्णेषु वृत्ताः शालाः प्रकल्पयेत् ॥ १७४ ॥

पट्टद्वयसमायामा(ः) पट्टत्रिनपरिवृत्ता(ः) ।

भागि(बा'ह')भ्रमणोपेता(ः) शालाः दुर्वीत भद्राः ॥ १७५ ॥

द्वे भद्रान् पार्श्वयोः शाले द्वे च प्रतिरथाश्रये ।
 भागिकायामविस्त्रा(सारे) कुर्मादर्पणरिधये ॥ १७६ ॥
 (योऽया)द्वयायामनः सार्धभागा(ः) शालार्धकर्णमा ।
 तासां तदर्पमानेन विधानस्यः परिक्रमः ॥ १७७ ॥
 प्रविष्टा तु पदार्धेन भद्रान् प्रतिरथाश्रमा ।
 इत्येषा जगती प्रोक्ता माननश्चन्द्रमण्डला ॥ १७८ ॥
 अथ गृत्ता ++ मूषो जगतीः पद यथाक्रमम् ।
 पञ्चभागायताः क्षेत्रा विस्त्रेण चतुष्पदाः(?) ॥ १७९ ॥
 विदध्यादायतं वृत्तं (चमस्यां मयभागिकः?) ।
 मध्ये स्यात्(त्रिपदास्तामा सदिपदविम्बुताः?) ॥ १८० ॥
 मत्तवारणसंयुक्ता (यःप्र)तोल्यालदकृता शुभा ।
 सोपानशुण्डिकाप्रान्तं ++ गण्डितमण्डिता(?) ॥ १८१ ॥
 उक्तेयं मातुलिनीति जगत्यमरयशुभा ।
 अस्या एव यदा पृष्ठे द्विभागायामविस्तृतिः ॥ १८२ ॥
 शाला पूर्वक्रमेण स्यात् तदा क्षेत्रा घटीति सा ।
 तद्रूपे (तद्यतालालं!) द्वे शाले वामदक्षिणे ॥ १८३ ॥
 (यदि पश्चिमशाला च तत्रेस्यायमती जगती तदा?) ।
 घटीकर्णेषु सर्वेषु द्विभागायामविस्तृती(ताः) ॥ १८४ ॥
 यदि स्युर्भ्रमसंयुक्ता(ः) शाला(ः) प्राग्धद विभाजिता(ः) ।
 (कुरुक्षेत्रार्थपरिषे द्वे च पृष्ठे वार्तन्तर्द्वय?) ॥ १८५ ॥
 कालिनीयं भवेदेवं (पार्श्वयो अंगुलमदात्रेषु?) ।
 (पुस्यासु! एतस्यां तु) यदा शाला शुण्डिकाननसं(त्रिःस्थि)ता ।
 वृत्तायतविनिर्माणा जगती स्या(ष्टः)तु ++++ ।
 एता वृत्तायताः ॥
 मूषोऽष्टाश्रितसंस्था(नीना) जगतीः शुभलक्षणाः ॥ १८७ ॥
 चतुरश्रीकृतं क्षेत्रं सपादैर्दशभिर्भजेत् ।
 परित्यजेत् ततः सूत्रं कर्णे कर्णे पदत्रयम् ॥ १८८ ॥

सपादांश्चतुरो भागान् मध्यभागेऽवशेषयेत् ।

संसिध्य(तेति) च साष्टात्रि तस्यार्धे स्यात् सुरालयः ॥ १८९ ॥

अष्टात्रिमध्यभागस्यः + शेषं भ्रमणं भवेत् ।

प्रासादश्च (च)तुर्द्वारश्च(च)तुर्भिर्मण्डपैर्गु(ताःतः) ॥ १९० ॥

(प्रासादसाकसूत्रः) मुखलिहं निवेशयेत् ।

मूलकन्दार्धतः (कन्दा क्रमादिक्षु च) ॥ १९१ ॥

तुल्यप्रमाणकान्तौ चतुर्भागविभाजि(तातान) ।

भ्रमणशालाश्च पूर्वोक्तक्रमेण परिकल्पयेत् ॥ १९२ ॥

सोपानशुण्डिकागण्ड(स्तागो)पुराद्यैरलङ्कृताः ।

(करन्यासामेरुपेता बवा सर्वायमुदाहृताः) ॥ १९३ ॥

कृत्वा पूर्ववदष्टात्रि क्षेत्रं भद्रं (विदि)षा भजेत् ।

कुर्याद् भागार्धकं भद्रे पक्षयोश्च विनिर्गतम् ॥ १९४ ॥

तद्विस्तारं भजेत् पदभिर्निर्गमस्तस्त्रिभिः पदैः ।

परिक्रमो भवेत् ++ पार्श्वयोः पृष्ठ(तोऽ)ग्रतः ॥ १९५ ॥

शेषं (शाला)युगं कार्यं भागद्वितयमायतम् ।

सार्धभागिकविस्तारं (संघचेस्परस्यं च) ॥ १९६ ॥

अनेनैव प्रकारेण भद्रे भद्रे भवेद् गतिः ।

कर्णभद्रं विधानव्यं त्रिपदायामविस्तृति ॥ १९७ ॥

चतुर्धा भाजिते तस्मिन् भागेन भ्रमणं भवेत् ।

शेषं तु शाला विज्ञेया त्रिपदायामविस्तृता ॥ १९८ ॥

विदिग(न्ने)षु सर्वेषु न्यामोऽयमानिसुन्दरः ।

मूलशाला तु कन्दार्धे (भ्रमणार्धभ्रमं ततः) ॥ १९९ ॥

मानृषेयं समाख्याता (जगत्पुनरव्यन्दिनविभ्ररोऽप्रदिनि) ।

भद्रं ++ पदेभ्यः स्याद् (भद्राभागा)त्रिनयनिर्गतम् ॥ २०० ॥

१. 'कन्दान् कमाद् दिशु विदिशु च' इति स्यात् । २. 'भ्रमणार्धभ्रम' इति स्यात् ।

चतुर्भागविविस्तारं त्रिपदायामकन्दकम् ।

तदा म्यान्तेसरा नाम भद्रप्रिनयभूतिना ॥ २०१ ॥

नित्यप्रमुदितानेकदेवतु(चन्द्राब्द)कृताम्पदा ।

भाग(एच!एा)धीकृते क्षेत्रे चतुर्भागविभाजिते ॥ २०२ ॥

द्विभागायामविस्तारे मासादे दशमे भ्रमे ।

अग्निभिः समविस्नाग(दोसष्टा++?) प्रकल्पयेत् ॥ २०३ ॥

सदा भागप्रविस्तारं(रं/रान्) तांश्च कुर्यान्न पृथक् पृथक् ।

निर्गमेण चतुर्भा(गो/गान्) भागिकभ्रमणान्वितान् ॥ २०४ ॥

द्विभागायामविस्तारं मध्ये शालाद्वयं भवेत् ।

पद्मगर्भेयमित्युक्ता प्रजापतिमनःप्रिया ॥ २०५ ॥

भवे(तांदा)र्यादिदेवीनां सदा चि(त्र/च)प्रमादिनी ।

विधाय(क्षेत्रमष्टाष्टतवदर्धायामविस्तृता?) ॥ २०६ ॥

मध्ये देवगृहं कार्यं तदर्धेन भ्रमो वहिः ।

भद्रं भवेद् द्वादशभिस्तश्चतुर्भिर्विनिर्गमः ॥ २०७ ॥

तस्य(स्यात्प?) भद्राणां निर्गमोऽपि चतुष्पदः ।

विस्तारः पदपदस्तेषां चतुर्भिस्तं विभाजयेत् ॥ २०८ ॥

भागार्धेन (च) शाला स्याद् भागत्रितय(स!)मा(यात्/यता) ।

भ्रमश्च स्या+(त्तु)कर्तव्यो भागं तत्पार्श्वयोः (रुद्राया?) ॥ २०९ ॥

द्विभागायामविस्तारं(रां/रे) शाले स्यातां पदभ्रमे ।

इयमंशुमती मोक्ता जगती शुभलक्षणा ॥ २१० ॥

विधाय क्षेत्रमष्टाश्रि तदर्धायामविस्तृति ।

मध्ये देवगृहं कार्यं तदर्धेन भ्रमो वहिः ॥ २११ ॥

मासादसमविस्तारं भद्रं कृत्वा ततो भजेत् ।

चतुर्दशभिरस्य (स्यान्नितिर्यमो?) दशभिश्च तैः ॥ २१२ ॥

१. 'नष्टौ कन्दान्' इति स्यात् । २. 'क्षेत्रमष्टाश्रि तदर्धायामविस्तृति' इति स्यात् । ३. 'स्यान्नितिर्यमो' इति स्यात् ।

मौलिकभ्रमणस्यान्ते त्रिपदायतविस्तृता ।
 शालातिशोभना कार्या सार्धभागभ्रमान्विता ॥ २१३ ॥
 द्विपदायामविस्तारे भागिकभ्रमणान्विते ।
 कर्तव्ये पार्श्वयोस्तस्याः शाले द्वे चारुदर्शने ॥ २१४ ॥
 प्रतिभद्रं विघातव्यं भागपञ्चकविस्तृतम् ।
 भागत्रयं प्रविष्टं च तत्र शाला त्रिभागिकी ॥ २१५ ॥
 भागद्वितयविस्तारा भागिकभ्रमणान्विता ।
 पार्श्वयोः प्रतिभद्रस्य कर्णिके भागनिर्गमे ॥ २१६ ॥
 सार्धभागायते स्यातां कर्णाः शालायुगान्विताः ।
 पूर्ववच्छुण्डिकाद्यं च कमलेयमुदाहृता ॥ २१७ ॥
 चतुर्दशविभक्तासु सप्तस्वस्तिपु(ः) कल्पयेत् ।
 निर्गमायामतुल्यासु शालाः पञ्च पृथक् पृथक् ॥ २१८ ॥
 अग्रभद्रे तु कर्तव्यं शालात्रितयमुत्तमम् ।
 इति वि(क्षेयः?) समाख्याता शाला वज्रधरप्रिया ॥ २१९ ॥
 इत्थं जगत्यश्चतुरश्रसंस्थाः
 (स्पदायतां?) वर्तुलसन्निवेशाः ।
 (वृत्तायता थस्तियुताश्चयः सम्यग्?)
 जह्वाः सदा शिल्पिभिरप्रमत्तैः ॥ २२० ॥

इति भीमहारजाधिराजभीमोज्ज्वलविचित्रे समराङ्गणवृक्षधारनाग्नि वास्तुशास्त्रे
 जगतीलक्षणाध्यायो नामैकोनसप्ततितमः ॥

—202—

अथ लिङ्गपीठप्रतिमालक्षणं नाम सप्ततितमोऽध्यायः ।

—202—

अथ प्रमाणं लिङ्गानां लक्षणं चाभिधीयते ।
 (लोहं हस्तत्रिभागेन कनीयसम्!) ॥ १ ॥

(ह्यंशवृद्धानावेवं स्युराहस्तात्रतत्राविधेः) ।
 (ह्रस्वमध्योत्तमाख्यानि त्रीणि त्रीण्यकल्पकादिभिः ॥ २ ॥
 लिङ्गनामभिः प्रासादस्यानुसारतः?) ।
 अतश्च द्विगुणानि(स्युंवारुणाजानि प्रमाणतः?) ॥ ३ ॥
 (त्रिगुणान्यस्माज्जातानि?) मृत्तिकाप्रभवानि च ।
 स्वस्य स्वस्य कनिष्ठस्य पदेन परिवर्तनान् ॥ ४ ॥
 कनिष्ठायाने(?)हीनं च कर्तव्यं लक्षणं युधैः ।
 (सप्तमे यदि वा तिर्यग्रज्जलोपसनिभाम् ॥ ५ ॥
 स्तम्भद्रातौ दैतकैवलेषा विष्णुवारिता?) ।
 पक्षरेखा विधातव्या लक्षणोद्धरणार्थनी(?) ॥ ६ ॥
 पक्षक्षेत्रे कृते षोढा त्यक्तार्धांशकरैर्वृता(?) ।
 पुत्रार्थिनां पक्षलेखा हिता (राधपिथिनानामपि?) ॥ ७ ॥
 अष्टभिर्नवभिर्वास्मिन् भक्ते त्यक्त्वांशकावधः ।
 स्यात् पक्षलेखा पद्मभिश्च सप्तभिश्चेष्टकामदा ॥ ८ ॥
 यद्वा षोडशभिर्भक्ते विहायार्धोऽंशकद्वयम् ।
 (पशुरेखासरैर्नन्दैः स्तर्यैः शक्रेश्च शस्यते?) ॥ ९ ॥
 लिङ्गेऽङ्गुलानि यावन्ति यवत्र्यंशैस्तदुन्मितैः ।
 लक्षणाद्वारणा कार्यमन्तरं लक्ष्यरेखयोः(?) ॥ १० ॥
 रेखान्तरेषु (मांशस्य नर्थांशे?) पूर्वकसम्मितम् ।
 खातं कुर्वीत रेखायां विस्तारं च विचक्षणः ॥ ११ ॥
 कुर्यान्नि लक्ष(णे द्वाः?)णोद्धा)रं लिङ्गे (लोहेश्चरत्रजे?) ।
 धाणलिङ्गे चले चापि (तथातोजाहिलक्षणम् ?) ॥ १२ ॥
 पूजांशमेकादशधा भक्त्योर्ध्वं सर्वतः स(मा?)मम् ।
 तिर्यक् तथैकनवति भागानां शिरसो भजेत् ॥ १३ ॥

१. 'ह्यंशवृद्धा नयेवं स्युराहस्तात्रतत्राविधेः' इति स्यात् । २. 'स्युर्दाहजानि
 णतः' इति स्यात् । ३. 'त्रिगुणान्यस्माज्जातानि' इति स्यात् । ४. 'विद्यार्थिना-
 मपि' इति स्यात् । ५. 'लक्षणोद्धरणं कार्यमन्तरे पक्षरेखयोः' इति स्यात् ।

भवेत् सहस्रं लिङ्गानां सैकमित्यसमैः पदैः ।

सहस्रलिङ्गमित्युक्तं (पञ्चाङ्गन्यङ्गमेवता?) ॥ १४ ॥

(अर्था विभागं वचना लिङ्गे सर्वमे भावयेत्?) ।

ऊर्ध्वं भागत्रयं त्यक्त्वा भागभागेन कल्पयेत् ॥ १५ ॥

भागेन (शकास्य?) ग्रीवाः कुर्यात् ततः परम् ।

भागद्वयेन (स्कन्धांशपणं युग्मपदानि च?) ॥ १६ ॥

(पुष्पसंस्थे च?) माशासु विहिते चतसृष्वपि ।

चतुर्मुखं भवेद्विभक्तं सर्वकामदम् ॥ १७ ॥

त्रिमु(खं/खे) तु ललाटा(दी)(ना?न्य)ज्ञान्यंशेन साङ्घ्रिणा ।

पृथक् पृथक् विधेयानि शेषांशात् स्कन्धकल्पना ॥ १८ ॥

एकचक्रे(?) तु सार्धेन ललाटा(दान?दीनि) कल्पयेत् ।

नवभक्ते (त्याग्रे?त्यजेद्) द्वा द्वौ विभागौ पार्श्वयोर्द्वयोः ॥ १९ ॥

विधिरेव चतुर्वक्त्रे (विभक्ते?) पार्श्वयोर्द्वयोः ।

सार्धं सार्धं त्यजेद् (भूषा?)मेकवक्त्रे(र्धशस्य च ?) ॥ २० ॥

चन्द्रार्धलङ्कृतं कार्यं (क्रीज)टाकूटधरं शिरः ।

शिरसो (वर्तते?) फार्या पूर्वभोक्तेन वर्त्मना ॥ २१ ॥

(एकत्र चातुरो स्यातां विभक्ते?) मुखनिर्गमः ।

स्याद्वा विभागै(राकेन्द्रि कारार्ख्यैर्यथाक्रमम्?) ॥ २२ ॥

मुखलिङ्गं न कर्तव्यं लिङ्गात् सर्वसमाहते ।

सर्वेषां मुखलिङ्गानां द्विदलं पीठमिष्यते ॥ २३ ॥

(संज्ञ दर्श्या?) जायन्ते त्रयस्त्रिंशद् सहोदितैः ।

(लो?ली)हानि तद्वद् दारुत्यान्य(स्म?श्म)सू(त्य?त्य)मवानि च ॥

तेषां (यवनवाल्यायान्यान्तराणि च ततोऽपि षट्?) ।

चतुराषाधतुर्द्वद्वा हस्तैः (सहस्रपदतः?) ॥ २५ ॥

१. 'एकचक्रे' इति स्वरः । २. 'भाग' इति षटः स्वरः । ३. 'वर्तना' इति स्वरः । ४. 'दक्षविचक्षणस्य विभक्तेः' इति स्वरः ।

ये प्रासादा निरन्धारा नवलिङ्गानि तेष्विह ।

पञ्च+द्वादशाद्येषु साधारेष्व्वा शतार्धतः ॥ २६ ॥

एकाद्येकोत्तरैरुस्तैः शैलजानि प्रचक्षते ।

प्रासादगर्भमानाद् वा प(ञ्चदश्यां)शसिभिस्तमम् ॥ २७ ॥

नवांशैः पञ्चभिर्मध्यं कनीयोऽर्धेन तद् भवेत् ।

प्रभेदैरन्त(रि)स्तेषां यथायोगं त्रिभिस्त्रिभिः ॥ २८ ॥

पटन्यानि भवन्त्येवं नवलिङ्गानि पूर्ववत् ।

तेभ्योऽप्यचान्तरैर्भेदैः प्रान्वत् सत्रिविधैर्युता(?) ॥ २९ ॥

दिशानया दारुजानि ++ यल्लोहजानि च ।

(दो)प्ये(दो)प्ये) षोडशधा भक्ते चतुर्भिः सुरपूजितम् ॥ ३० ॥

लिङ्गां विष्कम्भतो (नाद्यं भूतैः स अंशतैः?) शुभैः ।

भवेत् सर्वसमं पद्मभिराद्याख्यं चतुरश्रकम् ॥ ३१ ॥

कोणे क(र्मा)र्णार्धसूत्रेण लाञ्छिते शेषलोप(मा)नात् ।

अष्टाभि स्यात् सप्तभक्ते (हाना)तुणेशयोरन्य(?) ॥ ३२ ॥

गर्भसीमार्धसूत्रेण वर्तनाद् वृत्तनिर्मित(?)ता) ।

अधोमध्योर्ध्वभागाः स्युश्चतुरधादिकाः क्रमात् ॥ ३३ ॥

ब्रह्मविष्णुमहेशानां दैर्घ्यालिङ्गे समोचमाः ।

(नमस्तेष्वपि लिङ्गानां ध्रुवभागतः?) ॥ ३४ ॥

(पूनाभेदैः) विधातव्यौ भार्गो ब्रह्मशिवाश्रयौ ।

लिङ्गस्य दैर्घ्यजं पीठे विस्तारोऽसौ विधीयते(?) ॥ ३५ ॥

लिङ्गविस्तारतश्चान्यत् पार्श्वपीठे विशिष्यते ।

तत्समो ब्रह्मणो भा(र्गा)त् संप्रदायापहत्य वा ॥ ३६ ॥

रुद्रभागो विधातव्यो ब्रह्मभा(गे)गोऽपि तद्वशात् ।

एवं कृते परिहृत(स्वा)स्त्या)पदोपो भवेदिह ॥ ३७ ॥

कर्तुः (कोरे)तेतु(?) स्यात् तस्मिन् परिहृते शुभम् ।

ऊर्ध्वं व्यंशस्य दानेन वर्तनाद् बालचन्द्रमाः ॥ ३८ ॥

१. 'एवे' इति स्यात् । २. 'हानात् कर्णाद्ययोरप्य' इति स्यात् । ३. 'कारयिद्वय' इति स्यात् ।

(कुक्कुटाण्डचतुर्थस्य त्रयुसम्भवे तु!) ।
 अष्टमां(स्या सशस्य) तुच्छत्रं दानादर्धस्य वर्तनात् ॥ ३९ ॥
 कृतेऽष्टांशे चतुर्धास्मिन् भागवृद्ध्या तदुच्यते ।
 पुण्डरीकं विशालाख्यं श्रीवत्सं (शक्रसर्वेनम्) ॥ ४० ॥
 लिङ्गेषु (लक्षणैर्द्वार?) कर्तव्यः स च कथ्यते ।
 रुद्रभागं त्रिधा भ(क्त्या?का) द्वाभ्यां लक्षणमुद्धरेत् ॥ ४१ ॥
 (शिरोर्धायतो लिङ्गे लक्षणापि?) तदिष्यते ।
 यद्वायताननं षष्ठे कर्त(व्य?व्यं) नवमांशके ॥ ४२ ॥
 + वायं + + वाकारपक्षरे(खा)विवर्जितम् ।
 पार्श्वरेखात्रिभागेन विस्तृतं चतुरश्रकम् ॥ ४३ ॥
 प्राग्वदष्टा(स्ति?श्रि) वृत्तं च षडश्रिच्छत्रमस्तकम् ।
 शत्रुमर्दनसंज्ञेन च्छत्रेण समलङ्कृतम् ॥ ४४ ॥
 लिङ्गमिन्द्रार्चितं शस्तमैन्द्रदिग्विजयार्थिना(म्?) ।
 प्रतिष्ठाप्यमिदं शत्रोर्यद्वा स्तम्भनमिच्छता ॥ ४५ ॥
 लोकपालैश्चेति कुर्यात् + ज्येष्ठार्धलक्षणम् ।
 ऐन्द्रे वज्राममध्येऽ(स्या?स्य) (प)क्षरेखा विधीयते ॥ ४६ ॥
 स्वर्दध्यदलरुद्रांशः पञ्चभिधिश्रभावना(म्?) ।
 विस्तृतं चतुरश्रं स्यान्नध्ये वृत्ते च पूर्ववत् ॥ ४७ ॥
 अधिभिः सप्तभिर्युक्तं वृत्तं स्वा(सा?स)विवर्जितम् ।
 (प्राग्विस्तारार्धविस्तारि लक्ष्मस्योनमस्तकम्?) ॥ ४८ ॥
 (पृष्ठपे?यद्व?)कादशभिर्मन्त्रे पञ्चयोध(छिभि?)स्त्रिभिः ।
 लुभरंशस्तदेवा(शैर्नो?शैर्नो)च्छिन्नं छत्रमिष्यते ॥ ४९ ॥
 इदमग्न्याचितं लिङ्गं कृत्वाग्नेर्पोजयेद् दिग्गम् ।
 चिर्वापुणाग्निमन्त्रापं प्रतिष्ठाप्यमिदं मदा ॥ ५० ॥

स्व(थै?दै?)र्ध्यार्धनवांशानां पञ्चकेन प्र(वि)स्तृतम् ।
 कुर्यात् कुण्डं च(ष्टाष्टं च पार्श्वयुगं?) त्रिभिस्त्रिभिः ॥ ५१ ॥
 नवधा सर्वतः कृत्वा त्रींस्त्रीनुत्सृज्य कोणगान् ।
 कुर्वीताप्य(स्त्र?स्त्र?)मेवं स्यात् क्रमाद् वृत्तं विनाश्रिभिः ॥ ५२ ॥
 मूर्धानं दशभिर्भक्त्वा भागात्रितय(ला?लो?)पने ।
 पक्षयोर्विहिते कुर्यादुच्छ्रितं दशमांशतः ॥ ५३ ॥
 लक्षणं पूर्ववत् कार्यं (दण्डाग्रकोर?)मग्रतः ।
 (कथं यान्यादिष्वि?)++ लिङ्गमेतज्जिगीषुभिः ॥ ५४ ॥
 वधार्थं वा विपक्षाणां सर्वैवेवंस्वता(न्वि?चि?)तम् ।
 (आग्रयवत्कविष्णोसाः किन्त्वर्तुस्यदशापिक ॥ ५५ ॥
 स्वराशिर्मस्तकेरुक्ते?) सार्धभागपरिक्षते ।
 पार्श्वयोः 'स्यादभिर्लाम?) खड्गाग्रामं च शस्यते ॥ ५६ ॥
 (पद्मा?खड्गा?)भिधमिदं लिङ्गं प्रतिष्ठाप्य (तु) निरुद्धतिः ।
 (अयापश्यन्दिरासत्त्व?) तच्च(व्यो?यो?)गं च शाङ्करम् ॥ ५७ ॥
 (सार्धं सप्तांशकलिर्विष्वास्यारुणान्वितो?) ।
 चतुर्भिर्लक्ष्म चैतस्य पाशाग्रामं (कतासिचत?) ॥ ५८ ॥
 लिङ्गमेतद् प्रतिष्ठाप्य (वैरुणास्यादिगासतम्?) ।
 यो(नं?गं?)तयाप्तयानैवं कि(न्त?न्त्वे?)तच्छान्तिपृष्टिकृत् ॥ ५९ ॥
 (स्वर्धे द्वादशमागांशः सप्तभिः पुवतेनिले ।
 वेष्णासाकं शोकैः भक्ते द्वित्रिलोपने परशतम्?) ॥ ६० ॥
 विधेयं पूर्ववद् वृत्तं शरच्छत्रं विनाशम् ।
 मृत्तय ध्वजाग्रवृत्ताप्य (स्त्र?स्त्र?)पक्षयोः ॥ ६१ ॥
 अयाव (मुदिर्गमेत्वं?) तथा योगं च ग्रामवम् ।
 द्विपदुषाट्रिश्रेय(पराधकंपान्विधेश्चामिः?) ॥ ६२ ॥

१. 'दण्डाग्रकोर' इति शब्दः । २. 'यान्यादिष्वि' इति शब्दः ।

३. 'मृत्तय ध्वजाग्रवृत्ताप्य' इति शब्दः । ४. 'पक्षयोः' इति शब्दः ।

५. 'द्विपदुषाट्रिश्रेय' इति शब्दः ।

प्रतिष्ठाप्यमिदं लिङ्गं (व्यधीर्गां+?) मनीषिभिः ।

(कार्यवारुणः सन्यासं किन्त्वाचोसे गुरुदशाम्?) ॥ ६३ ॥

(पंचांशमूर्द्धि?) पार्श्वस्थ + पादांशपरिच्युतेः ।

उग्रं स्यात्(परिच्युतेः?) लक्ष्म चैतस्य गदाग्रसदृशं भवेत् ॥ ६४ ॥

एतन्ननेश्वरः कृत्वा (स्वैदिर्गासत्वसाद्यः?)वान् ।

योगं च शिवधामाप्त्यै विभू(त्यं?तिं)प्राप्तवानतः ॥ ६५ ॥

(स्वद्वे?) रुद्रोशकैः पदभिर्विस्तृतं चतुरश्रकम् ।

(भवभक्ते त्रयं?) त्यागाद् भवत्य(था?ए?)धि पार्श्वयोः ॥ ६६ ॥

वृत्तं तु पूर्ववत् कार्यं कुक्कुटाण्डनिभं शिरः ।

(ज्यंशवसर्पैर्नवभिः?) कुक्कुटाण्डमिदं भवेत् ॥ ६७ ॥

(मूपनवभिः पार्श्वयोस्त्रिस्त्रिंशतनाः कुक्कुटाण्डकम्?) ।

आधित्रयं च कर्तव्यं पूजाभागसमाश्रयम् ॥ ६८ ॥

शू(द्रा?ला)ग्रप्रतिमं लक्ष्म लिङ्गे कर्तव्यमैश्वरे ।

स्यादिदं योगसाम्राज्यज्ञानसम्प्राप्तिकारकम् ॥ ६९ ॥

ग्रास्ते स्याद् रौद्रवत् स(र्वे?र्वं) पद्मकूटमलवच्छिरः ।

लक्ष्मा(स्मा?स्मि)न् कमलाकारं लि(ङ्गां?ङ्गे) कमलजन्म(नि?नः) ॥

लिङ्गमेतत् प्रतिष्ठाप्य प्राजापत्यं प्रजापतिः ।

लेभे पदमतः (स्थोसिदं व्येषूपदेस्यतिः?) ॥ ७१ ॥

वैष्णवे रौ(द्र)वत् सर्वं शिरोऽस्मिन् कु(न्तु?न्त)सन्निभम् ।

म(क्ता?वत्वा) भवजतुल्यं वा कर्तव्यं लक्ष्म वैष्णवे ॥ ७२ ॥

पुष्पसेत्रोद्भवमिदं द्विजादीनां (सिताधया?) ।

संग्राहयेच्छिलाद्रव्यं (गुक्तयोषितयान्विराम्?) ॥ ७३ ॥

इदं परमपक्वं वा (लोहत्?)भयगर्भितम् ।

अप(कुं?के) वज्रलेपाद्यं कर्तव्यं सिद्धि(सास्तु?)भिः ॥ ७४ ॥

१. 'वापय्यादां' इति स्यात् । २. 'सप्ताये मूर्द्धि' इति स्यात् । ३. 'स्वदिगी-
शत्वमात्म' इति स्यात् । ४. 'भक्ते भागवय' इति स्यात् । ५. 'स्याप्यमिदं भेषपदे-
भूमिः' इति स्यात् ।

उत्तमादि सहाय्यानां(?) सिद्धये कृत्वा पीठिकाम् ।

वृत्तं वा चतुरश्रं वा सर्वप्रासादलिङ्गगम् ॥ १०० ॥

वृत्तं व्यक्तेषु न दितं विनाशादि + + + + ।

विधिना पृथिवी + + (पो!पा)वकी पूर्णसंज्ञिता ॥ १०१ ॥

भाभावती त्रपाक्षी(?) च गण्यन्ते ताश्च नामतः ।

इन्द्रादिलोकपालानां कार्या लिङ्गे(ध्यचसु!)क्रमात् ॥ १०२ ॥

पेशानलिङ्गे रौद्रान्ति + + या पीठिका भवेत् ।

ते चैतासु त्रयेऽप्यास्तु(?) श्रुक्तिमुक्तिफलमदा ॥ १०३ ॥

(पपापपावरावापी वज्र?) चन्द्रकला स्मृता

संवर्ता नन्दिकाव(ते!र्ता) चैताः साधारणा मताः ॥ १०४ ॥

अथ लक्षणमे(तेपां!तासां) सर्वासामभिधीयते ।

ऐन्द्रलिङ्गा वृत्ता पृथ्वी स्तम्भादां चतुरधिका(?) ॥ १०५ ॥

चतुरश्रस्य यः कर्णस्तचतुर्थांशमष्टधा ।

कृत्वांशसप्तकेनास्य (तुर्यात्तर्गतसकल्पनात्?) ॥ १०६ ॥

पाश्चात्यभागयोः पार्श्वे वहिः सूत्रस्थिताव(धे?) ।

वृत्तद्वयस्य भ्रमणं विदधीत विचक्षणः ॥ १०७ ॥

(चतुरश्रे पुरोगर्भसूत्राटस्यासवर्धनात् ।

कृतपत्रभट्टवेशं पार्श्वभ्यां सूत्रमाव्रयेत्?) १०८ ॥

छोपनात् त्यक्तभाग(स्या होतासि?) पीठिका भवेत् ।

आग्नेयलिङ्गं तस्याच्छ(क्र!त्रु)नाशसन्तापदाहकृत् ॥ १०९ ॥

क्षेत्रे + चतुरश्रेऽस्य द्वादशांशं परित्यजेत् ।

(पामदो! गर्भनस्तेन?) वृत्तस्यार्धं समालिखेत् ॥ ११० ॥

इत्यर्धचन्द्राकारोऽयं (सामी?)भवति पीठिका ।

याम्यलिङ्गस्य नगरा(दिसिणास्था?)रिनाशनी ॥ १११ ॥

चतुरश्रे विभागार्धवर्धनात् पार्श्वयोर्द्वयोः ।

(पुरिस्वी?) भागवृद्ध्या च सूत्रद्वयनिपातनात् ॥ ११२ ॥

(रौत्संचत्त्या?) नैर्ऋती स्त्रीमरणद्वेपरोगकृत् ।
 (पूर्वचन्द्रमाकृतिर्णा?) वारुणी परिमेखला(ः?) ॥ ११३ ॥
 शान्तिके पौष्टिके (चष्ट?चाथ) मृत्युनाशे(ने?च) पीठिका ।
 प्रतीच्यो(?) षडंशस्य वृद्धिं कृत्वा + + + तः ॥ ११४ ॥
 (गर्भावि?) वृत्तलेखेन यत् सम्पातचतुष्टयम् ।
 (कर्णाभ्यकर्ण?) भवेत् तेन वृत्ति(च?च)स्थानद्वयेन च ॥ ११५ ॥
 षड्ग्रं सममा(ले)ख्यं यद्वा वज्रसमाकृति ।
 नाभस्वती पीठिका स्यात् (पर्णेनि?)र्मरुतो दिशि ॥ ११६ ॥
 कर्मसूत्राटनाद्येषु विनियोज्या जिगीषुभिः ।
 याक्षी त्रिमेखला वृत्ता विचाप्स्यै धनदारि(ते?ता) ॥ ११७ ॥
 (गणाद्विमखलाप्पथितः?) ।
 कुर्वीतकेन खुरकं चतुर्भिर्जाड्यकुम्भकम् ॥ ११८ ॥
 (द्वाभ्यामङ्गं तथैकेन प्रवेशोऽथ जाड्यकुम्भस्य शस्यते ।
 अञ्जयस्य चतुर्भिस्तैः कर्णिकाया द्वये नराः?) ॥ ११९ ॥
 एकेन कण्ठक(स्या?श्वा)तो निर्यात्येकेन कर्णिका ।
 (विभार्जैरं पुर्ज?) षड्भिस्ततथैकेन मेखलाः ॥ १२० ॥
 पञ्चयं पीठिका ख्याता सर्वकामप्रदायिनी ।
 क्षेत्रे षोडशधा भक्ते भागेन खुरको भवेत् ॥ १२१ ॥
 चतुर्भि(र्जैरातां?) कुम्भस्त्रिभिरेकेन कर्णिका ।
 त्रिभिः कण्ठश्चतुर्भिश्च पूर्ववन्निर्गमो भवेत् ॥ १२२ ॥
 इ(मं?यं) + व्यक्तलिङ्गेषु पीठिका स्यात् पयोधरा ।
 (एवंविधं चापीठ स्यात्किमुच्यक्तो?) लक्षणे ॥ १२३ ॥
 भक्ते द्वादशभिः पीठमानं द्विर्भागिको भवेत्(?) ।
 जगती(ति?तु) त्रिभिः (कुंसे?) द्वाभ्यामेकेन वेदिका ॥ १२४ ॥
 कण्ठो द्वाभ्यामर्थेकेन वेदिका पुनरुत्तरा ।
 एयैकेन ॥ भागेन ततः स्यात् पीठिकाद्वयम् ॥ १२५ ॥

१. 'पूर्णचन्द्रादितिः कार्या' कार्या' इति स्यात् । २. 'कर्णाभ्यर्णे' इति स्यात् ।

३. 'विभायेरमुत्र' इति स्यात् । ४. 'जैगद्दी' इति स्यात् । ५. 'कुम्भो' इति स्यात् ।

एवं पट्त्रा कर्तव्या वज्राक्षा पीठिका युधैः ।

(पीठिका क्षेत्रेण निर्मक्तपोः) भागेन सुरुको भवेत् ॥ १२६ ॥

द्वाभ्यां जङ्घाभ्यां भागेन वेदी द्वाभ्यां तु कण्ठ(यैः) ।

(उभयाभ्यां निर्गमः सा सीच्छिः) चन्द्रकला भवेत् ॥ १२७ ॥

(आपायनायपुष्पां च पटारेखं चामृताः) ।

भवेत् पण्मेखलादर्धादूर्ध्वकण्ठोऽथ भागिकः ॥ १२८ ॥

पट्टिकात्रितयं शेषे क्षेत्रे(त्रिंशे) स्यान्निर्गमान्तरम् ।

रुद्रार्चिता पीठिकेयं संवर्तत्यभिधानतः ॥ १२९ ॥

यां कृत्वा प्रकृतेरूर्ध्वं गताः संवर्तकादयः ।

रुद्रावोथस्तराख्यं(!) ते भेजिरे पदमन्ययम् ॥ १३० ॥

पोढा पीठोदये भक्ते भागं स्यात् पट्टिकात्रयम् ।

एकेन कण्ठो भागेन पट्टिकान्यापि भागिका ॥ १३१ ॥

नन्धावर्ताङ्किता सेयं नन्धावर्तेति कीर्तिता ।

साधारणीयं सर्वेषां लिङ्गानां सर्वसिद्धिदा ॥ १३२ ॥

(भवाकण्ठसुवासध्यानामियं सिद्धसुरा ।

दोदेरन्योनमिथैः) भवन्त्यन्याश्च पीठिकाः ॥ १३३ ॥

मा(संन)संस्था न कथितास्तासामानन्त्यकारणात् ।

ज्यंशेन गर्तः स्यादासां पोडशांशेन मेखला ॥ १३४ ॥

खातश्च नेयः श्वभ्रान्तं मेखलामध्यतो ह्य(तौःसौ) ।

(प्राणालार्धासमाः) दैर्घ्यविस्ताराभ्यामुदग्दिशि ॥ १३५ ॥

[पश्चाद्विद्यंस्ताल सद्वयमन्तरा ।

सदांसद्विभयं ग्रान्ते खातोऽग्रे द्विगुणामुखान् ॥ १३६ ॥

सार्धाभमेखला कार्याः प्राणालः स्वसृतं भागतः ।

गुणागुणास्त्रयो लिङ्गे तान्यापत्रेव?] भावयेत् ॥ १३७ ॥

आवर्ताः शोभनाकाराः शुभाः स्युः + + + + धः ।

(नतुः) पीठग्रन्थशिले शस्ते लिङ्गजात्यनुगे सदा ॥ १३८ ॥

(भर्गः?गर्भः)कर्णचतुर्थाशमाना स्याद् ब्रह्मणः शिला ।
 + + + गस्य कर्णेन यद्वा ब्रह्मशिला भवेत् ॥ १३९ ॥
 (योताभिधेकः?) ब्रह्मशिला ब्रह्मांशतो भवेत् ।
 ताव(त्या?ता)भ्यधिका कार्या तस्याः कर्मशिला युधैः ॥ १४० ॥
 स्थापयेत् (पुरुषत्रया?) शि(वा?वं) मध्ये निवेशयेत् ।
 ब्रह्माणं दक्षिणेनास्य वामतः पुरुषोत्तमम् ॥ १४१ ॥
 अन्यथास्थापनादेपां प्रत्यवायो महान् भवेत् ।
 (त्रिभागानां शचा?) स्यातां कोशान्तश्चक्रिणो भवेत् ॥ १४२ ॥
 (त्रिभागोनस्तिवासातां कोशान्तश्चक्रिणो भवेत् ।
 त्रिभागोन्नतस्यादान्तः कोकस्यान्तः?) पद्मजन्मनः ॥ १४३ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां^१ + + + + निवेशने ।
 प्रमाणमेतेषु (द्विधः?) पृथक्स्थानां यदृच्छया ॥ १४४ ॥
 उमामहेश्वरी यत्र तत्रोमा ब्रह्मविष्णुवत् ।
 आकाशे(?) प्रतिमा (येष्टा?) चत्वारिंशच्च पञ्च च ॥ १४५ ॥
 हस्तान् कार्या त्रिभागोना मध्या हीना तदर्धतः ।
 यात्रार्या प्रतिमा द्वारप्रमाणेन विधीयते ॥ १४६ ॥
 (भर्वातच्च) द्वारं त्रिधा (चत्वा?भवत्वा) पीठं भागेन कल्पयेत् ।
 (ता?द्वा)भ्यां (तु) प्रतिमा कार्या ज्येष्ठा(स्या?यां) मानमीदृशम् ॥
 मध्यायां नवधा द्वारं कृ(ते?त्वं)कं भागमुत्सृ(ते?जेत्) ।
 शेषान् भागान् त्रिधा कृत्वा पीठं भागेन कल्पयेत् ॥ १४८ ॥
 अर्चामुभाभ्यां हीनायां विदध्याद् द्वारमष्टधा ।
 ए(व?क)मुत्सृज्य शेषेण + + + + + ॥ १४९ ॥
 पी(ठात्?ठं) त(त्)त्रितयेनार्चामुप(रि?)विष्टां प्रकल्पयेत् ।
 द्वारस्यार्थं त्रिधा कृत्वा द्वाभ्यां पीठं विधीयते ॥ १५० ॥
 (चावल्हसिरुक्तवतयद्वा?) द्वेषा चतुर्था वा द्वारं कृत्वंकमुत्सृजेत् ।
 शेषं भागत्रयं कृत्वा पीठमर्चां च पूर्ववत् ॥ १५१ ॥

१. 'यावताम्वाधिका' इति स्यात् । २. 'क्रमोऽयं स्याद्' इति पूर्णार्थं भाति ।

३. 'ज्येष्ठा' इति स्यात् ।

द्वारोच्छ्रितैः पञ्चदशभागं (कृ!) त्यक्त्वा विधीयते ।
 भागत्रयं तदेकेन पीठमर्चा तु (नष्ट)दयात् ॥ १५२ ॥
 भागान् पश्च विधीयते यदिवा भागपुष्पतः ।
 पीठं (तत्)श्रितयेनार्चामुपविष्टा मङ्गल्ययेत् ॥ १५३ ॥
 द्वारस्यार्धं त्रिधा कृत्वा द्वाभ्यां पीठं विधीयते ।
 भागेनार्चा(शयानागार्धेऽर्चा?) वेष्टमानुसारतः ॥ १५४ ॥
 भक्ते प्रासादगर्भा(टैर्धै) दशधा पृष्ठमागतः ।
 पिशाचरक्षोदनुजाः स्थाप्या गन्धर्वगुह्यकाः ॥ १५५ ॥
 (आदित्यचन्द्रिकाविष्णुब्रह्मेशानान्ता) पदक्रमात् ।
 गर्भे पद्मभागभक्ते वा त्यक्त्वैकं (पृथक्ता शतः) ॥ १५६ ॥
 स्थापनं सर्वदेवानां पञ्च(मेशो!मैऽशे) प्रशस्यते ।
 यदङ्गप्रत्यङ्गग्रहरणगतं लक्ष्म विततं
 तदर्पानां (चित्रकनावधो वाच्यमक्षय?) ।
 सपीठा(र्था!र्चा)लिङ्गोन्मिति(पपि) सिद्धित्वा घ(ट्टु'हु)मतो
 भवेद् भूपालानां कृतिभिरपि पूज्येत सकलैः ॥ १५६ ॥
 इति महाराजाधिराजभोजदेवाधिरचिते ममराज्ञणतुल्यधारनाम्न धाम्निभावे
 लिङ्गपीठप्रतिमालक्षणं नाम सप्ततितमोऽध्यायः ॥

—:१०१:—

अथ चित्रोद्देशो नामैकसप्ततितमोऽध्यायः ।

—:१०२:—

अथ(प्रियं विते?)ऽस्माभिर्विन्यासश्चित्रकर्मणः ।
 (राशिचित्रं हि सर्वशिल्पानां मुखं लोकस्य च प्रियम् ॥ १ ॥
 (पदे पदे वा?) कुड्ये वा यथा(चित्रं सं वचने) ।
 वर्तयः कृतवन्धाश्च लेखामानं यथा भवेत् ॥ २ ॥

१ 'पृथगंशकम्' इति स्यात् २. 'प्रपञ्च्यते' इति स्यात् । ३. 'पदे पदे वा'
 इति स्यात् । ४. 'चित्रस्य सम्भवः' इति स्यात् ।

(वर्णगव्यक्तियाः) यादृग् यादृशो वर्तनाक्रमः ।

मानोन्मानविधिश्चैव नवस्था(नेऽन)विधिस्तथा ॥ ३ ॥

हस्तानां यश्च विन्यासो (लक्षणनात्रसंशयः) ।

दिव्यानां मानुषाणां च (दिव्या सा मुखजन्मनाः) ॥ ४ ॥

गणरक्षःकिन्नराणां कुब्जवामन(यैस्तेषाम्) ।

विकल्पाकृतिमानानि रूपसंस्थानमेव च ॥ ५ ॥

वृक्षगुल्मलतावल्लीवीरुधां पापकर्मणाम् ।

शूराणां दुर्विधानां च धनिनां पृथिवी(क्षिभृ)ताम् ॥ ६ ॥

ग्राह्यणानां (विसासोदजातनः) क्रूरकर्मणाम् ।

मानिनामथ रक्षोपजीविनां चेद्(ह्र'क)ध्यते ॥ ७ ॥

रूपलक्षणैर्नपथ्यं सतीनां राजयोपिताम् ।

दासीप्रव्रजितारण्डा(यतिवल्लीषु लक्षणा ॥ ८ ॥

कन्यानामसंकारणां च विध्यानां(गजवाहिनाम् ।

मकरन्यालसिंहानां तथा यज्ञोपयोगिनाम् ॥ ९ ॥

(विनाः)रात्रिविभागस्य ऋतूनां चापि लक्षणम् ।

(अत्र योज्यं थाप्यंश्च कथं भवति) ॥ १० ॥

प्रविभागस्य देवानां रेखाणां चापि लक्षणम् ।

लक्षणं पञ्चभूतानां नेषामारम्भ एव च ॥ ११ ॥

वृक्षादीनां विद्वद्भ्यां सर्वेषां जलवासिनाम् ।

चित्रन्यासविधानस्य धूमः सम्प्रति लक्षणम् ॥ १२ ॥

(कर्मण कर्मा कर्मेः) यस्माद्यत्रकर्मणि वर्तते ।

तस्याहान्यमिधीयन्ते तेन सर्वाणि विस्तरान् ॥ १३ ॥

वर्तिका (प्र)थमं तेषां द्वितीयं भूमिवन्तरम् ।

लेख्यं तृतीयं स्याद् रेखाधर्माणि (वर्तनेदिह लक्षणम्) ॥

१. 'वर्णगव्यक्तियाः' इति वाटः भट्टम् । २. 'दिव्यानां मुखजन्मनाम्' इति

३. 'देविनाम्' इति, ४. 'विद्या दूतकृतीनाम्' इति, ५. 'दिवा' इति च स्वयम्

पञ्चमं (वर्णकर्मणः?) पष्टं स्यात् वर्तनाक्रमः ।

सप्तमं (लेखनं लेखकरणं द्वित्रकर्म?) तयाष्टमम् ॥ १५ ॥

सदग्रहोऽयमिति (चैवं कर्मणः?)

(युप्रिति तदनुक्रमेणा यः?) ।

भावयेत् स्वतु मोह(मः)मेत्यर्मा

निश्रकर्मणि कुभी च जायते ॥ १६ ॥

इति महाराजाधिराजभीमोद्देशपरिचिते समराज्यनृपचारनाम्नि बाण्डसाय्ये

विशोद्देशाध्यायो नाम (सप्तमः?) ॥

—:—

अथ भूमिवन्धो नाम द्विसप्ततितमोऽध्यायः ।

—:—

इदानीं वर्तिकालक्ष्म भूमिवन्धश्च कथ्यते ।

गुल्मान्तरे शुभे क्षेत्रे पश्चिन्यां सरितस्तटे ॥ १ ॥

पार्वतानां च कक्षेषु वापि(का)काननान्तरे ।

भौमा लवणपिण्डाः स्युर्मूलेषु च महीरुहाम् ॥ २ ॥

क्षेत्रेष्वेतेषु या जाताः स्थिराः श्वरक्षणा(श्च) पाण्डराः ।

प्राणा (मृदावसासेभ्यः?) विज्ञेया क(रं)दुश्चर्करा ॥ ३ ॥

क्षेत्राणामानुपूर्व्येण मृत्तिका कथिता शुभा ।

पेषयेत् कुट्टयित्वा तां ततः कल्कं समाचरेत् ॥ ४ ॥

शालिभक्तस्य दातव्यस्तत्र भागो यथोदितः ।

ग्रीष्मर्तौ सप्तमं भागं शीतकाले च पञ्चमम् ॥ ५ ॥

पष्टं शरदि वर्षासु चतुर्थं भागमानयेत् ।

वर्तिकावन्धनार्था(यौदार्थ)मायान्ति तेन ता(ः) ॥ ६ ॥

(अग्राया शालिवक्त्राभा यवं यव्यां सुखगृहम् ।

कुर्कुटाराग्रसदृशी?) कर्मभागविकल्पतः ॥ ७ ॥

१. 'वर्णकर्म स्यात्' इति स्यात् । २. 'चित्रकर्मणः' इति स्यात् । ३. 'सुम्पते स्म तदनुक्रमेण यः' इति स्यात् । ४. 'नाम एकसप्ततितमः' इति स्यात् । ५. 'य दातव्यं' इति स्यात् ।

शिक्षाकालेऽङ्गुलद्वन्द्वं प्रमाणेन विधीयते ।

कुथरेखासु शस्यन्ते चर्ति(काः)व्यङ्गुलोन्मिताः ॥ ८ ॥

(पटा?)रेखासु कुर्वीत मानेन चतुरङ्गुलाः ।

इदानीमभिधास्यामो वसुधाबन्धनक्रियाम् ॥ ९ ॥

पक्षिका चैव कूटाश्च + + + पट एव च ।

तस्य तस्य (किमान?) भूमिवन्धो निगद्यते ॥ १० ॥

पुण्यनक्षत्रवारेषु माङ्गल्यदिवसेषु च ।

(क्षितौ वासो भुक्ता) च कर्ता भर्ताथ शिक्षकः ॥ ११ ॥

अनेकवर्णैः कुसुमैर्गन्धैः (न कृपापाः?) ।

नानाधूपैः सुरभिभिरर्चयित्वारभेत ताम् ॥ १२ ॥

[नवमूत्राक्षुलमृद्वस्तितजलेन समं समम् ।

नवत्वामात्सदृशं वृक्तनभविद्वात्यपराक्रियः ॥ १३ ॥

लिङ्गमूत्रविनीक्षेतानिकटं सहतं नवः ।

अनुत्तमनिस्सं च कुर्याद् यावत् क्षितौ समम् ॥ १४ ॥

सुस्थिनं जलवक्षायं] सम्यगालोक्य धीमता ।

कृत्वा भूमिक्रियामेतां पश्चाद् बन्धनमाचरेत् ॥ १५ ॥

(लुचिमलांस्तिस्व?) ग्रीहितण्डुलसन्निभाम् ।

संगृ(स्य?)तीर्थमथवा पिष्ट्वा कल्कं समाचरेत् ॥ १६ ॥

तेन पिष्टं प्रकुर्वीत (शोपेयेचतमात्तयो?)

(शोपेत्?) कल्कयेद् येन (ध्याताम्यपव्यस्तुया?) ॥ १७ ॥

एवमेव (चतुष्कोन्ता?) सप्त बारान् प्रघर्षयेत् ।

हस्तेन संमृशेत् पश्चाद् यया (लोने?) च जायते ॥ १८ ॥

अथवा शिष्टिकाभूमौ (स्व)खन्यनमाचरेत् ।

पूर्वोदितस्य कल्कस्य निर्यासे बन्धनं क्षिपेत् ॥ १९ ॥

१. 'शोपेयाद्यो भक्त्या' इति स्यात् ।

२. 'शोपेयेषु समाचरे' इति स्यात् ।

३. 'भनयेदि'ति स्यात् ।

पञ्चभागप्रमाणेन ग्रीष्मकालेषु शस्यते ।

शरद्यंशत्रयं सार्धं त्रीनंशाः समागमम्^(१) ॥ २० ॥

वर्षाकाले हि भागेन प्रदद्यादिति निश्चयः ।

पञ्चभागप्रमाणेन ग्रीष्मसं + + + + + ॥ २१ ॥

(वन्धानयं प्रकुर्वीतापपूर्वकं धिनाक्षितो^(२)) ।

(लो^(३)ले)पयेद् रोमकूर्चेण शुष्कां शुष्कामनुक्रमात् ॥ २२ ॥

तोयेन हस्त(क्तवचि^(४)) प्रदातव्यो विचक्षणैः ।

विधिनैवं कृतं श्रेष्ठं शिक्षिकामूमिवन्धनम् ॥ २३ ॥

वन्धनं कुड्यभूमेश्च यथावत् कथ्यतेऽधुना ।

स्तुहीवास्तुककूटमाण्डकुदालीनामुपाहरेत् ॥ २४ ॥

क्षीरमन्यतम(स्यापामामीस्येक्षरुकस्य^(५)) च ।

(तेपांणां वागमूत्रे^(६)) सप्तरात्रं निधापयेत् ॥ २५ ॥

(^(१)सिंहपासननिम्बानां त्रिफलव्याधेर्यातयो^(७)) ।

स(मो^(८)मा)हरेद् यथालाभं (कथया^(९))कुटनस्य च ॥ २६ ॥

कपाय(का^(१०)क्षा)स्युक्तेन सामुद्रलवणेन च ।

(पूर्वा^(११) कुड्यं रामं कृत्वा कपायैः परिपे परिपेमयतु^(१२)) ॥ २७ ॥

चिक(ण^(१३)णां^(१४)) मृदमादाय स्थूलपापाणवर्जिता(म्) ।

(मानुपां^(१५))स्नाद्द्विगुणान् (न्य)स्य(सिंदय)वा(च^(१६))लुफामृ(दा^(१७)द)म्

फकुमस्य (स्कन्दद्याघ्रा)न्माषाणां शाल्मलेरपि ।

भीकलानां रसं तद्वद् दद्यात् कालानुरूपतः ॥ २९ ॥

पूर्वकालानुसारेण यन् प्रोक्तं वन्धनं क्षितेः ।

तन् सर्वं सिफतायुक्तं कृत्वा^(१८) (न)वं युयः ॥ ३० ॥

१. वन्धने च प्रकुर्वीतापपूर्वकं धिनाक्षितो (उत्ते) इति स्पष्टम् । २. 'स्यापामामीस्ये' -

पुस्तकात् इति स्पष्टम् । ३. 'सिंहपासननिम्बानां त्रिफलाव्याधिर्यातयोः' इति स्पष्टम् ।

४. 'पयेद् रोमकूर्चेण' इति स्पष्टम् । ५. 'क्षीरमन्यतम' इति स्पष्टम् । ६. 'वागमूत्रे' इति स्पष्टम् ।

७. 'सिंहपासन' इति स्पष्टम् ।

भूमिवन्धो नाम द्विसप्ततितमोऽध्यायः ।

२५७

(कुमाद्यमालयापातं मी) दृष्टिचर्मप्रमाणतः (विशेषां प्याय प्रतिक्षिपेत् तामं कुर्यादशसचिभाम्) ॥ ३१ ॥
 विशुद्धं विमलं स्निग्धं पाण्डुरं मृदुलं (कुण्डलं) ॥ ३२ ॥
 पूर्वोदितो समादाय विधिवत् (कटशर्करां) ॥ ३३ ॥
 तां कुट्टयित्वा घृष्टा च कल्कं कुर्याद् विचक्षणः ।
 पूर्वोक्तभक्तभागं च नियोसांश्च प्रदापयेत् ॥ ३४ ॥
 (विष्वङ्क!) यदिवा दद्यान् (कुट्टशर्करया!) समम् ।
 ग्रीन् वारा(न्) लेपयेत् कुट्टं पूर्वोक्तं विचक्षणः ॥ ३५ ॥
 हलैर्न हस्तमालिप्य प्रदद्यात् (कुट्टशर्करां) ।
 जायते विधिनानेन कुट्टवन्धनमुत्तमम् ॥ ३६ ॥
 साम्प्रतं कथयिष्यामः पट्टभूमिवन्धनम् ।
 विम्बावीजानि संगृह्य त्यक्त्वा तेषां मलं बुधः ॥ ३७ ॥
 एवं वि(सृष्ट्वा) शोध्य निष्पावान् यदिवा(न्य) शालितण्डुलान् ।
 तेषामन्यतमं शृङ्गं पिष्ट्वा पात्रे विपाचयेत् ॥ ३८ ॥
 पट्टमालिप्य बन्धेन पूर्वोक्त(मिवा) विधिमाचरेत् ।
 पूर्वोक्त(निर्यासा पुना विपाचयः) कटशर्कराम् ॥ ३९ ॥
 तोयेन तां (प्रचांकृत्य) पट्टमालिखयेत् तथा ।
 अनेन विधिना बन्धश्चित्रकर्मणि शस्यते ॥ ४० ॥
 विधिना न्येन वा कुर्यात् (सादानां) भूमिवन्धनम् ।
 (प्राघद्यामिकनाल्पद्वनिर्यासः) समन्विताम् ॥ ४१ ॥
 निर्याससंयुतां दद्यान् त्रिस्तनः कटशर्करां ।
 (पाठापनां) भूमिवन्धोऽयं विधेस्तन्यः प्रयत्नतः ॥ ४२ ॥
 (गोमयेन कटपेने शस्मट्टनन्तरम्) ।
 (कटशर्करयुक्तिवाराश्यान्तर्ध्वेन च) ॥ ४३ ॥

१. 'कुट्टमालिपयेत् पूर्वं' इति स्यात् । २. 'कटशर्करां' इति । ३. 'कटशर्करां' इति । ४. 'कटशर्करां' इति च स्यात् । ५. 'निर्यासयुता विधाया' इति स्यात् । ६. 'दक्षिण' इति स्यात् । ७, ८. 'पट्टमालि' इति स्यात् । ९. 'कटशर्करां' इति स्यात् । १०. 'कटशर्करां' इति स्यात् ।

(येथा पन्यत्तास्वां पथाद् भूमिवन्धः कटोपिहः?) ।

इति निगादितमेवं लक्षणं वतिकाना-

(मिहकपदकुल्यस्मानिविविविधेय?) ।

इदमखिलमवति (पौग्र)न्यतो योऽर्थतथ

(प्रतिवति स विधातुर्विभ्रमस्यास्य योगात्?) ॥ ४१^१/_२ ॥

इति महाराज विराजभोभोतदेवविरचिते समराङ्गणसूत्रपारनामि बाधुशास्त्रे

भूमिवन्धो ना(यैकः)म द्वि)सप्ततितमोऽध्यायः ॥

—————:c:—————

अथ लेप्यकर्मादिकं नाम त्रिसप्ततितमोऽध्यायः ।

—————:c:—————

लेप्यकर्म समुद्रकर्म (लेसा?)लक्ष्म च कथ्यते ।

वापीरूपनद्याकानि पद्मिन्यो दीपितान्मथा ॥ १ ॥

एतमूलं नदीतीरं गुल्ममध्यं नगरं च ।

मृषिकानामिति ध्यान्युक्तान्येनानि नराना ॥ २ ॥

तामो वर्णः गितार्थाद्रगमिभो गौर एव च ।

कटिन्येनेति ने मित्थाः शम्भा रिगादिषु कृपात् ॥ ३ ॥

(हन्तादी?) मृषिका प्राया मृन्मयापाणरतिना ।

शान्मयी(शा)मा,दरा,भेमि,मधुकरिफलोत्तरम् ॥ ४ ॥

रमं विनिशितेन मर्या (देवशायमिफयिता यपि?) ।

प्रदुर्ग(चनरा?),सिरे मद्यायेमानि यानिनः ॥ ५ ॥

मरा योयानि वा दद्यामतिरिगम्य (य'व न्यमम् ।

इहा मेधोम्य दृष्टीयाद् दद्याद् वा विमुक्तानुपान ॥ ६ ॥

(य'दुर्ग(चनरा?)सिरे मद्यायेमानि यानिनः ॥ ७ ॥

मरा योयानि वा दद्यामतिरिगम्य (य'व न्यमम् ।

इति महाराज विराजभोभोतदेवविरचिते समराङ्गणसूत्रपारनामि बाधुशास्त्रे

महाराज विराजभोभोतदेवविरचिते समराङ्गणसूत्रपारनामि बाधुशास्त्रे

तदेकीकृत्य मृद्गागं तृतीयमुपरि क्षिपेत् ।

पूर्वोदितां स(नि?नि)धाय ततश्च कटशर्कराम् ॥ ८ ॥

क(ल्यं?ल्कं) विधाय(:?) चीरेण रूपं तत्परिवेष्टि(ता?तम्) ।

तेन निर्यासयुक्तेन कुर्यादाकारमादृतः ॥ ९ ॥

कटशर्करया लिम्पेत् कूर्चकेन विचक्षणः ।

मृचिकाकाथसङ्घाताल्लेप(क)र्म प्रशस्यते ॥ १० ॥

(रवयेल्लोहसङ्घातं न्नसंकार्यसुधामध्यये ।

युक्तं पक्षेत संयोज्य मोममानं योजयेत् ॥ ११ ॥

अनेपकं समायुक्तं^{१)} कर्तुः स्थानविनाशनम् ।

लेपकर्ममृचिकानिर्णयः ॥

विलेखा(ल)क्षणं सम्यगिदानीमभिधीयते ॥ १२ ॥

कूर्चनं कूर्चकेनाथ द्वितीयं हस्तकूर्चकम् ।

तृतीयं भासकूर्चाग्न्यं चतुर्थं चण्डकूर्चनम् ॥ १३ ॥

(वर्तनं पश्चमं वर्तन्यकूर्चमान्यकूर्चनमिष्यते ।

लेप्यकर्माणि तच्छस्तमनामणवः ॥ १४ ॥

जलचूर्णफमानीतमिदं सत्तमन्तितो!)+ + ।

कूर्चकं धारयेद् धीमान् वृषथवणरोम(ति?मिः) ॥ १५ ॥

+++++ तत्कृतकूर्चकः ।

बल्कलैर्वा विधातव्यः सरकेशरथापि वा ॥ १६ ॥

कूर्चको (यमनिर्यापि?) विहितोऽत्र प्रशस्यते ।

(कूर्चकं धारयेद् धीमान् वृषथवणरोममिः?) ॥ १७ ॥

तन्तुतः कूर्चकः भेटो विले(प?ला)वर्मणि स्वतः ।

(भेटो वदादहुराशरस्तनो स्वच्छादहुरादृतिः?) ॥ १८ ॥

वृधनूर्चानिमशान्यस्त्रीयः कूर्चको मवेत् ।

चदुम्नरादहुराशरश्चतुर्थः परिकीर्तितः ॥ १९ ॥

• ८ स्थूला लेखा न कुर्वीत^१ वटोदङ्कुरानि(भेःभा)दितः ।
न्यूनलेखा न कुर्वीत^२ प्रक्षाडङ्कुरसमेन च ॥ २० ॥

अभ्यत्याडङ्कुररूपेण यत्र (विद्वत्सङ्गीकरात्?) ।

उदङ्कुराडङ्कुराकारो लेप्यकर्मणि गस्यते ॥ २१ ॥

ज्येष्ठः स्यादायतो दण्डो वैणवो ७ + + इगुलः १ १

लेप्यकर्म १ + + समासतः ७ १ १

संस्कृतं(तंतेः)विधिरनन्तरं मृदः ।

अत्र सम्यगुदिता विलेखनी

कृचकस्य रचना (च) पञ्चधा ॥ २२ ॥

इति महाराजाधिराजपद्मेश्वरभीमोज्ज्वलेश्वरिचिते समराङ्गणसूत्रधारेनाशि साम्प्रदायिके

लेप्यकर्मविलेखाकृचकाध्यायो नाम (द्विःत्रिः)सप्ततितमः ॥

१ २ ३

—102—

१२ १३ १४ १५

अथाण्डकप्रमाणं नाम चतुःसप्ततितमोऽध्यायः ।

— १ : —

अथात्र प्रमाणायाः कथ्यन्तेऽण्डकवर्तना ।

फायप्रमाणमग्निच जातिभावादिगुंश्रयम् ॥ १ ॥

अथ (मधोतिगालिग्य नोरका मग्निवेशयेत् ।

तारका?) प्रयमानेऽस्य तत्रान(न)समायति ॥ २ ॥

ताव(तु)प्रमाणमायामं गोत्र(क)म्योचमं विदुः ।

नेन गोत्रकन्तेन(?) मानोन्माने तु फारयेत् ॥ ३ ॥

सुगान्दकस्य विस्तारो (लेप?) पटकेन मग्निनः ।

दिदिप्यं तु (१) गोत्रकाः सम चार्पासं यानमेव च ॥ ४ ॥

सुगान्दकदिदं श्रेष्ठं कर्तव्यं चित्रकर्मणि ।

विदोति वृत्तिः न, मानेऽस्यं सुगान्द(क)मिनि प्रमान् ॥ ५ ॥

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

(भावाण्डकान्यथ ब्रूमः सोऽहस्याभिप्रस्तवेढकम्?) ।
 गोलार्धाभ्यधिकं कार्यं (पूर्वस्तोचद्विचक्षणैः?) ॥ ६ ॥
 अर्धगोलैकमायामादलसाण्डकमुच्यते ।
 नवगोलकद्वयं तद्वद्दहासमुखं(?) भवेत् ॥ ७ ॥
 पुंसां पट्टा(दाचं?)यतं मानं विस्तारात् पञ्चगोलकम् ।
 वनिताण्डकमालेख्यं नालिकेरफलोपमम् ॥ ८ ॥
 चतुर्गोलकविस्तीर्णमायतं पञ्चगोलकान् ।
 शिशूनामण्डकं तावत् कर्तव्यं चित्रकर्मणि ॥ ९ ॥
 (हास्योभिः प्रसवेत्?) तस्य गोलकार्धान् विशेषयेत् ।
 आलस्याण्डकमप्येवं रोदनं तद्वदेव तु ॥ १० ॥
 पद्मगोलके(प्र)विस्तारमायतं सप्तगोलकम् ।
 राक्षसस्याण्डकं कुर्याच्चन्द्रमण्डलसन्निभम् ॥ ११ ॥
 (हास्योभिप्रस्तवे?) तस्य गोलकार्धान् विशेषयेत् ।
 देवाण्डकं प्रमाणेन तदालस्येऽत्र कीर्तितः(?) ॥ १२ ॥
 पद्मगोलके(प्र)विस्तारं गोलकार्धैकमायतम् ।
 (वृक्षाया?) समालेख्यं दिव्याण्डकमिति स्मृतम् ॥ १३ ॥
 अथाभिधीयते दिव्यमानुषाण्ड(वैकं)(वि?)लक्षणम् ।
 गोलकार्धाधिकं(भे?)तश्च कार्यः मानुषमानतः ॥ १४ ॥
 पञ्चगोलकविस्तीर्णं पद्मगोल(सैकं)मायुतम्(?) ।
 मुखण्डं मानुषं कृत्वा(केचरस्य?) विधीयते ॥ १५ ॥
 शिशुकाण्डकमानेन प्रमेथानां मुखण्डकम् ।
 राक्षसाण्डकमानेन यातुधानाण्डकं भवेत् ॥ १६ ॥
 दानवस्याण्डकं कुर्याद् देवानां वदनोपमम् ।
 गन्धर्वनागयक्षाणां तद्वद्देवाण्डकं भवेत् ॥ १७ ॥
 विद्याधराणां विज्ञेयं दिव्यमानुषमण्डकम् ।
 पुष्पन्ते केऽपि शास्त्रार्थं केचित् कर्माणि कुर्वते ॥ १८ ॥

करामलकव(त्यास्यं परी)द्वयमप्यदः ।

न वेत्ति शास्त्रवित् कर्म न शास्त्रमपि कर्मवित् ॥ १९ ॥

यो वेत्ति द्वयमप्येतत् स हि चित्रकरो वरः* ॥ १९½ ॥

इति महाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचिते समराङ्गणसूत्रधारनाम्नि वाग्भुताख्ये

अण्डकप्रमाणं नाम (त्रिचतुः)सप्ततितमोऽध्यायः ॥

—:01:—

अथ मानोत्पत्तिर्नाम पञ्चसप्ततितमोऽध्यायः ।

—:02:—

भूमोऽथ(भातमङ्गणां) परमाण्वादि तद् भवेत् ॥ १ ॥

परमाणू रजो रोम लिप्ता (प्रेरिका!) यवोऽङ्गुलम् ।

क्रमशोऽष्टगुणा वृद्धिरे(वःवं) मानाङ्गुलं भवेत् ॥ २ ॥

द्व्यङ्गुलो गोलको ज्ञेयः कलां वा तां प्रचक्षते ।

द्वे कले गोलकौ (बौर्हा!) भागो मानेन तेन तु ॥ ३ ॥

आयामाद् विस्तृतेश्चित्रमन्यूनाधिकमाचरेत् ।

देवादीनां शरीरं स्याद् विस्तारेणाष्टभागिकम् ॥ ४ ॥

(त्रिदशद!)भा(गा)यतं चैतद् विदध्याच्चित्रशास्त्रवित् ।

असुराणां (सैरं!) स्याद् भागान् स(मा)प्तार्धसंयुतान् ॥ ५ ॥

विस्तारेण तदायामादेकान्त्रिंशदिष्यते ।

सप्तभागं राक्षसानां विस्तारेणायतं पुनः ॥ ६ ॥

सप्तविंशतिभागं स्याद् यत् पुनर्दिन्यमानुषम् ।

(सार्धा तु पदंशास्त कुर्यात्पादशतत्यायतम् ?) ॥ ७ ॥

१. 'मानगणनम्' इति स्यात् । २. 'यूका' इति स्यात् । ३. 'वा द्वौ' स्यात् । ४. 'त्रिंशद्' इति स्यात् । ५. 'शरीरं' इति स्यात् ।

● व्याख्यावसाने नियमेन दृश्यमानां तत्तदध्यायविषयत्रोद्दीकरणकारिका विंशत्याप्यपरिममाप्तिर्नातुद्यायामुपलभ्यते, एतदध्यायारम्भे 'काममानमपि च' इति पदं वाग्वत् प्रतिपाद्यते, तत् समनन्तराध्याये सप्रत्यक्षं निरूप्य मध्ये 'अण्डकप्रमाणं' 'कायम' मि'त्येतदोरेतदध्यायगतयोर्द्वयोर्विषययोः त्रोद्दीकारः कारिकास्तुत्रोद्यायावसान इव निरूप्यते

पदभागविस्तृतं कार्यं शरीरं मर्त्यजन्मनि ।

चतुर्विंशतिभागान् + सार्धान् कुर्वीत दैर्घ्यतः ॥ ८ ॥

पुरुषस्योत्तमस्यैतन्मानम(स्याःस्मा)भिरीरितम् ।

मध्यमस्य तु सार्धं स्याद् विस्ताराद् भागपञ्च(मःक)म् ॥ ९ ॥

आयामस्तस्य तु प्रोक्तो ('विंशतिस्विति')रन्विता ।

(केर्नायसानां कुञ्जानां विस्तारान् पञ्चभागिका ॥ १० ॥

दैर्घ्यमस्य विधातव्यस्तथा शरीरस्य विस्तरा पञ्चभागिकाः ।

दै(र्घ्यैर्घ्यै) द्वाविंशतिर्भागा वपुषोऽस्य प्रशस्यते ॥ ११ ॥

(कार्या शरीरस्यै) कुञ्जानां विस्तारात् पञ्चभागिकम् ।

दैर्घ्यमस्य विधातव्यं तथा भा(गं शुभदशै) ॥ १२ ॥

भागपञ्चिकावस्तारं (वामनानां वपुर्भवेत्) ।

कुर्वीत सार्ध(र्धैर्धान्) सप्तैव भागा(न्) दैर्घ्येण त(द्वतैत् पुनः) ॥

(किर्वीराणि!) प्रोक्तं प्रमाणमिदं(मेदै,मेव हि ।

(मैयमानं!) तु विस्तारो वपुषोऽगचतुष्टयम् ॥ १४ ॥

(दैर्घ्यंदो पुनर्मूये!) भागपदकप्रमाणतः ।

उक्तं देहप्रमाणस्य भागमृत्रमिदं पृथक् ॥ १५ ॥

देवानामगुराणां च राक्षसानां नथैव च ।

दिव्यमानुषमर्त्यानां कुञ्जवामनयोरपि ॥ १६ ॥

किन्नराणां सभूतानां क्रमेणास्मिन्नुदाहृतम् ।

इत्यमण्डक(र्वैले च वनं क्रमे')

१. 'विंशतिस्विति' इति वदन् । २. कुञ्जानामित्यदित्येतन्मन् पदव्याप्तद्वारे. त्रयमाणकुञ्जतयीप्रमाणमिदं लेखकेन प्रमाणात् प्रयोजनैव भावि । एतच्च प्रवृत्तानुगु. येन 'वनीयसः शरीरस्य विस्तारः पञ्चभागिकः' इति पटो देवकीयः । वान् । ३. 'कार्यं शरीरं' इति वदन् । ४. 'शरीरस्य' इति वदन् । ५. 'विंशतिस्विति' इति वदन् । ६. 'प्रमाणं' इति वदन् । ७. 'दैर्घ्यं मेदन् पुनर्मूये' इति वदन् । ८. 'विशेषतः क्रमेः' इति वदन् ।

(का)यमानमपि जानिभेदतः ।

भावतथ कथितं विभा(जन्मनाः)त्रयन्

(यैलित्याख्या स्तः)सत्तु चित्रवित्तमः ॥ १७ ॥

• अथ मानसमुत्पत्तिर्यथावदभिधीयते ॥ १८ ॥

देवानां त्रीणि रूपाणि मुरजो + + कुम्भको ।

स्याद् दिव्यमानुषस्यैकं शरीरं दिव्यमानुषम् ॥ १९ ॥

अमुराणां त्रिधा-रूपं चक्रमुत्तीर्णकं तथा ।

दुर्देरः शकटः कूर्म (विदिर्वादिदि द्वे) रत्नसां पुनः ॥ २० ॥

पुंसां रूपाणि पञ्च स्युस्मान्युन्यन्ते यथाक्रमम् ।

(हंसः मासाप्ररूपको भक्तामान्ताज्य एव च ॥ २१ ॥

कुयम्बविदिर्धा श्रेयो मेयो वृत्तकरस्तथा ।

सामनागिर्विधा मेयाः गविष्ठास्थानपक्षकाः ॥ २२ ॥

(वृन्मान्दकरवदभियकु + + + प्रथमतः) ।

मयूरः कुर्वटः काजः सिद्धगगिर्विधो भवेत् ॥ २३ ॥

(वान्तकार्पाग्री वृता + + + दण्डका तथा ।

शयः) पञ्चमा मोक्षाः समन्ताधिययोदधिः ॥ २४ ॥

पशो मन्त्रो मृगो मिथ इति हर्मा पशुविधः ।

जन्मनगिर्विधो प्रादु (विदिर्नि गिग्निदृग्माभयम्) ॥ २५ ॥

(विदिर्नि वातिनो रथः) वाग्मादृग्मान्वतः ।

मिहाथपुषो मिग्गगिग्नि ह्मन्नाग्दयाः) ॥ २६ ॥

वराणाः वं दण्ड निर्दिष्टा शर्मो मृगकः शुकः ।

हृषिकुटः मिहनाहृषिकानादन्तर्दिगताः ॥ २७ ॥

(विदिर्नि शान्तविदया वाग्मा-मन्त्रो मृगकः शुकः इत्यर्थाः ।

[वराणां दण्डकां वं वाग्मादृग्मान्वतः ॥ २८ ॥

वराणां मृगकः शुकः हृषिकुटः मिहनाहृषिकानादन्तर्दिगताः ।

जन्मनगिर्विधो प्रादु (विदिर्नि गिग्निदृग्माभयम्) ॥ २९ ॥

• अथ मानसमुत्पत्तिर्यथावदभिधीयते ॥ ३० ॥

देवानां त्रीणि रूपाणि मुरजो + + कुम्भको ।

पशुर्गोः सुसुमारुथ गजमेपश्चतुर्मुखः] ।

तुरङ्गसिंहशार्दूलमेपाश्चेत्यत्र षोडश ॥ ३० ॥

(जातसंस्तुतिः ?) ॥

शुक्रवासाः शुचिर्दक्षः स्त्रीशूद्रानभिलाषुकः ।

स्थाने कर्मरभेततद् विभक्ते संवृतेऽपि च ॥ ३१ ॥

आरम्भो देवतार्चानां रोहिण्यामुत्तरेषु च ।

साधकं वा भवेद् (यस्तु भवा')रम्भो विधीयते ॥ ३२ ॥

*मुखं भागेन कुर्वीत ग्रीवा चक्रात् त्रिमागिका ।

(ओयमतन्मुखं?) द्वेयं केशान्तं द्वादशाङ्गुलम् ॥ ३३ ॥

द्वादशैवाङ्गुलान्येतद् विस्तारेण पुनर्भवेत् ।

(प्रैविमानं?) त्रिभागेन नामिका च त्रिभागतः ॥ ३४ ॥

त्रिभागेन ललाटं स्यादुत्सेधात् त्रिसमं मुखम् ।

अक्षिणी द्व्यङ्गुलायामे तदर्धा(ध्यः)दपि विस्तृते ॥ ३५ ॥

तारकाक्षित्रिभागेन कर्णव्या सुप्रतिष्ठिता ।

तारकायास्ततो मध्ये ज्योतिस्त्र्यंशेन कल्पयेत् ॥ ३६ ॥

(भ्रुवां व्यक्षिरामे कुर्यादक्षिमांसयो ।

मंकाराणां स्युरुधाता सम्यगालिखेत् ?) ॥ ३७ ॥

एवं विधानतो योज्यं रूपजातमशेषतः ।

जातीनां वशत इति प्रमाणमुक्तं

(दिवादिष्वखिलमुक्तं देवा!)मिदं स्फुटं विदित्वा ।

यश्चित्रं लिखति चतुर्प्रकारमस्मै

प्राधान्यं वितरति चित्रकृत्समूहः ॥ ३८ ॥

इति महागजाधिराजभोगोऽजदेवाविरचिते सम्राट्पद्मव्यवहारादि वास्तुशास्त्रे

मानोत्पत्तिर्नाम (चतुः?)पञ्चमसप्ततितमोऽध्यायः ॥

॥

१. 'यत्तु तदा' इति ख्यात् । २. 'अस्माभ्यो मुखाद्' इति ख्यात् । ३. भ्रुवो-
र्भावे इति ख्यात् । ४. 'दिवादिष्वखिल' इति ख्यात् ।

अथ प्रतिमालक्षणं नाम पदसप्ततितमोऽध्यायः

—:००:—

प्रतिमानामथ त्रयो लक्षणं द्रव्यमेव च ।

सुवर्णरूप्यता(घ्राः स्युर्दारुलेखानि?) शक्तितः ॥ १ ॥

चित्रं चेति विनिर्दिष्टं द्रव्यमर्चासु सप्तधा ।

सुवर्णं पुष्टिकृद् विद्याद् रजतं श्रीतिवर्धनम् ॥ २ ॥

प्रजाविष्टद्धि(जं!ढं) ताम्रं शैलेयं भूजयावहम् ।

आयुष्यं दा(वरच!ग्वं) द्रव्यं लेख्यचित्रे धनावहे ॥ ३ ॥

प्रारभेद् विधिना प्राज्ञो ब्रह्मचारी जितेन्द्रियः ।

हविष्यनियताहारो जपहोमपरायणः ॥ ४ ॥

शयानो धरणीपृष्ठे (कुशास्तरणे तदन्तरम् ?)* ।

अमाप्ताया(?) द्रव्योर्मध्यं भवेत् पञ्चाशिसम्मितम् ॥ ५ ॥

नेत्रश्रवणयोर्मध्यं भवेद्दशगुलपञ्चकम् ।

कर्णां चाक्षिमर्मा शेषावृत्तेषाद् द्विगुणायता ॥ ६ ॥

(ता कर्णशाली स्यान्मध्यं पतिरप्यल्पकृद्दयोः ।

द्विभागोऽन्यथायता पिण्डन्याश्रिताश्च गुलविस्तृता?) ॥ ७ ॥

अरोमप्रमत्ता शेषा व्याकृष्टधनुराकृतिः ।

एवमप्रमाणं स्यादेषो कर्णपृष्ठाश्रयोऽपिच । ८ ॥

ऊर्ध्ववन्धादयोऽन्धः कर्णमूलमयाधि(तातैः) ।

अधोर्ध्वं गोलकं शेषः पृष्ठतश्चयमेव सः ॥ ९ ॥

निष्ठावमदनाहारा कनेत्या कर्णविषय्यी ।

आयामेनाद्गुलं सा व्याट् विस्तारेण चतुर्ध्र(यावेवा) ॥ १० ॥

तिन्निन्त्रायावयोर्ध्वे(?) मकार इति मन्त्रितः ।

स्याद(ध्र)याद्गुलयायो विस्तारेण च सोऽद्गुलम् ॥ ११ ॥

१. 'द्विभागोऽन्यथायता' इति मन्त्रितः ।

२. 'द्विभागोऽन्यथायता' इति मन्त्रितः ।

मध्ये लकारो निम्नः स्यान्मानाद् यवचतुष्टयम् ।
मूले पिप्पलिकायाः स्याच्छ्रोत्रच्छिद्रं चतुर्यवम् ॥ १२ ॥
या(गोलकारपीगूष्मो स्तूतिकेति!) प्रकीर्तिता ।
अर्धाङ्गुलायता सा स्याद् यवद्वितयविस्तृता ॥ १३ ॥
लकारावर्तयोर्मध्ये पीयूषी सा प्रकीर्तिता ।
अङ्गुलद्वितयायामा विस्तृता सार्धपङ्गुलम् ॥ १४ ॥
कर्णस्य धावा रेखा या तामावर्तं प्रचक्षते ।
पङ्गुलप्रमाणः स्याद् बक्रो वृत्तायतश्च सः ॥ १५ ॥
मूलांशोऽर्धाङ्गुलः कार्यः क्रमान्मध्ये यवद्वयम् ।
अग्रे यवप्रमाणश्च विस्तारेण विधीयते ॥ १६ ॥
लकारावर्तयोर्मध्यमुद्धात इति कीर्तिनम् ।
अधोभागे +पीयूष्या विस्तारेण यवत्रयम् ॥ १७ ॥
ऊर्ध्वतः कर्णविस्तारो गोलकाद् द्वियवान्वितः ।
मध्ये च द्विगुणं नालं मूले मात्रा स(पञ्च(पङ्क)या ॥ १८ ॥
समृदायप्रमाणेन (गोलकः?)द्विनयायतः ।
कर्णप्रसप्तः(?) कर्णव्यो निम्नो(चूम्न?)विभागवान् ॥ १९ ॥
अङ्गुलं पश्चिमं नालं पूर्वमर्धाङ्गुलं भवेत् ।
दुर्वीत फोमले नाले क(ल!ला)द्विनयमायते ॥ २० ॥
श्रवणस्य विभागोऽयं (पर्व?)यथा;वन् परिकीर्तितः ।
अन्यूनाधिकमानः स्याद् प्रशस्तो दूषितोऽप्यथा ॥ २१ ॥
चिबूकं द्वादशगुलायामं तस्याधमधमं विदुः ।
तदधमुत्तरोष्ठः स्याद् भाजी चार्धाङ्गुलो(एवा'च्छ्रया) ॥ २२ ॥
नासापुटं तु विज्ञेयं चतुर्थं भागदष्ट(मोष्ट)योः ।
तयोः श्रान्ता तु कर्णव्यां शर्वाङ्गमर्मा शुभा ॥ २३ ॥
तारकान्नःसमे चैव सङ्क्षणां परिचक्षते ।
नामिका स्या(न्) प्रमाणेन चतुर्दशगुलमाय(ने'ना) ॥ २४ ॥

पुट(भा?भा)न्ते च विस्तारो नासाग्रस्याङ्गुलद्वयम् ।

विस्तारेणाङ्गुलान्यष्टौ तदर्धमपि चायतम् ॥ २५ ॥

प्रमाणगुणसंयुक्तं ललाटं परिकीर्तितम् ।

आरभ्य चिबु(कां?काद्) यावत् (कु?के)शान्तं पश्चिमात् तथा ॥

ग(णिक?ण्डा)न्तं शिरसो मानं भवेद् द्वाविंशदङ्गुलम् ।

+++ कर्णयोर्मध्ये (मष्टको?)ष्टादशाङ्गुलः ॥ २७ ॥

+ ग्रीवयोः परीणाहो विंशतिश्चतुरन्विता ।

(श्री?ग्री)वातः स्यादुरोभा(गा?ग) उरसो नाभिरेव च ॥ २८ ॥

नाभे('मैन्द्र?) भवेद् भागौ (द्वा?बुभयमेव च?) ।

ऊर्वोः समे मते जङ्घे जानुनी चतुरङ्गुलं ॥ २९ ॥

चतुर्दशाङ्गुलौ पादौ स्मृतावायाममानतः ।

पदङ्गुलौ तु विस्तारादुत्सेधाच्चतुरङ्गुलौ ॥ ३० ॥

(पैश्चाङ्गुलपरीणाह अङ्गुलौ त्र्यङ्गुलायतः?) ।

अङ्गुष्ठकसमा चैव स्यादायामा(त्) प्रदेशिनी ॥ ३१ ॥

तस्याः षोडशभागेन हीना स्यान्मध्यमाङ्गुलिः ।

अष्टभागेन म(ध्ये?ध्या)या हीनां विद्यादनामिकाम् ॥ ३२ ॥

तस्यार्धवाष्टभागेन हीना ज्ञेया कनिष्ठिका ।

पादोनमङ्गलं कुर्यादङ्गुष्ठस्य नखं बुधः ॥ ३३ ॥

अङ्गुलीनां नखान् कुर्यात् (खं?) पञ्चत्र्यंशसंमितान् ।

(कुर्वीताङ्गुलकोत्सेधं त्रिभ्यन्वित्तमङ्गुलाम्?) ॥ ३४ ॥

प्रदेशिन्यङ्गुलोत्सेधा हीना(?) ज्ञेया यथाक्रमम् ।

तद्धामध्ये परीणाहो भवेदष्टादशाङ्गुलः ॥ ३५ ॥

जानुमध्ये परीणाह(इ?) (स्त?स्त्व)ङ्गुलान्येकविंशतिः ।

तस्यैव सप्तमं भागं विद्याज्जानुकपालकम् ॥ ३६ ॥

(कु?ऊ)रुमध्ये परीणाहो भवेद् द्वाविंशदङ्गुलः ।

(भागार्धभाग?) रुपर्णां मेदं रुपर्णमस्थितम् ॥ ३७ ॥

१. 'मैन्द्र' इति स्यात् । २. 'द्वाविंशदममेव च' इति, ३. 'पञ्चाङ्गुलपरीणाहो अष्टाङ्गुली' इति च स्यात् । ४. 'कुर्वीताङ्गुलकोत्सेधं त्रिभ्यन्वित्तमङ्गुलम्' इति स्यात् ।

अथान्वयः (अथान्वयः) दीक्षा विद्यमाना वा समन्विता ॥ १४ ॥

पुनरुक्तवत्तु कायः कारकस्य श्रवणः ।

यदापि (समाप्तिः) वा विधीयते यदापि ॥ १५ ॥

परा तत्र यदापि विधीयते वा यदापि वा ।

पुनरुक्तवत्तु कायः कारकस्य श्रवणः ॥ १६ ॥

सर्वलक्षणसमाप्तिः नान्यत्रयम् ।

पुनरुक्तवत्तु कायः कारकस्य श्रवणः ॥ १७ ॥

दीक्षा कारकः सर्वत्र (अथान्वयः) पुनरुक्तवत्तु कायः ॥ १८ ॥

विधीयते कुर्यात् कुर्यात् कुर्यात् ॥ १९ ॥

पुनरुक्तवत्तु कायः कारकस्य श्रवणः ॥ २० ॥

अथान्वयः (अथान्वयः) विधीयते कुर्यात् कुर्यात् ॥ २१ ॥

पुनरुक्तवत्तु कायः कारकस्य श्रवणः ॥ २२ ॥

कुर्यात् कुर्यात् कुर्यात् कुर्यात् ॥ २३ ॥

कुर्यात् कुर्यात् कुर्यात् कुर्यात् ॥ २४ ॥

विधीयते कुर्यात् कुर्यात् कुर्यात् ॥ २५ ॥

अथान्वयः (अथान्वयः) कुर्यात् कुर्यात् ॥ २६ ॥

पुनरुक्तवत्तु कायः कारकस्य श्रवणः ॥ २७ ॥

अथान्वयः (अथान्वयः) कुर्यात् कुर्यात् ॥ २८ ॥

पुनरुक्तवत्तु कायः कारकस्य श्रवणः ॥ २९ ॥

कुर्यात् कुर्यात् कुर्यात् कुर्यात् ॥ ३० ॥

कुर्यात् कुर्यात् कुर्यात् कुर्यात् ॥ ३१ ॥

अथान्वयः (अथान्वयः) कुर्यात् कुर्यात् ॥ ३२ ॥

पुनरुक्तवत्तु कायः कारकस्य श्रवणः ॥ ३३ ॥

कुर्यात् कुर्यात् कुर्यात् कुर्यात् ॥ ३४ ॥

अथान्वयः (अथान्वयः) कुर्यात् कुर्यात् ॥ ३५ ॥

पुनरुक्तवत्तु कायः कारकस्य श्रवणः ॥ ३६ ॥

॥ ८ ॥ :पुष्टिः पुष्टिः पुष्टिः पुष्टिः पुष्टिः
। पुष्टिः पुष्टिः पुष्टिः पुष्टिः पुष्टिः

॥ १ ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
॥ २ ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

। : हलहसहलपुपुहलपुह

ዚህ ስብሰባው የሚከተሉትን ነገሮች ይዘት

[illegible][illegible][illegible]

। :२३१६६ १६६६६ २३१६६६६ २३१

॥ ५५ ॥ (१) चरितः कविर्भक्त्या विप्रस्यतः ।

वसन्त ऋतुं तस्मिन् विस्वामित्रोऽपि ।

॥ ४५ ॥ **ॐ नमो भगवते वासुदेवाय** (५५)

1. ከፍተኛው የሕይወት ደረጃ

॥ ॐ ॥ ከዚህም የዋናው ስሜን ስሜን

[illegible]

॥ ८५ ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

1. የፍትሕነትና የሰላም ፍቃድ

॥ ४५ ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

[illegible]

[illegible]

शक्तिः शरस्तथा खड्गो मुष्टण्ठी मुद्गरोऽपि च ।
हस्तेषु दक्षिणेष्वेतान्यायुधान्यस्य दर्शयेत् ॥ २७ ॥
एकः प्रसारितश्चान्यः पष्ठो हस्तः प्रकीर्तितः ।
(चतुः?) पताका घण्टा च खेटः कुक्कुट(क)स्तथा ॥ २८ ॥
वामहस्तेषु पष्ठस्तु तत्र (शोजर्जन?) करः ।
एवमायुधसम्पन्नः संग्रामस्थो विधीयते ॥ २९ ॥
(अव्यया) तु विधातव्यः क्रीडालीलान्वितश्च सः ।
छागकुक्कुटसंयुक्तः शिखियुक्तो मनोरमः ॥ ३० ॥
नगरेषु सदा कार्यः स्कन्दः परजयैषिभिः ।
खेटके तु विधातव्यः पण्मुखो ज्वलनप्रभः ॥ ३१ ॥
तथा तीक्ष्णायुधोपेतः स्रग्दामभिरलङ्कृतः ।
ग्रामेऽपि द्विभुजः कार्यः फान्तिद्युतिसमन्वितः ॥ ३२ ॥
(दक्षिणा च भवेद् भक्तिर्नाम हस्ते तु कुक्कुटः?) ।
विचित्रपक्षः (सामु)महान् कर्तव्योऽतिमनोहरः ॥ ३३ ॥
एवं पुरे खेटके च ग्रामे (वाभिल?) शुभम् ।
कार्तिकेयं ++ कुर्यादाचार्यः शास्त्रकोविदः ॥ ३४ ॥
अविरुद्धेषु कार्येषु खेटे (याग्रा)मे पुरोत्तमे ।
कार्तिकेयस्य संस्थानमेतद् यत्नेन कारयेत् ॥ ३५ ॥
(बालस्तु सुभुजः श्रीमान् स्थले केतु महाद्युतिः?) ।
वनमालाकुलोत्सर्को निश्चाकरसमप्रभः ॥ ३६ ॥
शूरीत(सारोसी)मुसलः कार्यो दिव्यमदोत्कटः ।
चतुर्भुजः साम्यवक्रो नीलाम्बरसमावृतः ॥ ३७ ॥
(कुम्भ)कुटालङ्कृतशिरोरोहो रागविभूषितः ।
रेवतीसहितः कार्यो (वन'बल)देवः प्रतापवान् ॥ ३८ ॥

१. 'चतुः' इति, २. 'संवर्धनः' इति, ३. 'अव्यया' इति, ४. 'दक्षिणे च भवेद् भक्तिर्नाम हस्ते तु कुक्कुटः' इति, ५. 'बालस्तु सुभुजः श्रीमालालङ्कृतशिरोरोहो' इति च स्यात् ।

विष्णुर्वैदूर्यसङ्काशः पीतवासाः श्रिया(कृ?वृ)तः ।
 वराहो वामनश्च स्यान्नरसिंहो भयानकः ॥ ३९ ॥
 कार्यो (वा?) दाशरथी रामो जामदग्न्यथ वीर्यवान् ।
 द्विभुजोऽष्टभुजो वापि चतुर्बाहुररिन्दमः ॥ ४० ॥
 शङ्खचक्रगदापाणिरोजस्वी कान्तिसंयुतः ।
 नानारूपस्तु कर्तव्यो ज्ञात्वा कार्यान्तरं विभुः ॥ ४१ ॥
 इत्येष विष्णुः कथितः (सुरास्वरनमस्वरनमस्त्वतः?) ।
 त्रिदशेशः सहस्रा(क्षौ?क्षो) वज्रभृत् सुभुजो बली ॥ ४२ ॥
 किरीटी सगदः श्रीमाञ् श्वेताम्बरधरस्तथा ।
 श्राणिसूत्रेण म(हा?इता) दिव्याभरणभूषितः ॥ ४३ ॥
 कार्यो राजश्रिया युक्तः पुरोहितसहायवान् ।
 वैवस्वतस्तु विज्ञेयः (कालेः केस?) परायणः ॥ ४४ ॥
 तेजसा सूर्यसङ्काशो जाम्बूनदविभूषितः ।
 सम्पूर्णचन्द्रवदनः पीतवासा(स्तु?:शु)भक्षणः ॥ ४५ ॥
 विचित्रमुकुटः कार्यो वराहदविभूषितः ।
 तेजसा सूर्यसङ्काशः कर्तव्यो बलवाद्बुधः ॥ ४६ ॥
 धन्वन्तरिर्भरद्वाजः (प्रजानीयतयस्तथा ।
 दक्षार्थाः सदृशाः कार्या कार्यो रूपाणि + रपि?) ॥ ४७ ॥
 अचिंप्मान् (क्ष?ज्व)लनः कार्यः(यत्कण्ठाश्व?)समीरणः ।
 सौम्यः कार्यस्तथा(विस्या?) + रुद्रशरीरिणः ॥ ४८ ॥
 रक्तवस्त्रधराः कृष्णा नानाभरणभूषिताः ।
 कर्तव्या राक्षसाः सर्वे बहुप्रहरणान्विताः ॥ ४९ ॥
 पूर्णचन्द्रमुखा शुभ्रा विम्बोष्ठी चारुहासिनी ।
 श्वेतवस्त्रधरा कान्ता दिव्यालङ्कारभूषिता ॥ ५० ॥
 फट्तिदेशनिविष्टेन वामहस्तेन शोभना ।
 सपद्मेन (वान्तेन?) दक्षिणेन शुचिस्मिता ॥ ५१ ॥

कर्तव्या श्रीः प्रसन्नास्या प्रथमे र्थावने स्थिता ।

गृहीतशूलपरिघ(पादिका?)पट्टिमध्वजा ॥ ५२ ॥

विभ्राणा खेटकोपेतलघुखड्गं च पाणिना ।

घण्टामेकां च सौवर्णीं दधती घोररूपिणी ॥ ५३ ॥

कौशिकी पीतकौशेयवसना सिंहवा(ह)ना ।

(सेचोष्टा?) + विधातव्याः शुक्लाम्बरधराः + + ॥ ५४ ॥

शोभमानाश्च मुकुटैर्नानारत्नविभूषितैः ।

सदृशावभिर्नौ कार्यौ लोकस्य शुभदायकौ ॥ ५५ ॥

शुक्लमाख्याम्बरधरां जाम्बूनदविभूषितां ।

(त्रिपञ्चदशपूतिरस्येदं भृङ्गवन्मेचकप्रभाम् ॥ ५६ ॥

वैदर्भ्यशकंसङ्काशाः) हरितम्पश्रवोऽपि च ।

रोहिता विकृता रक्तलोचना बहुरूपिणः ॥ ५७ ॥

नार्गः शिरोरुहालीर्नविरागाभरणाम्बराः ।

कार्याः पिशाचा भूताश्च परुषासत्यवादिनः ॥ ५८ ॥

(बहुमकारमन्दहा?) विरूपा विकृताननाः ।

घोररूपा विधातव्या इत्था नाना(सु?यु)धाश्च ते ॥ ५९ ॥

गुर्भीमविक्रमा भीमाः) सदा यज्ञोपवीतिनः ।

वर्मभिः शाटिकाविर्गर्भृताः कायाः सदा युधैः ॥ ६० ॥

येऽपि नोक्ता विधातव्यास्तेऽपि कार्यानुरूपतः ।

यस्य यस्य च यद्विक्रमसुरस्य सुरस्य च ॥ ६१ ॥

यस्यराक्षसयोर्व्यापि ना(ना?ग)मन्धर्वयोगि ।

तेन लिङ्गेन कार्यः न यथा मा(द्रु?धु) विज्ञान(जा?ना) ॥ ६२ ॥

प्रायेण (वा?) वीर्यवन्तो हि दानवाः क्षुरकपिणः ।

किरीटिनश्च कर्तव्या विविधापृथग्गणयः ॥ ६३ ॥

तेभ्योऽपीषन् कनीयांमो दैत्याः काया गुणैरपि ।

दैत्येभ्यः परिहीणास्तु यथाः कार्या म्दोत्कटाः ॥ ६४ ॥

हीनास्तेभ्योऽपि गन्धर्वा गन्धर्वेभ्योऽपि पक्षगाः ।

नागेभ्यो राक्षसा हीनाः क्रूर(विक्रिमतमूपिणः?) ॥ ६५ ॥

विद्याधराश्च यक्षेभ्यो हीनदेह(तध)राः स्मृताः ।

चित्रमाल्याम्बरधराश्चित्रचर्मासिपाणयः ॥ ६६ ॥

नानावेषधरा घोरा भूतसङ्घा भयानकाः ।

पिशाचेभ्योऽधिकाः स्थूलास्तेजसा परुषास्तथा ॥ ६७ ॥

अन्यूनाधिकरूपांश्च कुर्वीत प्रायशः शुभान् ।

* (दिव्यैरासणाभरणैश्च युक्ताः

कृतीयविदधीत यथोदितांस्तान्?) ॥ ६८ ॥

इति महाराजाधिराजश्रीभोजदेवविरचिते समराङ्गणसूत्रधारनाम्नि वास्तुशास्त्रे
देवादिरूपप्रहरणसंयोगलक्षणाध्यायो नाम (पट्टसप्त)सप्ततितमः ॥

—:0:—

अथ दोषगुणनिरूपणं नामाष्टसप्ततितमोऽध्यायः ।

—:0:—

अथ वज्र्यानि रूपाणि ब्रूमहेऽर्चादिकर्मसु ।

यथोक्तं शास्त्रतत्त्वज्ञैर्गोब्राह्मणहितार्थिभिः ॥ १ ॥

अशास्त्रज्ञेन घटि(तातं) शिल्पिना दोषसंयुतम् ।

अपि माधुर्यसम्पन्नं (न) ग्राह्यं शास्त्रवेदिभिः ॥ २ ॥

अश्लिष्टस(न्धेः) विभ्रान्तां वक्रां चावनतां तथा ।

अस्थितामुन्नतां चैव काकजङ्घां तथैव च ॥ ३ ॥

प्रत्यङ्गहीनां विकटां मध्ये ग्रन्थिनतां तथा ।

ईदृशीं देवतां प्रा(जैर्हि?)ज्ञो हि)तार्थं नैव कारयेत् ॥ ४ ॥

अश्लिष्टसन्ध्या मरणं भ्रान्तया स्थानविभ्रमम् ।

वक्रया कलहं विद्यान्नतया (मिवसः?) क्षयम् ॥ ५ ॥

० इदमनुदं वचन्तिलकश्लोकस्यार्थम्, अपरान्तरं तु अष्टम् ।

१. 'वयसः' इति स्यात् ।

नित्यमस्थितया पुंसामर्थस्य क्षयमादिशेत् ।

भयमुन्नतया विद्याद्द्रोहं च न संशयः ॥ ६ ॥

देशान्तरेषु गमनं सततं का(रु?)क,जङ्घया ।

प्रत्यङ्गहीनया नित्यं भर्तुः स्यादनपत्यता ॥ ७ ॥

विकटाकारया ज्ञेयं भयं दारुणम(र्ध?)र्च(र्च?)या ।

अधोमुख्या शिरोरोगं (तथानयापि च?) ॥ ८ ॥

एतैरुपेता दोषैर्या वर्जयेत् तां प्रयत्नतः ।

अन्यैरपि युतां दोषैरर्चा द्रमोऽथ सम्प्रति ॥ ९ ॥

(उद्भद्रपिण्डिका सासिसासि?) स्वामिनो दुःखमावहेत् ।

(कुक्षिष्टिप्राय?) दुर्भिक्षं रोगान् कुञ्जार्चिता नृणाम् ॥ १० ॥

पार्श्वहीना तु भवति राज्यस्याशुमदर्शनी ।

(शालायासनया स्थानं स्त्रीभ?) प्रतिमया भवेत् ॥ ११ ॥

आसनालयहीनया घन्धनं स्थानविच्यु(ते?)तिः) ।

नानाकाष्ठसमायुक्ता या चवायसपिण्डिता ॥ १२ ॥

सन्धिभिः (प्रविसर्दिया?) सानर्थभयदा भवेत् ।

(सम्बन्धाकृष्ट?)लोहेन प्रपुणा वा कदाचन ॥ १३ ॥

दारुणा च तथैवोक्ता प्रतिमा(यास्तु?)शास्त्रवेदिभिः ।

सन्धयश्चापि कर्तव्याः सुश्लिष्टाः पुष्टिमिच्छता ॥ १४ ॥

अर्चनाम धराधेन(?) शास्त्रदृष्टविधानतः ।

वर्धीयात् ताम्रलोहेन सुवर्णरजतेन वा ॥ १५ ॥

(कृतेन फेणुना चान्यथा स्तुंसामवद्भाववजावहा?) ।

तस्मात् सर्वप्रयत्नेन स्यपतिः शास्त्रकोविदः ॥ १६ ॥

कुर्यादर्चा यथान्यायं सुविभक्तां प्रमाणतः ।

(न सतां नोपदिगां च न च विवर्जिता ॥ १७ ॥

न प्रत्यङ्गः प्रहीनं च घाणशार्दूलसादिभिः?) ।

सुविभक्तां यथोत्तेषां प्रसन्नवदनां तुमाम् ॥ १८ ॥

निगूढस(न्धेऽन्धे?)करणं समागतिमृनुम्भिनाम् ।
(ईदृशीं राणायेदृशीं) प्रमाणगुणमंगुनाम् ॥ १९ ॥

समोपचितमोसाक्षाः पुरुषाः स्युः समामतः ।
प्रमाणलक्षणयुता वरारत्नविभूषितः (?) ॥ २० ॥

(क्षान्त?) गुणान् परिकल्प्य च दोषजात-
मया यथोदितगुणां (विदेधीना मनुन्या?) ।

क्षिप्यत्यमेत्य विविष(त्स?)मुषामनेज्जं
तं क्षिप्तिनः कृत्(द्ये?)यश्च मुहुः स्तुयन्ति ॥ २१ ॥

इति महाराजाधिराजभीमोजदेवविरचिते महाराजजगन्नाथोपाख्याने पातुनाम्ने
दोषगुणाध्यायो नाम मत्त(माष्ट)सप्ततितमः ॥

— ३०: —

अथ ऋज्वागतादिस्थानलक्षणं नामैकोनाशीतितमोऽध्यायः ।

— ३०: —

अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि (नेवि?)स्थानविधिक्रमम् ।
(संपात्यारूपाणां?) हि जायन्ते नव वृत्तयः ॥ १ ॥

(पूर्वभृङ्गागतं तेषां ततोऽर्ध्वं सरगतं भवेत्?) ।
ततः (क्षेत्रीक्षतं?) विद्यादध्यर्धाक्षमनन्तरम् ॥ २ ॥

चत्वार्यूर्ध्वागतादीनि परावृत्तानि तानि च ।
ऋज्वागतपरावृत्ता(च?) ततोऽर्ध्वार्ध्वागतादिकम् ॥ ३ ॥

(क्षेत्रीकृत?) परावृत्तं ततोऽध्यर्धाक्षपूर्वकम् ।
पा(र्ध्व?)गतं च नवमं स्थानं भित्तिकविग्रहम् ॥ ४ ॥

ऋज्वर्ध्वऋजुनोर्मध्ये चत्वारि व्यन्तराणि च ।
अर्धर्जुसाक्षीकृतयोर्मध्ये च व्यन्तरत्रयम् ॥ ५ ॥

१. 'ईदृशीं कारयेदृशीं' इति स्यात् । २. 'शब्दग' इति स्यात् । ३. 'विदेधीना
भूये' इति स्यात् । ४. 'पूर्वभृङ्गागतं तेषां ततोऽर्ध्वार्ध्वागतं भवेत्' इति स्यात् ।
५. 'साक्षीकृतम्' इति स्यात् । ६. 'साक्षीकृत' इति स्यात् ।

(द्व्यर्धाज्वा?)साचीकृतयोर्मध्ये द्वे व्यन्तरे परे ।

(परोद्व्यर्धक्षपार्ध?) व्यन्तरं चैकमन्तरे ॥ ६ ॥

ऋज्वागतपरावृत्तपार्धा(भ्यं?भ्या)गतयोर्दश ।

अन्तरे व्यन्तराणि स्युः स्थानकान्यपराण्यपि ॥ ७ ॥

ऋज्वागताद्यं मध्यं च विग्रहं (वेन्वा + + + ।

ऋज्वागतां + + + शेषभाव्यन्तरा व्यया?) ॥ ८ ॥

अर्धापाङ्गमर्धपुटमर्धार्धपुटमेव च ।

(अर्धज्ज्वसेऽपि कथितं सिलीद्व्यन्तरं व्ययः?) ॥ ९ ॥

अर्धसाचीकृतं चैव स्वस्तिकं च ततः परम् ।

(साचीकृतोशे?) द्वायुक्तावंशौ अर्धाक्षसंज्ञिते ॥ १० ॥

द्व्यर्धाक्षांशपरावृत्तं द्व्यर्धाक्षांसं च ते उभे(?) ।

(द्विज्वाक्षे?)व्यन्तरे प्रोक्ते चित्रशास्त्रविशारदैः ॥ ११ ॥

ऋज्वागतादध्यर्धाक्षं(?) यथा प्रोक्तानि संज्ञया ।

व्यन्तराणि तथैव स्युः परावृत्ते यथाक्रमम् ॥ १२ ॥

वैचित्र्यं भित्तिके नास्तीत्येव चि(त्र्यं?त्र)(विचित्र्यं वि?)विदो विदुः ।

एकान्नत्रिंशदेवं च स्थानानि व्यस्तवर्त्यना ॥ १३ ॥

वैतस्त्यमन्तरं स्थाप्यं पादयोः सुप्रतिष्ठितम् ।

द्विपायां पादयोश्चान्तभूर्मा लम्बे प्रतिष्ठिते ॥ १४ ॥

प्रोक्तमृज्वागतं पूर्वं प्रमाणेन निरूपितम् ।

ततोऽर्धज्वागतस्येदं प्रमाणमुपलक्षयेत् ॥ १५ ॥

ग्रहसूत्रं तु कर्तव्यं मुखस्यैव तु मध्य(गः?गम्) ।

नेत्ररेखासमत्वेन तिर्यक्कालो भवेन्मुखम् (?) ॥ १६ ॥

अपाङ्गस्यासिक्लस्य कर्णस्य च भवे(त्) क्षयः ।

अन्यत्र कर्णमानं स्यादर्धाङ्गुलविशेषितम् ॥ १७ ॥

दृक्सूत्रे ग्रहलेखाया अपरे स्यात् (कन्दाहवम्) ।

पञ्चमात्राभुपानोक्षि सीयत्रान्योपवस्त्रया?) ॥ १८ ॥

त्रियन्त्राः श्वेतभागः स्यात् तारा च प्रोक्तमानतः ।

विस्तारः श्वेतभागश्च करवीरोऽपि प्रोक्तवत् ॥ १९ ॥

परभाः(?) करवीरं स्याद् घाघ्रमूत्रात् तयाद्गुल्मम् ।

पूर्वभाकरवीराद्यु(?) सन्नमथाद्गुलं भवेत् ॥ २० ॥

कर्णनेत्रान्तरं प्रोक्तं कला(भ्यः)ध्या(भ्यः)र्धाद्गुल्याधि(कम्?)का) ।

(पूर्वकं सर्पदिस्याविशायन् कथयेत् पराम्?) ॥ २१ ॥

पुटोऽङ्गुलं घाघ्रमूत्रात् कपोलाद् द्रव्यद्गुलं भवेत् ।

पूर्वं परत्र मात्रार्धं पुटः स्याच्छेषमुक्तवत् ॥ २२ ॥

(परभागान्तराष्ट्र?) स्यादङ्गुलं द्वियन्त्राधिकम् ।

अधरः परभागे तु यवपदकं विधीयते ॥ २३ ॥

अधरान्ता कला(?) गण्डो घाघ्रमूत्रात् पुनर्दन्तः ।

परभागेऽङ्गुलं सार्धं मुखलेखाद्गुलं ततः ॥ २४ ॥

(आरुह वा यत्कार्यं मुखयोः पर्यन्तलेखया ।

परिवर्तमुखादेशा?) ज्ञात्वा कार्या मयत्नतः ॥ २५ ॥

(अपादमध्यं हि ज्ञातः?) सूत्रेऽन्यस्मिन् प्रवर्तिते ।

(खरे लुप्येत तुर्माशः पूर्वत्वेवाधिवर्धते?) ॥ २६ ॥

कक्षाधरः परे भागे सूत्रतः पञ्चगोलकः ।

पूर्वभागे(तुर्त?) विद्यात् (पद्मो(पद्मो)लपरिमाणतः ॥ २७ ॥

मध्ये सूत्रात् (पर?) पार्श्वलेखा + + यावच्चतुष्कलम् ।

उरसो मध्य(मो?)मात्) सूत्रात् कक्षा स्याच्च (माधवा?) ॥

(द्वन्तलेखात्तस्मात्वं विधाकलत्रयम् ।

स्तनाः पार्श्वकलां कुर्यात् स्तनं वा पतमण्डलम्?) ॥ २९ ॥

परतो हस्तकः कार्यः कर्मयोगानुसारतः ।

(पार्श्वपर्यन्त सर्वा भागे, पण्डलालम्?) ॥ ३० ॥

तथैव पूर्वहस्तस्य यथायोगं प्रकल्पना ।

(अभ्ययस्वाग + दीनां?) क्रिया स्याद् दक्षिणे करे ॥ ३१ ॥

मध्ये षडङ्गुला रेखा त्रासमात्रात् परे भवेत् ।
पूर्वस्मिन् त्रासलेखा तु मध्ये (सांस्या) दृष्टमात्रका ॥ ३२ ॥

नाभिदेशे परे भागे बाह्यासौ तप्तमात्रका ।
कलामात्रं भवेत्तन्नाभिस्तस्माः पूर्वं नवाङ्गुला ॥ ३३ ॥

परे भागे कटिः सप्त मात्रा दृष्टा च पूर्वतः ।
ऊरुलेखा परे भागे मुखमानस्य मध्यतः ॥ ३४ ॥

प्राग्भागस्य बहिर्लेखा + + + परजानुतः ।
(परभागेन्द्रवास्तेश्च सूत्रस्यात् तद्वदङ्गुले!) ॥ ३५ ॥

परस्य नलकस्य स्याद्वेखा प्राग्दङ्गुलान्तरे ।
परभागस्य पष्ठांशाः (मूत्रा प्राग्दङ्गुलद्वयोः!) ॥ ३६ ॥

नलेन परपादस्य भूमिलेखा विधीयते ।
ततोऽदङ्गुष्टादङ्गुलेनाथः पाणिरुध्वं तदर्धतः ॥ ३७ ॥

अदङ्गुष्टाग्रं मध्यमग्रान् परस्मिन् पञ्चमात्रकम् ।
तलं च परभागोस्तिर्यक् पश्चादङ्गुलं स्मृतम् ॥ ३८ ॥

(सत्त्विमस्तलपाण्ये!) स्याददङ्गुष्टाग्रं कलाशये ।
अदङ्गुल्योऽदङ्गुष्टनः गर्वा (मज्जत्ययं!) कमान् ॥ ३९ ॥

(सन्निवेशमवासाद् द्विरदङ्गुल्ययो!) नवाङ्गुलः ।
यथोक्तं जानु पूर्वं स्यात् मूत्रतथतुरङ्गुले ॥ ४० ॥

नलकरतद्वदेवास्य नलर्था षडङ्गुलान्तरी ।
(मूत्रादक्षः कलास्तिम्यादङ्गुष्टम्बदङ्गुलत्रयम्!) ॥ ४१ ॥

भूमिमूत्राद् गतोऽधस्तात् पूर्यादङ्गुष्टो भवेत् कला ।
अदङ्गुष्टोऽदङ्गुल्ययथेति सर्वमन्यद् यथोदितम् ॥ ४२ ॥

(एतद्वर्धनं प्रविशार्धं!) मध्यमे मज्जन् ।
एवमुक्तप्रमाणेन ज्ञान्या दृग्गत्या समतिदिशे ॥ ४३ ॥

अर्धवर्गगतिनिन्देतु प्रवरं स्थानमीदृशम् ।
लक्ष्म (सा बोहिमार्वा) दृष्टस्याथ स्थानदृग्गत्यामिरीये ॥ ४४ ॥

विन्यस्येद् ब्रह्मगुप्तं मा (क्)स्या(न)संभस्य गिद्धये ।
 एषाते परमा(गो)मे) स्यान् वेदाभ्या तया कथा ॥ ४५ ॥
 परमाणुभूतं मेरा + + + पेशुदाहना ।
 (परता + शिन्नेयायी कालिका द्विगो जन?) ॥ ४६ ॥
 द्योतिषः स्यात् परं भागे तारा दृष्ट्या यवोन्मिता ।
 यवमात्रं ततो द्योतिष्मन्मात् तारा यवद्वयम् ॥ ४७ ॥
 श्वेतं च करवीरं च ततः प्रागुक्तमानतः ।
 (कनीनिका तु?) नासाया मूर्त्तं विद्याद् यवान्नरम् ॥ ४८ ॥
 नासामू(म)लं प्रमाणेन ततो ज्ञेयं यवत्रये ।
 ब्रह्मगुप्तान् पूर्वभागे (नगन्तो?)ध्वगोन्मिता ॥ ४९ ॥
 (आपात्रं स्नात्रेतो?) विद्याद् द्विगोलकमितेऽन्तरे ।
 तस्मात् भागेन कर्णान्तः कर्णः स्याद् विस्तरेण तु ॥ ५० ॥
 द्विचोना कला चक्षुर्व्यावृत्त्या परिवर्धितः ।
 पूर्वस्य करवीरेण सह श्वेत्यं यवत्रयम् ॥ ५१ ॥
 द्वितीयश्वेत्यद्वक्ताराप्रसृतिः शोक्तमानतः ।
 फणोललेखा परतो (यवडा ता?) कथा भवेत् ॥ ५२ ॥
 ब्रह्मगुप्तान्नासिकाग्रं परस्मिन् सप्तभिर्वयः ।
 नासापुटः पूर्वभागे स्याद् य(था)वा)धिरुमद्गुलम् ॥ ५३ ॥
 पू(र्वो)र्वे) भागे यवं गोजी (स्त)त)श्रोपान्ते विधीयते ।
 परभागोत्तरोष्ठः स्यात् प्रमाणेनार्धमात्रकः ॥ ५४ ॥
 त्रियवश्चाधरोष्ठः स्याच्छ्लेषश्चापचयस्तपोः ।
 पाल्या मध्ये भवेत् सूत्रं पाल्या(शु)स्तु) चिबुकं परे ॥ ५५ ॥
 हनुपर्यन्तलेखा च सूत्रादर्धाङ्गुले भवेत् ।
 हनोर्मध्यगतं सूत्रं परे स्यात् परिमण्डलम् ॥ ५६ ॥
 सहैकसूत्रे परदक् पर्यन्तेन परिस्फुटा ।
 मुखपर्यन्तलेखार्धे(ह)नोरुपरि चाधरः ॥ ५७ ॥

कुर्याद्विखाभिरेताभिः परभागं विचक्षणः ।

(मूत्राद्गुलोर्ध्वमात्रायां तस्माद् ग्रीवा यथोदिता ॥ ५८ ॥

सूत्रसंयोगात् पूर्वस्मिन्नङ्गुले सयवेऽङ्गुलः(?) ।

द्विकाध्यर्धाङ्गुलं सूत्रात् पूर्वं स्यात् सुप्रतिष्ठिता ॥ ५९ ॥

बाह्यलेखा हि (वत्) त्मूत्रात् परस्मिन्नङ्गुलाष्टके ।

(तालं यदोनग्रीवातो नग्रीवज्ञेयौमूनदूर्वकौ?) ॥ ६० ॥

द्विकामूत्रात् समारभ्य वक्षोभागोऽग्रिकं(?) भवेत् ।

(तावन्मात्रे तरेचाहु?) तस्मात् प्रभृति निर्दिशेत् ॥ ६१ ॥

द्विकामूत्रात् परे भागे स्तनश्चाङ्गुलपञ्चके ।

रेखान्तमुचकः कार्यो मण्डलं सार्धमङ्गुलम् ॥ ॥ ६२ ॥

तस्मादनन्तरं बाह्यभागमात्रं विनिर्दिशेत् ।

द्विकामूत्रात् समारभ्य स्तनः (पूर्वपङ्कङ्गुले?) ॥ ६३ ॥

स्तनात् पङ्कङ्गुले (तिर्यगक्षो स्मा द्वौ?) द्विभागिकः ।

कक्षतो द्विकलेऽथस्ताद् बाह्यलेखा विधीयते ॥ ६४ ॥

आभ्यन्तरा बाह्यलेखा स्तनात् पञ्चाङ्गुले तलेऽन्तरे ।

ब्रह्ममूत्राद्य भागेन मध्यभागे (परि?) विदुः ॥ ६५ ॥

(मध्याच्चकलयावदः परे?) तिर्यग् विभज्यते ।

मध्यग्रान्तः पूर्वभागे भवेत् मूत्राद् दशाङ्गुलः ॥ ६६ ॥

तिर्यग् नाभिप्रदेनः स्यात् प (रतो) ब्रह्ममूत्रतः ।

यवथतुर्भिरधिकमङ्गुलानां चतुष्टयम् ॥ ६७ ॥

पूर्वभागे विनिर्दिष्टः स पूर्वकादशाङ्गुलः ।

मध्यैर्नति परस्योरोः मूत्रांशं नाभ्यन्तराश्रितम् ॥ ६८ ॥

प्रयात्परजाचैतात् (?) पूर्वतः कन्या च तन् ।

जान्वधोभाग(त)दार्धरुलया त्रियवेन च ॥ ६९ ॥

जह्वामध्येन लेखायाः प्रसक्तं नन्दरस्य तु ।

(पांते वरवं?) परतथतुर्भिः मूत्रमिष्यते ॥ ७० ॥

अनेनैवानुसारेण बहिलेखा विधीयते ।

ब्रह्मसूत्रात् परे भागे कटिरङ्गुलपञ्चके ॥ ७१ ॥

(तामालमात्रा तु सा पूर्वे-मेडाग्रं सूत्रसङ्गतम् ।

सूत्रादरभागोरु मूलाग्रये?) ॥ ७२ ॥

सूत्रादपरभागोरुमध्ये रेखा कलाद्वये ।

सूत्रात् पूर्वोरुमूलं स्यात् पूर्वतः कलया तथा ॥ ७३ ॥

कलाद्वयेन विज्ञेया रेखा पूर्वस्य जानुतः ।

सार्धाङ्गुलयवं जानु तत्पार्श्वं चार्धमङ्गुलम् ॥ ७४ ॥

सूत्रेण पर(पा)दस्य मध्यरेखा विमज्यते ।

आदिमध्यान्तलेखायां सूत्रशाचमुदाहृता(?) ॥ ७५ ॥

सूत्रात् प्राग्भागमलके(?) भ्रान्तः पञ्चभिरङ्गुलैः ।

अर्धाङ्गुलं क्षयः कार्यः परभागोरुजङ्घयोः ॥ ७६ ॥

पराक्षिमध्यगं सूत्रं लम्बभूमिप्रतिष्ठितम् ।

परपादतलान्तान् प्रागङ्गुलेन विधीयते ॥ ७७ ॥

+ सूत्रात् पूर्वपादस्य तलमष्टाङ्गुलं भवेत् ।

अ(भ्य!ध)स्तात् तलयोः मूष्मा(?)स्याल्लेखाष्टादशाङ्गुलम्

अङ्गुष्ठकाटकमान्(?) प्रदेशिन्यङ्गुलाधिका ।

(परपादतलावस्तून् पूर्वा षडङ्गुष्ठमूलगम् ॥ ७९ ॥

सूत्रं यथाति?) सा भूमिलेखेति परिकीर्तिता ।

सूत्रादर्धाङ्गुलनोर्ध्वं तस्मान् पाष्णि(?)परस्य च ॥ ८० ॥

अङ्गुष्ठादङ्गुलीपानः पूर्वपादेऽनुमानः ।

उ १, प्रदेशिनीमानान् रुपादित्र प्रदेशिनीम् ॥ ८१ ॥

अपराधाङ्गुलीः सार्धाः क्रमेण क्षपयेन् ततः ।

शनि मार्चाकृतं स्थानमेतदुक्तं यथार्थतः ॥ ८२ ॥

अध्यर्थाधुमिदानीं च स्थानकं (मू प्रनयने?) ।

ग्रहसूत्रनुये कृत्वा मानमात्रं(?) निर्धारयेत् ॥ ८३ ॥

केशान्तलेखा सूत्रा(त्) स्या(न्मोऽन्मा)त्रैका यवसंयुता ।

पृथग् वक्षः पृथक् श्रोणिः वृत्तःवाहः सुसंस्कृतिः (१) ॥ ८४ ॥

भेद्राकारो भवेद् भद्रो वृत्तवक्त्रः स्वभावतः ।

मालव्यस्य भवेन्मूर्धा प्रमाणेनाङ्गुलत्रयम् ॥ ८५ ॥

(चतुर्मात्रललाटं च नाश वक्त्राशिरोधरा ।

मात्रा द्वादश वक्षस्ये नाभिमेदान्तरोदरे) ॥ ८६ ॥

अष्टादशाङ्गुलौ चोरु जङ्घे अप्येवमेव हि ।

चतुरङ्गुलकौ ++ जानुनी चतुरङ्गुले ॥ ८७ ॥

मालव्यस्यायमायामः (पणःपण्ण)वत्यङ्गुलो यतः ।

विस्तारो वक्षसस्तस्य मात्राः पदविंशतिः स्मृतः ॥ ८८ ॥

बा(होः!होः) षोडशमात्रश्च प्रवा(होः!हो)रेवमेव सः ।

(पाण्य्यां द्वादशमात्रस्ये मालव्यस्त्वेह विस्तृतिः) ॥ ८९ ॥

पीनांसो दीर्घबाहुश्च पृथुवक्ताः कुशोदरः ।

वृत्तोरुकटिजङ्घश्च मालवः पुरुषोत्तमः ॥ ९० ॥

हंसस्य वक्रं पृथग् (धु)गण्डभागं

कृशं शशस्यायतमास्यमाहुः ।

विस्तारदर्घ्याद् भवकस्य तुल्यं (१)

मुखं सुवृत्तं त्विहच(!) भद्रवक्त्रे ॥ ९१ ॥

(स्यान्मालावस्या लेपनं तु फान्तप्रयोज्यं ।

देही तु रूपंश्च भवन्ति युक्तास्ते कर्मणि सर्वगुणान्वितास्ते!) ॥ ९२ ॥

(स दुर्लभं स्यात् पुरुषः प्रमेय-

मानोऽस्ति कीर्ण इति ह षष्टः) ॥ ९२ ॥

(मांसलेन शरीरेण ग्रीवामिरा अया ++ ।

मामलायानशावा च नारी वृत्तेति सा यता!) ॥ ९३ ॥

पृथुवक्त्रा कटीह्रस्वा ह्रस्वग्रीवा पृथुदरी ।
 पुंषत्काण्डकतुल्या(?) स्यात् सा नारी पौरुषी मता ॥ ९४ ॥
 अल्पकायशिरोग्रीवा लघुशाखा भवेच्च या ।
 कृशाल्पब्रह्मसत्त्वा च सा नारी बालकी स्मृता(?) ॥ ९५ ॥
 पुंस्पर्शात् पश्यता(?)या स्यात् कौमारे प्राप्स्यौवना ।
 अन्या सा बालकी प्रोक्ता स्त्रीलक्षणविचक्षणैः ॥ ९६ ॥
 [ध्रुवः सद्वियवामात्रा लेखा कृशयवाङ्गुलाः ।
 दत्तोयमन्तरे वर्त्म ताराय अर्धमालिखेत् ॥ ९७ ॥
 स्वैत्यं चतुर्यवं दृश्यशेषं सा तिरस्कृतम् ।
 कपोतरेखा परतो यववर्जितमङ्गुलम् ॥ ९८ ॥
 सूत्रापूर्वपदान्तः स्यादर्धाङ्गुलमितेन्तरे ।
 नासिकान्तोऽङ्गुलं सूत्रात् परे पूर्वतपाङ्गुलम् ॥ ९९ ॥
 मूले नासापुटः साद्रः सूत्रं गोज्याश्च मध्यगम्(?) ।
 यवार्धमात्रा गोजी स्यादुत्तरोष्ठः परस्य यः ॥ १०० ॥
 स ब्रह्मसूत्रादारभ्य विज्ञेयो द्वियवोन्मितः ।
 परे त्वधस्तान्नासाया रेखा चार्धाङ्गुलैर्भवेत् ॥ १०१ ॥
 परभागेऽधरोष्ठस्य प्रमाणं + यवं मतम् ।
 हनुपर्यन्तलेखाया मध्ये सूत्रं प्रतिष्ठितम् ॥ १०२ ॥
 सूत्रात् प्राक् करवीरः स्याद् द्वियवोनाङ्गुलद्वयम् ।
 यवार्धं स च दृश्येत श्वैत्यं सार्धयवं ततः ॥ १०३ ॥
 + तारा त्रियवा ज्ञेया शेषमुक्तप्रमाणतः ।
 कर्णावर्तादधः कर्णमध्यभागेन संमितम्(?) ॥ १०४ ॥
 द्व्यङ्गुलः कर्णविस्तारः कर्णावर्ताच्चतुर्यवे ।
 शिरःपृष्ठस्य लेखा स्यादिति ज्ञात्वोक्तमाचरेत् ॥ १०५ ॥
 कर्णसूत्राद् बहिर्ग्रीवा विधातव्यैकमङ्गुलम् ।
 गलो ग्रीवा च ह्रिका च सूत्राद् प्रागङ्गुलोत्तरे ॥ १०६ ॥

१. इत उत्तर वक्ष्यमाणम् । प्रज्ञानाध्यायगता विषयाश्चनुरशीतितमश्लोकपूर्वापात्र-

दिकामूत्राद् भवेद्धर्मं(शःस)लेखा तथाद्गुलम् ।
 ब्रह्मसूत्रात् परे भागे स्यादं(शोःसो)द्गुलसंमिते ॥ १०७ ॥
 (वसो)द्गुलं ब्रह्मसूत्रां ++ नस्ति कालान्तरे (!) ।
 भागमात्रे भवेत् कक्षामूत्रात् पूर्वं स्तनस्य च ॥ १०८ ॥
 कक्षातस्त्रिकलं यावत् पार्श्वलेखा विधीयते ।
 (दूराग्रभुजस्तस्यादग्रे कर्मानुसारतः ॥ १०९ ॥
 प्रासादमध्यः सूत्रः स्यादेकादशभिरद्गुलैः ।
 परभागस्य मध्यस्तः) सूत्रात् स्यादद्गुलैस्त्रिभिः ॥ ११० ॥
 अद्गुलेन परे भागे सूत्रतो नाभिरिष्यते ।
 ना(भिःभे)रुदरलेखा तु विज्ञातव्याद्गुलत्रये ॥ १११ ॥
 श्रोणी कर्णौ भवेन्नाभे(!) मुखमर्धाद्गुलान्वितम् ।
 ब्रह्मसूत्रात् कटिः पूर्वं त्रिभागा ऽप्यद्गुला परे ॥ ११२ ॥
 (ब्रह्मसूत्राश्रित मेदूस्तले चा परतो भवेत् ।
 पूर्वोक्तः मध्यमेखास्यात् सूत्रात् प्रत्यद्गुल्यन्तरे ? ॥ ११३ ॥
 तस्यैव मूलरेखा च सूत्रात् प्राग् मद्गुलेऽन्तरे ।
 मूललेखा परस्योरोः सूत्रात् स्याद् द्विकलेऽन्तरे ॥ ११४ ॥
 पर्यन्तजानुनो भागे पर्यन्तोपरा(!) जानुतः ।
 परभागिका जातर्द्धे(!) सूत्रस्य सम्यक् प्रतिष्ठितम् ॥ ११५ ॥
 जानुमध्ये गता लेखा बाधलेखाश्रिता भवेत् ।
 अर्धमात्रं जानु स्यादधोलेखा तु तस्य या ॥ ११६ ॥
 अर्धाद्गुलेन सा सूत्रात् पूर्वतः प्रविधीयते ।
 सूत्रात् परे (पराद्गुलं मूल!)पादोनमद्गुलम् ॥ ११७ ॥
 मूलादद्गुलकस्याग्रं सार्धः स्यादद्गुलैस्त्रिभिः ।
 सूत्रात् परं स्याज्जहाया लेखाद्गुलचतुष्टये ॥ ११८ ॥
 तस्यास्तु पूर्वजहाया लेखा स्यादद्गुलद्वये ।
 पूर्वजानु कलाभानं शेषं कुर्याद् यथोदितम् ॥ ११९ ॥

पृषुवचत्रा कटीऽस्वा ऽस्वग्रीवा पृषूदरी ।
 पुंस्पर्काण्डकतुल्या(!) स्यात् सा नारी पारुणी मतः
 अल्पकायशिरोग्रीवा लघुशाखा भवेण या ।
 कृशाल्पघ्राससत्त्वा च सा नारी बालकी स्मृताऽः
 पुंस्पर्शीत् पश्यता(!)या स्यात् कौमारे प्राप्तयोः
 अन्या सा बालकी प्रोक्ता स्त्रीलक्षणविचक्षणः
 [ध्रुवः सद्वियवामात्रा लेखा कृशयवाद्गुलाः
 दक्तोयमन्तरे वर्त्म ताराय अर्धमालिखेत् ॥ १
 स्वैत्यं चतुर्यवं दृश्यशेषं सा तिरस्कृतम् ।
 कपोतरेखा परतो यववर्जितमद्गुलम् ॥ २
 सूत्रापूर्वपदान्तः स्यादर्धाद्गुलमितेन्तरे ।
 नासिकान्तोऽद्गुलं सूत्रात् परे पूर्वतपाद्
 मूले नासापुटः साद्रः सूत्रं गोज्याश्च मः
 यवार्धमात्रा गोजी स्यादुत्तरोष्ठः परस्य
 स ब्रह्मसूत्रादारभ्य विज्ञेयो द्वियवोनिः
 परे त्वधस्तान्नासाया रेखा चार्धाद्गु
 परभागेऽधरोष्ठस्य प्रमाणं + यवं मः
 हनुपर्यन्तलेखाया मध्ये सूत्रं प्रतिहि
 सूत्रात् प्राक् करवीरः स्याद् द्विय
 यवार्धं स च दृश्येत श्वैत्यं सार्धं
 + तारा त्रियवा ज्ञेया शेषमुक्तः
 कर्णावर्तादधः कर्णमध्यभागेन
 द्व्यद्गुलः ५. १०.

उभयोरन्तयोः प्रादुर्मध्यमष्टाङ्गुलं बुधाः ।
 अङ्गुलैर्दशभिर्मध्यं पर्यन्तो मध्यसूत्र(तंतिः) ॥ १३३ ॥
 मध्यपृष्ठं चतुर्भिः स्यान्नाभिपृष्ठं च पञ्चभिः ।
 नाभ्यन्तरेखा नवभिः कटिपृष्ठं कलात्रये ॥ १३४ ॥
 उदरमान्तलेखा च त्रया दशभिरङ्गुलः ।
 (मां मा भ्रात्रयेणाभिरष्टाभिः) सूत्रान् स्फिजो मध्यं प्रचक्षते ॥
 वस्तिशीर्षे च नवभिः स्फिगन्तो(ऽष्ट)भिरङ्गुलः ।
 अष्टभिर्मध्यमूलं स्याद्रूमध्यं च सप्तभिः ॥ १३६ ॥
 अङ्गुलः पञ्चभिर्मूलमूरोः (पार्श्वस्थमुच्यते?) ।
 चतुर्भिरङ्गुलः सार्ध(र्धः) क'र'मध्यं च पृष्ठतः ॥ १३७ ॥
 अग्रतः पञ्चभिः सार्धंस्तदेव प्रादुरङ्गुलः ।
 करमध्याङ्गु(लं)ले'मध्यं सूत्रमध्ये विधीयते ॥ १३८ ॥
 जान्वर्धे मध्यसूत्रं स्याद् मागो लेखा च जानुतः ।
 भवेदुभयतः(स्त'सू)त्रं जह्वा मध्ये च कीर्तिता ॥ १३९ ॥
 जह्वा षडङ्गुला मूत्रं मध्ये स्यान्नलकस्य च ।
 उभयोः पार्श्वयोः कार्यो नलकश्चाङ्गुलद्वयम् ॥ १४० ॥
 चतुर्भिरङ्गुलः पार्ष्णि(म'र्म)ध्यमूत्राद् विधीयते ।
 यथोक्तमानेनाङ्गुल्यस्तथा पादतले भवेत् ॥ १४१ ॥
 पार्श्वागतमिदं प्रोक्तं स्था(न'नं) भित्तिकसंज्ञकम् ।
 पार्श्वागतस्थानम् ॥
 अतः परं परावृत्तस्थानकान्यभिदध्यहे ॥ १४२ ॥
 ऋ(ना'ज्वा)गतपरावृत्तं तत्रादावभिधीयते ।
 तत्राङ्गुलद्वयं कर्णौ विधानव्यां पृथक् पृथक् ॥ १४३ ॥
 पार्ष्णिर्यन्तयोर्मध्यं तथा मत्ताङ्गुलं भवेत् ।
 अङ्गुलत्रितयं सार्धं पार्ष्णौ कार्यौ पृथक् पृथक् ॥ १४४ ॥

परपादतले (स्तम्भं?) यत् तिर्यक् सुप्रतिष्ठितम् ।
 (तत्पादमदेलस्योर्ध्वं?) सार्धया कलया भवेत् ॥ १२
 (यागमज्जोऽङ्गुष्ठमूलेच्छस्तत्रास्वीया?) कनिष्ठिका ।
 (कलामात्रं निजाङ्गुष्ठादंधासागं?) प्रपद्यते ॥ १२१
 (यत् पराङ्गुलम्बसूत्रं प्रतिपद्यते?)
 यत् पराङ्गुष्ठमूलोत्थं लम्बसूत्रं प्रपद्यते ।
 (मध्येन पूर्वभागाक्षि सधन्वाङ्गुष्ठकस्य तत् ?) ॥ १२२
 पूर्वपाष्णिगतलादूर्ध्वं विदध्यादङ्गुलत्रये ।
 पाष्णोः परस्य पादस्य पूर्वपादं तिरस्कृतम् ॥ १२३ ॥
 अध्यर्धाक्षं यथाशास्त्रमेवं स्थानकमालिखेत् ।
 अथ पार्श्वगतं ना(संम)स्था(नं)पञ्चममुच्यते ॥ १२४ ॥
 व्यावर्तितमुखस्यान्ते ब्रह्मसूत्रं विधीयते ।
 ललाटवाद्यलेखां च सूत्रस्पृष्टां प्रदर्शयेत् ॥ १२५ ॥
 सूत्रात् तु नासिकावंशः (संवृद्धय द्वाक्षमानतः?) ।
 अपाग्नौ द्विकले सूत्रात् कर्णो (यंशात्?) कलाद्वये ॥ १२६ ॥
 कर्णो द्वयङ्गुलविस्तारः शिरःपृष्ठं कला ततः(?) ।
 अस्य मध्यगतं सूत्रमास्यार्धं स्थापयेत् ततः ॥ १२७ ॥
 अङ्गु(लो?)ले चिबुकं सूत्राद्धनुमध्यं चतुर्यवे ।
 सार्धाङ्गुले ततः कण्ठवर्तिग्रीवाङ्गुले नतः ॥ १२८ ॥
 अङ्गुलेन ततो ह्रिफा चतुर्मिर्ब्रह्मसूत्रतः ।
 मूर्ध्ना श्रवणपाल्यन्तेनैति सूत्रं तदुच्यते ॥ १२९ ॥
 ग्रीवायाङ्गुल्यमध्येन(?) मध्यसूत्रं तदुच्यते ।
 मातं ह्रिफामध्यसूत्रादण्डमूलं कलाद्वये ॥ १३० ॥
 मात्राष्टके च पृष्ठं तो(?) हृष्टेऽप्येवमेव हि ।
 (नःस्त)नस्य मण्डलं तस्मादङ्गुलेन विधीयते ॥ १३१ ॥
 कला च पूर्वभागे स्यात् सूत्रात् पश्चमिरङ्गुलः ।

उभयोरन्तयोः प्राङ्मुखमष्टाङ्गुलं बुधाः ।
 अङ्गुलैर्दशभिर्मध्यं पर्यन्तो मध्यसूत्र(तंतिः) ॥ १३३ ॥
 मध्यपृष्ठं चतुर्भिः स्यान्नाभिपृष्ठं च पञ्चभिः ।
 नाभ्यन्तरेखा नवभिः कटिपृष्ठं कलात्रये ॥ १३४ ॥
 उदरप्रान्तलेखा च ज्ञेया दशभिरङ्गुलैः ।
 (मां मा भ्रात्रयेणाभिरष्टाभिः) सूत्रात् स्फिजो मध्यं प्रचक्षते ॥
 वस्तिशीर्षे च नवभिः स्फिगन्तो(ऽष्ट)भिरङ्गुलैः ।
 अष्टभिर्मूत्रमूलं स्यादूर्ध्वमध्यं च सप्तभिः ॥ १३६ ॥
 अङ्गुलैः पञ्चभिर्मूलमूरोः (पार्श्वान्तमुच्यते?) ।
 चतुर्भिरङ्गुलैः सार्धं(धैः) क(र)मध्यं च पृष्ठतः ॥ १३७ ॥
 अग्रतः पञ्चभिः सार्धंस्तदेव प्राङ्मुखङ्गुलैः ।
 करमध्याङ्गु(लैले)मध्यं सूत्रमध्ये विधीयते ॥ १३८ ॥
 जान्वर्धे मध्यसूत्रं स्याद् भागो लेखा च जानुतः ।
 भवेदुभयतः(स्तम्भ)त्रं जह्वा मध्ये च कीर्तिता ॥ १३९ ॥
 जह्वा षडङ्गुला सूत्रं मध्ये स्यान्नलकस्य च ।
 उभयोः पार्श्वयोः कार्यो नलकश्चाङ्गुलद्वयम् ॥ १४० ॥
 चतुर्भिरङ्गुलैः पार्ष्णि(मर्म)ध्यसूत्राद् विधीयते ।
 यथोक्तमानेनाङ्गुल्यस्तथा पादतलं भवेत् ॥ १४१ ॥
 पार्श्वागतमिदं प्रोक्तं स्था(नं) भित्तिकसंज्ञकम् ।
 पार्श्वागतस्यानम् ॥
 अतः परं परावृत्तस्थानकान्यमिदम्यदे ॥ १४२ ॥
 ऋ(जाःज्वा)गतपरावृत्तं तत्रादावभिधीयते ।
 तत्राङ्गुलद्वयं कर्णौ विधातव्या पृथक् पृथक् ॥ १४३ ॥
 पार्ष्णिपर्यन्तयोर्मध्यं तथा सप्ताङ्गुलं भवेत् ।
 अङ्गुलत्रितयं सार्धं पार्ष्णी कार्यौ पृथक् पृथक् ॥ १४४ ॥

कनिष्ठानामिकामध्या दर्शयेच्चतुरङ्गु(लीःलम्) ।

अङ्गुष्ठानामिकामध्याकनिष्ठा(वल्लिखेन्तरे?) ॥ १४५ ॥

परावृत्तमिदं शेषमृज्वागतवदादिशेत् ।

अध्यर्धाक्षादिका(द्रु?) यानि स्थानानि तेषु यत् ॥ १४६ ॥

भवेद् यस्य परावृत्तं तद्वशात् तस्य तद् भवेत् ।

++ यस्य हि यद् दृश्यं स्थानकस्याङ्गमीरितम् ॥ १४७ ॥

तद्दृश्यं परावृत्ते तस्यादृश्यं च दृश्यते(?) ।

(स्थानानानी भवितानि?)+ जीवेषु द्विपदेषु च ॥ १४८ ॥

निर्जीवेष्वपि जानीयाद् या(मा?ना)सनगृहादिषु ।

स्थानानि मूलभूतानि नवैतानि वस्तुतः ॥ १४९ ॥

यानि (निर्विशत?)भक्तानि तद्वेदा(निर्व?) तान् विदुः ।

मूर्धस्थिता यदा दृष्टा ऋज्वादीनि विलोकयेत् (?) ॥ १५० ॥

स्थानानि तेषां यन्मानं तदस्मात् तदिहोच्यते ।

विस्तृत्याष्टादश न्यस्येदायत्या द्विगुणानि च ॥ १५१ ॥

(अङ्गुल्यन्यादारामुत्रं?) यथाभागं यथोचितम् ।

आयामस्यार्धदेशे च विस्तारोऽस्याग्रतोऽष्टभिः ॥ १५२ ॥

+++++(पृष्ठदेशाद्रि+मङ्कयेत् ?) ।

तन्मध्यगामिनी (स्त?मू,त्रे न्यस्येदायतविस्तृते ॥ १५३ ॥

अज्ञानां स्यात् तद्वधिनिर्गमो (वष्टमाणकः ॥

गूनत्योगतो गर्भमृत्रादित्यादि?) ॥ १५४ ॥

स्तनगर्भो गर्भमृत्राद् विस्तृ(तो?तां) स्यात् षडङ्गुलः ।

षडङ्गुलः स्यात् स्तनयोस्तिर्यग् गर्भ(वि)निर्गमः ॥ १५५ ॥

तिर्यग् गर्भा(त्) पृष्ठपक्षां स्फिजावपि दशाङ्गुले ।

(ने?न)वाङ्गुले पृष्ठपक्षः स्फिजो(?) सप्ताङ्गुलेऽन्त(रम्?) ॥ १५६ ॥

कसाया मूलमायामाद् गर्भतश्च दशाङ्गुलम् ।

निर्गमोऽग्रेऽङ्गुलं तस्य मृत्रात् सप्त च पृष्ठनः ॥ १५७ ॥

१. 'दीनि' इति रत्नम् । २. 'स्थानानि गदितानि' इति रत्नम् । ३. 'विष्टपि' इति । ४. 'नेव' इति रत्नम् ।

गर्भमूत्रात् ततस्तिर्यक् पादांशोऽष्टादशाङ्गुलः ।
 गर्भाद् यवपदेशश्च(१) भवेत् पञ्चभिरङ्गुलैः ॥ १५८ ॥
 अष्टाभिर्जठरं गर्भात् पार्श्वयोः पुरतोऽपि च ।
 उदरस्य + मं पृष्ठं पश्चात् सप्तभिरङ्गुलैः ॥ १५९ ॥
 सा(धे) द्वा(धे)द्वा(धे)दशभिर्मूलमूर्ध्वो(रयो!) मतोऽङ्गुलैः ।
 पश्चाद्गुलं निर्गमस्तत् + स्यात् सप्त च पृष्ठतः ॥ १६० ॥
 ऊरुमूलस्य पृष्ठात् तु स्फिजौ त्र्यङ्गुलनिर्गता ।
 मेढूमग्रे ततो ज्ञेयं गर्भमूत्रात् पङ्कजं ॥ १६१ ॥
 तिर्यक्सूत्राज्जानुपार्श्वं सा(धे)धे(धे)नेत्रभिरङ्गुलैः ।
 आयाममूत्राज्जान्वन्तपृष्ठेऽग्रे चतुरङ्गुलः(१) ॥ १६२ ॥
 नलकश्च भवेद् गर्भात् तिर्यगस्य पङ्कजं ॥
 गर्भमूत्रात् तु नलकः पृष्ठतश्चतुरङ्गुलः ॥ १६३ ॥
 मूत्रान्ताङ्गुलपर्यन्तः(१) स्यात् सार्धं पद्भिरङ्गुलैः ।
 अक्षः(१) सार्धाङ्गुले सूत्राद् भवेद् विस्तृतिदर्शनात् ॥ १६४ ॥
 चतुर्दशाङ्गु(लाः)लः पादो दैर्घ्येणात्र प्रकीर्तितः ।
 गर्भादष्टाङ्गुलाग्नोऽसौ पश्चादपि पङ्कजं ॥ १६५ ॥
 जानुनोरक्षश्च स्यादन्तरमङ्गुलं मिथः(१) ।
 ऊर्वोरङ्गुलमुद्दिष्टं (न भलयो!)श्चतुरङ्गुलम् ॥ १६६ ॥
 ऋज्वागतमिति प्रोक्त(मेढ्रजौ!) मध्यमूत्रतः ।
 (परिवर्ततगुलगं सावावप्यङ्गुलद्वयम् ॥ १६७ ॥
 तस्मात् सावेस्त सार्धाक्ष्ये!) त्वङ्गुले परिवर्तेनी ।
 + + + भित्तिके प्रोक्तं परावृत्तेऽप्ययं विधिः ॥ १६८ ॥
 ऋज्वागतार्धजुक्तसाचिमंत्राध्यर्षाक्षपार्श्वगतसंज्ञकानि ।
 तेषां परावृत्तचतुष्टयं च प्रोक्तान्यथो विंशति(र)न्तराणि ॥ १६९ ॥

इति मदारारुद्राधिरुद्राभीभोजदेवाविरचिते सप्तमस्कन्धसुखचारत्याग्रे चारुद्वयम्

ऋज्वागतादिस्थानलक्षणं नामैकोनाशीतितमोऽध्यायः ॥

अथ वेष्णवादिस्थानकलक्षणं नामार्शानितमोऽध्यायः

— १३ —

अथान्यान्यभिधीयन्ते वेष्टास्थानान्यनेकतः ।

यानि शास्त्रा न मुद्यन्ति + + विप्रविपक्षणाः ॥ १ ॥

वेष्णवं समपादं च वेष्टावं पश्यन् तथा ।

प्रत्यालीढमथालीढं स्थानान्येतानि (वेष्टणम्?) ॥ २ ॥

(अभक्तामत्तमथायामभिहितनाकग्रयं गीणाम्!) ।

ह्रीं तालावर्धनालथ पादयोरन्तरं भवेत् ॥ ३ ॥

तयोः समन्वितस्त्वेकस्यथः पक्षस्थितोऽपरः ।

किञ्चिदश्रितजङ्घं च (जगाग्रमोऽन्यनमंपुतम्?) ॥ ४ ॥

वेष्णवस्थानमेतद्धि विष्णुरग्राधिर्देवतम् ।

समपादे सर्गा पादौ तालपात्रान्तरस्थितौ ॥ ५ ॥

स्वभावसौष्ठवोपेतौ ग्रन्था नाग्राधिर्देवतम् ।

तालस्रयोऽर्धतालथ पादयोरन्तरं भवेत् ॥ ६ ॥

अथपेकं द्वितीयं च पादं पक्षस्थितं लिखेत् ।

(नैपमोह!) भवत्येवं स्थानं वेष्टाखसंक्षितम् ॥ ७ ॥

विशाखो भगवानस्य स्थानकस्याधिर्देवतम् ।

ऐन्द्रोऽन्द्रं स्यान्मण्डलं पादौ चतुर्भूस्तालान्तरस्थितौ ॥ ८ ॥

इय(स्थः)पक्षस्थि(तं)तिर्ध्रुव कटिर्जानुममा तथा ।

प्रसार्य दक्षिणं पादं पञ्चतालान्तरस्थितम् ॥ ९ ॥

आलीढं स्थानकं कुर्याद् रुद्रथात्राधिर्देवतम् ।

कुञ्चितं दक्षिणं कृत्वा वामपादं प्रसारयेत् ॥ १० ॥

आलीढं परिवर्तितेन प्रत्यालीढमिति स्मृतम् ।

दक्षिणस्तत्र समः(?) पादस्यथः पक्षस्थितोऽपरः ॥ ११ ॥

समुन्नतकटिर्बामथावहित्यं तदुच्यते ।

एकः समस्थितः पादो द्वितीयोऽग्रतलान्वितः ॥ १२ ॥

१. 'लक्षयेत्' इति स्यात् ।

(शूद्रमविद्धं वातः)श्चक्रान्त उच्यते ।

स्थानत्रयमिदं स्त्रीणां नृणामपि (भवेत्) कचित् ॥ १३ ॥

कटीपार्श्वे करौ वक्त्रमुरो ग्रीवा शिरस्तथा ।

स्थानकेषु समस्तेषु कार्यमेतत् क्रियानुगम् ॥ १४ ॥

क्रियाणां पुनरानन्त्यात् समस्तेन न शक्यते ।

च(वत्रं?वतुं) तथापि दिङ्मात्रमस्माभिः (सं)प्रदर्श्यते ॥ १५ ॥

हृष्टायाः प्रिय(विचै?) नार्याः पुरुषस्य वा प्रियाभ्यर्णे ।

भवति स्थितसंस्थानं त्रिभिरिति तच्च कथयामः(?) ॥ १६ ॥

यद् ब्रह्मसूत्रमृज्वागते भवेत् (तन्मत्भागेऽपि?) ।

अत्रय(व)विभागतस्तत् कथयामः साम्प्रतं क्रमशः ॥ १७ ॥

(शीनं तत्रय वि?) नासिकाशरपुटेषु स्रक्णि च ।

(कंगते परचूचुकपूर्वेण कलान्तरे?) नामौ ॥ १८ ॥

पश्चादूर्ध्वे पश्चिमगुल्फस्य तद्वदन्ते च ।

(स्थाने त्रिभंगा भामिनि?) (मू)त्रस्य गतिविनिर्दिष्टा ॥ १९ ॥

पादा तालान्तरितौ कर्तव्यौ स्थानके त्रि(भागा?भक्ता)ख्ये ।

षोडशविंशत्यङ्गुलमध्येऽन्तरितौ (पितुद्विदाक्षे?) ॥ २० ॥

गमनं त्रिविधं प्राहुर्द्वैतमध्यविलम्बितप्रभेदेन ।

(स्थानेष्वर्धनेत्राख्यभित्तिषु त्रयगमध्ये?) ॥ २१ ॥

प्रा(न्ते) करवीरस्याथ + + + + + स्रक्पर्यन्ते ।

कण्ठान्ते (परभागा स्तनतोगुलदुम्भपर्यन्ते?) ॥ २२ ॥

नाभ्यासन्त्रे मध्ये मेढ्रस्य तथा परस्य नलकस्य ।

प्रान्ते (वज्जा?)याते गमने स्याद् ब्रह्मसूत्रगतिः ॥ २३ ॥

(सोपेगमने तु पूर्वे लोचनखीरके पुटे तद्धि ।

तवियुकरान्ते स्तनचूकस्य मध्ये?) तथा नामौ ॥ २४ ॥

मध्ये मेढ्रस्यान्ते + + + परजानुनः क्रमेणैव ।

अपराङ्गुष्ठकमूले विज्ञेयं ब्रह्मसूत्रमिति ॥ २५ ॥

परपादद्वादशि(?) स्थित्या क्रियते (त)थाच पूर्वाक्षणे ।
कुर्वात् तलमिह भूतलमूत्रार्थं + गुलोत्थिप्तम् ॥ २६ ॥

भूपर्यन्तेऽपाम्ने (चिबुकांशो?) गोलकान्तरे नाभेः ।

मूत्रपरत्वतः पूर्वेण परावसार्पाक्षे (?) ॥ २७ ॥

पार्श्वगते संस्थाने पश्चिमपादोऽत्र सप्तगोलः स्यात् ।

द्वयपक्षगमनमुक्तं त्रयः पार्श्वगतेर्गमनम् ॥ २८ ॥

आवर्ते + + कूटे ग(डे!ण्ड)प्रान्ते च सूकमागस्य ।

गलवर्त्तां स्तनमध्ये (गाले!गोल)त्रितयान्तरे नाभेः ॥ २९ ॥

(स्फिकृपार्श्वपश्चिमजानुनद्या पूर्वार्तमामृतं मूत्रम् ।

स्यादपरपाष्णिपूर्वस्थितं चभिवेत्यने?) ॥ ३० ॥

क्षपयेत् परभागादि(?)स्वस्मान्मानाद् यथोदितादत्र ।

(पूर्वादि?)रङ्गुष्ठः कर्तव्यो भूमिसूत्रस्थः ॥ ३१ ॥

पश्चादङ्गुष्ठाग्रं सुश्लिष्टं स्याद् विलम्बिते गमने ।

अङ्गुष्ठाङ्गुले ब्रह्मसूत्रतस्तालिके मध्ये(?) ॥ ३२ ॥

द्वु(त)गमनेऽङ्गुष्ठाग्रं कर्तव्यं षोडशाङ्गुले तस्मात् ।

(परपादाभूमेसः?) (मे!प्रोत)सिप्तो भवति पूर्वपादश्च ॥ ३३ ॥

इति सर्वेषु द्वेयं गमनस्थानेषु संस्थानम् ।

(गोत्राणां मध्येपां?) विदधीत धुधः स्थितिं यथायोगम् ॥ ३४ ॥

(चिन्यासयोपणक्षिप्तण?) दृष्टिहस्तादिविनिवेशः ।

अ(थ) स्थानचतुष्कस्य प्रविच्छन्दककीर्तनात् ॥ ३५ ॥

अन्या अपि क्रिया लेख्याः सम्भवन्तीह या नृणाम् ।

शिष्याणां प्रतिपत्त्यर्थं सूत्राणि त्रीणि पातयेत् ॥ ३६ ॥

ब्रह्मसूत्र(मभे!गते) सूत्रे ये च पार्श्वे(?)समाश्रये ।

ऊर्ध्वानि त्रीणि सूत्राणि स्थानकेष्व(भिष्वपि?) ॥ ३७ ॥

कुर्वीत तेषु मध्ये यद् ब्रह्मसूत्रं तदुच्यते ।

भित्तिके पुनरन्यस्य भागस्यापेक्षया मतम् ॥ ३८ ॥

पार्श्व(स्तिःस्थं) ब्रह्मसूत्रं स्यात् कार्यतो मध्यमं हि तत् ।
 ये द्वयोः पार्श्वयोः सूत्रे + + + + हि ते स्मृते ॥ ३९ ॥
 प्रदेशावयवस्यात्र निष्पत्त्यै यद्यदीप्सितम् ।
 तत्र सूत्रं विधातव्यं तिर्यगूर्ध्वानुसारतः ॥ ४० ॥
 अपेक्षेतानि(!) यावन्ति प्रत्यङ्गव्यक्तिसिद्धये ।
 तावन्त्ययवव्यक्तिसिद्धयै तिर्यद् नियोजयेत् ॥ ४१ ॥
 ऊर्ध्वानि त्रीणि सूत्राणि तिर्यङ्मा(ना)नुसारतः ।
 स्थानानि वैष्णवमुखान्युदितानि सम्यक्
 (त्रिमंगितद्विते!) गमनरूपेते ।
 सूत्रस्य पातनविधिश्च यथावदुक्तो
 ज्ञाते (न!) भवेत् तदिह सूत्रभृतां वरिष्ठः ॥ ४२^१/_१ ॥

इति महाराजाधिराजर्षीभोजदेवविरचिते समराङ्गवत्सधारनाम्नि वास्तुशास्त्रे
 वैष्णवादिस्थानकलक्षणाध्यायो नामैकाशीतितमः ॥

—:१०:—

अथ पञ्चपुरपत्नीलक्षणं नामैकाशीतितमोऽध्यायः ।

—:१०:—

पञ्चानां हंसमुख्यानां (देहयन्धाति खन्टृणाम्!) ।
 दण्डिनीप्रमुखानां च स्त्रीणां (तां?) प्रमदे पृथक् ॥ १ ॥
 हंसः शशोऽथ रुचको भद्रो माल(व्य) एव च ।
 (पञ्चते) पुरुषास्तेषु मानं हंसस्य कथ्यते ॥ २ ॥
 अष्टाशीत्यङ्गुलं हंसस्यायामः परिकीर्तितः ।
 विज्ञेया दृष्टिरन्येषां चतुर्णां द्वयङ्गुलक्रमात् ॥ ३ ॥
 तस्यङ्गुलद्वयं सार्धं (शौटालं!) नासिका मुरम् ।
 ग्रीवा च (वैक्तथयमोद!) भवेदेकादशाङ्गुलम् ॥ ४ ॥

१. 'देहयन्धादिं नृणाम्' इति, २. 'तद्' इति, ३. 'कालाट' इति, ४. 'वय-
 मालामा' इति च स्यात् ।

नादर नाभिमेदूयोरन्तरं दश ।

तेश्चाङ्गुलान्यूरु जङ्घे च त्रीणि जानुनी ॥ ५ ॥

ङ्गुलान्यङ्गुले च केशभूरङ्गुलद्वयम् ।

न्तमानं सर्वेषामधिकं स्यात् स्वमानतः ॥ ६ ॥

रेण भवेद् वक्षस्तस्यैवाङ्गुलविंशतिः ।

ताङ्गुल(विस्तारो वाहुसंसस्यः) निर्दिशेत् ॥ ७ ॥

ङ्गुलौ प्रकोष्ठौ च (हस्ततये + + + + ?) ।

पृथक्पृथक् स्त्रोणिः पीनाङ्गुलि(?) ततो भवेत् ॥ ८ ॥

प्रभावेन पृथग + + म्भारनासिकः (?) ।

स्य?) त्र्यङ्गुलं + + नासिका वक्त्रमेव च ॥ ९ ॥

पि तत्प्रमाणैव (य?)क्षस्त्वेकादशाङ्गुलम् ।

तं तथा नाभिमेदूयोरन्तरं दश ॥ १० ॥

विंशतिमात्रौ च शशस्य परिकीर्तितौ ।

गुले जानुनी (ल?)ङ्घ्रे मात्राविंशतिमायते ॥ ११ ॥

तौ च त्र्यङ्गुलायामौ तावन्मात्रं शिरो भवेत् ।

मो(य?)शयं) शशस्यै(व?) स्यान्नवत्यङ्गुलोन्मितः ॥ १२ ॥

शत्यङ्गुलं (वै?)क्ष्यां?) विस्तारेणास्य कीर्तितम् ।

मवाह पाणी च शशकस्यापि हंसवत् ॥ १३ ॥

अथ स कर्त(व्या?)व्यः) स्वभावाच्च कुशोदरः ।

यवेत् केशोरुजङ्घो द्विद्वान्(?) विचक्षणः ॥ १४ ॥

स्य (तु?)खायामयाम?) प्रोक्तः सार्धदशाङ्गुलः ।

ङ्गुलत्रयं सार्धमायामेनास्य कीर्तिता ॥ १५ ॥

दशाङ्गुलो(व्या?)पूर्वकृस्तस्य?) प्रमाणतः ।

त्येवोदरं तस्य नाभिमेदूयोरन्तरं दश ॥ १६ ॥

स्तारे वाहृ हंसस्य' इति स्यात् । २. 'शशस्य' इति स्यात् ३. 'वयो'

४. 'मुखायामः' इति स्यात् । ५. 'न्याहुर्वक्षस्तस्य' इति स्यात् ।

विंशतिश्चाङ्गुलान्गूरु जानुनी चाङ्गुत्रयम् ।
 विंशत्पङ्गुलमायामं जङ्घयोस्तस्य निर्दिशेत् ॥ १७ ॥
 अङ्गुलत्रितयं गुल्फौ कुर्यात् तस्य शिरोऽपिच ।
 द्विनवत्यङ्गुलायामो रुचकः परिकीर्तितः ॥ १८ ॥
 इत्यायामोऽस्य विस्तारो वक्षसोऽङ्गुलविंशतिः ।
 भुजौ दशाङ्गुलायामौ प्रकोष्ठौ तद्देव च ॥ १९ ॥
 एकादशाङ्गुलौ हस्तौ विस्तारेणास्य कीर्तितौ ।
 पीनांसः पीनबाहुश्च स(लि!ली)लगतिचेष्टितः ॥ २० ॥
 बलवान् वृत्तबाहुः स्याद् रुचको रुचकाकृतिः ।
 भद्रस्य माहुरायामं मस्तकस्याङ्गुलत्रयम् ॥ २१ ॥
 एकादशाङ्गुला + + ग्रीवा सार्धाङ्गुलत्रया ।
 वक्षो जठरमप्यस्य सपादैकादशाङ्गुलम् ॥ २२ ॥
 नाभिमेढ्रान्तरं चास्य विद्यात् सार्धदशाङ्गुलम् ।
 आयाममूर्ध्वोर्जानीयात् सपादाङ्गुलविंशतिम् ॥ २३ ॥
 जङ्घे च तावदायामे जानुगुल्फं त्रिमात्रकम् ।
 (चतुर्तर्बतिसरामो चन्द्रस्येप?) प्रकीर्तितः ॥ २४ ॥
 आयाम एष विस्तारो वक्षसस्त्वेकविंशतिः ।
 एकादशाङ्गुला बाहू तस्य + + + + + ॥ २५ ॥
 ईसादिर्पुंसामिदमेवमुक्तं
 यद्वा यथालक्षणमानमत्र ।
 स्त्रीणां च सम्यग् (गदिता मुखानाद्!)
 यो वेत्ति मान्यः स भवेन्नृपाणाम् ॥ २६ ॥
 इति महापद्माधिराजभोगजदेवविरचिते सम्यग्ज्ञानसुखधारनाधि बान्धुशास्त्रे
 पञ्चपुरुषस्त्रीलक्षणं नामाध्या(योऽय एका)शीतिनमः ॥

—२८—

१. 'चतुर्तर्बतिसरामो मद्रस्येव' इति स्यात् । २. 'अवशिष्टानामङ्गुलानां विस्तार-
 विवेकादिकं, मालव्यादिलक्षणं चेह भवम् । एतेषु २८५ तम दृष्टे मिथिहान् 'दृष्य-
 'प' इत्यादिवाचनशब्दादवगच्छन् ।

अथ रसदृष्टिलक्षणं नाम द्व्यशीतितमोऽध्यायः ।

—:०:—

रसानाम(स्य?) वक्ष्यामो दृष्टीनां (वै?) लक्षणम् ।

तदायत्ता यतधिने भावव्यक्तिः प्रजायते ॥ १ ॥

शृङ्गारहास्यकरुणा रौद्रप्रेयोभयानकाः ।

वीर(प्रत्ययाक्ष?) च वीमत्साश्चाद्भुतस्तथा ॥ २ ॥

शान्तार्थकादशेत्युक्ता रसाधिप्रविशारदः ।

निगद्यते क्रमेणैषां सर्वेषामपि लक्षणम् ॥ ३ ॥

सम्भूकम्प(कटीक्षपेच?) तथा प्रेमगुणान्वितः ।

यत्रेष्टललिता चेष्टा स शृङ्गारो रसः स्मृतः ॥ ४ ॥

विकासिललितापाजो मृदु चा(?)स्फुरिता(ध)रः ।

लीलया सहितो यश्च स हास्यो रस उच्यते ॥ ५ ॥

अधुक्लिन्नक(पो)लान्तः शोकसङ्कुचितेक्षणः ।

चित्तसन्तापसंयुक्तः शोच्यते करुणो रसः ॥ ६ ॥

निर्माजितललाटान्तः संरक्तोद्वृत्तलोचनः ।

दन्तदष्टाधरोष्ठो यः स रौद्रो रस उच्यते ॥ ७ ॥

अर्थलाभमुतोत्पत्तिप्रियदर्शनहर्षजः ।

सज्जातपुलकोद्भेदो रसः प्रेमा स उच्यते ॥ ८ ॥

वैरिदर्शनविज्ञाससम्भ्रमोद्भ्रान्तलोचनः ।

हृदि संक्षोभयोगाच्च रसो ज्ञेयो भयानकः ॥ ९ ॥

(अष्टावष्टम्भसमेर्षा?)सूत्रसङ्कुचितान्तः ।

धैर्यवीर्यबलोत्प(न्ना?) स वीरस्तु रसः स्मृतः ॥ १० ॥

(ईर्ष्यदुष्टसित्तत्र कस्तच्च?)स्तिमिततारकः ।

असम्भाव्यं विलोक्यार्थमद्भुतो जायते रसः ॥ ११ ॥

अ(धि?)कारैः प्रसन्नैश्च भूनेत्रवदनादिभिः ।

अरागाद् विषयेषु स्याद् यः स शान्तो रसः स्मृतः ॥ १२ ॥

इत्येते चित्रसंयोगे रसाः प्रोक्ताः सलक्षणाः ।

मानुषाणि पुरस्कृत्य सर्वसत्त्वेषु योजयेत् ॥ १३ ॥

इति रसाः ।

अथ दृष्टोरभिदध्मो ललिता दृष्टा विकसिता विकृता ।

भुकुटी विभ्रमसंज्ञा संकुचिता (छवितनाप्रीव?) ॥ १४ ॥

ऊर्ध्वगता योगिन्यथ दीना दृष्टा च (विबिष्टदला खेवे?) ।

(स्यादङ्किता?)भिधाना (विबिल्याव?)जिह्वा च ॥ १५ ॥

मध्यस्थेति तथान्या स्थिरेति (चाष्टावेवमुद्दिष्टा?) ।

एता दृशोऽथ लक्षणमेता(ना?सा?)मुच्यते क्रमशः ॥ १६ ॥

विकसित(प्रगृह्य)ससम्भ्रम(?) कटाक्षविक्षेपा ।

मृदाररसोद्भूता दृष्टिललितेति विज्ञेया ॥ १७ ॥

प्रियदर्शने प्रसन्ना प्रोद्वन्तरोमाश्चविकसिता(पा?)ङ्गा ।

(मस्तरसासि?,जाता दृष्टा दृष्टिः समाख्याता ॥ १८ ॥

विकसितनयनप्रान्ता वि(क?)का)सितापाङ्गनयनगण्डतला ।

प्रीडाकारयुता(न्या) दास्यरसे (स्याद्) विकसिता दृष्टिः ॥ १९ ॥

विरूपाता प्रीतिविकारि(?)व्यक्तभया भ्रान्तनारका या च ।

हेया(विकृत्यकारैः सारं च?) भयानका दृष्टिः ॥ २० ॥

(दीप्तिर्धनाकाताम्रप्रतना?) मन्ददर्शना ।

दृष्टिरूर्ध्वं निविष्टे(?)ष्टा) तु मुकुटिः परिकीर्ति(त?ता) ॥ २१ ॥

सस्वस्था दृढलक्ष्ना स(मोष्ट?मोष्ट)(व?)व्यक्तनारका सौम्या ।

(विप्रत्यपरजालाना?) दृष्टिः स्याद् विभ्रमा नाम ॥ २२ ॥

१. 'भिदध्मो' 'भिदध्मो' इति स्यात् । २. 'स्य' 'स्य' इति स्यात् । ३. 'पा' 'पा' इति स्यात् ।

४. 'मोष्ट' 'मोष्ट' इति स्यात् । ५. 'मोष्ट' 'मोष्ट' इति स्यात् । ६. 'मोष्ट' 'मोष्ट' इति स्यात् ।

मन्मथमदेन युक्ता स्पर्शरसोन्मीलितासिपुटयुग्मा ।

(सुतर?) सुखानन्दयुता (सङ्कुचि)ता नाम दृष्टि(राख गता) ॥ २० ॥

निर्विका(रै?)रा कचित् तावन्नासिकाग्रावलोकिनी ।

योगि(नी) नाम सा दृष्टिस्तच्चे चित्तस्य योजनात् ॥ २४ ॥

अर्धस्त्रस्तोत्त(र)पुटा किञ्चित् संरुद्धतारका ।

मन्दसञ्चारिणी साक्षा शोके दीनाभिधीयते ॥ २५ ॥

संस्थिते तारके यस्याः स्थिरा विकसिता तथा ।

सत्त्वमुद्गिरती दृष्टा दृष्टिरुत्साहसम्भवा ॥ २६ ॥

म्लानभ्रपुटपक्ष्मा या शिथिला मन्दचारिणी ।

(क्राम?) प्रविष्टतारा च विह्वला (तांमला?) स्मृता ॥ २७ ॥

किञ्चिच्चला स्थिरा किञ्चिदुत्ताना तिर्यगायता ।

मू(हा?)दा चकिततारा च शङ्किता दृष्टिरिष्यते ॥ २८ ॥

आनिकुञ्चितपक्ष्मा या पुटैराकुञ्चितस्त(ता त)था ।

(सत्रिजन्त + ?)तारा च कुञ्चिता दृष्टिरुच्यते ॥ २९ ॥

लम्बिता(र्ध)पु(रा?)टा + + तिर्यग्रूपेक्षणा शनैः ।

निगूढा गूढतारा च जिह्वा दृष्टिरुदाहृता ॥ ३० ॥

ऋजुतारा (राज?ऋजु)पुटा प्रसन्ना रागवर्जिता ।

त्यक्तादरा च विषये मय्यस्या दृष्टिरुच्यते ॥ ३१ ॥

समतारा समपुटा समभ्रूरविकारिणी ।

(उपगारा?)विहीना च स्थिरा दृष्टिः प्रकीर्तिता ॥ ३२ ॥

हस्तेन सूचयन्नर्थं दृष्ट्या च प्रतिपादयन् ।

सजीव इति दृश्येत सर्वाभिनयदर्शनात् ॥ ३३ ॥

आङ्गिके चैव चित्रे + + + साधनमुच्यते ।

(भवेदत्रादत?)स्तस्मादनयोश्चित्रमाश्रितम् ॥ ३४ ॥

दृष्टिः ॥

प्रोक्तं रसानामिदमत्र लक्ष्म दृशां च सांक्षिप्ततया तदे(त्येत्) ।
(विज्ञेयचित्रालिखनान्तराणां?) न संशयं याति मनः कदाचित् ॥

इति महाराज, विराज्जीभोजदेवविरचिते समगद्वज्रसूत्रधारनाम्नि बाभ्रुशास्त्रे

रसद्वष्टिलक्षणाध्यायो ना(मैकांमि अ)शीतितमः ॥

—:१०:—

अथ पताकादिचतुष्पष्टिहस्तलक्षणं नाम त्र्यशीतितमोऽध्यायः ।

—:१०:—

चतुःपष्टिरिदानीं हस्तानामभिधीयते ।

लक्षणं विनि (योगश्च) योगायोगविभागतः ॥ १ ॥

पताकस्त्रिपताकश्च तृतीयः कर्तरीमुखः ।

अर्धचन्द्रस्तथारालः शुक्रतुण्डस्तथापरः ॥ २ ॥

मृष्टिश्च शिखरश्चैव कपित्थः खट्वामुखः ।

मूच्या(स्यात्स्यः) प.घ)कोशादि(शि)रसा मृगशीर्षकः ॥ ३ ॥

काङ्कलपद्मफोल्गश्च(?) चतुरो भ्रमरस्तथा ।

हंसास्यो हंमपक्षश्च सन्दंशमुकुला(नैदि?) ॥ ४ ॥

ऊर्णनाभस्ताम्रचूड इत्येवा चतुरन्विता ।

हस्तानां विंशतिस्तेषां लक्षणं कर्म बोध्यते ॥ ५ ॥

प्रसारिताग्राः सदृता यस्याङ्गुल्या भवन्ति हि ।

कृञ्चितश्च तथाद्गुष्ठः स पताक इति स्मृतः ॥ ६ ॥

उत्क्षिप्तेन (शिरो या + त्पाणिनां मेरुसारं) पुनः ।

नतेन वामतः किञ्चिद् भ्रष्टीकुशिलश्च ॥ ७ ॥

स्तोकविष्कारितारोण प्रहारमभिनिर्दिशेत् ।

प्रतापनं तयोद्भूतो(नरेसोग्रनेन च) ॥ ८ ॥

१. 'विशय चित्रं लिखता नयता' इति वचनात् । २. 'काङ्कलपद्मफोल्ग' इति लक्ष्म
हस्तानामुपेयः पठ्यन् । ३. 'नरे' इति स्मृतम् ।

सगंयाविकृतास्येन भालस्थः किञ्चिद् विचलितः करः (?) ।
 पताकरफोरिताक्षेण भ्रुकुटीकुञ्चितभ्रुवा ॥ ९ ॥
 फार्योऽहमिति गर्वः स्याद्विग्रशाराविशारदः ।
 अर्धेषु वक्ष्यमाणेषु संयुतं चैनमाचरेत् ॥ १० ॥
 द्वितीयहस्तयुक्तो यः स हस्तः संयुतः स्मृतः ।
 (तत्राग्रिमूपणाग्रामः पुरतो क्षिणतः पुनः?) ॥ ११ ॥
 ऊर्ध्वं प्रसर्प्य कर्तव्यः मचलद्विरलाङ्गुलिः ।
 विदध्यादिस्थमेवोक्तोक्तं वर्षधारानिरूपणम् ॥ १२ ॥
 (किञ्चिदधामियंतं तां तावमच्छन्तां च!) दर्शयेत् ।
 पुष्पट्टप्रपतने मचलद्विरलाङ्गुलिः ॥ १३ ॥
 कार्यं हस्तद्वयं वक्रं त्रयोऽप्यत्राधिकारिणः (?) ।
 (कैतव!) ++ चोत्तानं विधाय स्वास्तिकं बुधः ॥ १४ ॥
 कुर्वाणो विच्युतिं तस्य पल्लवं सम्प्रदर्शयेत् ।
 पुष्पोपहारं (सम्पणि!) ये चार्था भूतलस्थिताः ॥ १५ ॥
 तालुन्नमितवामभूः किञ्चिदुद्वाहय(क्षिःक्षि)रः ।
 तादृशं हस्तयुग्मं तु कुर्यादविकृतनाननः ॥ १६ ॥
 अधोमुखं (च) तेनैव कर्तव्या (मःघ)टना मिथः ।
 संवृतं वा (थ) विशिष्टं तारः + + + + + ॥ १७ ॥
 दर्शनीयं च वदनमस्मिन्नविकृतं सदा ।
 (यो?पा)ल्यं छ(तन?न्न च) कर्तव्यं (शैलकशे परस्परा!) ॥ १८ ॥
 किञ्चिद्विनतमूर्ध्ना च विधायधोमुखं तलौ ।
 निविडं निविडे(मै?नै/व) निर्विकारमुखाम्बु(जा!जः) ॥ १९ ॥
 उरसोऽग्रे तथोर्ध्वेन परावृत्ते च हस्तयोः ।
 युगलेन मन(सा?ज्ञ.शक्तिं प्रयत्नेन प्रदर्शयेत् ॥ २० ॥
 गोप्यं वामेन गुप्तेन किञ्चिद्विनतमस्तकः ।
 किञ्चिदाकुञ्चितां वामां भ्रुवं कृत्वा प्रदर्शयेत् ॥ २१ ॥

पार्श्वस्थेन पताकेन (पाण्यञ्जद्वितयेन तु ।
 अधिकस्थेन पताकेन) पाण्यञ्जद्वितयेन तु ॥ २२ ॥
 अधिकारिमुखे(?) चायोः कुर्यादभिनन्द(?)यं ततः ।
 नतोत्त + शिरास्तेन (द्विहित भ्रुकुटिमानके?) ॥ २३ ॥
 वेलामुर्वी च मतिमान् पाणियुग्मेन दर्शयेत् ।
 पुरःस्थितेन वामेन दक्षिणेन तु पाणिना ॥ २४ ॥
 (तस्ये?) सर्पता स्तोत्रमुद्वाहितशिरा न(राःरः) ।
 वेगं प्रदर्शयेन्नित्यमविकारि दधन्मुखम् ॥ २५ ॥
 (इत्युभेनुध?) चलता हस्तयोर्द्वितयेन तु ।
 मूर्ध्ना तदनुगेनैव तथैव विकृताननः ॥ २६ ॥
 क्षोभस्या(भि)नयं कुर्याद्भस्माभिनयकोविदः ।
 (उधस्तुधो मुखेनावः यतन्परार्थतापि च?) ॥ २७ ॥
 पताकेनाभिनेतव्यो विधाय भ्रुकुटिं मनाह ।
 पार्श्वव्यवस्थितेनोर्ध्वं चलद्दङ्गुलिना मुहुः ॥ २८ ॥
 उत्साहनं विपातव्य(द्वुत्तप्य?) (च) शिरोधराम् ।
 तिर्यग्निवष्पार्यमाणेन प्रभूतमभिनिर्दिशेत् ॥ २९ ॥
 महोऽभिनयः कार्यः पार्श्वयोरुर्ध्वसर्पिणा ।
 भ्रान्तेनोत्तानिते(चानिकृतास्येन सिंहाजनम्?) ॥ ३० ॥
 रूपयेदुद्यमुद्येन पताकेनैव पाणिना ।
 इतस्तवः प्रचलता दर्शयेत् पुष्कराहतिम् ॥ ३१ ॥
 (सत्ताप्तपेण वक्ष्येण चल्यं + मुखेन च?) ।
 स्थितेन पार्श्वयोस्तिर्यग् रिच्यमानेन दर्शयेत् ॥ ३२ ॥
 पसोत्सेपाक्रियां नित्यं वक्ष्येण विकृतेन च ।
 उत्तानितेन वामेन विधृतेनतरेण तु ॥ ३३ ॥

१. 'अविकारिमुखो' इति रसात् । २. नाट्यशास्त्रे पताकहस्तलक्षणं निरूपयन्तः
 'बाहुर्मिदं गच्छेत्, क्षोभे'त्यादिदर्शनादत्र 'वेदानुर्ध्वमिति' कथं भवति । ३. 'दुष्यन्' इति
 रसात् । ४. 'नाट्यशास्त्रेन सिंहाजनम्' इति रसात् ।

पुरःप्रसर्पिणार्पातं हस्तानुगतदृष्टिना ।

निघृष्टतलहस्तेन भ्रुकुट्या मृदितं पुनः ॥ ३४ ॥

प्रघृष्टमेकरूपेण द्वितीयेन प्रसर्पता ।

(तेन?)स्योपरि हस्तेन निविष्टेन विधीयते ॥ ३५ ॥

(अन्योन्य)घर्षणा(त्ये?त् पि)ष्टं भ्रुकुट्या च (प्र)दर्शयेत् ।

पार्श्वस्थितेन शैलेन्द्रं दूरविष्कारितेन च ॥ ३६ ॥

प्रदर्शयेत् समुत्क्षिप्य(मोभा?) भ्रूलतिकां शनः ।

शैलधारणमन्योन्य(श?स)क्तेनाभिमुखेन च ॥ ३७ ॥

पार्श्वयोः सम्प्रवेद्याधः कृ(क?त)भ्रुकुटिना ततः ।

कार्यमुत्क्षिप्यमानेन शैलमोत्पादनं तथा ॥ ३८ ॥

शिरःप्रदेशसंस्थेन दूरमुत्तानितेन च ।

समुन्नतभ्रुवा कार्या पर्वतोद्धरणक्रिया ॥ ३९ ॥

इति पताकहस्तः ॥

पताके तु यदा वक्रानामिका त्वङ्गुलिर्भवेत् ।

त्रिपताकः स विज्ञेयः कर्म चास्याभिधीयते ॥ ४० ॥

(अयं ++ अवि?)चलन्मध्याकनिष्ठिकः ।

अत्रोहेन विधातव्यो न(तु?त) मूर्धा तथा मनाक् ॥ ४१ ॥

उन्नामेन समुत्क्षिप्तपु(मा?रो)भागेन चामुना ।

नमता शिरसा कुर्यात् तथा(च?व)तरणक्रियाम् ॥ ४२ ॥

पार्श्वतः सर्पता कार्यममुनैव विसर्जनम् ।

पराङ्मुखाना(रयोग्र?) भ्रुकुटिं विरचय्य वा ॥ ४३ ॥

धारणं पार्श्वसंस्थेन प्रवेशोऽधो नतेन च ।

प्रवेशं कुर्वताकारो (वेकुब्जमविकारिताः?) ॥ ४४ ॥

उत्क्षिप्ताङ्गुलियुगेन तथोत्तानेन चामुना ।

उन्नामनं विधातव्यमविकारिमुखेन च ॥ ४५ ॥

पताकादिचतुष्पाष्टिहस्तलक्षणं नाम त्र्यशीतितमोऽध्यायः । ३

पार्श्वतो नमता (कार्या प्राणेनाः) नतमस्तकैः ।
निदर्शनं तथोद्भूतेनोर्ध्वाद्गुलिशिखेन (रःच) ॥ ४६ ॥

प्रसर्पितमुखस्याग्रे विधिसम्बन्धनं पुनः(?) ।
उत्तानेना(सुमाद्गुल्या श्वहीत्वा?)नामिहाख्यया ॥ ४७ ॥

मह(गुःग)ल्यानां समालम्भः पदार्थानां विधीयते ।
पराद्मुखेन शिरसः प्रदेशे सर्पता तथा ॥ ४८ ॥

प्र(वेशाद्दर्श)येच्छिरःसन्निवेशमेतेन पाणिना ।
पतानि दर्शनीयानि सर्वाण्यविकृतानर्नः ॥ ४९ ॥

हस्तद्वयेनोभयतः केशानासन्नवर्तिना ।
उष्णीषमुकुटादीनि प्राप्नोतीति निरूपयेत् ॥ ५० ॥

कर्तव्यः (सोर्ध्वनाशास्यं विधानेन समीपराः) ।
पाणिः कृतभ्रुकुटिना (तत्रोद्भूतोः)द्गुलिद्वयः ॥ ५१ ॥

अधोमुखं प्रस्थिताभ्या(परगुल्याभ्यां)प्रदर्शयेत् ।
चलाभ्यां मुकुलाभ्यां च हस्तग्यास्येव (पदं दानं) ॥ ५२ ॥

दर्शयेत् पाणिषुमेव पदापि पक्षिणो लपन् ।
पवनप्रभृतीर्ध्वं पदार्थानपरातपि ॥ ५३ ॥

चलिताद्गुलिना हस्तद्वयेना(घोर्ननि + स्या?) ।
अधोमुखेन वा (धो'सो)तो दर्शयेत् सर्पता पुरः ॥ ५४ ॥

उर्ध्वावस्थितिना गङ्गाशोतः मृशनिमेव च ।
अधो वि(निर्नि)मता पाणिद्वितयेन प्रदर्श(नार्थे)त् ॥ ५५ ॥

पुरः प्रसर्पितकेन चला विहृदान(यःनः) ।
हस्तेन सर्पाभिनयं विदर्शितं विचक्षणः ॥ ५६ ॥

अहगुलिद्वितयेनाधोमुखेनाधुनार्जनम् ।
वृषात् पानीनिकादेरुसर्पिणा विनयाननः ॥ ५७ ॥

१. 'कार्यः प्राणे' इति स्यात् । २. 'निदर्शनं तथोद्भूतेन' इति स्यात् ।
३. 'सोर्ध्वनाशास्यं विधानेन समीपराः' इति स्यात् । ४. 'पदं दानं'
इति स्यात् । ५. 'पदं दानं' इति स्यात् । ६. 'विचक्षणः' इति स्यात् ।

अ(वा!ध)श्रापं च सर्पन्त्या भालदेशे त्वनामया ।
 तिलकं रचयेदेका(मुन्द्रस्य भ्रूलतां शये?) ॥ ५८ ॥
 तथा (चैवा)नामिकया कार्या (स्याद्) रोचनाक्रिया ।
 आलभ्य रोचनां मूर्ध्नि तथैव च विचिक्षिपेत् (?) ॥ ५९ ॥
 तथैव च विधातव्यमल(केनो!) प्रदर्शनम् ।
 उत्तानितेन हासथ त्रिपताकेन पाणिना ॥ ६० ॥
 (बेदनेस्याग्रह!)स्तिर्यग्गङ्गुलिद्वयचालनान् ।
 त्रिपताकाङ्गुलीभ्यां तु चलिताभ्यामुरोग्रतः ॥ ६१ ॥
 शिखण्डिशारिकाका(र!क)कोकिलादीन् प्रदर्शयेत् ।
 हस्तस्यानुगतां दृष्टिं (त्रैलोक्य?) + + कारयेत् ॥ ६२ ॥
 इति त्रिपताकः ॥

त्रिपताके यदा हस्ते भवेद् पृष्ठावलोकिनी ।
 तर्जनी मध्यमायाश्च तदासां कर्तरीमुखः ॥ ६३ ॥
 नमता संयुतेनेतस्ततः सञ्चरणं पदैः ।
 (तेतस्य स्तंभलनत्वं हि युगस्य तदमातया?) ॥ ६४ ॥
 (अधो)मुखेन कर्तव्य(मतेचैव?) रक्षणम् ।
 ललाटवर्तिना शृङ्गं सं(प्र!यु)तेनोन्नतभ्रुवा ॥ ६५ ॥
 प्रदर्शयेत् (त!)दुष्टिखता लेख्यमभ्युन्नतभ्रुवा ।
 अधोमुखेन चैकेन तथाधो नमता मनाक् ॥ ६६ ॥
 दर्शयेत् पतनं बाधो गच्छता मरणं तथा ।
 नमतेतस्ततः शक्रविक्षेपेण(?) विवर्जितम् ॥ ६७ ॥
 पाणिना व्रजता(भेस्ता?) कुञ्चितभ्रूर्नमच्छिराः ।
 न्यस्तं प्रदर्शयेत् (कार्यादकसंयम्यमाचस्तं कुर्यान्निर्घाटनं तथा ॥
 पीनं बालदुर्माः कञ्चुकरानुगा?) ।

इति कर्तरीमुखः ॥

यस्याङ्गुल्यस्तु विनताः सहाङ्गुष्ठे(न) चापवत् ॥ ६९ ॥

१. 'मुल्लभ्य भ्रूलतां शनैः' इति स्यात् । २. 'कानां' इति स्यात् । ३. 'बेदनेस्याग्रह' इति स्यात् । ४. 'मनयैव च' इति स्यात् । ५. 'भेस्ता' इति स्यात् ।

सोऽर्धचन्द्र इति प्रोक्तः फरः कर्मा(च/स्य) कथ्यते ।

तेनोन्नतभ्रूरेकेन शशिलेखां प्रदर्शयेत् ॥ ७० ॥

(मेध्यस्यौ यस्य?)मायस्तं कुर्यान्निर्घाटनं तथा ।

पीनं धालद्रुमाः (क)भ्यु कलशा बलयानि च ॥ ७१ ॥

प्रदर्शनीयान्येतेन संयुतेनेति चापरे ।

रशनाकुण्डलादीनां तलपत्रस्य चामुना ॥ ७२ ॥

फटीजघनयोश्चाभिनयस्तद्देशवर्तिना ।

अस्याप्यनुगता दृष्टिः का(र्शा?र्था) सर्वत्र नर्तकैः ॥ ७३ ॥

इत्यर्धचन्द्रः ॥

आद्या धनुर्नता कार्या कुञ्चितोऽङ्गुष्ठकस्तथा ।

शेषा भिक्षोर्ध्वबलिता अरालेऽङ्गुलयः स्मृताः ॥ ७४ ॥

(असृतेनाग्रतोतेन?) किञ्चिदभ्युत्थितेन च ।

सत्त्वशौण्डीर्यगाम्भीर्यधृतिकान्तीः प्रदर्शयेत् ॥ ७५ ॥

दिश्याः (पापार्थ?) ये चान्ये तानप्यविकृताननः ।

दर्शयेदुन्नतभ्रूय पाणिनानेन नर्तकः ॥ ७६ ॥

आशीर्वादं (तथा कानां?) स्त्रीकेशग्रहणं च यत् ।

निर्वर्णनं च सर्वाग्रमा(ल?त्म)नो यद् विधीयते ॥ ७७ ॥

उत्कर्षणं च तन् सर्वं कार्यमभ्युन्नतभ्रूया ।

दर्शयेदस्तपुग्मेन प्रदक्षिणगतेन च ॥ ७८ ॥

विवादं संप्रयोगं च कौतुकानि वृत्ति च ।

अङ्गुल्यग्रसमायोगरचितस्वस्तिकेन च । ७९ ॥

परिमण्डलयातेन प्रादक्षिण्यं प्रदर्शयेत् ।

परिमण्डलसंस्थानं तथानेन महाज(ल?न)म् ॥ ८० ॥

द्रव्यं महीनले यद्य रचिनं तन् प्रदर्शयेत् ।

दानं वारणमादानमनेक (वचनं तथा) ॥ ८१ ॥

दर्शयेद्यलता तेन हस्तेनासंयुतेन च ।

स्वेदापनयनं कार्यं ग(त्वा?न्धा)घ्राणं तथामुना ॥ ८२ ॥

तत्प्रदेशे प्र(वृत्तेन) पाणिना नृचकोविदः ।

योपितां विषये चैष (पाणिना?) प्रायेण युज्यते ॥ ८३ ॥

कर्मण्येतानि सर्वाणि त्रिपता(कः स?कव)दाचरेत् ।

नाहमित्यभिनेतव्य(मस्यादश?)स्थितेन च ॥ ८४ ॥

अस्यानुयायिनीं दृष्टिं विदधीत भ्रुवौ तथा ।

इत्यरालः ॥

अराल(कःस्य) यदा वक्रानामिका त्वङ्गुलिर्भवेत् ॥ ८५ ॥

शुकतुण्डः स विज्ञेयः कर्म चास्याभिधीयते ।

न त्वमित्यगुना तिर्यक् प्रसृतेन प्रदर्शयेत् ॥ ८६ ॥

व्यावृत्तेन तु हस्तेन (म?न) कृत्यमिति निर्दिशेत् ।

प्रसारितेन पुरतो नमताभिमुखं मुहुः ॥ ८७ ॥

कुर्यादावाहनं तिर्यक् (१+१ मातु?) विसर्जनम् ।

व्यावृत्तेन तु हस्तेन न कृत्यमिति वारताम् (?) ॥ ८८ ॥

(अवेक्षे निपोनिपेक अ?) परावृत्तेन शस्यते ।

दृष्टिभ्रुवौ चानुगते हस्तस्यास्य समाचरेत् ॥ ८९ ॥

इति शुकतुण्डः ॥

अङ्गुल्यो यस्य हस्तस्य तलमध्येऽसंस्थिताः ।

तासांशुपरि चाङ्गुष्ठः स मुष्टिरभिधीयते ॥ ९० ॥

एष प्रदारे (व्या?)यामे कार्यः सभ्रुकृटीमुखैः ।

पार्श्वस्थहस्तपुग्मेन निर्गमे तु विधीयते ॥ ९१ ॥

इति मुष्टिः ॥

१. 'सिदागनय' इति मुद्रितशुनिपाठो दृश्यते । २. 'पाणिः' इति स्यात् ।

३. 'मास्यदेश' इति स्यात् । ४. 'हन्मता तु' इति स्यात् । ५. इदं १२ तमश्लोकान्ते निवेद्यनीयमिति भावि ।

(यंप्यतिग्रहणमात्रमर्धने!) स्तनपीडने ।

असं(स्तुः)तो विधातव्यो (मुष्टिभ्रवो तथा!) ॥ ९२ ॥

अस्यैव तु यदा मुष्टेरूर्ध्वोऽङ्गुष्ठः प्रयुज्यते ।

हस्तः स शिखरो नाम तदा ज्ञेयः प्रयोक्तृभिः ॥ ९३ ॥

अयं चामो विधातव्यः कुशरश्मि(चैतुर्हि + !)

हस्तद्वयं व्याप्रियतो(!) (श्रोः)णिग्रहणकर्मणि ॥ ९४ ॥

शक्तितोमरमोक्षे तु सव्यहस्तः प्रयुज्यते ।

पादाष्टरञ्जने चैव चलिताङ्गुष्ठको भवेत् ॥ ९५ ॥

अलकस्य समुत्क्षेपे तत्प्रदेशस्थितो भवेत् ।

कुर्यादनु (ग)तामस्य दृष्टिभ्रयुगलं(!) तथा ॥ ९६ ॥

इति शिखरः ॥

अस्यैव शिखराख्यस्य (अः)ङ्गुष्ठकनिपीडिता ।

यदा प्रदेशिनी वक्रा स कपित्थस्तदा स्मृ(ताः) ॥ ९७ ॥

चापतोमरचक्रासिञ्जक्ति(चक्रांगदाविना?) ।

एतेनान्यानि शस्त्राणि सर्वाण्यभिनयेद् शुभः ॥ ९८ ॥

मत्पण्यभिनये जन्म + + + विक्षिपेन्मुहुः ।

अत्रापि हस्तानुगते दृष्टिभ्रूर्यं नश्यते ॥ ९९ ॥

इति कपित्थः ॥

उरिक्षिप्तवक्रा तु यदा(र्ता कार्या!) सकनीयसी ।

अस्यैव तु कपित्थस्य (पेदांशोपटकमुखः!) ॥ १०० ॥

अनेन होत्रं द्रव्यं च नमताद्यं विधीयते ।

द्वाभ्यामाकर्षण(च्छिन्नाग्रं प्रग्रहप्रदर्शनम्!) ॥ १०१ ॥

१. 'यष्टममर्धने मात्रमर्धने' इति स्यात् । २. 'चतुर्धो पादोऽयं दृष्टिभ्रुवोर्हस्ता-
नुपानविष्पथस्य' इत्यस्य श्लोकांतरस्य स्यात् । ३. 'चतुर्धो' इति स्यात् । ४. 'हि धृषु
मलं' इति स्यात् । ५. 'वक्रगदादिना' इति स्यात् । ६. 'नामिका' इति पदमवधार्यमाह-
स्याय वन्नीयम् । ७. 'यदागो लटवामुक्तः' इति स्यात् । ८. 'यद्यप्यमहतां प्रदर्शनम्'
इति स्यात् ।

(एतेन न चास्यरादर्श वा जग्र?) पुनः ।

अवक्षेपसमुत्क्षे(प?पौ) व्यावृत्तेन तु (क'ख)ण्डनम् ॥ १०२ ॥

भ्रमता तु विधातव्यममुना परि(पेव?पेप)णम् ।

दीर्घदण्डग्रहे चैव (पेवस्त्रीतालम्बने?) तथा ॥ १०३ ॥

कुशकेशकलापादिग्रहे सन्दामसंग्रहे ।

दृष्टि(भ्रू)सहितो हस्तः प्रयोक्तव्यो विचक्षणैः ॥ १०४ ॥

इति (प'ख)टकामुखः ॥

खटकाख्ये यदा हस्ते तर्जनी संप्रसारिता ।

हस्तः सूचीमुखो नाम तदा ज्ञेयः प्रयोक्तृभिः ॥ १०५ ॥

एतदीयमदेशिन्या व्यापारः प्रायशो भवेत् ।

नतोऽर्वाक कम्पितो (धा?लो)लव्यालोद्वाहित(क)भ्रमाः ॥ १०६ ॥

(ते स तत्र नत्र कर्मणि युज्यते ।

भ्रुमाया?)भिनयेधक्रं (तंभि?जृम्भि)तं चलयानया ॥ १०७ ॥

बिलोलया पताकादीन् + + + + + या ।

(भृपदीपलतावल्लीपल्लवान् बालपत्रमात् ॥ १०८ ॥

+ + + + + + + भुद्रया?) पुष्पमञ्जरी(म्) ।

चलया वक्रगमनं चूलिकामुद्ध + + या ॥ १०९ ॥

(मा युधा चादाह्रु विधातर्धकम्पितया?) ।

भृपदीपलतावल्लीपल्लवान् बालपत्रमान् ॥ ११० ॥

शिखण्डकान् मण्डलं च नयनं चोर्ध्वलोलया ।

तारकानासिकादण्डय(ष्टी) पूर्वमुत्थया?)नया ॥ १११ ॥

दक्षिणो दर्शयेन्नामग्रतापो ननाक्रया(?) ।

निर्पस्मण्डलया सर्वं नया लोकं प्रदर्शयेत् ॥ ११२ ॥

१. 'एतेन च स्यःशदर्शधारणं व्यवधानं' इति रयः१ । २. 'वद्यान्तामम्बने' इति रयः१ । ३. 'दीर्घप्रापय' इति रयः१ । ४. 'दक्षिणो दर्शयेद् वक्ष्यामग्रतापो ननाक्रया' इति रयः१ ।

(आद्यदीर्घे च विधास्ते?) विदध्यादुन्नतामिमाम् ।

वि(ममन्ताःनमन्तां) पुनः कुर्यादपराह्णप्रदर्शने ॥ ११३ ॥

कर्तव्या वदनाभ्यां सा कुञ्चितविजृम्भिता ।

अङ्गु(लिःलिः) नृत्ततत्त्वज्ञावयार्थस्य निरूपणे ॥ ११४ ॥

सोऽयं तदिति(?) निर्देशे प्रसृ(तात्वा?तोत्ता)नकम्पिता ।

रोपे प्रकम्पिता(र्धा?ग्रा)च हस्तेनाभ्युन्नतेन च ॥ ११५ ॥

प्रसृताग्रेण (स?न)मता (च?) कर्तव्या स्वेदरूप(णा?णे) ।

कुन्तलान्नदगण्डानां कुण्डलानां च रूपणे ॥ ११६ ॥

(संदिशं वर्तना कार्या प्राचलती च सा मूढः?) ।

ललाटसंवृतोद्भृता कार्या (हस्तिनिरूपणा?) ॥ ११७ ॥

प्रसारितोन्नामिता वा रिपूद्देशे(स?) विधीयते ।

(कार्या संकपानी साग्रे सो प्रकोपदर्शने?) ॥ ११८ ॥

कोऽसावित्यपि निर्देशे (तथा?कार्या) तिर्यग्निर्निर्मा ।

(कर्णकूटनयेन शब्दश्रवणेस्तातसंश्रया?) ॥ ११९ ॥

कार्ये हस्तद्वयाङ्गुल्यां संयुते संमुखे युते ।

वियोगे विपटन्त्यां तु कलहे स्वस्तिकाकृती ॥ १२० ॥

(घतुपनिता?) कार्ये परस्परनिपीडने ।

ऊर्ध्वाग्रचमिता यावत् कर्त(स्य?र्ध्य) के + वर्णने ॥ १२१ ॥

कुर्याद् दृष्टं भ्रूयां चा(स्य) हस्तस्यानुग(तं?ते) युषः ।

इति मूर्ध्निमुसः ॥

यस्याङ्गुल्यस्तु (विरंलामामोहदाङ्गुष्टेन?) कुञ्चिताः ॥ १२२ ॥

ऊर्ध्वाग्र सप्तनाग्राध (स) भवेत् पञ्चकोटकः ।

शीफाल(फ?)स्य फापित्यस्य ग्रहणं तेन रूपयेत् ॥ १२३ ॥

१. 'आये हस्ते च दिशमे' इति स्पष्टम् । २. 'प्रपट्टिता च कार्या हस्ते हस्ते च दिशमे च' इति तु श्रुतिः । ३. 'तदेष्टवर्तिनी कार्या प्रपट्टिता च ला कुर्या' इति, ४. 'हस्तिनि रूपये' इति, ५. 'कार्या प्रपट्टिता काले चोऽपकोटदृष्टये' इति च स्पष्टम् । ६. 'कर्त-कमूरने दृष्टमभवे भोवत्तम्' इति स्पष्टम् । ७. 'विरंलः दृष्टमभवे' इति स्पष्टम् ।

बीजपूरकमुख्यानामन्येषामपि दर्शनम् ।

कार्यं फलानां तत्तुल्यरूपेणोर्ध्वास्थितेन च ॥ १२४ ॥

कुर्यात् प्रसारितास्येन योषित्कुचनिरूपणम् ।

कुर्याद् दृष्टिभ्रुवौ चास्य हस्तस्यानुगते बुधः ॥ १२५ ॥

पद्मको(ण?श)कः ॥

अङ्गुल्यः संहताः सर्वाः सहाङ्गुष्ठेन यस्य तु ।

(तथानितघाथैव?) स तु सर्पशिराः करः ॥ १२६ ॥

उत्तानि(तेनातं तु) कुर्वीत सेचनोदकदानयोः ।

अधोमुखं विचलितं भुजगस्य गतौ पुनः ॥ १२७ ॥

(विधात द्विगुणां वामबाहुतस्थिशरादधः ?) ।

विदध्यात् सर्पशिरसा हस्तेनास्फोटनक्रियाम् ॥ १२८ ॥

रचितभ्रुकुटिः कुर्यादेवं तिर्यक्छिरो दधत् ।

पुरतोऽधोमुखे(नै भास्याः, लनमाचरेत् ॥ १२९ ॥

दृष्टिभ्रूसहिता कार्या हस्त(स्या)स्यानुयायिनी ।

इति सर्पशिराः ॥

(अधोमुखीनानिष्टणे?) मङ्गुलीनां समाग(त?ति): ॥ १३० ॥

फनिष्ठाङ्गुष्ठकावूर्ध्वं तदासौ मृगशीर्षकः ।

इह साम्प्रत(मस्तथेत्यत्ना?) प्रयोजयेत् ॥ १३१ ॥

(स्थाच्छत्र्यलामेने तिर्यगुक्ति पूश्वाक्षे पातने?) ।

स्वेदापमार्जने कार्योऽधोमुखस्तत्प्रदे(र्य?शग): ॥ १३२ ॥

(कुद्ध!कुट्ट)मिते (संचलितः कर्तव्योऽ)धोमुखश्च सः ।

(अस्यानुयायिनी दृष्टिः पाणी कुर्याद् भवापि?) ॥ १३३ ॥

इति मृगशीर्षकः ॥

१. 'तथा निप्रतलाधैव' इति स्यात् । २. 'नेमकुम्भारण' इति स्यात् । ३. 'अ-
धोमुखीनां विष्टणा' इति स्यात् । अद्रितनाट्यशास्त्रे तु 'अधोमुखीनां सर्वाधाम्' इति
पाठो दृश्यते । ४. 'मस्तथेत्यत्र चैनं' इति स्यात् । ५. 'स्याच्छत्र्यालामेने तिर्यगुक्ति-
तथाश्चातने' इति स्यात् । ६. 'अस्यानुयायिनी दृष्टिः पाणेः कुर्याद् भवापि' इति स्यात् ।

त्रेताग्निसंस्थिता मध्यातर्जन्यङ्गुष्ठका मताः ।

काङ्गुलेऽनामिका वक्रा तथाचो(र्ध्वः'ध्व्या) कनीयसी ॥ १३४ ॥

(त्रेतात्तनेन) कर्क(न्तुः'न्धू)प्रभृतीनि प्रदर्शयेत् ।

तरुणानि फलान्यन्यद् वस्तु किञ्चिच्च यल्लघु ॥ १३५ ॥

वाक्या(ना'न्य)ङ्गुलिविक्षेपैः स्त्रीणां रोपकृतानि च ।

मुक्तामरकतादीनां (रत्नानां) च प्रदर्शनम् ॥ १३६ ॥

हस्तेनानेन कर्तव्यं भुवौ (चो'स्पृष्टगे!) ।

इति काङ्गुलः ॥

आवर्तिन्यः करतले यस्याङ्गुल्यो भवन्ति हि ॥ १३७ ॥

पार्श्वागता विकीर्णाश्च सोऽलपद्मः प्रकीर्तितः ।

तिर्यक् पुरःस्थितः कार्यो हस्तोऽयं प्रतिपेधने ॥ १३८ ॥

कस्य त्वमिति नास्तीति वाक्ये शून्ये च धीमता ।

आत्मोपन्यसने स्त्रीणां (नै सन्देशच्छेतो') भवेत् ॥ १३९ ॥

अस्य चानुगता दृष्टिर्विधातव्या भुवौ तथा ।

इत्यलपद्मः ॥

अङ्गुलयः प्रसृतास्तिस्रस्तथाचो(र्ध्वः'ध्व्या) कनीयसी ॥ १४० ॥

तासां मध्ये स्थितोऽङ्गुष्ठः स करधतुरः स्मृतः ।

अधोमुखः प्रचलितो (मतस्येन ततत्कथा!) ॥ १४१ ॥

विनये च नये चायं कार्योऽभिनयवेदिना ।

(वर्षुणा तून्मवशिवा साः कृत्वा भेतां भुवा!) ॥ १४२ ॥

विदध्याद्यतुरं हस्तमुत्तानं नियमे पुनः ।

किन्तु भुवं + कु(टिलां) विनयं प्रति नाचरेत् ॥ १४३ ॥

अधोमुखेन हस्तेन तेन घालं प्रदर्शयेत् ।

घालप्रदर्शने कुर्याद् (कुटीविनयानिरः!) ॥ १४४ ॥

१. 'तेनोत्तानेन' इति स्यात् । २. 'चो'स्पृष्टदृष्टिगे' इति स्यात् । ३. 'सन्देशे' इति स्यात् ।

४. नैपुणे नृपतद्विषयः सत्त्वे इत्ये.प्रज्ञा भुषन्' इति स्यात् ।

५. 'भुङ्क्षुर्विनयं विरः' इति स्यात् ।

तेनोत्ताने(न) बलता (येदातुरनन्तरम्?) ।

तिर्यक् प्रसर्प्य तूत्तानां बहिर्वाविकृताननः ॥ १४५ ॥

सत्ये चानुपत्तौ चैव (हस्त एष) विधीयते ।

एवमेव प्रयोक्तव्यो युक्ते (पद्येऽशमव्ययः?) ॥ १४६ ॥

द्वाभ्यामेकेन वा (स्तुर्त्ना क?) मण्डलावस्थितेन च ।

विचारितं प्रयोक्तव्यं विद्वत्तं लज्जि(नं) तथा ॥ १४७ ॥

बदनं तत्र कर्तव्यमविकार्यं नतभुजा ।

वितर्कितगुरोभ्यर्णे मण्डलावस्थितेन तु ॥ १४८ ॥

अधोमुखेन पुरनः कार्यं विशिष्टप्यता तथा ।

मुखं चाविकृतं तत्र कार्यमभ्युज्जते भुजा ॥ १४९ ॥

शिरस्तु वामतो (तत्र नतं च पुनः?) ।

उभाभ्यां नयनाभ्यां (तु) मृगकर्णप्रदर्शनम् ॥ १५० ॥

कार्यं तद्देशवर्तिभ्यां सभ्रक्षे(पःपं) विचक्षणैः ।

उत्तानेन युतेनाथ पत्राकारं प्रदर्शयेत् ॥ १५१ ॥

हस्तेन (चतुरा खे?) विनमस्य भ्रुवं मनाक् ।

लीलां रतिं स्मृतिं बुद्धिं संज्ञामायाविचारणाः) ॥ १५२ ॥

सङ्गतं प्रणयं (शौचमावर्त्य?) भावमक्षमम् ।

पुष्टिं (सविच?) शीलं च चातुर्यं मार्दवं सुखम् ॥ १५३ ॥

प्र(स्तं?) वार्ता च वेपं च युक्तिं दाक्षिण्ययौवने ।

विभवाविभवौ स्तोत्रं मुरतं (संहरं?) मृदु ॥ १५४ ॥

गुणागुणौ गृहा दारा वर्णा नानाविधाश्रयाः ।

चतुरेणाभिनेतव्यास्ते सर्वेऽपि यथोचितम् ॥ १५५ ॥

१. 'दर्शयेदातरं नरम्' इति स्यात् । २. 'पद्येऽशमे यमे' इति वा, 'पद्ये च मध्यमे' इति वा स्यात् । ३. 'स्तोत्रं' इति स्यात् । ४. 'विद्वत्तविचारितरचितम्' इति तु प्रुदितप्रुनिशठः । ५. 'चतुराख्येन' इति स्यात् । ६. 'शौचं माधुर्यं' इति मुनिसम्मतः पाठः । ७. 'शादलं' इति स्यात् ।

कचिन् प्रभावता कापि (भ्रमता?) मृदुता कचित् ।
प्रतीतिर्जायतेऽर्थस्य यस्य यस्य यथा यथा ॥ १५६ ॥

प्राज्ञैस्तथा तथा शीर्षेऽभिनेयान्यु(त्प!क्त)पाणिना ।
भ्रूदृष्टि(चकुरगोश?) कार्यास्तदनुसारतः ॥ १५७ ॥

मण्डलस्थेन हस्तेन पीतं रक्तं च दर्शयेत् ।
किञ्चिन्नतभ्रूः शिरसा परिमण्डलितेन च ॥ १५८ ॥

तेन (दभ्रू'प्र)दर्शयेत् कु'ष्टं(लणं) नीलं च परिमृदता ।
चतुरेण कपोतादीन् वर्णान् स्वाभाविकेन च ॥ १५९ ॥
इति चतुरः ॥

मध्यमाङ्गुष्ठसन्दंशो वक्रा चैव प्रदेशिनी ।
ऊर्ध्वमन्ये (प्रकीर्णो + अङ्गुल्यो') भ्रमरे करे ॥ १६० ॥

कुमुदोत्पलपद्मानां ग्रहणं तेन पाणिना ।
तथैव दीर्घवृन्तानामन्येषामपि रूपयेत् ॥ १६१ ॥

कर्णपूगे विधातव्यः कर्णदेशे स्थितेन च ।
दृष्टिभ्रूवां चाभि(न्ना)नये तेषां कार्ये करानुगे ॥ १६२ ॥

इति भ्रम(रा)रः ॥

तर्जनीमध्यमाङ्गुष्ठा(भ्रू'स्त्रे)ताग्निस्या निरन्तरा(ः) ।

भवेयुर्दंसवक्रस्य (शिपं मग्गसारिता!) ॥ १६३ ॥

किञ्चित् प्रस्पन्दिताङ्गुष्ठेनामुनोत्क्षिप्य च भ्रूवा ।

निस्तारमत्वं गृह्णं च दर्शयेन्मृदुलं लघु ॥ १६४ ॥

कर्तव्यो(ऽन्ये)ऽभिनये चेषां दृग्भ्रूवां च करानुगे ।

इति दंसवक्रः ॥

अङ्गुल्यः प्रसृतास्तिसस्तथाचोर्ध्वा कनीयमी ॥ १६५ ॥

अङ्गुष्ठः कुञ्चितथैव दंसपक्ष इति स्मृतः ।

उत्तानेन वदितिस्तेयम् ग्रीवायजलभूषणम् (?) ॥ १६६ ॥

१. 'प्रकीर्णं द्वे अङ्गुल्ये' इति व्याख्या । २. 'शिपं द्वे मग्गसारिते' इति व्याख्या ।

३. 'दितिस्तेयं निश्चायजलभूषणम्' इति व्याख्या ।

कर्तव्यं तेन गण्डस्य रूपस्य (गण्डवर्तनम्?) ।

कुर्वीत चैनमुत्तानं भोजने च प्रतिग्रहे ॥ १६७ ॥

तथाचमनकार्यं च कर्तव्योऽयं द्विजन्मनाम् ।

अधस्तादन्तयोरेनं कुर्यात् स्वस्तिकयोगिनम् ॥ १६८ ॥

किञ्चिन्नतेन शिरसा (यं परि यथारसम्?) ।

उभाभ्यां पार्श्वयोस्तिर्यग्भेदाभ्यां स्तम्भदर्श(नैःनम्) ॥ १६९ ॥

कुर्वीतैकेन रोमाञ्चं वामबाहुग्रसर्पिणा ।

संवाहनेऽनुलेपे च स्पर्शे त(दि?दे)शवर्तिनम् ॥ १७० ॥

विपादे विभ्रमे स्त्रीणां (स्तन्यं तत्स्थं यथा रसः?) ।

अधस्तलं प्रयुञ्जीत (ह?त)धनं हनुधारणे ॥ १७१ ॥

अस्यानुयायि(नीःनीं) दृष्टिं पाणेः कुर्यात् भ्रुवां तथा ।

इति हंसपक्षः ॥

तर्जन्यङ्गुष्ठसन्दंश(स्व रोदनस्य?) यदा भवेत् ॥ १७२ ॥

आ(नुत?भुग)तलमध्यथ सन्दंश इति स स्मृतः ।

स चाग्रमुखपा(र्शका?र्श?)नां भेदेन त्रि(वि)धो भवेत् ॥ १७३ ॥

तं पुष्पावचये पुष्प(र्माग्रय?ग्रथ,ने च प्रयोजयेत् ।

वृणपर्णग्रहे केशमूत्रादिस्तथापरे(?) ॥ १७४ ॥

(श?शि)र्लपकादेशग्रहणे त्वग्र(स्त?सं)दंशकं स्थिरम् ।

आकर्ष(णान्?णे) तथा कृष्णे(?) वृन्ता(त्) पुष्पस्य चोद्धृता ॥

विद्ध्यादेवमेव नं शलाका(र?द्रि)निरूप(णा?णे) ।

रोपे धिगिति वाक्ये च बहिर्भागसर्पिणम् ॥ १७६ ॥

(यमोपचित?) तत्प्रदेशे स्थितेन च ।

उत्तानेनोरसोऽग्रे तु संयुतेन च (निर्द्धतम्?) ॥ १७७ ॥

१. १६ किञ्चिद्विदशो गुणः सम्भार्यते । २. 'स्नानप्रतःस्थं यथारसम्' इति
स्फार । ३. 'स्पर्शग्रहण' इति स्फार । ४. 'केशमूत्रादिश्च परिग्रहे' इति स्फार । ५. 'वेप-
नम्' इति स्फार ।

(वचनं बलदा किञ्चित् समध्येनाधोमुखेन च!) ।
 ग्रहणं गुणमूत्रस्य बाणलघनिरूपणम् ॥ १७८ ॥
 ध्यानं योगं च हृद्देशवर्तिना संप्रदर्शयेत् ।
 (स्तोकातिभिन्ना ये!) कर्तव्यः संयुतस्तूरसः पुरः ॥ १७९ ॥
 कुरसा(स्तम्)याकोमलेषु सदोपवचनेषु च ।
 विवर्तिताग्रः कर्तव्यो वामो विघटितो मनाक् ॥ १८० ॥
 प्रधालरचने वर्तिग्रहणे नेत्ररञ्जने ।
 आलेख्ये चैव कर्तव्यस्तथालक्तकपीडने ॥ १८१ ॥
 अस्य भ्रुवौ च दृष्टिं च कुर्यादनुगतां ततः ।

(इति सन्दंशः ।)

समागताग्रसहिता यस्याङ्गुल्यो भवन्ति हि ॥ १८२ ॥

ऊर्ध्वं हंसमुखस्येव स भवेन्मुकुलः करः ।
 कर्तव्यः संहतोऽघातो मुकुलाम्भोरुहादिषु ॥ १८३ ॥

पुरः प्रस(र्प्यैर्प्यौ)बलितः कर्तव्यो विटचुम्बकः ।

इति मुकुलः ॥

पद्मकोशस्य हस्तस्य (अ'त्व)ङ्गुल्यः कुञ्चिता यदा ॥ १८४ ॥

ऊर्णनाभः स विज्ञेयश्चार्यकेशग्रहादिषु ।
 चार्यकेशग्रहे चैव कर्तव्योऽधोमुखः (स'क)रः ॥ १८५ ॥

शिरःकण्ठदूयने मूर्ध्निः प्रदेशे प्रचलन्मुहुः ।
 (तर्प्यकयती?) विधातव्यः कुष्ठव्याधेर्निरूपणे ॥ १८६ ॥

अधोमुखः (स्थितेनाधः?) सिद्धव्याघ्रादिरूपणे ।
 कार्यो भ्रुकुटिवक्त्रेण संयतोऽस्य ग्रहस्तथा ॥ १८७ ॥

अत्रापि दृष्टिभ्रूकर्म प्राग्बदेव विधीयते ।

इत्यूर्णनामः ॥

मध्यमादगुप्तसन्दंशो वक्रा चैव प्रदेशिनी ॥ १८८ ॥

१. 'स्तोकाधिनये' इति स्यात् । २. 'तर्प्यकयती' इति स्यात् । ३. एत उच्चरमव-
 शीष्टं लक्षणवाक्यं 'शेषे तल्लये वर्तव्ये ताम्रचूडकरेऽङ्गुली' इति मुमुक्षुदिशा पूर्णत्वम् ।

मृगज्यालादिवि(भासं)प्राप्ते) याज्यसन्धारणे तथा ।

भयं हस्तो विधातव्यो भर्त्सने भ्रुवृद्धीपुतः ॥ १८९ ॥

सिंहप्याघ्रा(दि)योगे च विवृणुतः शब्दवान् भवेत् ।

दृष्टिभ्रुवा च कर्तव्ये(न्य!)त्यमस्यानुगे युर्थः ॥ १९० ॥

अप(रे?)रिः) छिदितासंज्ञो(?) हस्तोऽयं परिकीर्तितः ।

इति ताम्रचूडः ॥

अ(लं?)सं)युतानां हस्तानां चतुर्विंशतिरीरिता ॥ १९१ ॥

प्रयोदशाथ कथ्यन्ते संपुता नामलक्षणः ।

अञ्जलिश्च कपोतश्च कर्कटः स्वस्तिकस्तथा ॥ १९२ ॥

खट(को?)का)वर्धमानश्चा(प्यस?)प्युत्स)ह्निपथापि ।

ढोलः पुष्पपुटस्तद्वन्मकरो गजदन्तकः ॥ १९३ ॥

(वेरि?)थादश कथ्यन्ते संयता नामलक्षणः ।

अञ्जलिश्च कपोतस्य कर्कटः स्वस्तिकस्तथा(?) ॥ १९४ ॥

प्रयोदशैते कथिता हस्ताः संयुक्तसंज्ञिताः ।

पताकाभ्यां तु हस्ताभ्यां संश्लेषात् सोऽञ्जलिः स्मृतः ॥ १९५ ॥

शिरश्च विनतं किञ्चित् तत्र कार्यं विपश्चिता ।

कापों गुरुनमस्कारो मुखस्यासन्नवर्तिना ॥ १९६ ॥

(वेरि?)ते न?) मित्राणां न स्थाननियमः (कृ?)धे?) ।

इत्यञ्जलिः ॥

उभाभ्यामपि हस्ताभ्यामन्योन्यं पार्श्वसङ्ग्रहः(?)हात्) ॥ १९७ ॥

(स?) हस्तः कपोतनामा (स्यात्) कर्म चास्याभिधीयते ।

(कुर्यात्) प्रणमनं वक्षःस्थितेन (तु) (न) मच्छिराः ॥ १९८ ॥

१. 'व्ये नि' इति स्यात् । २. अग्नौ श्लोकोऽशुद्धः पुनरावर्तितश्च । अस्य स्यात्
'अवहित्याभिधानश्च वर्धमानस्तथापरः' इत्येवञ्जालीयमकमधे निवेशनीयम् । ३. 'वक्षःस्थि-
तेन' इति स्यात् । ४. 'मित्राः' इति स्यात्, 'वक्षःस्थि' इति मित्राणां स्त्रीणां कापों यथेति सत-
इति नाट्यशास्त्रे दर्शनात् । इह पृथग्यन्तस्य 'नमस्करो' इति प्रकृमागतसप्तम्यन्तेन साव-
रेणः ।

गुरुसंभाषणं कुर्यात् (स्तःते)न शीतं भयं तथा ।

विनयस्याभ्युपगमे चायमित्यभिधीयते ॥ १९९ ॥

(ते)नैवाङ्गु(लि)संघृष्यमाणमुक्तेन पाणिना ।

(एतान् चदति!) नेदानीं कृत्यं(धो?चे)ति प्रदर्शयेत् ॥ २०० ॥

(एवंरूपो पमे च रूपेण?)

(इति कपोतः ॥)

अङ्गुल्यो यस्य हस्तस्यान्योन्याभ्यन्तरनिःसृताः ।

स कर्कट इति ज्ञेयः (करः) कर्मास्य कथ्यते ॥ २०१ ॥

समुन्नतशिराः किञ्चिदुत्तिष्ठन्नश्रु जृम्भणम् ।

अनेनैवाङ्गम(र्धःदं) च कामार्तानां निरूपयेत् ॥ २०२ ॥

(इति कर्कटः ॥)

उत्तानां वामपा(श्वं?र्धे?रथा) स्वस्तिकः परिकीर्तितः ।

समन्ततस्तदूर्ध्वं च विस्तीर्णं च (व)नानि च ॥ २०३ ॥

ऋ(ज?त)वो गगनं मेघा (+ तेनार्थवर्तिना?) ।

इति स्वस्तिकः ॥

खटकः खटके न्यस्तः (स्वे?ख)टकावर्धमान(यो?क): ॥ २०४ ॥

मृद्गारार्थे प्रयोक्त(या?व्यः) परावृत्तस्तथापरः ।

कार्यो विटगतां नम्रमूर्धा + तत्प्रमाणतः ॥ २०५ ॥

इति खटकः ॥

अरालौ तु विपर्यस्तावुत्तानां वर्धमानकौ ।

(उत्सन्न इति ज्ञेयः + स्पर्शग्रहणे करः?) ॥ २०६ ॥

उत्सन्नसंश्रुकां स्वानां हस्तां तत्कर्म चोच्यते ।

विनियोगस्तयोः कार्यः (वालाकः ग्रहरेण तु?) ॥ २०७ ॥

(ति?वि)पानव्याधिमां हस्तां स्त्रीणापीर्णायिते तथा ।

दधिणं चापि (मान?वापं वा न्य)स्येत् कूर्परमध्यगम् ॥ २०८ ॥

(इत्युत्पङ्गुः ॥)

१. 'पताकादिच' इति स्यात् । २. इह लघुद्वयस्यै एवमर्थे लुप्तम् । तन् 'मणि' म्पनविन्यस्तावतौ आदयोविज्ञौ' इति मुनिदशैकदिशा केन्द्रम् । ३. इह विप्राधिरं लुप्तम् । ४. इह उपरि निरुद्धहस्तलक्षणं तत्कर्म च लुप्तम् ।

(अस्यो!) प्रशिथिलौ मुक्तौ पताकौ तु प्रलम्बितौ ।

यदा भवेतां कर(ण)ेण स दोल इति (सं)स्मृतं ॥ २०९ ॥

(इति दोलः ॥)

यस्तु सर्पशिराः प्रोक्तस्तस्याङ्गुलिनिरन्तरः ।

द्वितीय(ः) पार्श्वसंश्लिष्टः स तु पुष्पपुटः (पैराणि च ॥ २१० ॥

ग्रास्यान्यथो यानि यानि?) द्रव्याण्येतेन दर्शयेत् ।

जलादानापयने कुर्यात् + + + + + ॥ २११ ॥

(इति पुष्पपुटः ॥)

पताकौ तु यदा हस्तावूर्ध्वाङ्गुष्ठावधोमुखौ ।

उपर्युपरि विन्यस्तौ तदासौ मकरध्वजः ॥ २१२ ॥

(इति मकरः ॥)

(कैर्परौ?) सन्धितौ हस्तौ यदा स्तां सर्पशीर्षकौ ।

गजदन्तः स विज्ञेयः फरः कर्मास्य तस्य च ॥ २१३ ॥

(इति गजदन्तः ॥)

शुकुतुण्डौ करौ कृत्वा वक्षस्यभिमुखाश्चितौ ।

शनैरधोमुखाविद्धौ (सौर्वहिस्थल?) इति स्मृतः ॥ २१४ ॥

उक्त(ः)त्कण्ठाप्रभृतीनि च कुर्यादेतेन हस्तेन ।

इत्यवहित्यः ॥

वर्धमानः ॥ विज्ञेयः कर्म चास्य निगद्यते ॥ २१५ ॥

[एतेन सत्यवचनं परिग्रह सग्रहस्तथा ।

संख्येयकल्पस्थानेन निपीडितेन कर्तव्यः ॥ २१६ ॥

अनयापि नीदगेपां + + क्रौञ्चौ च कायौ ।

नलिनीपद्मकोशश्च तथा गरुडपक्षकः?] ॥ २१७ ॥

१. 'अंघौ' इति स्यात् । २. इतः परमस्य कर्माणि कृतानि । ३. अत्रात्रि प्रस्था-
स्य छेपः संभाष्यते । ४. 'कुर्ये' इति स्यात् । ५. शिष्टं छेपम् । ६. 'सौर्वहित्य' इति
स्यात् । ७. लक्षणवाक्ये पूर्वार्धे छेपम् । तच्च 'हंमग्यौ यदि स्यातां पूर्वमुक्तौ पराङ्मुखौ'
येष्वङ्गार्थत्वं योग्यम् । ८. इत उत्तरं प्रत्यक्षरीरे दृश्यमानमिदमशुद्धं वाक्यजातं निष-
स्तकर्ममदधंकाद् वाक्यादिह प्रक्षिप्तं प्रक्रमान्तरे संक्रमितं चेति संभाष्यते ।

एतेषां (वृ!नृ)चहस्तत्वेऽप्यभिनीत्युपयोगिताम् ।

समा + + जितां तत्र स्वयमभ्युद्य कल्पयेत् ॥ २१८ ॥

(चे)ष्टयाङ्गेन हस्तेन प्रयोगः सत्त्वैकरपि ।

गण्डोष्ठनासापार्श्वोरूपाद(च?चा)रा(म्भ?)दिभिस्तथा ॥ २१९ ॥

यथा यथा प्रतीतिः स्यात् प्रयतेत तथा तथा ।

कृतानुकरणं + + + + + ॥ २२० ॥

लक्षणं (वृ!नृ)चहस्तानामिदानीमभिधीयते ।

चतुरर्था तथोद्बृत्तौ स्वस्तिकौ विप्रकी(र्णा!र्णकौ) ॥ २२१ ॥

(पद्मकोशाभिधानां) चाप्यरालखटकामुखा ।

(अ!आ,विद्धवक्त्रकां (मूचीमुद्गरेविवां)संज्ञकां ॥ २२२ ॥

अर्धरेचितसंज्ञां तु तर्धवोत्तानवञ्चितां ।

पल्लवा(क्षौ!ख्यां) (निरावोऽप्य?) केशवन्धौ लताकरो ॥ २२३ ॥

करिहस्तां तथा पक्षवञ्चिता(क्षौ!ख्यां) ततः (परम्) ।

(पक्षे प्रद्योतकरेव्याच?) तथा गरुडपक्षकौ ॥ २२४ ॥

ततश्च दण्डपक्षाख्यावृर्ध्वमण्डलिनौ ततः ।

पार्श्वमण्डलिनौ तद्वदुरोमण्डलिनावपि ॥ २२५ ॥

अनन्तरं करौ श्रेयानुरःपार्श्वार्धमण्डला ।

मुष्टिकस्वस्तिकाख्या च नलिनीपद्मकोशका ॥ २२६ ॥

ततश्च कथितां हस्तावलपल्लवकोल्यणां ।

ललिता बलि(तप!ता)ख्यावित्येकाग्रशिशदीरिता ॥ २२७ ॥

पुरस्ताद वस(मा!सो) हस्तां प्रदेगेऽष्टाद्युन्ने म्थितां ।

समान(कंपूर्ण्या?) तु संमुखौ खट्वामुखौ ॥ २२८ ॥

चतुरधाविति मोक्षां नृचहस्ताविशारदः ।

इति चतुरर्था ॥

तानेव हंसपक्षान्या व्यावृत्तिपरिवर्तनान् ॥ २२९ ॥

१. 'सुखीमुखोचन' इति स्यात् । २. 'करो चाव' इति स्यात् । ३. 'स्यवदेतयो
चव' इति स्यात् । ४. 'प्रदक्षिणकर्मणः' इति स्यात् । ५. 'इति स्यात्' इति स्यात् ।
६. 'एव उत्तर' उद्बृत्तवस्तिद्वयोर्विहितं एवमस्यैव एतन्मिति मतिः ।

कूर्परंसा(वि'श्चि)र्ता हस्तौ नीर्ता च त्रिपताकताम् ।
(शक्तिश्चि आश्रस्थितावेर्ता ज्ञेयावुचानिर्ताः) ॥ २४० ॥

इत्पुतानवधितौ ॥

वा(ह्रींहु)वर्तनया कृत्वा पूर्वव्यावर्तितक्रियाम् ।
चतुरश्रक(!)परिवृत्तिभ्यां चतुरश्रः कृ(ताःतो) यदा ॥ २४१ ॥

वामहस्त(स्त)दितरः (कृत्वादेभित्ति)रेचितः करः ।
अर्धगेचिनसंज्ञौ तौ विज्ञातव्यौ तदा बुधः ॥ २४२ ॥

इत्यर्धरेचिती ॥

वा(ह्रींहु)वर्तनया बाहुशी(र्पश्चात्पार्श्व)व्यावर्तनेन वा ।
करणेन वि(निष क्रान्तां ('मितं') बाभ्यर्णमागतौ ॥ २४३ ॥

पताकावेव निर्दिष्टा पल्लवा नामतः करा ।

इति पल्लवौ ॥

उद्वेष्टितवर्तनया गत्या (वैसंश्रामया!) स्थिता मूर्धः ।
पार्श्वद्वितये पल्लवसंस्था(नेर्ना) केशवन्धार्या ॥ २४४ ॥

इति केशवन्धौ ॥

भूमिमुखमूर्ध्ना निविष्टा (भुविष्टितवर्तनक्रमादस्ताः) ।
पल्लवहस्ता पार्श्वद्वितये स्यातां लतासंज्ञौ ॥ २४५ ॥

इति लताहस्तौ ॥

व्यावर्तितकरणाभ्यां (करिहस्ते) दधिणौ लताह(स्ताःस्त)ः ।
उपतविलोलितः स्यात् त्रि पत्त(पता)को वामहस्तस्तु ॥ २४६ ॥

इति करिहस्तः ॥

उद्वेष्टित(परि?)वर्तनया त्रिपताकावभिमुख्यौ यदा परिर्ता ।
करिहस्तसन्निविष्टा करा तदा पक्षवधितर्का ॥ २४७ ॥

इति पक्षवधितर्कौ ॥

तायेव त्रिःपताका हस्ता करिहोर्मसन्निविष्टा ।
विपगवृत्तिविधानात् पक्षवधितर्का नास्मा ॥ २४८ ॥

इति पक्षवधितर्कौ ॥

१. 'वि'श्चि' अर्धरेचिती केचपुल्लव'इति' इति वस्तु । अहस्त'अर्धरेचि-
मीत्यु । 'वि'श्चि' अर्धरेचिती केचपुल्लव'इति' इति वस्तु । २. 'करि' इति वस्तु । ३. 'प-
क्षवधित' इति वस्तु । ४. 'लताहस्ता' इति उद्वेष्टितवर्तन'इति' इति वस्तु ।

(त्रिपं शाखौ हस्तावधोमुखा हितद्?) विज्ञेयो गरुडपक्षाख्यौ ।
इति गरुडप(क्ष)कौ^१ ।

[आवर्तितपरिवर्तितकरणकृतौ हंसपक्षकौ गम् ॥ २४९ ॥

पक्षतिरूपत्वमानान्तौ प्रसृतौ च यदा भवेत् उपक्षौ ।

*व्यावर्तितपरिवर्तितयोगौ यदि मण्डलाकृतौ स्याताम् ॥ २५०^२ ॥

ऊर्ध्ववर्तितादधवदा स्मृतावूर्ध्वमण्डलिनौ ।

तथोर्ध्वमण्डलिसंज्ञौ वावर्तितं विधाया परिवर्तितकरणतारौ ॥

इति पार्श्वमण्डलिनी ॥

उद्देशितौ यदैक एव भ्रमित उरसः स्थाने तौ द्वावपि स्याताम्?]]

नियतमुरोमण्डलिनौ विज्ञातव्या तदा तज्ज्ञैः ।

इत्युरोमण्डलि(नौ) ॥

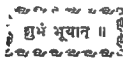
+++ पल्लवो हस्तस्तथाराला(द्वा वापरा?) ।

व्यावर्तनाकृतैकस्तयोरन्योपवेष्टनात् ॥

उरोर्ध्वयोगात् पार्श्वार्धयोगाच्च क्रमशः(स्थितौ) ।

(एतौ विद्वा)न् विजानोयादुरःपार्श्वार्धमण्डलौ ॥ ६

(इत्युरःपार्श्वार्धमण्डलौ ॥)

१. गरुडपक्षकौ इति मुनिना सदृशकोक्त लक्षणवाक्यमवष्टम्य शोधनीयम् । 'त्रिपताकौ' इति विशेष्यम् । २. इत् उपरि श्लोकप्रये दण्डपक्षोर्ध्वमण्डलपार्श्वमण्डलस्युरोमण्डलस्याख्यानां चतुर्णां हस्तविशेषाणां लक्षणप्रदर्शनपरमशुद्धरदप्रवेशादिना तथा मिथितं यथा सत् प्रायो विवेक्तुमपि न पायेत । अतस्तदर्थज्ञानाय मुमुक्तं तल्लक्षणमिह प्रदर्शयते । यथा — "हंसपक्षकृतौ हातो अशास्त्रपरिवर्तिनौ । तथा प्रसारितमुनौ दण्डपक्षागिति स्मृतौ ॥ ऊर्ध्वमण्डलिनौ हस्तावूर्ध्वदेशविहतेनान् । तावेव पार्श्वेन्यस्तौ पार्श्वमण्डलिनौ स्मृतौ ॥ उद्देशितौ भवेदेको द्वितीयश्चाप वेष्टितः । भ्रामितावुरसः स्थाने ह्युरोमण्डलिनौ स्मृतौ ॥" (नाट्यशा० अ०. ९

१७९-१८१) इति ।

• इत् उपरि श्लोकानां यदावद विगाढानुरक्तमात् मख्या न निवेष्टिता ।
चानेव ग्रन्थ उपक्रम्यते हस्तलिखितादर्थे ।

GAEKWAD'S ORIENTAL SERIES.

CRITICAL EDITIONS OF UNPRINTED SANSKRIT WORKS, EDITED BY
COMPETENT SCHOLARS, AND PUBLISHED BY
THE CENTRAL LIBRARY, BARODA.

BOOKS PUBLISHED.

1. Kavyanimamsa, a work on poetics, by Rajasekhara (880-920 A. D.), edited by C. D. Dalal, M. A. and R. Anantakrishna Sastry, 1916. Re-issue. 1924 Rs. 2-4
2. Narayanayananda, a poem on the Puranic story of Arjuna and Krishna's rambles on Mount Girnar, by Vastupala, Minister of King Viradhavala of Dholka, composed between Samvat 1277 and 1287 i. e. A. D. 1221 and 1231. edited by C. D. Dalal and R. Anantakrishna Sastry. 1916 1-4
3. Tarkasaugraha, a work on Philosophy (Refutation of Vaiseshika theory of atomic creation) by Anandajana or Anandagiri, the famous commentator on Sankaracharya's Bhashyas, who flourished in the latter half of the 13th century, edited by T. M. Tripathi, B. A. 1917 2-0
4. Parthaparākrama, a drama describing Arjuna's recovery of the cows of King Virata, by Prahladaśaḍḍeva, the founder of Palampur and the younger brother of the Paramara King of Chandravati, (a state of Marwar) and a feudatory of the Kings of Guzerat, who was a Yovaraja in Samvat 1220 or A. D. 1164; edited by C. D. Dalal, M. A. 1917 0-6
5. Haritraudhavamśa, an historical poem (Mahakavya) describing the history of the Bagulas of Mayuragiri, from Rashitrarjha, King of Kannauj and the originator of the dynasty, to Narayana Shah of Mayuragiri by Rairā Kavi composed in Saka 1518 or A. D. 1336 edited by Pandit Umbar Kriehnamacharya with introduction by C. D. Dalal, M. A. 1917 1-12

8. Lingansazana, on Grammar, by Vamana, who lived between the last quarter of the 8th century and the first quarter of the 9th century: edited by C. D. Dalal, M. A. 1918 ... 0-8
7. Vasantavilasa, an historical poem (Mahakavya) describing the life of Vastupala and the history of Guzerat, by Balachandrasuri, (from Modheraka or Modhera in Kadi Prant, Baroda State), contemporary of Vastupala, composed after his death for his son in Samvat 1296 (A. D. 1240): edited by C. D. Dalal, M. A. 1917 ... 1-8
8. Rupakashatkam, six dramas by Vatsaraja, minister of Paramardideva of Kalinjara, who lived between the 2nd half of the 12th and the 1st quarter of 13th century, edited by C. D. Dalal, M. A. 1918 ... 2-1
9. Mohaparnajaya, an allegorical drama describing the overcoming of King Moha (Temptation), or the conversion of Kumarapala, the Chalukya King of Guzerat to Jainism, by Yasahpala, an officer of King Ajayadeva, son of Kumarapala, who reigned from A. D. 1229 to 1232, edited by Muni Chaturvijaysaji, with Introduction and Appendices by C. D. Dalal, M. A. 1918 ... 2-0
10. Hammiramadasurdana, a drama glorifying the two brothers Vastupala and Tejapala and their King Viradharala of Dholka, by Jayasimhasuri, pupil of Virasuri and an Acharya of the temple of Manisavata at Broach, composed between Samvat 1267 and 1286 or A. D. 1220 and 1233: edited by C. D. Dalal, M. A. 1920 ... 2-0
11. Udayasundarikatha, a romance (Champu, in prose and poetry) by Siddhala, a contemporary of and patronised by the three brothers Chchittaraja, Nagarjuna, and Mummunaraja, successive rulers of Konkan, composed between A. D. 1026 and 1050: edited by C. D. Dalal M. A., and pandit Embar Krishnaswamicharya, 1920. ... 2-4
12. Mahavidyavidambana, a work on Nyaya Philosophy, by Dhatta Vaidindra who lived about A. D. 1210 to 1274, edited by M. R. ... 2-4

13. Prachinagnijarakavyasamgraha, a collection of old Gujarati poems dating from 12th to 15th centuries A. D., edited by C. D. Dalal
M. A. 1920 2-4
14. Kumarsapala-pratibodha, a biographical work in Prakrit, by Boma-prabha-charya composed in Samvat 1241 or A. D. 1195, edited by Moni-dinavijayaji 1920 7-9
15. Gurubodha, a work on Philosophy (Paṇḍita school) by Bhavarrajna who lived in the 2nd half of the 10th century, edited by C. D. Dalal, M. A. 1921 1-4
16. Sangitamakaranda, a work on Music, by Narada, edited by M. R. Telang, 1920 2-10
17. Kavindracharya List, List of Sanskrit works in the collection of Kavindracharya, a Benares Pandit (1650 A. D.), edited by R. Anantakrishna gauty with a foreword by Dr. Gangenatha Jha. 1921 1-12
18. Varahagrihvastra, Vedic ritual (homestics of the Yajurveda, edited by Dr. R. Shrinivasastri 1920 0-12
19. Lekhanpadhati a collection of models of state and private documents dating from 8th to 14th centuries A. D. edited by C. D. Dalal M. A. and G. K. Shrivasthakar, M. A. 1921 2-4
20. Bhavaratnakaha or Pancham'kala, a romance in Apabhramsha language by Dhanapala (about 12th century), edited by C. D. Dalal M. A. and Dr. P. D. Gopal M. A. 1922 6-1
21. A Descriptive Catalogue of the Palm-leaf and Manuscript Sanskrit MSS in the Khondra at Jambhner, compiled by C. D. Dalal M. A., and edited by L. R. Gopal, 1921 2-4
22. Parasuram'kalha-va, a work on Taxation with commentary by Ramastara and Padhana by Lachandade edited by A. Mahadeva gauty, M. A., 1922 11-2

24. Tantrarahasya, a work on the prabliakara school of puranimanama, by Ramannjacharya, edited by Dr. R. Ghamasastri, 1923. . . 18
25. Samarangana, a work on Architecture, town planning and engineering by king Bhoja of Dhara (11th century) edited by Mahamahopadhyaya T. Ganapati Sastri, Ph. D. etc. 2 vols, Vol. I, 1924 5-0
26. gadhanamala, a Buddhist Tantric text of rituals, dated 1165 A. D. consisting of more than 300 small works composed by distinguished writers; edited by Benoytosh Bhattacharyya, M. A., General Editor, Gaekwad's Oriental Series. 2 vols, vol. I, 1925 . . . 5.0
27. A Descriptive Catalogue of MSS in the Central Library Baroda, Vol. I (Veda, Vedalakshana and Upanishads), compiled by G. K. Shrigondekar, M. A. and K. S. Ramaswami Sastri 1925. . . 6.0
28. Manasollasa or Abhilashitarthachintamani, an encyclopaedic work divided into one hundred chapters treating of one hundred different topics by, Somesvaradatta, a Chalukya King of the 12th century, edited by G. K. Shrigondekar, M. A. 2 vols—vol. I 1925. . . 2.6
29. Nalavilasa, a drama by Ramachandra Suri, pupil of Hemachandra-suri, describing the Pauranic story of Nala and Damayanti, edited by Messrs G. K. Shrigondekar, M. A. and L. H. Gandhi 1925. (Shortly)
30. Tattvasangraha, a Buddhist philosophical work of the 8th century by Santarakshita a Professor at the Nalanda University, with panjika (commentary) by his disciple Kamalasila, also a Professor in Nalanda (about 750 A. D.) edited by Pandit Embar Krishnamacharya 2 vols, 1925 . . . (Shortly)
31. Advayavajrasangraha, consisting of twenty short works on Buddhist philosophy by Advayavajra, a Buddhist savant belonging to the 11th century A. D., edited by Mahamahopadhyaya Pandit Haraprasad Ghastri, M. A., C. I. E., F. A. S. B., etc.
32. Samarangana, a work on Architecture, town planning and engineering by king Bhoja of Dhara (11th century) edited by Mahamahopadhyaya T. Ganapati Sastri, Ph. D. etc. 2 vols, vol II, 1925

BOOKS IN THE PRESS.

1. Nyayapravesa, the earliest work on Buddhist logic, by Dinnaga, with commentaries of Haribhadrasuri and Parasadara, edited by A. B. Dharmapala, M. A., LL. B., Pro-Vice-Chancellor of the Hindu University, Benares. *Shortly.*
2. Sadbanamala Vol. II., edited by Benoytosh Bhattacharyya, M. A. General Editor, Gacwad's Oriental Series Illustrated.
3. Natyasastra, on dramaturgy, by Bharata with commentary by Abhinavagupta of Kashmir; edited by M. Ramakrishna Kavi, M. A. Illustrated, 4 vols.
4. Kalpadrūmakosa, a standard work on Sanskrit Lexicography, edited by Pandit Ramavalara Sarma Sahityacharya, M. A.
5. Manuvagrihyasūtra, a work on Vedic ritual (homestry) of the Yajurveda with the Bhasya of Ashtavakra, edited by Pandit Ramakrishna Harshaji with Introduction by Prof. B. C. Law, M. A.
6. Anubhūtanakavyatraya, consisting of three works, the Charchari, Uplakṣarasayana and Kāśyapaparakulaka by Jinalakṣa Muni (12th century) with commentaries, edited by L. B. Gandhi.
7. Manuollase or Abhilashitarthachintamani. Vol. II., edited by G. K. Shrigondekar.
8. A Descriptive Catalogue of MSS in the Jan Standard of Paltan edited from the notes of the late Mr. C. D. Dalal, M. A. by Pandit L. B. Gandhi. 2 vols.
9. Mirāt-i-Mahmūd, with its Khataṁas or Supplement, by Aḥ-Mahmūd Khān, the last Moghul Dewan of Gujarat, edited in the original Persian by Syed Nawabul M. A. Professor of Persian Baroda College. 2 vols.

